

Aikuiskoulutuksen alueelliset toimenpideohjelmat

Opetusministeriön julkaisuja 2005:28

Aikuiskoulutuksen alueelliset toimenpideohjelmat

Opetusministeriön julkaisuja 2005:28

OPETUSMINISTERIÖ

Undervisningsministeriet

MINISTRY OF EDUCATION

Ministère de l'Éducation

Opetusministeriö / Undervisningsministeriet

Koulutus- ja tiedepolitiikan osasto / Utbildnings- och forskningspolitiska avdelningen

Meritullinkatu / Sjötullsgatan 10

PL / PB 29, 00023 Valtioneuvosto / Statsrådet

www.minedu.fi

www.minedu.fi/julkaisut/index.fi

Taitto / Ombrytning: Riikka Kiema, Arttu Kauranne / Yliopistopaino

Yliopistopaino / Universitetstryckeriet, Helsinki / Helsingfors 2005

ISBN 952-442-947-0 (nid.)

ISBN 952-442-948-9 (PDF)

ISSN 1458-8110

Opetusministeriön julkaisuja / Undervisningsministeriets publikationer 2005:28

Sisältö

Esipuhe	5
Etelä-Suomen läänin aikuiskoulutuksen alueellinen toimenpideohjelma	7
Det regionala åtgärdsprogrammet för svenskspråkig vuxenutbildning i Nyland och Östra Nyland	47
Länsi-Suomen läänin aikuiskoulutuksen alueellinen toimenpideohjelma	77
Åtgärdsprogram för den svenskspråkiga vuxenutbildningen i Västra Finlands län	103
Itä-Suomen läänin aikuiskoulutuksen alueellinen toimenpideohjelma	125
Oulun läänin aikuiskoulutuksen alueellinen toimenpideohjelma	157
Lapin läänin aikuiskoulutuksen alueellinen toimenpideohjelma	187

Esipuhe

Opetusministeriön aluekehittämisstrategia vuosille 2003–2013 muodosti perustan koulutuksen sekä kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan aluekehittämisen toimenpideohjelmille. Koulutus- ja tiedepolitiikan aluestrategia vuoteen 2013 (OPM 2003:40) tiivisti aikuiskoulutuksen osalta keskeiseksi ehdotukseksi ”Kannustetaan maakuntia ja seutukuntia laatimaan kaikkea aikuiskoulutusta kattavat kehittämissuunnitelmat niin, että mukana ovat alueen kunnat, koulutuksen järjestäjät ja korkeakoulut, elinkeinoelämä ja kansalaisjärjestöt”. Tätä koskeva linjaus sisällytettiin myös Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmaan 2003–08. Jo aiemmin parlamentaarinen aikuiskoulutustyöryhmä oli tehnyt useita aikuiskoulutuksen alueelliseen kehittämiseen koskevia ehdotuksia, myös ehdotuksen alueellisten toimenpideohjelmien laatimisesta.

Valtion vuoden 2004 talousarvioon sisältyi maininta ”Laaditaan aikuiskoulutuksen vaikuttavuutta koskevat alueelliset toimenpideohjelmat”. Niinpä lääninhallitusten tulospöytäkirjaan vuodelle 2004 sisällytettiin tavoite: ”Läninhallitukset laativat yhteistyössä alueen TE-keskusten ja julkisesti rahoitetun aikuiskoulutuksen järjestäjien (ammattillinen aikuiskoulutus, yliopistot ja ammattikorkeakoulut, vapaan sivistystyön oppilaitokset) kanssa aikuiskoulutuksen vaikuttavuutta koskevat alueelliset toimenpideohjelmat, joihin sisältyy arvio alueen elinkeinoelämän ja aikuisväestön koulutustarpeista, koulutustarjonnasta ja sen kehittämistarpeista.”

Käynnistyneen toimenpideohjelmien valmistelutyön tavoitteena oli hankkia ensisijaisesti alueellisen kehittämistyön tueksi aluetason tietoa opetusministeriön toimialan aikuiskoulutustarjonnan ja -järjestelmän sekä soveltuvin osin työvoimapolitiittisen aikuiskoulutuksen tilasta ja kehittämistarpeista pyrittäessä parantamaan aikuiskoulutuksen roolia ja vaikuttavuutta työelämän ja aikuisväestön osaamis- ja sivistystarpeiden hoidossa sekä turvaamaan aikuiskoulutuksen saatavuus ja tasa-arvo maan eri osissa.

Helmikuun 2004 ja huhtikuun 2005 välille ajoittunut työ on ollut mittava ponnistus lääneissä ja maakunnissa. Työtä on tehty nimenomaan maakunnissa lukuisten kokousten, haastattelujen ja seminaarien muodossa. Maakunnissa ja lääneissä toimineet erilaiset yhteistyöryhmät ja neuvottelukunnat on kytketty työhön mukaan onnistuneesti. Lopputulokseen on vaikuttanut hyvä yhteistyö työhallinnon aluehallinnon, lähinnä TE-keskusten kanssa, mille on annettu tuki työministeriössä. Tästä opetusministeriö esittää lämpimät kiitoksensa.

Alueellisten toimenpideohjelmien valmistelutyö ei olisi onnistunut ilman keskitettyä tiedontuotantoa, josta vastasi Länsi-Suomen lääninhallituksen alueellisen palveluyksikön yhteydessä työskennellyt projektihenkilöstö. Projektipäällikkö Jukka Kohonen ja erikoissuunnittelija Jaana Lepistö aloittivat työn huhtikuussa 2004. Jaana Lepistö jatkoi projekti-

päällikkönä Jukka Kohosen siirryttyä toisiin tehtäviin helmikuussa 2005 ja työn loppuvaiheessa mukana olivat erikoissuunnittelija Sanna Kankaanpää ja Heidi Maijanen. Tietojen hankkimiseen, muokkaamiseen yhteismitallisiksi ja toimittamiseen on käytetty paljon työtä. Samalla kehitettiin myös sellaisia tunnuslukuja, joita alueellisessa tarkastelussa ei ole ennen käytetty. Projektin työntekijöille kuuluu opetusministeriön lämmin kiitos. Tämän ydinjoukon lisäksi on syytä kiittää myös muita tietojen toimittamisessa auttaneita henkilöitä erityisesti Tilastokeskuksessa ja Opetushallituksessa.

Projektihenkilöstön tukena toimi opetusministeriön ja lääninhallituksen edustajista koostuva ohjausryhmä. Opetusministeriöstä hankkeen vastuuvirkamiehinä toimivat opetusneuvokset Arja Mäkeläinen ja Reijo Aholainen sekä suunnittelija Ville Heinonen. Maakunnallisten raporttien kirjoitustyöstä vastasi suuri joukko aikuiskoulutukseen perehtyneitä lääninhallitusten virkamiehiä alueellisissa toimipisteissä. Lääniraporteista ovat vastanneet edellisten lisäksi ohjausryhmään kuuluneet lääninhallitusten virkamiehet. Suuri asiantuntemus ja paneutuminen työhön hyvin tiukassa aikataulussa monen muun tehtävän ohessa näkyy lopputuloksissa.

Toimenpideohjelmat on laadittu kahdessa vaiheessa. Lähtökohtana ovat olleet maakunnittain laaditut laajemmat raportit, joissa on toisaalta pyritty tuottamaan aineksia aikuiskoulutuksen aluetason kehittämisen tueksi ja toisaalta aluekehittämiseen yleensä. Raportit on julkaistu lääninhallituksen www-sivuilla. Maakuntaraporteista on koottu lääniraportit. Etelä-Suomen ja Länsi-Suomen osalta on erikseen laadittu ruotsinkielisen koulutuksen lääniraportit.

Tilastoanalyysin lisäksi keskeisinä kehittämishdotusten lähteinä ovat olleet oppilaitosten, työelämän ja alueviranomaisten asiantuntijoille suunnattu kysely ja sen pohjalta järjestetyt asiantuntijatyöpajat, haastattelut ja tapaamiset. Kyse on siten ensisijaisesti innovatiivisten, uusia ajatuksia ja muutostarpeita hakevien kehittämisohjelmien laatimisesta.

Kattavan kokonaiskuvan muodostaminen aikuiskoulutuksen tilasta on ollut joiltakin osin vaikeaa, koska saatavissa ollut tilastoaineisto on epäyhtenäistä ja puutteellista. Nimenomaan maakunnallisiin raportteihin koottu ja muokattu tieto antaa nyt uutta tietoa aikuiskoulutuksen tilasta maakunnissa. Näille tiedoille on epäilemättä jatkossa monin tavoin käyttöä niin keskushallinnon kuin maakuntien tasolla. Jatkossa on syytä varmistaa, että tietoja tältä pohjalta myös päivitetään. Toimenpideohjelmien laatimisessa on ollut eri vaiheissa mukana suuri joukko aikuiskoulutuksen järjestäjien, järjestöjen, viranomaisten ja monien muiden tahojen edustajia ja asiantuntijoita ympäri Suomea. Näin prosessin yhteydessä on syntynyt uutta yhteistyötä, pysyviä yhteistyön muotoja ja entiset yhteistyömuodot ovat vahvistuneet. Tämä on jo sellaisenaan erinomainen ohjelmatyön tuotos.

Opetusministeriö julkaisee läänien toimenpideohjelmat julkaisusarjassaan.

Opetusministeriössä

3.6.2005

Marita Savola

Aikuiskoulutusyksikön johtaja

Etelä-Suomen läänin aikuiskoulutuksen alueellinen toimenpideohjelma

1. Johdanto	9
2. Taustatiedot ja tavoitteet	10
3. Aikuisten osallistuminen koulutukseen	12
4. Aikuiskoulutuksen järjestäjä- ja ylläpitäjäverkosto	16
5. Aikuiskoulutuksen tarjonnan kokonaisvolyymi ja voimavarat	18
6. Yhteenveto ja johtopäätökset maakunnittain	24
6.1. Uusimaa	25
6.2. Itä-Uusimaa	27
6.3. Kanta-Häme	28
6.4. Päijät-Häme	31
6.5. Kymenlaakso	34
6.6. Etelä-Karjala	37
7. Kehittämisehdotukset	41
7.1. Yleiset kehittämisehdotukset	42
7.2. Aikuiskoulutuksen maakunnalliset painopisteet ja kehittämisehdotukset	43
Lähteet	46

1. Johdanto

Suuntaviivat kuluva vuosikymmenen aikuiskoulutuspolitiikalle asetettiin mietintönsä alkuvuodesta 2002 luovuttaneen parlamentaarisen aikuiskoulutustyöryhmän (PAT) työssä. Työryhmän työ ajoittui aikaan, jolloin työvoiman poistuma, aluekehitys ja väestön koulutusrakenteen kehittyminen nousivat voimakkaasti keskusteluun. Näistä lähtökohdista PAT esittää työikäisen väestön osaamistason tuntuvaa kohottamista, aliedustettujen ryhmien koulutustason nostoa ja sosiaalisen eheyden ylläpitoa ja kehittämistä. Näitä tavoitteita tukemaan työryhmä esitti useita aikuiskoulutusjärjestelmää kehittäviä toimia. Kehittämisehdotukset koskivat mm. aikuiskoulutuksen organisointia ja järjestelyjä, järjestelmän ohjausta, aikuiskoulutuksen rahoitusta ja alueellisen vaikuttavuuden kehittämistä. Tavoitteena on sekä aikuisten omiin että työelämän tarpeisiin vastaava alueellisesti ja alakohtaisesti kattava aikuiskoulutusjärjestelmä. PAT ehdottaa laadittavaksi aikuiskoulutuksen alueellisen vaikuttavuuden strategia. Nyt käsillä olevat, lääninhallitusten toteuttamat, aikuiskoulutuksen alueelliset toimenpideohjelmat toteuttavat juuri tätä tavoitetta.

Opetusministeriö on sopinut lääninhallitusten kanssa vuotta 2004 koskevissa tulossopimuksissa, että lääninhallitukset laativat yhteistyössä alueen TE-keskusten, maakuntien liittojen ja julkisesti rahoitetun aikuiskoulutuksen järjestäjien (ammattillinen aikuiskoulutus, yliopistot ja ammattikorkeakoulut, vapaan sivistystyön oppilaitokset) kanssa aikuiskoulutuksen vaikuttavuutta koskevat alueelliset toimenpideohjelmat (AITO-ohjelmat), joihin sisältyy arvio alueen elinkeinoelämän ja aikuisväestön koulutustarpeista, koulutustarjonnasta ja sen kehittämistarpeista. Ohjelmatyön käynnistäminen pohjautuu Koulutuksen ja

tutkimuksen kehittämissuunnitelmaan 2003–08, opetusministeriön aluestrategiatyöhön sekä parlamentaarisen aikuiskoulutustyöryhmän PAT esityksiin.

Valmistelutyöllä on hankittu ensisijaisesti alueellisen kehittämistyön tueksi aluetason tietoa opetusministeriön toimialan aikuiskoulutustarjonnan ja -järjestelmän sekä soveltuvin osin työvoimapolitiittisen ja muun aikuiskoulutuksen tilasta ja kehittämistarpeista pyrittäessä parantamaan aikuiskoulutuksen roolia ja vaikuttavuutta työelämän ja aikuisväestön osaamis- ja sivistystarpeiden hoidossa sekä turvaamaan aikuiskoulutuksen saatavuus ja tasa-arvo maan eri osissa. Alueellisten ohjelmien, kuten tämän Etelä-Suomen läänin aikuiskoulutuksen alueellisen toimenpideohjelman, tarkoituksena on osaltaan edesauttaa valtakunnallista aikuiskoulutuksen kohdentamista sekä järjestäjäverkostojen yhteistyön ja työnjaon kehittämistä.

AITO-ohjelmatyötä on tehty hieman eri tavalla maakunnittain. Aikuiskoulutukseen liittyvää tilastomateriaalia on saatu valtakunnallisen ohjelmatyön koordinaattoreilta, Jukka Kohoselta, Jaana Lepistöltä, Sanna Kankaanpäältä ja Heidi Maijaselta Länsi-Suomen lääninhallituksesta. Osa tilastoista on tehty Etelä-Suomen lääninhallituksessa. Tilastojen lisäksi AITO-ohjelmat perustuvat kyselyyn, joka lähetettiin alueellisille aikuiskoulutuksen toimijoille loka-marraskuussa 2004. Etelä-Suomen läänin osalta neljässä maakunnassa järjestettiin kuulemis- ja keskustelutilaisuuksia alustavien ohjelmaluonnosten ja toimenpideohdotusten pohjalta.

Jokaisesta maakunnasta on tehty maakunnallinen AITO-ohjelma, joihin tämä lääniraportti pohjautuu. Raportti sisältää suomen- ja ruotsinkielisen koulutuksen kokonaistarkastelun. Ruotsinkielisestä koulutuk-

sesta on laadittu oma erillisraporttinsa. Tämän raportin kirjoittamiseen ovat osallistuneet erikoissuunnittelija Raija Alanko, sivistystoimentarkastaja Esa Gerlander, sivistystoimentarkastaja Kristiina Juusti, suunnittelija Tarja Paananen, sivistystoimentarkastaja Kari Stendahl sekä erikoissuunnittelija Pirjo Virtanen.

Etelä-Suomen läänin aikuiskoulutuksen alueellisen toimenpideohjelman ovat myötävaikuttaneet Etelä-Suomen läänin ammatillisen koulutuksen neuvotelukunta, Hämeen, Kaakkois-Suomen ja Uudenmaan ammatillisen koulutuksen yhteistyöryhmät, kyselyyn vastanneet sekä alueellisiin kuulemis- ja keskustelutilaisuuksiin osallistuneet aikuiskoulutuksen asiantuntijat.

2. Taustatiedot ja tavoitteet

Toimintaympäristön ja väestön koulutusrakenteen kuvaus

Kaikissa Etelä-Suomen läänin maakunnissa on suurempi **asukastiheys** kuin Manner-Suomessa keskimäärin. Asukastiheys on suurin Uudenmaan maakunnassa, jossa asukkaita neliökilometrillä oli 198 (Manner-Suomi 17). Väestön keskittyminen Etelä-Suomeen on ollut voimakasta, sillä koko Etelä-Suomen läänin aikuisväestö muodostaa 42 % Manner-Suomen aikuisväestöstä, ja jo pelkästään Uudenmaan maakunnan osuus on 27 %. Maakuntien **väestörakenne** on etenkin Uudenmaan osalta poikkeava Manner-Suomesta. Työikäinen aikuisväestö on hakeutunut Uudellemaalle, jonka 25–64-vuotiaan väestön osuus koko väestöstä on 58 %. Aikuisväestöä on suhteellisesti vähiten Kanta-Hämeessä (53 %). Etelä-Karjalassa on suhteellisesti eniten vähintään 65-vuotiaita, mutta myös Kymenlaaksossa, Kanta-Hämeessä ja Päijät-Hämeessä on keskimääräistä vanhempaa väestöä. Uudenmaan väestöstä vain 12 % on vähintään 65-vuotiaita, kun vastaava luku Manner-Suomessa on 16 %.

Koulutustasoindeksillä mitattuna Uttamaata lukuun ottamatta kaikissa Etelä-Suomen läänin maakunnissa on keskimääräistä huonompi koulutustaso (Uusimaa 345, Manner-Suomi 289). Maakuntien aikuisväestön **koulutusrakenteet** poikkeavat toisistaan melko paljon. Ilman perusasteen jälkeistä tutkintoa

olevia aikuisia on Uttamaata lukuun ottamatta jokaisessa maakunnassa valtakunnallista keskiarvoa enemmän. Koulutustaso on tässä suhteessa matalin Itä-Uudellamaalla, jossa 31 % aikuisväestöstä on pelkän perusasteen tutkinnon varassa (Manner-Suomi 26 %). Ilman ammatillista tutkintoa olevat korostuvat Uudellamaalla pelkän ylioppilastutkinnon suorittaneissa, joita on 9 % aikuisväestöstä. Muissa maakunnissa ylioppilastutkinnon suorittaneita on Manner-Suomen keskiarvoa vähemmän.

Uudellamaalla toisen asteen ammatillisen perustutkinnon suorittaneita on vähän, vain 24 % aikuisista. Myös Itä-Uudellamaalla ko. tutkinnon suorittaneita on keskimääräistä vähemmän. Tilanne on päinvastainen muissa maakunnissa, ja korostuu etenkin Kymenlaaksossa, jossa 41 % aikuisista on toisen asteen ammatillisen perustutkinnon suorittaneita (Manner-Suomi 34 %). Ammatti- ja erikoisammattitutkintojen suorittaneiden osuudessa vain Kanta-Häme ylittää Manner-Suomen tasolle, maakunnassa on myös keskimääräistä enemmän opisto- ja ammatillisen korkeasteen suorittaneita.

Korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuus on kaikissa Etelä-Suomen maakunnissa Uttamaata lukuun ottamatta pienempi kuin Manner-Suomessa. Erot näkyvät etenkin alemman ja ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneissa. Uudellamaalla alemman ja ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneita on selvästi enemmän kuin maassa keskimäärin, ja Itä-Uudellamaalla osuus on sama kuin Manner-Suomessa. Vähiten alemman ja ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneita on Kymenlaaksossa ja Päijät-Hämeessä (6 %, Manner-Suomi 10 %).

Kokonaisuudessaan tarkasteltuna **työllisyystilanne** on paras Uudellamaalla ja Itä-Uudellamaalla. Molempien maakuntien työllisyysasteet ovat selkeästi korkeampia kuin Manner-Suomessa, ja työttömyysaste alhaisempi. Työllisyysaste on – Etelä-Karjala pois lukien – kaikissa maakunnissa keskimääräinen tai sitä parempi. Työttömyysaste on korkea Päijät-Hämeessä, Kymenlaaksossa ja Etelä-Karjalassa. Samoissa maakunnissa myös vähintään 25-vuotiaiden osuus työttömistä on korkea. Rakennetyöttömyys (yli 50-vuotiaiden osuus työttömistä, pitkäaikaistyöttömyys) koskettaa etenkin Päijät-Hämettä, mutta kaikissa Etelä-Suomen läänin maakunnissa pitkäaikaistyöttömien osuus

Taulukko 1. Etelä-Suomen lääni tunnusluvuin.

Alue	Uusimaa	Itä-Uusimaa	Kanta-Häme	Päijät-Häme	Kymenlaakso	Etelä-Karjala	Manner-Suomi
BKT/asukas (eur) v. 2002	32 400	19 963	18 268	18 234	22 499	22 432	23 371
Asukastiheys, v. 2003	198	32	29	32	33	19	17
25–64 v. väestön määrä	772 907	50 458	89 020	108 501	100 790	73 203	2 821 462
25–64 v. osuus alueen väestöstä	58%	55%	53%	55%	54%	54%	54%
väh. 65 v. osuus alueen väestöstä	12%	15%	18%	17%	18%	19%	16%
15–64 v. ruotsinkielisten osuus ¹	7%	32%	0,3 %	0,3 %	1%	0%	5%
15–64 v. vieraskielisten osuus ¹	5%	2%	1%	2%	2%	3%	3%
Koulutustasoindeksi v. 2002	345	272	266	257	258	253	289
25–64 v. koulutus rakenne v. 2002 ³							
ei perusasteen jälkeistä tutkintoa	25%	31%	28%	30%	28%	29%	26%
ylioppilastutkinto	9%	4%	3%	3%	3%	3%	5%
2. asteen ammatill. peruskoulutus	24%	31%	37%	38%	41%	38%	34%
ammatti- ja erikoisammattitutk.	1%	1%	2%	1%	1%	1%	2%
opistoaste + ammatillinen korkea-aste	20%	20%	21%	18%	19%	18%	19%
ammattikorkeakoulu	3%	1%	2%	2%	2%	2%	2%
alempi ja ylempi korkeakoulututkinto	16%	10%	7%	6%	6%	7%	10%
lisensiaatin ja tohtorin tutkinto	1,5 %	1%	0,5 %	0,3 %	0,2 %	0,4 %	1%
muu tai tuntematon koulutusaste	0,6 %	0,5 %	0,4 %	0,4 %	0,4 %	0,4 %	1%
Työllisyysaste v. 2003	74%	73%	67%	68%	65%	63%	65%
Työttömyysaste v. 2003	8%	8%	11%	14%	13%	14%	13%
väh. 25 v. työttömien osuus ²	6%	5%	6%	8%	8%	8%	7%
yli 50 v. työttömien osuus työttömistä	34%	40%	38%	41%	39%	37%	35%
pitkäaikaistyöttömien osuus työttömistä	28%	29%	29%	31%	27%	26%	25%
Työpaikkojen lukumäärä v. 2002	696 655	33 224	65 359	80 756	73 514	52 722	2 226 894
Toimialan osuus maakunnassa v. 2002							
Maa- ja metsätalous	1%	6%	5%	4%	5%	6%	5%
Kaivostoiminta ja louhintaa	0,1 %	0,2 %	0,2 %	0,1 %	0,2 %	0,4 %	0,2 %
Teollisuus	13%	25%	23%	27%	22%	22%	19%
Sähkö-kaasu- ja vesihuolto	0,6 %	2%	0,6 %	0,7 %	1%	0,8 %	0,7 %
Rakentaminen	5%	8%	6%	6%	7%	6%	6%
Kauppa, majoitus- ja ravitoiminta	19%	13%	15%	15%	13%	14%	15%
Kuljetus, varastointi ja tietoliikenne	9%	6%	5%	6%	11%	8%	7%
Rahoitus-, kiinteistö-, ym. palvelu	20%	9%	10%	11%	10%	10%	14%
Yhteiskunnalliset palvelut	31%	28%	33%	29%	31%	31%	32%
Toimiala tuntematon	1%	2%	2%	2%	2%	2%	2%

Lähde: Tilastokeskus, Työministeriö. **1)** osuus alueen vastaavasta ikäryhmästä **2)** Vähintään 25-vuotiaiden työttömien työnhakijoiden osuus alueen vastaavasta väestöstä **3)** Tutkinnon suorittaneet on luokiteltu koulutusasteittain korkeimman/viimeksi suoritettua tutkinnon mukaan. Henkilö on mukana ainoastaan kerran joko korkeimman tutkinnon tai viimeisimmän tutkinnon mukaan seuraavasti: ammatillinen tutkinto on korkeampi kuin ylioppilastutkinto; ammatillinen perustutkinto, ammattitutkinto ja erikoisammattitutkinto katsotaan samantasoisiksi koulutuksiksi.

työttömistä on korkeampi kuin maassa keskimäärin ja Uuttamaata lukuun ottamatta myös yli 50-vuotiaiden osuus työttömistä on valtakunnallisesti tarkasteltuna suuri.

Vuonna 2002 Etelä-Suomen läänin alueella sijaitsi 45 % Manner-Suomen **työpaikoista**. Maa- ja metsätalouden työpaikkoja on erityisen vähän Uudellamaalla. Etelä-Karjalassa kaivostoiminta ja louhinta on vahvempi toimiala kuin maassa keskimäärin. Päijät-Häme on erittäin teollisuusvaltainen maakunta, peräti 27 % työpaikoista sijoittuu teollisuuteen (Manner-Suomi 19 %). Sähkö-, kaasu ja vesihuollon sekä rakentamisen osuus toimialoista on Itä-Uudellamaalla suurempi kuin muissa läänin maakunnissa tai Manner-Suomessa. Kuljetus, varastointi- ja tietoliikenne painottuu sekä Manner-Suomeen että muihin maakuntiin verrattuna etenkin Kymenlaaksossa. Uudellamaalla kauppa, majoitus ja ravitsemistoiminta sekä rahoitus-, kiinteistö- ym. palvelut ovat keskimääräistä isompia toimialoja.

3. Aikuisten osallistuminen koulutukseen

Taulukko 3.1. on läpileikkaus yhdestä vuodesta. Tarkasteltaessa aikuisten osallistumista koulutukseen on muistettava, että opiskelijamäärät vaihtelevat vuosittain. Osa aikuisten opiskelijamääriä koskevasta aineistosta on saatavissa vain opiskelijan kotipaikkakunnan mukaan (ks. tarkemmin lähdeviitteet). Aikuisopiskelijamääriä tarkastellaan suhteutettuna maakunnan työikäisen aikuisväestön (25–64-vuotiaiden) osuuteen.

Peruskoulu

Uudellemaalle sijoittuu yli puolet Manner-Suomen peruskoulun (aikuiskoulutus) koko oppimäärän osallistumistapauksista. Määrä on aikuisväestön osuuteen nähden liki kaksinkertainen. Etelä-Suomen läänin maakunnista Uudenmaan lisäksi vain Kanta-Häme ylittää väestöosuuttaan vastaavaan osuuteen muiden maakuntien osallistujamäärien jäädessä sen alle.

Toisen asteen koulutus

Lukion koko oppimäärää suorittavien opiskelijamäärä (35 %) on Uudellamaalla yli aikuisväestön osuuden. Kanta- ja Päijät-Häme ovat väestöosuuttaan vastaavalla tasolla, mutta muissa maakunnissa osallistujamäärät eivät yllä väestöosuutta vastaaviin lukuihin.

Toisen asteen oppilaitosmuotoisen koulutuksen osalta aikuisten osallistuminen koulutukseen vastaa melko hyvin aikuisväestön osuutta, parhaiten Kanta-Hämeessä. Poikkeuksia kuitenkin löytyy. Ammatillisen perustutkinnon (opetussuunnitelmaperusteinen sekä näyttötutkintoon johtava) aikuisten opiskelijamäärät ovat molemmissa Kaakkois-Suomen maakunnissa alhaisia verrattuna väestöosuuteen. Lisäksi Päijät-Hämeessä näyttöön johtavan perustutkintoa suorittavien aikuisten osuus on yhden prosenttiyksikön väestöosuutta alhaisempi.

Uusmaalaisten ammattitutkintokoulutukseen osallistuvien osuus Manner-Suomesta on 23 %, mikä ei yllä väestöosuuden tasolle. Tilanne on sama myös Päijät-Hämeessä ja Kymenlaaksossa. Erikoisammattitutkintojen osalta maakunnittaiset vaihtelut ovat varsin suuret. Uusmaalaisten erikoisammattitutkintokoulutukseen osallistuminen on vilkasta, peräti 32 % kaikista Manner-Suomen opiskelijoista on uusmaalaisia. Toisaalta Etelä-Karjalassa erikoisammattitutkintojen tilanne on heikko, vain 1 % Manner-Suomen osallistujista on eteläkarjalalaisia (väestöosuus 3 %).

Myös oppisopimuskoulutuksessa olevien osuudet vaihtelevat eri maakuntien välillä melko paljon. Sekä perustutkintoon että ammatti- tai erikoisammattitutkintoon johtavan koulutuksen osuudet ylittävät väestöosuuden määrän sekä Uudellamaalla että Päijät-Hämeessä. Tilanne on heikoin perustutkintoon johtavan koulutuksen osalta Kymenlaaksossa ja Etelä-Karjalassa.

Tutkintoon johtamattoman lisäkoulutuksen osalta voidaan nähdä, että vain Kanta-Hämeessä ja Etelä-Karjalassa päästään väestöosuutta vastaaviin lukuihin.

Opiskelijamäärät

Taulukko 3.1. Aikuisväestön osallistuminen opetushallinnon alaiseen koulutukseen Etelä-Suomen läänissä vuonna 2002.

Alue	Uusimaa	Itä-Uusimaa	Kanta-Häme	Päijät-Häme	Kymenlaakso	Etelä-Karjaa	Manner-Suomi
Työikäinen aikuisväestö 25 - 64 v	27%	2%	3%	4%	4%	3%	2 821 462
Peruskoulun koko oppimäärä 1)	51%	0,3%	4%	1,5%	2%	0,1%	13722
Toisen asteen koulutus:							
Lukion koko oppimäärä 2)	35%	1%	3%	4%	2%	2%	6108
Ammatillinen perustutkinto, ops 2)	27%	2%	3%	4%	3%	2%	13725
Ammatillinen perustutkinto, näyttö 2)	28%	2%	3%	3%	3%	2%	15104
Ammattitutkinto 2)	23%	2%	3%	3%	3%	3%	13906
Erikoisammattitutkinto 2)	32%	3%	3%	4%	3%	1%	6020
Ammatillinen perustutkinto, oppisopimus 2)	36%	2%	3%	5%	1%	1%	8632
Ammatti- ja erikoisammattitutkinto, oppisopimus 3)	29%	2%	2%	5%	4%	3%	18332
Tutkintoon johtamaton lisäkoulutus 4)	22%	0,4%	3%	3%	2%	3%	1483
Ammattikorkeakoulutus							
Ammattikorkeakoulututkinto 5)	32%	1%	3%	4%	3%	2%	44189
Avoin amk 6)	18%	1%	3%	6%	2%	4%	7588
Erikoistumisopinnot 7)	17%	2%	2%	8%	2%	0,70%	6038
Jatkotutkinnot 6)	38%	0%	0%	13%	8%	0%	157
Opettajankoulutus 6)	14%	0%	36%	0%	0%	0%	2741
Yliopistokoulutus							
Alempi ja ylempi korkeakoulututkinto 2)	43%	0,8%	1%	1%	1%	2%	67371
Tohtori- ja lisensiaattitutkinto 2)	44%	0,9%	1%	1%	1%	2%	17978
Avoin yliopisto v. 2003 osallistujamäärä	31%	0,5%	2%	2%	1%	2%	179134
Täydennyskoulutus v. 2003 arvioitu osallistujamäärä	35%	1%	2%	4%	2%	2%	90391
Erikoistumisopinnot osallistujamäärä	29%	0%	0%	0%	0%	3%	4926
Vapaasivistäytyö							
Kansalais- ja työväenopistot, vapaatavoitteinen koulutus	19%	2%	3%	3%	3%	2%	1 915066
muu koulutus	19%	2%	3%	3%	5%	4%	136314
Kansanopistot, vapaatavoitteinen koulutus	21%	2%	2%	4%	5%	2%	458 652
muu koulutus	14%	2%	3%	3%	4%	1%	206 125
Liikunnan koulutuskeskukset, vapaatavoitteinen koulutus	7%	0%	7%	38%	0%	0%	100936
muu koulutus	4%	0%	8%	20%	0%	0%	43048
Kesäyliopisto 8)	16%	0%	5%	3%	4%	5%	95945
Kielitutkinnot v. 2002-2003	29%	2%	3%	2%	5%	3%	5361
Erytisopetus							
Valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus 9)	33%	0%	8%	3%	1%	0,9%	1835
Maahanmuuttajille suunnattu koulutus							
Ammatilliseen koulutukseen valmistava koulutus	33%	8%	2%	2%	5%	3%	887

Lähde: AMKOTA, Tilastokeskus, Opetushallitus, Opetusministeriö, Soveltavan kielentutkimuslaitoksen tilastot, Suomen Kesäyliopistot ry:n tilastot

- 1) Aikuis-koulutuksen osallistumistahtumia; myös aineopinnot
- 2) Opiskelijamäärä, vähintään 25-vuotiaat läsnä olevat asuinmaakunnan mukaan
- 3) Opiskelijamäärä, kaikenikäiset
- 4) Opiskelijatyövuosia
- 5) Aikuis-koulutuksen ja nuorten koulutuksen opiskelijamäärä, väh. 25-v. läsnä olevat asuinmaakunnan mukaan
- 6) Koko vuonna osallistuneiden määrä
- 7) Läsnä olevat 20.9. laskentapäivänä
- 8) Ei sisällä abi- ja lukiolaiskursseja
- 9) Opiskelijamäärä tilastointipäivänä 20.9.2003, oppilaitoksen sijaintimaakunnan mukaan

Ammattikorkeakoulutus

Ammattikorkeakoulutuksen osuus on monella tapaa mielenkiintoinen. Uusmaalaiset aikuiset osallistuvat ammattikorkeakoulujen perustutkinto-opetukseen runsaasti, noin kolmanneksen osuudella koko Manner-Suomen opiskelijamääristä. Molemmat Hämeen maakunnat yltyivät väestöosuuttaan vastaavalle tasolle, mutta kumpikin Kaakkois-Suomen maakunta jää sen alle.

Avoimen ammattikorkeakoulun osalta esille nousee etenkin Päijät-Häme. Maakunnan osallistujia Manner-Suomesta on 6 %, vaikka aikuisväestön osuus on 4 %. Uusimaa jää selkeimmin alle väestöosuutensa (osallistujien osuus 18 %, väestöosuus 27 %). Myös erikoistumisopintojen osalta tilanne on Päijät-Hämeen kannalta hyvä. Itä-Uusimaa yltyy väestöosuutensa, mutta muut maakunnat jäävät erikoistumisopintojen osallistujamäärissä väestöosuuttaan matalammalle tasolle.

Niissä Etelä-Suomen läänin maakunnissa, joissa on järjestetty jatkotutkintoon johtavaa koulutusta, tilanne on hyvä. Uudenmaan jatkotutkintokoulutuksen osallistujien osuus on 38 % Manner-Suomesta. Itä-Uudellamaalla, Kanta-Hämeessä tai Etelä-Karjalassa ei ollut lainkaan osallistujia vuonna 2002. Kokeilu aloitettiin kuitenkin seuraavana vuonna Hämeen ammattikorkeakoulussa ja vuonna 2004 Etelä-Karjalan ammattikorkeakoulussa.

Opettajankoulutusta järjestettiin Uudellamaalla ja Kanta-Hämeessä, jossa koulutuksen osuus oli erittäin vahva.

Yliopistokoulutus

Uusmaalaisia yliopisto-opiskelijoita on yli väestöosuuden sekä tutkintoon johtavassa että tutkintoon johtamattomassa koulutuksessa. Tutkintoon johtavassa koulutuksessa osuudet ovat yli 40 prosenttia Manner-Suomesta. Päijät-Häme yltyy yliopiston täydennyskoulutuksessa väestöosuutensa tasolle. Muuten Päijät-Hämeessä ja kaikissa muissa maakunnissa jäädään melko selkeästi väestöosuuden alle, selkeimmin Kymenlaaksossa. Erikoistumisopintojen osallistujia oli vuonna 2003 vain kahdessa maakunnassa: Uudellamaalla ja Etelä-Karjalassa.

Vapaa sivistystyö

Vapaan sivistystyön osalta osallistumista tarkastellaan opetustunteina. Kansalais- ja työväenopistojen koulutus on väestöosuuteen nähden Uudellamaalla vähäisintä. Muun kuin kansalais- ja työväenopistojen vapaatavoitteisen koulutuksen osalta Kymenlaaksossa ja Etelä-Karjalassa tilanne on hyvä. Kansanopistojen suhteen ainoastaan Kymenlaaksossa päästiin väestöosuuden yli (vapaatavoitteisessa koulutuksessa). Liikunnan koulutuskeskusten koulutus on Päijät-Hämeessä melko vahvassa asemassa: 38 % Manner-Suomen vapaatavoitteisesta koulutuksesta ja viidennes muusta koulutuksesta oli maakunnan alueella. Kesäyliopistojen sekä Kaakkois-Suomen maakunnissa että Kanta-Hämeessä tilanne on hyvä, muissa maakunnissa jäätin aikuisväestön osuuden alle.

Kielitutkinnot

Kielitutkintokoulutuksen laajuutta mitataan suoritettuina kielitutkintoina. Sekä Uudellamaalla että Kymenlaaksossa suoritettujen kielitutkintojen määrä ylittää väestöosuuden. Heikoimmassa asemassa läänin maakunnista on Päijät-Häme, jonka osuus suoritetuista tutkinnoista oli 2 % (väestö-osuus 4 %).

Erityisopetus (valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus)

Erityisopetuksen tilanne on maakunnittain vaihteleva. Uudellamaalla ja Kanta-Hämeessä erityisopetuksen osuus aikuisväestön osuuteen verrattuna on hyvä, muissa maakunnissa ei ylletä aikuisväestön osuuteen. Heikoin tilanne on Kymenlaaksossa.

Maahanmuuttajille suunnattu koulutus

Opetusministeriön alaista ammatilliseen koulutukseen valmentavaa koulutusta järjestettiin Uudellamaalla kolmannes Manner-Suomen osuudesta. Itä-Uudellamaallakin ylitettiin väestöosuuteen suhteutettu määrä, samoin Kymenlaaksossa. Sekä Kanta-, että Päijät-Hämeessä järjestetyn koulutuksen määrä jäi alle väestöosuuden tason.

Taulukko 3.2. Työvoimapolitiittisena koulutuksena (sis. ESR – koulutukset) toteutuneet henkilötyöpäivät Etelä-Suomen läänissä TE-keskusalueittain vuonna 2002.

	Uusimaa Itä-Uusimaa	Kanta-Häme Päijät-Häme	Kymenlaakso Etelä-Karjala	Manner-Suomi
Henkilötyöpäivien lkm, ammattillinen koulutus	638 438	244 045	277 734	3 409 861
% Manner-Suomesta	19%	7%	8%	100%
Henkilötyöpäivien lkm, valmentava koulutus	255 649	104 002	94 171	1 475 121
% Manner-Suomesta	17%	7%	6%	100%
Henkilötyöpäivien lkm, maahanmuuttajille suunnattu valmentava koulutus	15 790	2 728	8 436	221 207
% Manner-Suomesta	7%	1%	4%	100%
Ammattillinen koulutus	71%	70%	75%	70%
Valmentava koulutus	29%	30%	25%	30%
Maahanmuuttajien valmentava koulutus kaikesta alueen valmentavasta koulutuksesta	2%	1%	2%	5%

Työvoimapolitiittinen aikuiskoulutus

Työvoimapolitiittista koulutusta järjestetään henkilötyöpäivien määrällä mitattuna Etelä-Suomen läänin alueella 34 % Manner-Suomen ammatillisesta koulutuksesta, 31 % valmentavasta koulutuksesta sekä 12 % maahanmuuttajille tarkoitettua valmentavasta koulutuksesta.

Ammatillisen ja valmentavan koulutuksen jakaumat noudattavat melko hyvin Manner-Suomen linjaa. Kaakkois-Suomen maakunnissa valmentavaa koulutusta järjestettiin vähemmän kuin keskimäärin. Jokaisella läänin TE-keskusalueella oli maahanmuuttajien valmentavan koulutuksen osuus kaikesta valmentavasta koulutuksesta keskimääräistä vähäisempää.

Uudet aikuisopiskelijat

Uusia aikuisopiskelijoita on tarkasteltu oppilaitoksen sijaintimaakunnan mukaan. Uusien aikuisopiskelijoiden jakaantuminen eri koulutusasteille vaihtelee erittäin paljon maakunnittain.

Uudenmaan koulutusastekohtainen jakauma muistuttaa melko paljon Manner-Suomen vastaavaa jakaumaa. Selkein ero on erikoisammattitutkintojen uusien opiskelijoiden määrässä, joka Uudellamaalla on selvästi suurempi kuin Manner-Suomessa (Uusimaa 18 %, Manner-Suomi 9 %). Ammatillisten perustutkintojen osuus on pienempi kuin keskimäärin.

Itä-Uudellamaalla yli kolmannes uusista opiskelijoista aloitti näyttöperusteisen ammatillisen perustutkinnon (Manner-Suomi 18 %). Myös ammattitutkintoa aloittaneiden osuus oli keskimääräistä suurempi. Korkea-asteen osuus oli vain 11 % (Manner-Suomi 34 %).

Taulukko 3.3. Opetushallinnon alaisen tutkintoon johtavan koulutuksen vähintään 25 -vuotiaiden uusien opiskelijoiden jakaantuminen koulutusasteittain alueen sisällä vuonna 2002.

	Uusimaa	Itä-Uusimaa	Kanta-Häme	Päijät-Häme	Kymenlaakso	Etelä-Karjala	Manner-Suomi
Lukio, koko oppimäärä	5%	4%	7%	4%	5%	5%	5%
Ammatillinen perustutkinto, OPS	10%	15%	16%	16%	15%	8%	13%
Ammatillinen perustutkinto, näyttö	16%	34%	17%	18%	24%	18%	18%
Ammattitutkinto	19%	27%	21%	22%	28%	18%	21%
Erikoisammattitutkinto	18%	9%	6%	1%	0%	1%	9%
Ammattikorkeakoulu, nuorten koul.	9%	8%	13%	9%	17%	10%	10%
Ammattikorkeakoulu, aikuiskoulutus	11%	3%	20%	27%	10%	17%	12%
Yliopisto (alempi + ylempi kk-tutk.)	12%	0%	0%	3%	1%	22%	12%

Lähde: Tilastokeskus

Kanta-Hämeessä lukion aikuisopiskelijoiden osuus on Etelä-Suomen läänin suurin ja kaksi prosenttiyksikköä suurempi kuin Manner-Suomessa. Ammattikorkeakoulun aikuisopiskelijoiden osuus on viidennes kaikista aikuisopiskelijoista (Manner-Suomi 12 %). Myös nuorten ammattikorkeakoulutuksessa aloittaa aikuisia hieman enemmän kuin Manner-Suomessa.

Päijät-Hämeelle ominaista on ammattikorkeakoulun aikuiskoulutuksen suuri osuus, 27 % kaikista maakunnan aikuisopiskelijoista. Yliopisto-opiskelijoita on vähän, johtuen siitä ettei Päijät-Hämeessä ole omaa yliopistoa. Erikoisammattitutkintojen uusien opiskelijoiden osuus on Manner-Suomea pienempi.

Kymenlaaksossa aikuisopiskelijat olivat hakeutuneet etenkin ammattitutkintoon johtavaan koulutukseen. Suhteellinen osuus on muihin läänin maakuntiin sekä Manner-Suomeen verrattuna suurempi. Myös näyttötutkintoon johtavan perustutkinnon osuus on korkea. Ammattikorkeakoulun nuorten koulutukseen on Kymenlaaksossa hakeuduttu runsaasti, sillä 17 % aikuisopiskelijoista aloitti nuorille tarkoitetun koulutuksen. Erikoisammattitutkintojen tilanne on vuoden 2002 tilastojen valossa heikko.

Etelä-Karjalan uusien aikuisopiskelijoiden silmiinpistävin piirre on koko korkea-asteen ja varsinkin yliopiston suuri osuus verrattuna muihin maakuntiin ja Manner-Suomeen. Koko korkea-asteen osuus on peräti 49 %, kun vastaava luku Manner-Suomessa on 34

%. Yliopisto-opinnot (alempi ja ylempi korkeakoulututkinto) aloitti 22 % kaikista uusista aikuisopiskelijoista (Manner-Suomi 12 %). Opetussuunnitelma-perusteisen ammatillisen perustutkinnon osuus on jonkun verran pienempi kuin keskimäärin, ja erikoisammattitutkintojen osuus erittäin pieni.

4. Aikuiskoulutuksen järjestäjä- ja ylläpitäjäverkosto

Etelä-Suomen läänissä on 197 eri koulutuksen järjestäjää, jotka tarjoavat aikuiskoulutusta. Suurin osa (58 %) koulutuksen järjestäjistä on yksityisiä. Uudenmaan maakunnassa sijaitsee 61 % koko läänin alueen koulutuksen järjestäjistä.

Etelä-Suomen läänin alueella sijaitsee yhteensä 268 aikuisille opetusta tarjoavaa oppilaitosta, ja niistä 60 % sijoittuu Uudellemaalle. **Uudenmaan** aikuiskoulutuksen järjestäjäverkko on hyvin moninainen. On olemassa hyvin suuria kunnallisia koulutuksen järjestäjiä, joilla on runsaasti opetuspisteitä. Toisaalta taas on lukuisia yksityisiä järjestäjiä, joilla usein on vain yksi oppilaitos. Maakunnassa sijaitsee useita valtakunnallisia koulutuksen järjestäjiä. Pääkaupunkiseudun ulkopuolella on vallitsevana kunnalliseen omistukseen pohjautuvat isot alueelliset järjestäjät. Länsi-Uudellamaalla sekä nuorten että aikuisten koulutus on saman

Taulukko 4.1. Aikuiskoulutuksen järjestäjät Etelä-Suomen läänissä omistajatyypin mukaan vuonna 2004.

Koulutuksen järjestäjä	Oppilaitoksen sijaintipaikka						Etelä-Suomen lääni
	Uusimaa	Itä-Uusimaa	Kanta-Häme	Päijät-Häme	Kymenlaakso	Etelä-Karjala	
Yksityinen	82	3	7	11	7	5	115
Valtio	14	0	2	0	0	1	17
Kunta	18	3	6	4	7	7	45
Kuntayhtymä	6	3	6	1	3	1	20
Yhteensä	120	9	21	16	17	14	197

Lähde: Koulutuksen järjestäjät ja oppilaitokset 2004. Tilastokeskus. SVT, Koulutus 2005:2

Taulukko 4.2. Aikuisille opetusta tarjoavat oppilaitokset oppilaitostyypeittäin ja maakunnittain Etelä-Suomen läänissä vuonna 2004.

Oppilaitostyyppi	Oppilaitosten lukumäärä							Koko maa
	Uusimaa	Itä-Uusimaa	Kanta-Häme	Päijät-Häme	Kymenlaakso	Etelä-Karjala	Etelä-Suomen lääni	
Koululaitoksen oppilaitokset yhteensä, joista	824	120	168	172	162	117	1 563	5 004
Aikuislukiot ja lukioiden aikuislinjat	15	1	3	1	2	1	23	56
Ammatilliset oppilaitokset	34	5	5	10	4	1	59	187
Ammatilliset erityisoppilaitokset	3	0	2	0	0	0	5	13
Ammatilliset erikoisoppilaitokset	23	0	2	1	1	0	27	42
Ammatilliset aikuiskoulutuskeskukset	5	1	2	1	1	1	11	40
Ammattikorkeakoulut	10	0	1	1	1	1	14	31
Yliopistot	8	0	0	0	0	1	9	20
Sotilaskorkeakoulut	1	0	0	0	0	0	1	1
Liikunnan koulutuskeskukset	3	0	1	2	0	0	6	14
Kansanopistot	16	3	2	1	3	2	27	87
Kansalaisopistot	25	5	6	7	8	8	59	251
Opintokeskukset	11	0	0	0	0	0	11	11
Kesäyliopistot	2	0	1	1	1	1	6	20
Muut oppilaitokset	4	0	2	2	2	0	10	20
Yhteensä	160	15	27	27	23	16	268	793

Lähde: Koulutuksen järjestäjät ja oppilaitokset 2004. Tilastokeskus. SVT, Koulutus 2005:2.

Aikuislukiot ja lukioiden aikuislinjat Koulutusnetistä <http://www.koulutusnetti.fi/koulutusnetti>, Aikuiskoulutusopas 2004.

järjestäjän hallinnoimaa. Keski-Uudellamaalla on myös alueelliset järjestäjät, mutta nuorten ja aikuisten koulutus on eri järjestäjän ohjauksessa. Pääkaupunkiseudulla toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa vallitsevana ovat isot kunta- tai kuntayhtymäpohjaiset järjestäjät. Lisäksi tyypillistä pääkaupunkiseudulle on lukuisat yksityiset koulutuksen järjestäjät. Uudenmaan ja erityisesti pääkaupunkiseudun oppilaitosverkko on kuitenkin niin moninainen, että ei ole olemassa yhtä foorumia yhteistyötä toteuttamaan, vaan erilaisten asiakokonaisuuksien ympärille on muodostettu verkostoja toimimaan yhteistyöelimenä laajemmassa kokonaisuudessa.

Itä-Uudellamaalla järjestäjäverkko muodostuu alueellisista toimijoista sekä toisaalta yksittäisten oppilaitosten muodostamista toimijoista. Eri järjestäjien kesken työnjako toimii paljolti eri koulutusalojen määräämänä.

Kanta-Hämeessä on paljon koulutuksen järjestäjiä, mikä aiheuttaa keskinäistä kilpailua. Maakunnassa on pitkään järjestetty aikuisille suunnattua koulutusta. Maakunnassa järjestetään valtakunnallisesti arvostettua luonnonvara- ja elintarvikealan koulutusta. Tarjolla on runsaasti erityisopetusta ja alueella on panostettu yrittäjyyskoulutukseen ja ammatilliseen täydennyskoulutukseen. Kanta-Hämeessä on merkittävä ammatillinen opettajakorkeakoulu Hämeen ammattikorkeakoulun yhteydessä.

Päijät-Hämeessä ammatillinen koulutus on keskittynyt muutamalle koulutuksen järjestäjälle. Alueella on vuosia kehitelty maahanmuuttajakoulutusta. Tarjolla on runsaasti liikunnan opetusta ja monipuolista ammattikorkeaopetusta (kolme ammattikorkeakoulua). Yliopistokeskus Lahdessa luo myös mahdollisuuksia korkea-asteen opetukseen. Vapaassa sivistystyössä on voimakkaasti kehitetty verkko-opetusta.

Kymenlaakson ammatillinen aikuiskoulutus on keskittynyt muutamalle koulutuksen järjestäjälle. Pohjois-Kymenlaaksossa yksi saman omistajan toisen asteen ammatillinen oppilaitos ja aikuiskoulutuskeskus vastaavat aikuiskoulutuksen järjestämisestä. Etelä-Kymenlaaksossa ammatillisen toisen asteen koulutuksen järjestäjät yhdistyivät vuoden 2005 alkupuolella luonnonvara-alan oppilaitosta lukuun ottamatta. Ammattikorkeakoulu on maakunnalle tärkeä alueen tarpeista lähtevän korkeakouluopetuksen takaamiseksi, koska

Kymenlaaksossa ole omaa yliopistoa. Alueen ulkopuolisten yliopistojen (mm. Lappeenrannan teknillinen yliopisto, Helsingin yliopiston käänntieteen laitos Kouvolassa, Koulutus- ja kehittämiskeskus Palmenian Kouvolan ja Kotkan toimipisteet jne.) opetuspisteet antavat mahdollisuuksia myös yliopistotason opetukseen. Vapaan sivistystyön piiriin kuuluvia oppilaitoksia on maakunnassa 12.

Etelä-Karjalan koulutuskuntayhtymä järjestää pääosan maakunnan sekä toisen asteen ammatillisesta koulutuksesta että ammattikorkeakoulutuksesta. Muina ammatillisen koulutuksen järjestäjinä ovat Joutsenon opisto ja Jaakkiman kristillinen opisto. Humanistisella ammattikorkeakoululla on koulutusyksikkö Joutsenossa. Maakunnan oman yliopiston (Lappeenrannan teknillinen yliopisto, Etelä-Karjalan kesäyliopisto) lisäksi maakunnassa on myös alueen ulkopuolisten yliopistojen koulustarjontaa (mm. Helsingin yliopisto). Vapaan sivistystyön piiriin kuuluvia oppilaitoksia on maakunnassa 11.

5. Aikuiskoulutuksen tarjonnan kokonaisvolyyymi ja voimavarat

Aikuiskoulutuksen tarjonta maakunnittain

Etelä-Suomen läänin yhteenlaskettu toisen asteen koulutuksen järjestäjien aikuiskoulutukselle varattu kapasiteetti näyttöihin on 43 % Manner-Suomesta. Eniten siitä sijoittuu Uudellemaalle. Muut maakunnat Uttamaata ja Itä-Uttamaata lukuun ottamatta jäävät aikuisväestöosuutensa alle. Selkeimmin tämä näkyy Päijät-Hämeessä (aikuisväestön osuus 4 %).

Näyttöihin käytettävissä oleva kapasiteetti alueen koko kapasiteetista vaihtelee melko paljon eri maakuntien välillä. Eniten näyttöihin on käytössä Itä-Uudellamaalla (20 %) ja vähiten Kanta- ja Päijät-Hämeen maakunnissa (7 %). Muut maakunnat kuin Uusimaa ja Itä-Uusimaa jäävät valtakunnallisen keskiarvon alle.

Ammattikorkeakoulujen vuotuisesta aikuisopiskelijamäärästä kolmannes sijoittuu Uudellemaalle. Kanta- ja Päijät-Hämeen maakunnissa tilanne on väestöosuuteen nähden suhteellisen hyvä. Etelä-Karjalassa osuus on vain 2 % Manner-Suomesta.

Taulukko 5.1. Ammatilliseen tutkintoon johtavan aikuiskoulutuksen kapasiteetti vuonna 2005 maakunnittain Etelä-Suomen läänissä.

	Uusimaa	Itä-Uusimaa	Kanta-Häme	Päijät-Häme	Kymenlaakso	Etelä-Karjala	Manner-Suomi
Järjestämislupien kapasiteetti näyttöihin, absoluuttinen	4740	415	360	345	490	315	15500
Järjestämislupien kapasiteetti näyttöihin, % Manner-Suomesta	31 %	3%	2%	2%	3%	2%	100%
Järjestämislupien kapasiteetti näyttöihin, % alueen kokonaiskapasiteetista	16%	20%	7%	7%	10%	9%	11%
Ammattikorkeakoulujen vuotuinen aikuisopiskelijämäärä	6374	0	1165	765	520	375	19540
Ammattikorkeakoulujen vuotuinen aikuisopiskelijämäärä, % Manner-Suomesta	33%	0%	6%	4%	3%	2%	100%
Yliopiston väh. 25-vuotiaat alemman ja ylemmän kktutkinnon uudet opiskelijat opiskelijan kotipaikan mukaan, % Manner-Suomesta, v. 2002	33,1%	0,8%	1,8%	2,6%	1,8%	1,9%	100%

Lähteet: Järjestämisluvat: KOUTE-tietokanta **Ammattikorkeakoulutiedot:** Perustietoja ammattikorkeakoulusta. Opetusministeriön julkaisuja 2005:7. Ammattikorkeakoulun aikuisopiskelijat = ammattikorkeakoulututkintoon johtavan koulutuksen + erikoisopintojen + jatkotutkinto-opiskelijoiden yhteenlaskettu keskimääräinen vuotuinen opiskelijämäärä. Ammattikorkeakoulun pääpaikan mukaan. **Yliopistotiedot:** Tilastokeskus. Tietopalvelusopimuksen aineisto 7.5. v

Taulukko 5.2. Ammatillisen aikuiskoulutuksen (peruskoulutus) tarjonta vuonna 2004 maakunnittain Etelä-Suomen läänissä.

	Uusimaa	Itä-Uusimaa	Kanta-Häme	Päijät-Häme	Kymenlaakso	Etelä-Karjala	Manner-Suomi
Ilman perusasteen jälkeistä koulutusta olevia aikuisia yhtä aikuisten ammatillisen koulutuksen aloituspaikkaa kohti (toinen aste), 2002	81	72	125	150	113	188	110
Tutkintoon johtavan aikuisten ammatillisen koulutuksen aloituspaikat (toinen aste), % Manner-Suomesta	31%	3%	3,2%	1,9%	2,9%	1,4%	100%
Ammattikorkeakoulun aikuiskoulutuksen aloituspaikat, % Manner-Suomesta	26,4%	0,3%	5,7%	3,8%	2,7%	1,9%	100%

Lähde: Opetushallituksen oppilaitostietojärjestelmä OPTI. Koulutusrakenteen osalta Tilastokeskus. Aikuiset = 25–64 -vuotiaat.

Taulukko 5.3. Aikuiskoulutuksen (lisäkoulutus) tarjonta vuonna 2004 maakunnittain Etelä-Suomen läänissä.

	Uusimaa	Itä-Uusimaa	Kanta-Häme	Päijät-Häme	Kymenlaakso	Etelä-Karjala	Manner-Suomi
Tutkintoon johtavan lisäkoulutuksen aloituspaikat (at ja eat), % Manner-Suomesta	29,6%	1,6%	3,3%	2,4 %	3,4%	1,7%	100%
Ammatillisen lisäkoulutuksen opiskelijatyövuodet, absoluuttinen	3242	250	502	363	181	182	11281
Ammatillisen lisäkoulutuksen opiskelijatyövuodet, % Manner-Suomesta	28,7%	2,2%	4,5%	3,2%	1,6%	1,6%	100%
Oppisopimusmuotoisen lisäkoulutuksen opiskelijat / oppisopimukset, absoluuttinen	5960	370	605	840	840	560	21410
Oppisopimusmuotoisen lisäkoulutuksen opiskelijat / oppisopimukset, % Manner-Suomesta	27,8%	1,7%	2,8%	3,9%	3,9%	2,6%	100%

Lähteet: Aloituspaikat: Opetushallituksen oppilaitostietojärjestelmä OPTI. Opiskelijatyövuodet ja oppisopimuskoulutus: Ammatillisen aikuiskoulutuksen järjestäjäverkon, laadun ja rahoituksen kehittäminen. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2004:39.

Yliopisto-opiskelun mittarina on käytetty uusia yliopisto-opiskelijoita (perustutkintokoulutus) opiskelijan kotipaikkakunnan mukaan. Uusmaalaisilla aikuisopiskelijoita oli kolmannes Manner-Suomen opiskelijoista. Kaikki muut maakunnat jäivät alle aikuisväestöosuutensa.

Aikuiskoulutuksen tarjontaa voidaan tarkastella myös sen mukaan, miten ammatillisen perustutkinnon aloituspaikkoja on alueella saatavilla suhteutettuna vähiten koulutetun väestön määrään. Uudellamaalla ja etenkin Itä-Uudellamaalla tilanne on suhteellisen hyvä verrattuna Manner-Suomen keskiarvoon, mutta muissa maakunnissa aloituspaikkoja on vähemmän kuin Manner-Suomessa keskimäärin. Tilanne on erityisen huono Etelä-Karjalassa, jossa oli 188 perusasteen tutkinnon varaan jäänyttä aikuista yhtä ammatillisen perustutkinnon aloituspaikkaa kohti.

Sama asia voidaan huomata myös vuoden 2004

aloituspaikoista. Uudellemaalle sijoittuu liki kolmannes aikuisten perustutkinnon aloituspaikoista, ja väestöosuuteen nähden myös Itä-Uudellamaalla tilanne on hyvä. Heikoin tilanne on edelleen Etelä-Karjalassa.

Ammattikorkeakoulun aikuiskoulutuksen aloituspaikat ovat jakaantuneet hieman eri tavoin läänin sisällä. Uudenmaan aloituspaikkaosuus vastaa väestöosuutta, ja aloituspaikkoja on runsaasti Kanta-Hämeessä verrattuna aikuisväestön osuuteen (3 %). Heikoin tilanne on Itä-Uudellamaalla ja Kymenlaaksossa.

Tutkintoon johtavan lisäkoulutuksen aloituspaikkojen osalta voidaan todeta, että Uudellamaalla on lähes 30 % koko maan lisäkoulutuksen aloituspaikoista. Heikoin tilanne on aikuisväestön osuuteen verrattuna Päijät-Hämeessä ja Etelä-Karjalassa. Opiskelijatyövuosina mitattuna tilanne on muuten samansuuntainen, mutta Kymenlaakson 1,6 % jää kauas aikuisväestön väestöosuudesta (4 %).

Tutkintoon johtavan lisäkoulutuksen tarjontaa on lisätty erillisrahoituksella aikuisten koulutustason kohoamisohjelman eli Noste-ohjelman avulla. Noste-ohjelmalla rahoitetaan enintään perusasteen tutkinnon suorittaneiden aikuisten toisen asteen tutkintoon johtavaa koulutusta ja koulutuksen tukitoimia sekä hakeutumista edistäviä toimia. Viisivuotinen ohjelma on alkanut vuonna 2003. Etelä-Suomen lääninhallitus saattoi osoittaa lääninsä ja valtakunnallisten Noste-projektien käyttöön vuoden 2003 määrärahaa lähes 5 miljoonaa euroa ja vuoden 2004 määrärahaa hieman yli 8 miljoonaa euroa. Vuoden 2005 määräraha lääninhallituksen välitettäväksi on yli 9 miljoonaa euroa.

Oppisopimusmuotoisen lisäkoulutuksen opiskelijapaikkoja oli läänin alueella vuonna 2004 yhteensä 9175, joka on 43 % Manner-Suomesta. Aikuisväestön osuuteen yltää maakunnista ainoastaan Uusimaa, mutta muut maakunnat jäävät vain hieman sen alle.

Aikuiskoulutuksen rahoitus

Koulutuksen lainsäädäntö on pääosin rakennettu koulutusmuotokohtaisen lainsäädännön pohjalle. Kaikkea koulutusta järjestetään samojen säännösten perusteella sekä nuorille että aikuisopiskelijoille. Joiltain vähäisiltä osin aikuiskoulutusta koskevat säännökset poikkeavat muista. Toisaalta on olemassa koulutusmuotoja, jotka luonteensa mukaisesti on nimenomaan tarkoitettu aikuisille, kuten ammatillinen lisäkoulutus (näyttötutkintojen suorittaminen) sekä suuri osa vapaasta sivistystyöstä.

Yliopistoja lukuun ottamatta opetushallinnon rahoitusjärjestelmä perustuu laskennalliseen valtionosuusjärjestelmään. Valtionosuusrahoituksesta säädetään opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetussa laissa ja asetuksessa. Samalla opetus- ja kulttuuritoimen rahoitus on osa kuntien valtionosuusjärjestelmää.

Koulutuksen järjestäjän saama valtionosuus muodostuu asianomaiselle koulutusmuodolle laskettujen yksikköhintojen ja laskentayksikköiden (suoritteiden) kautta. Vapaata sivistystyötä ja ammatillista lisäkoulutusta lukuun ottamatta rahoituksen yhden osan muodostaa kuntien maksuosuus. Valtionosuus on yleensä 57 % suoritteiden ja yksikköhinnan tulosta

ja kuntien maksuosuus 43 %. Opintokeskusten ja liikunnan koulutuskeskusten valtionosuusprosentti on 65. Kuntien maksuosuus lasketaan opetustoimen kustannusten pohjalta asukaslukupohjaisesti. Valtionosuus maksetaan koulutuksen järjestäjälle. Jos saaja on kunta, valtionosuudesta vähennetään kunnan maksuosuus. Kuntayhtymien ja yksityisten järjestäjien saamassa osuudessa on jo mukana kuntien maksuosuus. Rahoituslainsäädäntö ei tee eroa kunnallisten ja yksityisten ylläpitäjien välillä.

Koska vapaan sivistystyön oppilaitosten valtionosuuteen ei kuulu kuntaosuutta, valtionosuuden ylittävät kustannukset katetaan pääosin opiskelijamaksuilla. Myös ammatillinen lisäkoulutus rahoitetaan valtionosuudella (omaehtoisessa koulutuksessa 90 % ja henkilöstökoulutuksessa 50 %) sekä opiskelija- ja työnantajamaksuilla. Myös aikuislukioiden ja lukion iltalinjojen aineopiskelijoilta voidaan periä oppilasmaksuja.

Suoritteet (laskentayksiköt) vaihtelevat eri koulutusmuodoissa. Yleisin suorite on opiskelija ja opiskelijamäärän laskeminen perustuu säädettyinä tilaintointipäivinä ilmoitettuihin opiskelijamääriin. Ammatillisessa lisäkoulutuksessa ja vapaassa sivistystyössä suoritteet lasketaan koko vuoden tasossa (esim. koko vuoden opetustunnit).

Yksikköhintojen puolella kunkin koulutusmuodon keskimääräinen yksikköhinta lasketaan asianomaisen koulutusmuodon kustannusten perusteella joka toinen vuosi. Välivuosina hintoihin tehdään indeksitarkistukset. Ammatillisessa koulutuksessa yksikköhinnat lasketaan erikseen koulutusaloille ja koulutusalan sisällä yksikköhintaa voidaan eri syistä porrastaa. Eri-tyisopetuksessa on omat porrastuksensa. Ammatillisen peruskoulutuksen rahoitusta täydennetään nyt myös tuloksellisuuteen perustuvalla rahoituksella. Tuloksellisuusrahoitus jakautuu määrällisiin indikaattoreihin perustuvaan tulosrahoitukseen sekä laatupalkintoon. Tuloksellisuusrahoituksen avulla ammatillisen koulutuksen järjestäjiä kannustetaan toimiin mm. työllistymisen ja jatko-opintoihin sijoittumisen edistämiseen ja koulutuksen keskeyttämisen vähentämiseen, opetushenkilöstön kelpoisuuden ja osaamisen kehittämiseen.

Ammattikorkeakouluissa yksikköhinnat lasketaan tutkinnoittain. Ammattikorkeakoulujen osalta hanke-

Taulukko 5.4. Ammatillisen aikuiskoulutuksen rahoitus maakunnittain.

	Uusimaa	Itä-Uusimaa	Kanta-Häme	Päijät-Häme	Kymenlaakso	Etelä-Karjala	Manner-Suomi
Näyttötutkintoperusteisen ammatillisen peruskoulutuksen valtionosuus 2004 2)	27 892 545	2 837 482	3 283 940	2 489 575	3 560 930	2 227 102	104 608 500
Oppilaitosmuotoisen ammatillisen lisäkoulutuksen valtionosuus 2004	24 657 117	1 620 358	3 908 256	2 377 949	1 782 216	1 197 039	85 112 184
Oppisopimusmuotoisen ammatillisen lisäkoulutuksen valtionosuus 2004	15 538 916	964 556	1 577 600	2 192 076	1 876 975	1 459 869	55 316 473
Ammattikorkeakoulun aikuiskoulutuksen valtionosuus 2005 3)	40 591 593	0	7 588 554	5 207 669	3 503 916	2 298 476	125 608 774
eur/asukas							
Aikuisväestö 2005 (25–64-vuotiaat) 1)	784 932	51 097	89 459	108 584	100 069	72 782	2 837 165
Näyttötutkintoperusteisen ammatillisen peruskoulutuksen valtionosuus 2004 2)	35,5	55,5	36,7	22,9	35,6	30,6	36,9
Oppilaitosmuotoisen ammatillisen lisäkoulutuksen valtionosuus 2004	31,4	31,7	43,7	21,9	17,8	16,4	30
Oppisopimusmuotoisen ammatillisen lisäkoulutuksen valtionosuus 2004	19,8	18,9	17,6	20,2	18,8	20,1	19,5
Ammattikorkeakoulun aikuiskoulutuksen valtionosuus 2005 3)	51,7	0	84,8	48	35	31,6	44,3

Lähde: Opetusministeriö, Opetushallitus, Tilastokeskuksen väestötietalastopalvelu

1) Tilastokeskuksen väestöennusteen mukaan 2) laskettu vuodelle 2005 vahvistetun näyttötutkintoperusteisen enimmäisopiskelijamäärän perusteella, luku on täten suuntaa antava määrä aikuisille tarkoitettun peruskoulutuksen valtionosuudesta 3) laskettu tulossopimuksessa 2004-2006 määritellyn aikuiskoulutuksen (sis. ammattikorkeakoulutkintoon johtavan koulutuksen, erikoistumisopinnot ja jatkotutkinnot) vuotuisen enimmäisopiskelijamäärän mukaan. Luku ei ole täten tarkka, vaan suuntaa antava.

rahoitus on merkittävä osa rahoitusta. Tuloksellisuusrahoitusta ministeriö myöntää ammattikorkeakouluille vuosittain yleisten tuloksellisuuskriteerien perusteella ja joka toinen vuosi lisäksi koulutuksen laatuyksikkökriteerien ja aluekehityksen huippuyksikkökriteerien perusteella. Eräitä ammattikorkeakoulujen valtakunnallisia yhteisiä toimintoja ja hankkeita rahoitetaan keskitetysti.

Yksikköhintoja voidaan vielä järjestäjäkohtaisesti korottaa harkinnanvaraisilla korotuksilla.

Valtionosuusjärjestelmää täydentävät erilaiset ko-keilu- ja kehittämisavustukset, joiden määrä vaihtelee eri koulutusmuodoissa. Järjestäjille on mahdollista maksaa myös ylimääräisiä avustuksia.

Oppivelvollisuuskoulua lukuun ottamatta opetus- hallinnon järjestelmä perustuu opiskelijoiden vapaa- seen hakeutumisoikeuteen haluamaansa koulutukseen. Koulutuksen tarjoajien osalta keskeistä ovat koulu- tuksen järjestämisluvat (toimiluvat, ylläpitämisluvat), jotka tuovat mukanaan myös oikeuden rahoitukseen.

Koulutuksen määrällinen säätely on tyypillistä am- matillisessa koulutuksessa ja ammattikorkeakouluissa. Vapaan sivistystyön oppilaitosten suoritteiden mää- rille sekä ammatillisen lisäkoulutuksen suoritteiden määrällä (opiskelijatyövuodet ja oppisopimukset) on asetettu katto budjetissa. Oppisopimusmuotoisesti järjestetyssä peruskoulutuksessa ja lukiokoulutuksessa ei ole määrällistä säätelyä.

Perustamishankkeisiin myönnettävä suurin valtion- osuus on 50 % ja pienin 25 %. Perustamishankkeista laaditaan seuraaville vuosille rahoitussuunnitelma. Va- paan sivistystyön puolella perustamishankkeita rahoi- tetaan valtionavustuksilla. Maksetut vuokrat otetaan osana käyttökustannuksia huomioon keskimääräisiä yksikköhintoja laskettaessa ja siten vuokriin suori- taan valtionosuus. Ammatillisessa koulutuksessa ja ammattikorkeakouluissa ministeriön vahvistama vuo- sivuokra otetaan huomioon koulutuksen järjestäjä- kohtaisesti, mikäli koulutusta järjestetään olennaisessa määrin vuokratiloissa.

Taulukko 5.5. Vapaan sivistystyön rahoitus maakunnittain.

Valtionosuus 2005 (eur)	Uusimaa	Itä- Uusimaa	Kanta- Häme	Päijät- Häme	Kymen- laakso	Etelä- Karjala	Manner- Suomi
Kansanopistot	10 716 584	624 278	116 091	1 624 343	1 534 225	1 267 885	41 946 550
Kansalais- ja työväenopistot	15 228 178	852 843	2 267 757	2 386 619	2 645 880	1 644 503	74 095 814
Kesäyliopistot	809 797	0	198 145	149 967	369 330	253 842	4 244 801
Liikunnan koulutuskeskukset	1 198 545	0	1 006 269	3 771 827	0	0	11 960 963
eur/asukas							
Aikuisväestö 2005 (25-64-vuotiaat) 1)	784 932	51 097	89 459	108 584	100 069	72 782	2 837 165
Kansanopistot	13,7	12,2	1,3	15	15,3	17,4	14,8
Kansalais- ja työväenopistot	19,4	16,7	25,3	22	26,4	22,6	26,1
Kesäyliopistot	1	0	2,2	1,4	3,7	3,5	1,5
Liikunnan koulutuskeskukset	1,5	0	11,2	34,7	0	0	4,2

Lähde: Opetusministeriö, Opetushallitus: Oph:n rahoitusraportit: <http://vos.uta.fi/cgi-bin/tiedot1r.cgi?tnimi=vos/v05/vos6sl05.lis> (13.4.2005), Tilastokeskuksen väestötilastopalvelu 1) Tilastokeskuksen väestöennusteen mukaan Luvut sisältävät vain vapaan sivistystyön valtionrahoituksen

Suora valtion rahoitus yliopistoille on noin 70 %. Ohjaus perustuu yliopistojen ja opetusministeriön välisissä tulossopimuksissa kolmivuositavain sovittaviin tavoitteisiin sekä vuosittaisissa tulosneuvotteluissa tarkemmin sovittaviin tavoitteisiin. Yliopistojen suoran budjettirahoituksen kautta tulevat toimintamenot muodostuvat varsinaisesta perusrahoituksesta, valtakunnallisten tehtävien rahoituksesta, valtakunnallisten ohjelmien rahoituksesta, hankerahoituksesta ja tuloksellisuusrahasta. Perusrahoitus, joka muodostaa rahoituksen suurimman osuuden, määräytyy laskennallisen mallin perusteella, joka muodostuu neljästä osiosta: laajuustekijä, opetus, tutkimus ja yhteiskunnallinen palvelutehtävä.

Työvoimapoliittisen koulutuksen rahoitus toimii ns. tilaaja - tuottajamalliin perustuen. TE-keskukset ja työvoimatoimistot toimivat koulutuksen hankkijoina. Koulutusta voidaan hankkia myös ns. yhteishankintoina, jolloin koulutusta hankitaan yrityksen tarpeisiin joko yrityksen työntekijöille tai yritykseen työhön tuleville, ja työnantaja rahoittaa osan koulutuksesta. TE-keskukset hankkivat koulutusta työministeriön valtion talousarvion puitteissa niille osoittamalla resursseilla omaan ennakkointitoimintaansa ja paikallisten työmarkkinoiden tuntemukseen perustuen.

Näyttöperusteisen ammatillisen peruskoulutuksen (perustutkintojen) valtionosuus suhteutettuna eri maakuntien aikuisväestöön vaihtelee läänin alueella melkoisesti. Euromääräisesti (euroa/25–64-vuotias) mitattuna muut maakunnat Itä-Uuttamaata lukuun ottamatta jäävät valtakunnallisen keskiarvon alle. Heikoin tilanne on Päijät-Hämeessä, jossa valtionosuus on noin 23 € yhä aikuista kohden (Manner-Suomi 37 €).

Oppilaitosmuotoisen ammatillisen lisäkoulutuksen valtionosuus vaihtelee merkittävästi läänin eri maakunnissa. Paras tilanne on Kanta-Hämeessä. Uusimaa ja Itä-Uusimaa hieman ylittävät valtakunnallisen keskiarvon. Käytettävissä oleva euromäärä / 25–64-vuotias on Manner-Suomen arvoa heikompi Päijät-Hämeessä, Kymenlaaksossa ja varsinkin Etelä-Karjalassa.

Kanta-Häme, Kymenlaakso ja Itä-Uusimaa jäävät alle Manner-Suomen keskiarvon oppisopimusmuotoisen ammatillisen lisäkoulutuksen valtionosuusrahoituksessa.

Ammattikorkeakoulun aikuiskoulutuksen valtionosuus on maakuntien vertailussa kaksijakoinen.

Maakuntien väliset erot ovat selkeämmät kuin muilla koulutusasteilla ja –muodoilla. Kanta-Hämeessä ylittää valtakunnallinen keskiarvo merkittävästi, ja Uudellamaalla sekä Päijät-Hämeessä tilanne on hyvä. Sen sijaan Kaakkois-Suomen maakunnat jäävät selkeästi Manner-Suomen keskimääräisen valtionosuuden alle.

Vapaan sivistystyön osalta väestömäärään pohjautuva vertailu ei ole tarkoituksenmukaista kuin kansallais- ja työväenopistotoiminnan osalta. Kaikissa maakunnissa Kymenlaaksoa lukuun ottamatta jäätiin valtakunnallisen keskiarvon alapuolelle. Heikoin tilanne on Itä-Uudellamaalla, myös Uudellamaalla tilanne on selkeästi Manner-Suomea huonompi.

6. Yhteenveto ja johtopäätökset maakunnittain

Aikuiskoulutuksen tilastoinnin kehittäminen

Koulutustarjonnan alueellisen tasapuolisuuden tarkastelu edellyttää kokonaiskuvaa koulutustarjonnasta. Kokonaiskuvan saaminen aikuisille tarjolla olevasta ammatillisesta ja yleissivistävästä koulutuksesta osoittautui erittäin vaikeaksi. Tutkintoon johtamattoman koulutuksen tarjonnasta on ehkä mahdotonta saada täyttä kuvaa, mutta tutkintoon johtavan koulutuksen osalta tiedonsaanti tulisi turvata. Tutkintoon johtavan koulutuksen osalta ongelmia on erityisesti toisen asteen koulutustarjonnan hahmottamisessa, mutta myöskään korkea-asteen koulutustarjontaa ei ole missään tilastoitu kokonaisuutena. Tulevaisuudessa koulutustason noustessa ja väestön ikääntyessä koulutus on yhä enenevässä määrin myös lisä-, täydennys- ja jatkokoulutusta ja ajan tasalla olevia alueellisia tilastoja tarvitaan myös niistä.

Eri rahoitusjärjestelmillä (omaehtoinen ja työhallinnon koulutus, oppilaitosmuotoinen ja oppisopimuskoulutus, Euroopan sosiaalirahaston rahoittama koulutus) käynnistettävän koulutuksen tilastointia tulee jatkossa yhtenäistää. Yhtenäistämistarvetta on myös vapaan sivistystyön oppilaitosten järjestämisen koulutuksen tilastoinnissa.

Erytisesti uusien opiskelijoiden määrät tulee saada jatkossa alueittain (maakunnittain ja mielellään seu-

tukunnittain) ja asteittain kattavina, jotta alueellista tasapuolisuutta voidaan tarkastella suhteessa alueen väestön koulutustarpeisiin.

Toisen asteen koulutuksen tarjontatiedot tulee koota kattavasti oppilaitosten käytössä olevaan OPTI-tietokantaan. Tällöin kaikkien saatavilla on ajantasainen tieto alueen koulutustarjonnasta ja koulutukseen hakijoiden lisäksi myös koulutuksen järjestäjät voivat nykyistä enemmän hyödyntää kyseistä järjestelmää. Tieto alueella järjestettävästä koulutuksesta on perusedellytys koulutuksen järjestäjien väliselle yhteistyölle.

6.1. Uusimaa

Kiinnostus aikuiskoulutukseen on Uudellamaalla erityisen suurta. Maakunnan kaikista uusista opiskelijoista (OPM, ammatilliseen tutkintoon johtava koulutus, v. 2002) vähintään 25-vuotiaita on 40 % (Manner-Suomi 32 %). Luku on huomattavasti suurempi kuin muissa läänin maakunnissa. Eniten koulutuksen aloittajia on kaupan ja hallinnon alan koulutuksessa.

Tarjonnan kokonaisvolyymi

Maakunnan **peruskoulun** koko oppimäärän suorittajia on puolet koko maan opiskelijoista. **Lukion** koko oppimäärää suorittavien määrä ylittää väestöosuuden.

Uudenmaalla ammatillisen perustutkinnon (näyttö) kapasiteettia on aikuisten väestöosuuteen (27 %) nähden riittävästi, ja järjestämislupien kapasiteetista on käytettävissä näyttöihin suurempi osuus kuin valtakunnallisesti. Uudenmaan koulutusmahdollisuudet kiinnostavat myös yli maakuntarajojen, sillä vuonna 2002 14 % näyttöön johtavan perustutkinnon aloittaneista tuli toisesta maakunnasta. Etenkin sosiaali- ja terveysalan sekä kaupan ja hallinnon koulutusalat houkuttelivat aikuisopiskelijoita muista maakunnista.

Yli puolet (61 %) ammatillisen perustutkinnon aloittaneista aikuisista aloitti näyttötutkintoon johtavan koulutuksen. Vastaava luku Manner-Suomessa on 59 %. Useimmilla koulutusaloilla toisen asteen ammatillisen perustutkinnon näyttötutkintoon johtavan koulutuksen aloittaneet olivat enemmistönä, poikkeuksina luonnonvara-ala, kulttuuriala sekä muu koulutus. Opetussuunnitelmaperusteisessa perustutkintoon

johtavassa koulutuksessa oli vuonna 2002 1437 uutta aikuisopiskelijaa, heistä eniten kaupan ja hallinnon koulutuksessa.

Ammatillisen perustutkinnon tarjontaa voidaan arvioida myös käytettävissä olevien aikuiskoulutuksen aloituspaikkojen (ammatillinen perustutkinto, näyttö) kautta. Maakunnassa on 31 % Manner-Suomen aloituspaikoista. Koulutustasoon verrattuna (yksi aloituspaikka / ilman perusasteen jälkeistä tutkintoa oleva aikuisväestö) tilanne on Etelä-Suomen maakunnista toiseksi paras (81 henkilöä). Manner-Suomen vastaava arvo on 110 henkilöä.

Ammatti- ja erikoisammattitutkintojen opiskelijamäärien osuudet ovat kaksijakoiset. Ammattitutkinnon opiskelijamäärät eivät yllä väestöosuuteen, ja erikoisammattitutkinnon osuus Manner-Suomesta ylittää aikuisväestön osuuden selvästi. Myös uusia aikuisopiskelijoita hakeutuu erikoisammattitutkintoon johtavaan koulutukseen Uudellamaalla selkeästi enemmän kuin muissa läänin maakunnissa ja Manner-Suomessa keskimäärin (Uusimaa 18 %, Manner-Suomi 9 %). Erityisesti kaupan ja hallinnon erikoisammattitutkinnot keskittyivät Uudellemaalle. Tutkintoon johtavan lisäkoulutuksen (ammattitutkinto + erikoisammattitutkinto) aloituspaikkoja on 30 % ja ammatillisen lisäkoulutuksen opiskelijatyövuosia (valtionosuuskoulutus) 29 % Manner-Suomen kokonaisluvusta

Oppisopimuskoulutus on varsinkin perustutkintoon tähtäävänä koulutuksena Uudellamaalla melko vahva verrattuna muihin läänin maakuntiin ja Manner-Suomeen. Vuonna 2002 maakunnassa oli 36 % koko maan opiskelijoista. Ammatti- ja erikoisammattitutkintoon tähtäävän koulutuksen opiskelijamäärät olivat hieman yli aikuisväestön osuuden.

Tutkintoon johtamattoman lisäkoulutuksen kapasiteetti näyttää Uudellamaalla riittämättömältä. Opiskelijatyövuosina mitattuna osuus (22 %) ei yllä väestöosuuteen (27 %).

Useilla mittareilla tarkasteltuna Uudellamaalla on ammattikorkeakoulun perustutkinnon osalta tilanne hyvä. Tämä pätee niin kokonaisopiskelijamäärään (32 % Manner-Suomesta, väestöosuus 27 %), vuotuisen aikuisopiskelijamäärään (33 % Manner-Suomesta) kuin aikuiskoulutuksen aloituspaikkoihinkin (27 % Manner-Suomesta). Alakohtaisia eroja kuitenkin on. Tekniikan ja liikenteen alalla uusia opiskelijoita on

suhteellisen vähän. Uudenmaan ammattikorkeakouluissa aloitti nuorten koulutuksessa 1229 aikuista, eniten sosiaali- ja terveysalalla. Niin ikään jatkokutkintojen osuus ylittää väestöosuuden määrän. Avoimen ammattikorkeakoulun ja erikoistumisopintojen osalta tilanne ei ole yhtä hyvä, sillä molemmat jäävät selkeästi väestöosuuden alle.

Manner-Suomen yliopistotutkintoon (ylempi ja alempi) johtavan koulutuksen uusista aikuisopiskelijoista aloitti vajaa kolmannes Uudenmaan yliopistoissa. **Yliopistokoulutusta** ei kuitenkaan ole mielekästä verrata väestöosuuteen, koska yliopistokoulutus on valtakunnallista ja koulutukseen hakeutuminen ei ole niin maakuntasidonnaista. Kuvaavampaa on mitata maakunnan aikuisopiskelijoiden yliopistokoulutuksen aloittaneiden määrää. Vuonna 2002 kaikista Manner-Suomen aikuisista yliopiston perustutkinto-opiskelijoista 33 % oli Uudeltamaalta.

Vapaan sivistystyön osuus ei millään sektorilla yllä väestöosuuden määrään. Kansalais- ja työväenopiston koulutus on Uudellamaalla läänin maakunnista väestöosuuteen nähden vähäisintä.

Sekä suoritettuja **kielitutkintoja** että **maahanmuuttajille** suunnattua ammatilliseen koulutukseen valmentava koulutusta on hieman yli väestöosuuden.

Aikuiskoulutuksen saavutettavuus sekä tasa-arvon toteutuminen kansalaisten näkökulmasta

Uudellamaalla riittää potentiaalisia koulutettavia ja koulutuskysyntä on erittäin suurta.

Toisaalta koulutus kasaantuu osalle väestöä ja erityisesti heikon pohjakoulutuksen saaneet jäävät helposti koulutuksen ulkopuolelle ilman erityisiä tukitoimia ja motivointia.

Tilastokeskuksen vuonna 2002 julkaisemalla koulutustasoindeksillä mitattuna Uudenmaan väestön koulutustaso (345) on Manner-Suomen arvoa (289) merkittävästi korkeampi. Kaupunkimaisten kuntien indeksi on peräti 353, taajaan asuttujen kuntien 292 ja maaseutumaisien kuntien 256. Ero maaseutumaisien kuntien välillä on merkittävä.

Uudenmaan aikuisväestön koulutusrakenteen erityispiirteinä ovat huomattava pelkän ylioppilastutkinnon suorittaneiden määrä (9 % aikuisväestöstä) ja suuri korkea-asteen koulutuksen saanut joukko. Vaik-

ka toisen asteen koulutuksen saaneita on suhteellisesti vähemmän kuin Manner-Suomessa, volyymit ovat erittäin suuria.

Luvun 6.1. tilastoja tarkastellessa on syytä kuitenkin muistaa, että vaikka Uudenmaan koulutustarjonta näyttää väestöosuuteen verrattuna melko hyvältä monessa suhteessa, alue vetää paljon aikuisopiskelijoita maakunnan ulkopuolelta. Vuonna 2002 ammatillisen perustutkinnon (näyttö) aikuisopiskelijoista 14 % tuli muista maakunnista, eniten sosiaali- ja terveysalan koulutukseen. Opetussuunnitelmaperusteisen perustutkinnon aloittaneiden aikuisten vastaava luku oli 19 %. Luonnonvara-ala ja kauppa ja hallinto kiinnostivat heitä eniten. Ammatti- ja erikoisammattitutkintojen suhteen muiden kuin uusmaalaisien osuus oli huomattavasti korkeampi. Ammattitutkintoon johtavan koulutuksen aloittaneista aikuisista 34 % ja erikoisammattitutkintoon johtavan koulutuksen aloittaneista aikuisista noin puolet tuli maakunnan ulkopuolelta. Molemmissa koulutusmuodoissa kauppa ja hallinto oli ylivoimaisesti kiinnostavin koulutusala. Ammattikorkeakoulun nuorten koulutuksen aloittaneista aikuisista 20 % ja aikuiskoulutuksen aloittaneista 12 % oli muualta kuin Uudeltamaalta.

Uusmaalaiset hakeutuvat koulutukseen melko vähän toisiin maakuntiin. Toisen asteen ammatillisen koulutuksen osalta uusmaalaisia aikuisia lähti eniten maakunnan ulkopuolelle opetussuunnitelmaperusteisen ammatillisen perustutkintoon johtavaan koulutukseen (255 henkilöä, 18 % kaikista ammatillisen opetussuunnitelmaperusteisen tutkinnon uusista opiskelijoista). Muuhun maakuntaan lähtijät hakeutuivat eniten luonnonvara-alan koulutukseen. Ammatillista perustutkintoa (näyttö) lähti samana vuonna opiskelemaan yhteensä 2050 aikuista, heistä 6 % eli 122 henkilöä aloitti opiskelun muualla kuin Uudellamaalla. Noin puolet heistä aloitti tekniikan ja liikenteen alan koulutuksen. Vastaavat luvut ammattitutkintoon johtavassa koulutuksessa olivat 9 % (189 henkilöä). Erikoisammattitutkinnon osalta tilanne vaikuttaa hyvältä, sillä vain 4 % uusmaalaisista (55 henkilöä) lähti opiskelemaan oman maakunnan ulkopuolelle.

Alueelliset aikuiskoulutuksen tavoitteet

Uudellamaalla ammatillisen koulutuksen painopistealoina ovat tekniikan ja palvelujen alat. Lisäksi korkea-

asteella painotetaan kulttuurin koulutusalan paikkojen lisäämistä ja toisella asteella kaksoistutkintojen lisäämistä sekä ammatillisen maahanmuuttajakoulutuksen lisäämistä. Maakuntaohjelman toteuttamissuunnitelmassa korostetaan myös kansainvälisyyden hyödyntämistä osaamisen kehittämisessä sekä yhteistyön rakentamista eri koulutusalojen osajien välillä.

6.2. Itä-Uusimaa

Itä-Uudenmaan kaikista uusista opiskelijoista (OPM, ammatilliseen tutkintoon johtava koulutus) vähintään 25-vuotiaita on 29 %. Uusia aikuisopiskelijoita on vähemmän kuin maassa keskimäärin (Manner-Suomi 32 %).

Tarjonnan kokonaisvolyymi

Maakunnan **peruskoulun** tai **lukion** koko oppimäärän suorittajia on aikuisten väestöosuuteen nähden vähän.

Itä-Uudellamaalla **amatillisen perustutkinnon (näyttö)** kapasiteettia on **aikuisten väestöosuuteen (2 %)** nähden riittävästi (3 %). Etelä-Suomen läänin maakunnista Itä-Uudellamaalla on järjestämislupien kapasiteetista eniten käytettävissä näyttöihin (20 %). Luku on selkeästi suurempi kuin maassa keskimäärin (11 %).

Ammatillisen perustutkinnon tarjontaa voidaan arvioida myös käytettävissä olevien aikuiskoulutuksen aloituspaikkojen (amatillinen perustutkinto, näyttö) kautta. Maakunnassa on 3 % Manner-Suomen aloituspaikoista. Koulutustasoon verrattuna (yksi aloituspaikka / ilman perusasteen jälkeistä tutkintoa oleva aikuisväestö) tilanne on Etelä-Suomen maakunnista paras (72 henkilöä). Manner-Suomen vastaava arvo on 110 henkilöä. Myös uusien opiskelijoiden hakeutuminen näyttöön johtavan ammatilliseen perustutkintoon oli vuonna 2002 vilkasta: sen aloitti kaikista uusista aikuisopiskelijoista 34 % (Manner-Suomi 18 %).

Vuoden 2002 kaikista uusista ammatillisen perustutkinnon aikuisopiskelijoista reilusti yli puolet eli 69 % aloitti näyttötutkintoon johtavan koulutuksen. Vastaava luku Manner-Suomessa on 59 %. Näyttötutkintoon johtavan koulutusta uusien opiskelijoiden määrällä mitattuna aloitettiin etenkin tekniikan ja liikenteen sekä kaupan ja hallinnon koulutusaloilla.

Nuorten opetussuunnitelmaperusteissa koulutuksessa aloitti yhteensä 65 aikuista, eniten sosiaali- ja terveysalalla.

Ammattitutkintokoulutuksen opiskelijamäärän osuus vastaa aikuisväestön osuutta ja erikoisammattitutkintojen osuus ylitti väestöosuuden yhdellä prosenttiyksiköllä. Vuonna 2002 uusia aikuisopiskelijoita hakeutui ammattitutkintoon johtavaan koulutukseen Itä-Uudellamaalla selkeästi enemmän Manner-Suomessa keskimäärin (Itä-Uusimaa 27 %, Manner-Suomi 21 %). Tutkintoon johtavan lisäkoulutuksen (ammattitutkinto ja erikoisammattitutkinto) aloituspaikkoja on 1,6 % ja ammatillisen lisäkoulutuksen opiskelijatyövuosia (valtionosuuskoulutus) 2,2 % Manner-Suomen kokonaisluvusta.

Oppisopimuskoulutus sekä perustutkintoon että ammatti- ja erikoisammattitutkintoon tähtäävänä koulutuksena Itä-Uudellamaalla vastaa aikuisten väestöosuutta. Oppisopimusmuotoisen lisäkoulutuksen kiintiö on maakunnassa 1,7 % Manner-Suomesta.

Tutkintoon johtamattoman lisäkoulutuksen osuus opiskelijatyövuosina mitattuna osuus (0,4 %) ei yllä aikuisten väestöosuuteen (2 %).

Itä-Uudellamaalla ei ole omaa **ammattikorkeakoulua**, mutta maakunnassa järjestetään ammattikorkeakoulutusta. Määrät ovat kuitenkin riittämättömiä aikuisväestön osuuteen nähden. Kokonaisopiskelijamäärän osuus vaihtelee hieman eri koulutusmuodoittain, mutta ainoastaan erikoistumisopinnot osuus ylittää aikuisväestön osuuteen. Vuotuiseen aikuisopiskelijamäärään ei voida ottaa kantaa, koska sivutoimipisteittäisiä luotettavia lukuja ei ollut saatavilla. Aikuiskoulutuksen aloituspaikkoja on vain 0,3 % Manner-Suomen paikoista.

Manner-Suomen aikuisista **yliopiston perustutkinto-opiskelijoista** vain 0,8 % oli Itä-Uudeltamaalta. Myös yliopistotasaisen lisä- ja täydennyskoulutuksen tilanne on Itä-Uudellamaalla heikko.

Vapaan sivistystyön osuus ylittää kansalais- ja työväenopistojen sekä kansanopistojen osalta aikuisten väestöosuuteen. Suoritettuja **kielitutkintoja** on niin ikään väestöosuutta vastaavasti. **Maahanmuuttajille** suunnatun ammatilliseen koulutukseen valmentavan koulutuksen asema on hyvä.

Aikuiskoulutuksen saavutettavuus sekä tasa-arvon toteutuminen kansalaisten näkökulmasta

Itä-Uudenmaan koulutustarjonta on keskittynyt suurelta osin maakunnan länsiosaan. Alueen länsiosassa asuvia itäuusmaalaisia houkuttelee oman maakuntansa koulutustarjonnan lisäksi lähellä oleva pääkaupunkiseudun laaja koulutustarjonta.

Tilastokeskuksen vuonna 2002 julkaisemalla koulutustasoindeksillä mitattuna Itä-Uudenmaan väestön koulutustaso (272) on Manner-Suomen arvoa (289) vähän alempi. Kaupunkimaisten kuntien indeksi on 279, taajaan asuttujen kuntien 316 ja maaseutumaisten kuntien 215. Muista maakunnista poiketen taajaan asuttujen kuntien indeksi on kaupunkimaisia kuntia korkeampi. Ero maaseutumaisten kuntien ja taajaan asuttujen kuntien välillä on merkittävä.

Itä-Uudenmaan koulutusrakenteelle tunnusomaisin piirre on, että aikuisväestön koulutustaso on Manner-Suomen koulutustasoa matalampi. Pelkän perusasteen varassa on koko aikuisväestöstä 31 % (15 573 henkilöä, v. 2002), joka on huomattavasti suurempi osuus kuin Manner-Suomessa (27 %). Itä-Uudellamaalla on kaikissa ikäryhmissä enemmän pelkän perusasteen varaan jääneitä kuin Manner-Suomessa keskimäärin. Tämä korostuu etenkin 35–59-vuotiaiden ikäryhmissä. Ongelmana on heikon koulutus pohjan omaavan aikuisväestön motivoiminen koulutukseen. Verkko-opetuksen kehittämistä pidetään tärkeänä koulutuksen saavutettavuuden turvaamiseksi koko maakunnassa.

Itä-Uudenmaan aikuiskoulutuksen tarjonta houkuttelee muiden maakuntien aikuisopiskelijoita melko paljon ottaen huomioon tarjonnan määrän. Ammatillisen perustutkinnon (opetussuunnitelmaperusteinen) uusista aikuisopiskelijoista kolmannes (22 henkilöä) oli toisen maakunnan alueelta, eniten tekniikan ja liikenteen koulutuksessa. Näyttöön johtavan perustutkintokoulutuksen osalta vastaavat luvut ovat 24 % (35 henkilöä). Ammattitutkintoa tuli muualta Itä-Uudellemaalle opiskelemaan 46 henkilöä (39 % Itä-Uudenmaan ammattitutkinnon uusista opiskelijoista). Erikoisammattitutkintoon johtava koulutus ei ollut kovin vetovoimaista, sillä maakuntaan hakeutui vain kaksi aikuista muiden maakuntien alueelta.

Itä-Uudenmaan ammattikorkeakoulutus kiinnosti

myös muiden maakuntien aikuisia, sillä ammattikorkeakoulun nuorten koulutuksessa aloitti 23 toisen maakunnan alueelta tullutta, luku on 62 % kaikista maakunnassa aloittaneista. Ammattikorkeakoulun aikuiskoulutuksessa kaikki 12 aloittajaa olivat muualta kuin Itä-Uudeltamaalta.

Itäuusmaalaiset aloittavat opiskelun kokonaisuutena tarkastellen melko usein muiden maakuntien alueella. Ammatillisen perustutkinnon (opetussuunnitelmaperusteinen) aloittaneista itäuusmaalaisista aikuisista 57 % (58 henkilöä) hakeutui toiseen maakuntaan opiskelemaan, eniten luonnonvara-alan koulutukseen. Vastaavat luvut näyttötutkintoon johtavassa koulutuksessa olivat 29 % (46 henkilöä). Muualle lähdtettiin opiskelemaan etenkin kaupan ja hallinnon sekä sosiaali- ja terveystieteiden perustutkintoja. Ammattitutkintoon johtavan koulutuksen aloittaneista 42 % (53 henkilöä) aloitti opiskelun muualla kuin kotimaakunnassaan. Kaupan ja hallinnon ammattitutkintokoulutus kiinnosti eniten muualle lähtiä. Erikoisammattitutkintokoulutuksen itäuusmaalaiset uudet aikuisopiskelijat aloittivat pääosin muissa maakunnissa, peräti 77 % (127 henkilöä) aloitti opiskelunsa muualla. Eniten lähdtettiin opiskelemaan kaupan ja hallinnon erikoisammattitutkintoa.

Ammattikorkeakoulun nuorten koulutukseen lähti vuonna 2002 opiskelemaan yhteensä 42 vähintään 25-vuotiaasta itäuusmaalaisista. Heistä 67 % hakeutui toisen maakunnan alueelle. Ammattikorkeakoulun aikuisten koulutukseen lähti opiskelemaan yhteensä 33 vähintään 25-vuotiaasta itäuusmaalaisista, kaikki muihin maakuntiin. Eri koulutusaloille hakeuduttiin melko tasaisesti, eniten kuitenkin tekniikan ja liikenteen koulutus alalle.

Alueelliset aikuiskoulutuksen tavoitteet

Itä-Uudenmaan maakuntaohjelmassa painotetaan yhteistyön kehittämistä toisen asteen koulutuksessa. Lisäksi painotetaan ammattikorkeakoulutuksen laajentamista sekä korkeakoulutuksen lisäämistä verkostoyhteistyöllä. Ohjelmassa on myös alakohtaisia painotuksia.

6.3. Kanta-Häme

Maakunnan kaikista uusista opiskelijoista (OPM, ammatilliseen tutkintoon johtava koulutus) vähintään 25-vuotiaita on 36 % (Manner-Suomi 32 %). Luku on Etelä-Suomen läänin maakuntien toiseksi korkein.

Tarjonnan kokonaisvolyymi

Maakunnan **peruskoulun** koko oppimäärää suorittavien määrä ylittää väestöosuuden ja **lukion** koko oppimäärää suorittavien määrä on sama kuin aikuisväestön osuus (3 %).

Toisen asteen ammatillisen koulutuksen osalta Kanta-Hämeen opiskelijamäärät vastaavat aikuisväestön osuutta lukuun ottamatta oppisopimusmuotoista ammatti- ja erikoisammattitutkintoa, jonka osuus on 2 %. **Ammatillisen perustutkinnon (näyttö)** kapasiteetti (2 % Manner-Suomesta) näyttää riittämättömältä aikuisten väestöosuuteen nähden, ja järjestämislupien kapasiteetista on käytettävissä näyttöihin selkeästi pienempi osuus kuin valtakunnallisesti (Kanta-Häme 7 %, Manner-Suomi 11 %). Tutkintoon johtavia aikuisten ammatillisen peruskoulutuksen aloituspaikkojen osuus oli vuonna 2004 3,2 % Manner-Suomesta. Aloituspaikkojen vertailu ilman perusasteen jälkeistä tutkintoa olevaan aikuisväestöön kertoo, että tilanne on huonompi kuin Manner-Suomessa keskimäärin: Vuonna 2002 maakunnassa oli 125 pelkän perusasteen varassa olevaa henkilöä yhtä toisen asteen ammatillisen peruskoulutuksen aloituspaikkaa kohden (Manner-Suomi 110).

Vuonna 2002 hieman yli puolet eli 53 % Kanta-Hämeen uusista toisen asteen ammatillisen perustutkinnon aikuisopiskelijoista aloitti näyttötutkintoon johtavan koulutuksen. Vastaava luku Manner-Suomessa on noin 59 %. **Opetussuunnitelmaperusteisessä perustutkintoon** johtavassa koulutuksessa aloitti vuonna 2002 yhteensä 244 aikuista.

Ammatti- ja erikoisammattitutkintojen opiskelijamäärät vastaavat aikuisväestön osuutta. Tarkasteltaessa uusia aikuisopiskelijoita vuonna 2002, ammattitutkintoon hakeutui sama määrä aikuisia kuin keskimäärinkin, mutta erikoisammattitutkintoja aloitti 6 % (Manner-Suomi 9 %). Tutkintoon johtavan lisäkoulutuksen (v. 2004, ammattitutkinto + erikoisamat-

titutkinto) aloituspaikkoja on 3,3 % ja ammatillisen lisäkoulutuksen opiskelijatyövuosia (valtionosuuskoulutus) 4,5 % Manner-Suomen kokonaisluvusta.

Oppisopimuskoulutus perustutkintoon tähtäävän koulutuksen opiskelijamäärät vastaavat aikuisten väestöosuutta. Ammatti- ja erikoisammattitutkintoon johtavan lisäkoulutuksena opiskelijoiden osuus on 2 %, mikä jää väestöosuuden alle. Oppisopimusmuotoisen lisäkoulutuksen kiintiö on maakunnassa 2,8 % Manner-Suomesta.

Tutkintoon johtamattoman lisäkoulutuksen opiskelijamäärien osuus on sama kuin aikuisten väestöosuus.

Kanta-Hämeessä **ammattikorkeakoulukoulutus** aikuisten koulutusmuotona on vahva. Perustutkinnon kokonaisopiskelijamäärä vastaa aikuisten väestöosuutta. Vuotuinen aikuisopiskelijamäärä on 6 % ja aikuiskoulutuksen aloituspaikkojen määrä 5,7 % Manner-Suomesta. Avoimen ammattikorkeakoulun opiskelijamäärä vastaa aikuisten väestöosuutta, erikoistumisopintojen osuus jää hieman sen alle. Jatkotutkintojen opiskelijoita ei ollut vuonna 2002 ollenkaan. Maakunnassa järjestetään **opettajankoulutusta**, sen osuus on 36 % Manner-Suomen koulutuksesta.

Yliopistokoulutusta (perustutkintokoulutus) mitataan osallistumisella yliopistokoulutukseen. Vuonna 2002 kaikista Manner-Suomen aikuisista yliopiston perustutkinto-opiskelijoista 1,8 % oli Kanta-Hämeestä.

Vapaan sivistystyön opiskelijamäärät ovat kansalais- ja kansanopistojen osalta väestöosuuden mukaisia, kesäyliopistossa hieman korkeampia. Liikunnan koulutuskeskuksen tarjonta on 7 % Manner-Suomen tarjonnasta.

Suoritettuja kielitutkintoja on väestöosuutta vastaavasti. **Maahanmuuttajille** suunnattua ammatilliseen koulutukseen valmentava koulutusta pitäisi opiskelijamäärinä mitattuna hieman lisätä.

Aikuiskoulutuksen saavutettavuus sekä tasa-arvon toteutuminen kansalaisten näkökulmasta

Tilastokeskuksen vuonna 2002 julkaisemalla koulutustasoindeksillä mitattuna Kanta-Hämeen väestön koulutustaso (266) on Manner-Suomen arvoa (289) alempi. Kaupunkimaisten kuntien indeksi on 282,

taajaan asuttujen kuntien 261 ja maaseutumaisten kuntien 237. Eroa maaseutumaisten ja kaupunkimaisten kuntien välillä on jonkin verran.

Kanta-Hämeen aikuisväestö on suorittanut toisen asteen ammatillisia tutkintoja enemmän (39 %) kuin Manner-Suomessa keskimäärin (36 %). Tämä näkyy etenkin 25–34 ja 35–44-vuotiaiden ikäluokissa. Myös opistoasteen ja ammatillisen korkea-asteen osuudet ovat hieman keskimääräistä korkeammat. Korkea-asteen tutkintojen suhteellinen osuus (10 %) on Manner-Suomen vastaavaa lukua pienempi (13 %).

Kanta-Hämeen koulutus on erittäin vetovoimaista, eli alueella aloittaa paljon aikuisopiskelijoita maakunnan ulkopuolelta. Vuonna 2002 maakunnan ammatillisen perustutkinnon (opetussuunnitelmaperusteinen) aikuisopiskelijoista peräti 68 % (167 henkilöä) tuli muista maakunnista. Koulutusaloista houkuttelivat eniten luonnonvara-ala (opintoaloista etenkin maatilatalous) sekä tekniikka ja liikenne (opintoaloista etenkin muun tekniikan ja liikenteen koulutus). Kanta-Hämeen ammatilliseen perustutkintoon johtava koulutuksen (näyttö) uusista opiskelijoista 42 % (115 henkilöä) oli maakunnan ulkopuolelta. Etenkin tekniikan ja liikenteen koulutusosalalle (tarkemmin rakennusala ja maanmittausala) hakeutui paljon aikuisopiskelijoita muista maakunnista. Ammatti- ja erikoisammattitutkintojen suhteen muiden kuin kantahämäläisten osuus oli myös korkea. Ammattitutkintoon johtavan koulutuksen aloittaneista aikuisista 55 % (148 henkilöä) ja erikoisammattitutkintoon johtavan koulutuksen aloittaneista aikuisista 67 % (14 henkilöä) tuli maakunnan ulkopuolelta. Muualta tulleet ammattitutkinnon aikuisopiskelijat hakeutuivat eniten tekniikan ja liikenteen koulutukseen (opintoaloina muu tekniikka ja liikenne sekä rakennusala), erikoisammattitutkinnon aloittajat eniten kaupan ja hallinnon koulutukseen.

Kanta-Hämeessä uusia aikuisopiskelijoita oli ammattikorkeakoulun nuorten koulutuksessa yhteensä 137, heistä 40 % omasta maakunnasta ja 60 % (82 henkilöä) muualta. Toisen maakunnan alueelta tulijoista noin kolmannes aloitti luonnonvara-alan koulutuksen. Aikuiskoulutuksen uusista opiskelijoista 57 % (233 henkilöä) tuli muualta. Toisen maakunnan alueelta tulijoista melkein puolet aloitti tekniikan ja liikenteen alan koulutuksen.

Vaikka koulutustarjonta on maakunnassa monipuolista, myös kantahämäläiset aloittivat koulutusta runsaasti muissa maakunnissa. Kantahämäläisiä lähti maakunnan ulkopuolelle opetussuunnitelmaperusteisen ammatillisen perustutkintoon johtavaan koulutukseen (68 henkilöä, 47 % kaikista ammatillisen opetussuunnitelmaperusteisen tutkinnon uusista opiskelijoista). Muuhun maakuntaan lähtijät hakeutuivat melko tasaisesti eri koulutusaloille. Ammatillista perustutkintoa (näyttö) lähti samana vuonna opiskelemaan yhteensä 239 aikuista, heistä 34 % eli 82 henkilöä aloitti opiskelun muualla kuin Kanta-Hämeessä. Vastaavat luvut ammattitutkintoon johtavassa koulutuksessa olivat 42 % (130 henkilöä). Etenkin kaupan ja hallinnon koulutukseen hakeuduttiin muualle. Erikoisammattitutkintoa lähti opiskelemaan yhteensä 92 vähintään 25-vuotiasta kantahämäläistä. Heistä 92 % hakeutui muualle kuin omaan maakuntaan. Eniten lähdettiin opiskelemaan kaupan ja hallinnon sekä tekniikan ja liikenteen erikoisammattitutkintoja.

Ammattikorkeakoulutuksen osalta voidaan todeta, että etenkin nuorten koulutukseen hakeuduttiin muualle. 50 % (55 henkilöä) aloitti koulutuksen muualla kuin Kanta-Hämeessä. Eniten hakeuduttiin opiskelemaan tekniikan ja liikenteen sekä sosiaali- ja terveystieteiden koulutusohjelmiin. Ammattikorkeakoulun aikuiskoulutuksen aloittaneista kantahämäläisistä 29 % (72 henkilöä) aloitti koulutuksen Kanta-Hämeen ulkopuolella. Koulutusaloittainen jakauma oli tasainen.

Alueen lähitulevaisuuden työllisyysnäkökymien haasteet aikuiskoulutukselle

Kokonaistyöllisyys on kasvanut Kanta-Hämeessä koko 2000-luvun ajan. Vuonna 2003 työllisiä oli Kanta-Hämeessä noin 72 000. Työllistävimmät toimialat ovat yhteiskunnalliset palvelut, teollisuus ja kaupan ala.

Etlan vuoteen 2008 ulottuvissa työllisyysennusteissa työllisten määrän ennakoidaan jatkuvan edelleen suotuisana niin Kanta-Hämeessä kuin koko maassakin. Työllisten lukumäärän ennustetaan lisääntyvän Kanta-Hämeessä seuraavilla toimialoilla: talonrakentaminen sekä maa- ja vesirakentaminen, kauppa, kuljetus ja varastointi, liike-elämää palveleva toiminta, muut yhteiskunnalliset ja henkilökohtaiset palvelut; julkinen hallinto ja maanpuolustus, pakollinen sosi-

aalivakuutus; sekä erityisesti toimialalla koulutus, terveydenhuolto- ja sosiaalipalvelut. ETLA arvioi Kanta-Hämeen kokonaistyöllisyyden lisääntyvän vuosina 2005 – 2006 reilulla 500 henkilöllä. Vuosina 2006 – 2007 arvioitu kasvu on Kanta-Hämeessä noin 500 henkilöä.

Kanta-Hämeessä teollisuudessa työssä olevien määrän arvioidaan vähentyvän koko ennustekauden eli vuoden 2008 loppuun. Kanta-Hämeessä työllistävyydeltään suurten toimialojen, metallinjalostus- ja metalliteollisuuden sekä koneteollisuuden, työllisten määrän väheneminen on kuitenkin pysähtymässä. Etlan ennusteiden mukaan työllisten lukumäärät vähentyvät seuraavilla toimialoilla: maatalous, riista- ja kalatalous, elintarviketeollisuus, tevanake –teollisuus ja kemianteollisuus.

Aikuiskoulutuksen avulla pystytään nopeasti reagoimaan alueen työpaikkojen lisääntymiseen suuntaamalla koulutusta erityisesti niille aloille, joissa lähitulevaisuuden ennusteiden mukaan tulee olemaan työllisten lukumäärän lisäystä: Kanta-Hämeessä tämä koskee erityisesti rakentamista, kuljetusta ja varastointia, liike-elämää palvelevaa toimintaa sekä terveydenhuolto- ja sosiaalipalveluja.

Alueelliset aikuiskoulutuksen tavoitteet

Hämeen maakuntaohjelmassa 2003–2006 konkretisoidaan maakuntasuunnitelman tavoitteita. Ohjelman toinen toimintalinja on omistettu osaamisen kehittämiseksi, jonka mukaan tiedon hyödyntäminen ja osaavan ja koulutetun työvoiman saatavuus ja pysyvyys ovat olennaisia kilpailu- ja menestystekijöitä alueiden välisessä kilpailussa. Yhtenä keskeisenä tavoitteena mainitaan sellaisen järjestelmän luominen maakuntaan, joka pystyy mahdollisimman joustavasti ottamaan huomioon työelämän muutostarpeet ja vastaamaan niihin sekä nuorison että aikuisten koulutuksen osalta.

Hämeen maakuntaohjelmassa korostetaan elinikäistä oppimista ja aikuiskoulutusta. Aikuiskoulutuksen tavoitteet ohjelmassa ovat seuraavat:

- lisätä heikon tai vanhentuneen peruskoulutuksen omaavien aikuisten mahdollisuuksia kohottaa peruskoulutuksensa tasoa tai saattaa se ajan tasalle
- edistää aikuisten mahdollisuuksia kehittää osaamis-

taan ja parantaa oppimistaitojaan kehittämällä aikuis- koulutuspalveluja

- edistää oppimista edistävien työnteon mallien käyttöönottoa
- yrittäjyyden edistäminen.

Maakuntaohjelman osaamisen kehittämisen tavoitteet liittyvät tiiviisti ennakoitijärjestelmän luomiseen, virtuaalisten oppimisympäristöjen kehittämiseen, aikuiskoulutuksen ja elinikäisen oppimisen edistämiseen, yhteistyön tiivistämiseen ja erikoistumiseen oppilaitosten kesken, elinkeinoelämän ja oppilaitosten välisen yhteistyön lisäämiseen opetuksessa, tutkimuksessa ja kehittämisessä erityisesti osaamiskeskittymien kautta, osaamis- ja koulutustason nostamiseen kautta linjan niin nuorison kuin aikuistenkin osalta.

6.4. Päijät-Häme

Päijät-Hämeen kaikista uusista opiskelijoista (OPM, ammatilliseen tutkintoon johtava koulutus) vähintään 25-vuotiaita on 26 %. eli suhteellisesti vähemmän kuin maassa keskimäärin (Manner-Suomi 32 %).

Tarjonnan kokonaisvolyymi

Maakunnan **peruskoulun** koko oppimäärän aikuis-suorittajia on 1,5 % Manner-Suomesta (**aikuisväestön osuus 4 %**). **Lukion** koko oppimäärän suorittajien määrä vastaa väestöosuutta.

Ammatillisen perustutkinnon (näyttö) opiskelijamäärät jäävät hieman väestöosuuden alle. Järjestämislupien näyttöihin käytettävissä olevan kapasiteetin suhteen tilanne on Päijät-Hämeessä samanlainen kuin Kanta-Hämeessäkin: kapasiteetti (2 % Manner-Suomesta) on pieni verrattuna aikuisten väestöosuuteen, ja järjestämislupien kapasiteetista on käytettävissä näyttöihin vähemmän kuin valtakunnallisesti (Päijät-Häme 7 %, Manner-Suomi 11 %).

Ammatillisen perustutkinnon aloituspaikkojen tarjonta (näyttö) on vähäistä. Vain 1,9 % Manner-Suomen aloituspaikoista on Päijät-Hämeessä. Koulutustasoon verrattuna (yksi aloituspaikka / ilman perusasteen jälkeistä tutkintoa oleva aikuisväestö) tilanne on Etelä-Suomen maakunnista toiseksi huonoin (150 henkilöä). Manner-Suomen vastaava arvo on 110 henkilöä.

Vuonna 2002 hieman yli puolet eli 52 % Päijät-Hämeen uusista toisen asteen ammatillisen peruskoulutuksen aikuisopiskelijoista aloitti näyttötutkintoon johtavan koulutuksen (Manner-Suomi 59 %). Tuoloin aloitti yhteensä 183 uutta aikuisopiskelijaa ns. nuorten opetussuunnitelmaperusteisessa koulutuksessa, opintoaloittain tarkasteltuna eniten käsi- ja taideteollisella alalla (45 henkilöä) ja sosiaali- ja terveystieteillä (30 henkilöä).

Ammattitutkintokoulutuksen opiskelijamäärän osuus ei yllä aikuisten väestöosuuteen, mutta erikoisammattitutkintojen opiskelijamäärä vastaa aikuisväestön osuutta. Tutkintoon johtavan lisäkoulutuksen (ammattitutkinto ja erikoisammattitutkinto) aloituspaikkoja on 2,4 % ja ammatillisen lisäkoulutuksen opiskelijatyövuosia (valtionosuuskoulutus) 3,2 % Manner-Suomen kokonaisluvusta.

Oppisopimuskoulutus sekä perustutkintoon että ammatti- ja erikoisammattitutkintoon tähtäävänä koulutuksena on Päijät-Hämeessä vahva opiskelijamäärien osuudella mitattuna. Molemmissa koulutusasteissa aikuisväestön osuus ylittyy yhdellä prosenttiyksiköllä. Oppisopimusmuotoisen lisäkoulutuksen kiintiö on 3,9 % Manner-Suomesta.

Tutkintoon johtamattoman lisäkoulutuksen opiskelijamäärien osuus ei yllä väestöosuuteen.

Maakunnassa **ammattikorkeakoulutuksen** saatuus on hyvä. Kokonaisopiskelijamäärän osuus perustutkinnon osalta ylittää aikuisväestön osuuteen, ja ylittää sen ei tutkintoon johtavan koulutuksen osalta. Vuotuinen aikuisopiskelijamäärä ja aikuiskoulutuksen aloituspaikat vastaavat väestöosuutta.

Vuonna 2002 yliopistokoulutuksen aloittaneista (perustutkintokoulutus) aikuisista 2,6 % oli Päijät-Hämeestä. Opiskelijamäärien perusteella avoimen yliopiston tarjontaa tulisi lisätä. Täydennyskoulutus vastaa maakunnan väestöosuutta.

Vapaan sivistystyön osalta voidaan todeta, että kansalais- ja työväenopistojen koulutus sekä kansanopistojen muu koulutuksen opiskelijamäärät (opiskelijatunnit) alittavat väestöosuuden. Liikunnan koulutuskeskusten koulutus on vahva. **Kielitutkintoja tai maahanmuuttajille** suunnattua ammatilliseen koulutukseen valmentavaa koulutusta on väestöosuuteen nähden liian vähän.

Aikuiskoulutuksen saavutettavuus sekä tasa-arvon toteutuminen kansalaisten näkökulmasta

Tilastokeskuksen vuonna 2002 julkaisemalla koulutustasoindeksillä mitattuna Päijät-Hämeen väestön koulutustaso (257) on Manner-Suomen arvoa (289) alempi. Kaupunkimaisten kuntien indeksi on 266, taajaan asuttujen kuntien 261 ja maaseutumaisien kuntien 237. Kokonaisuutena väestön koulutustaso näin tarkasteltuna on melko alhainen ja ero maaseutumaisien kuntien ja kaupunkimaisten kuntien välillä on melko pieni.

Toisen asteen ammatillisten tutkintojen osuus on kaikissa aikuisikäryhmissä suurempi kuin Manner-Suomessa keskimäärin ja erot näkyvät eritoten nuorimmissa aikuisikäryhmissä. Jonkin korkea-asteen tutkinnon on suorittanut 9 % Päijät-Hämeen aikuisväestöstä, kun Manner-Suomen vastaava luku on 13 %.

Ilman perusasteen jälkeistä tutkintoa olevien suhteelliset osuudet ovat kaikissa ikäryhmissä suurempia kuin Manner-Suomessa keskimäärin, mutta suurin ero on nuorimmissa ikäryhmissä. Esimerkiksi 25–34-vuotiaista Päijät-Hämeessä on ilman perusasteen jälkeistä tutkintoa 21 %, kun vastaava luku Manner-Suomessa on 16 %. Aikuisväestöstä oli vuoden 2002 lopussa Päijät-Hämeessä ilman perusasteen jälkeistä tutkintoa 32 419 henkilöä, ja pelkän ylioppilastutkinnon varassa on 3696 henkilöä.

Päijät-Hämeen koulutus ei ole valtakunnallisesti kovin vetovoimaista, vaikkakin vetovoimaisuus vaihtelee voimakkaasti eri koulutusmuotojen mukaan. Vuonna 2002 maakunnan ammatillisen perustutkinnon (opetussuunnitelmaperusteinen) aikuisopiskelijoista 37 % tuli toisen maakunnan alueelta. Koulutusaloista houkuttelivat eniten kulttuuriala (opintoaloista etenkin käsi- ja taideteollinen). Päijät-Hämeen ammatilliseen perustutkintoon johtava koulutuksen (näyttö) uusista opiskelijoista vain 8 % (15 henkilöä) oli maakunnan ulkopuolelta.

Ammattitutkintokoulutuksen suhteen muiden kuin päijät-hämäläisten osuus oli melko alhainen. Ammattitutkintoon johtavan koulutuksen aloittaneista aikuisista 12 % (29 henkilöä) oli maakunnan ulkopuolelta. Erikoisammattitutkintoon johtavan koulutuksen aloittaneista aikuisista 48 % (31 henkilöä) tuli maakunnan

ulkopuolelta. Muualta tulleita erikoisammattitutkinnon aloittajia oli pääasiassa kaupan ja hallinnon sekä humanistisen ja opetusalan koulutuksessa.

Päijät-Hämeessä uusia aikuisopiskelijoita oli ammattikorkeakoulun nuorten koulutuksessa yhteensä 149, heistä 58 % omasta maakunnasta ja 42 % (63 henkilöä) muualta. Toisen maakunnan alueelta tulijoista 43 % aloitti kulttuurialan koulutuksen Päijät-Hämeessä. Uusia aikuisopiskelijoita oli ammattikorkeakoulun aikuisten koulutuksessa yhteensä 228, heistä 65 % omasta maakunnasta ja 35 % (80 henkilöä) muualta. Toisen maakunnan alueelta tulijoista 41 % kiinnosti humanistinen ja opetusala (tarkemmin liikunta-alan).

Päijäthämäläiset aloittivat koulutusta melko runsaasti muissa maakunnissa. Päijäthämäläisiä aikuisia lähti maakunnan ulkopuolelle opetussuunnitelmaperusteisen ammatillisen perustutkintoon johtavaan koulutukseen opiskelemaan yhteensä 78 henkilöä, (40 % kaikista ammatillisen opetussuunnitelmaperusteisen tutkinnon uusista päijäthämäläisistä opiskelijoista). Muuhun maakuntaan lähtijät hakeutuivat etenkin luonnonvara-alan koulutukseen. Ammatillista perustutkintoa (näyttö) lähti samana vuonna opiskelemaan yhteensä 228 aikuista, heistä 21 % eli 48 henkilöä aloitti opiskelun muualla kuin Päijät-Hämeessä. Vastaavat luvut ammattitutkintoon johtavassa koulutuksessa olivat 33 % (105 henkilöä). Etenkin tekniikan ja liikenteen sekä kaupan ja hallinnon ammattitutkintoon hakeuduttiin muualle. Erikoisammattitutkinnon saavutettavuus Päijät-Hämeessä on heikohko. Sitä lähti opiskelemaan yhteensä 92 vähintään 25-vuotiaasta päijäthämäläistä, mutta heistä 78 % (122 henkilöä) hakeutui muualle kuin omaan maakuntaan. Eniten lähdettiin opiskelemaan kaupan ja hallinnon erikoisammattitutkintoja.

Ammattikorkeakoulutuksen osalta voidaan todeta, että etenkin nuorten koulutukseen hakeuduttiin muualle. 40 % (58 henkilöä) aloitti koulutuksen muualla kuin Päijät-Hämeessä. Eniten hakeuduttiin opiskelemaan sosiaali- ja terveystieteiden koulutusohjelmiin. Ammattikorkeakoulun aikuiskoulutuksen aloittaneista päijäthämäläisistä 27 % (54 henkilöä) aloitti koulutuksen Päijät-Hämeen ulkopuolella. Koulutusaloittainen jakauma oli tasainen.

Alueen lähitulevaisuuden työllisyysnäkökymien haasteet aikuiskoulutukselle

Kokonaistyöllisyys on kasvanut Päijät-Hämeessä koko 2000-luvun ajan. Vuonna 2003 työllisiä oli Päijät-Hämeessä noin 83 400. Työllistävimmät toimialat ovat yhteiskunnalliset palvelut, teollisuus ja kaupan ala.

Etlan vuoteen 2008 ulottuvissa työllisyysennusteissa työllisten määrän ennakoidaan jatkuvan edelleen suotuisana niin Päijät-Hämeessä kuin koko maassakin. Päijät-Hämeen arvioitu kokonaistyöllisyyden kasvu pohjautuu koko maan tapaan palvelu- ja rakentamisen toimialojen työllisten määrän kasvuun. Työllisten lukumäärän ennustetaan lisääntyvän Päijät-Hämeessä seuraavilla toimialoilla: talonrakentaminen, kauppa, tietoliikenne, muu kiinteistötoiminta, liiketoimintaa palveleva toiminta, muut yhteiskunnalliset ja henkilökohtaiset palvelut; julkinen hallinto ja maanpuolustus, pakollinen sosiaalivakuutus; sekä erityisesti toimialalla koulutus, terveydenhuolto- ja sosiaalipalvelut.

Päijät-Hämeen työllistävyydeltään suurista teollisuuden toimialoista muun tehdasteollisuuden (johon sisältyy huonekalujen valmistus, muu valmistus, kierrätys) työllisten määrä laski rajusti 2000-luvun alkuvuosina ja suunta on edelleen vähenevä. Myös tevanake-teollisuuden työllisten määrän arvioidaan koko maan tapaan laskevan edelleen melko runsaasti. Työllistävyydeltään pieneneviä teollisuuden toimialoja ovat Etlan mukaan myös kemianteollisuus, graafinen teollisuus, kulkuneuvoteollisuus ja energia- ja vesihuolto.

Monet teollisuuden toimialat Päijät-Hämeessä säilyttävät ennusteen mukaan nykyisen asemansa. Koneteollisuuden työllisten määrän arvioidaan olevan 2000-luvun alun rajun vähenemisen jälkeen jopa lievässä kasvussa. Koneteollisuus tulee säilymään Päijät-Hämeen työllistävimpänä toimialana ja puutavateollisuus toiseksi työllistävimpänä toimialana. 2000-luvun alussa selkeästi kasvaneen elintarviketeollisuuden arvioidaan säilyttävän lähes nykyisellään.

Aikuiskoulutuksen avulla pystytään nopeasti reagoimaan alueen työpaikkojen lisääntymiseen suuntaamalla koulutusta erityisesti niille aloille, joissa lähitulevaisuuden ennusteiden mukaan tulee olemaan työllisten lukumäärän lisäystä. Päijät-Hämeessä olisi

syitä kiinnittää huomiota erityisesti talonrakentamiseen sekä maa- ja vesirakentamiseen, kauppaan, liike-elämää palvelemaan toimintaan sekä terveydenhuolto- ja sosiaalipalveluihin. Päijät-Hämeen alueella koneteollisuuden työllisten lievä kasvu sekä ikärakenteen vaikutukset tulisi erityisesti ottaa huomioon aikuiskoulutuksessa.

Alueelliset aikuiskoulutuksen tavoitteet

Päijät-Hämeen maakuntaohjelmassa 2003–2006 konkretisoidaan maakuntasuunnitelman tavoitteita. Ohjelman toinen toimintalinja on omistettu osaamisen kehittämiseksi keskeisillä ydinaloilla. Lahden alueen ja suurelta osin myös koko Päijät-Hämeen innovatiivista ympäristöä tukevat ydinalat on kartoitettu alueen korkeakoulujen yhteistyössä seuraaviksi:

- Ympäristökoulutuksen ja ympäristötutkimuksen lisääminen
- Puuosaamisen vahvistaminen
- Kulttuuriliiketoimintaa ja matkailua tukevan osaamisen parantaminen
- Muotoilun tutkimuksen ja koulutuksen kehittäminen
- Automaation, robotiikan ja tietokoneohjattujen valmistusprosessien koulutuksen ja tutkimuksen vahvistaminen
- Infostruktuurin vahvistaminen.

Näiden painopisteiden lisäksi ohjelman mukaan ylläpidetään valmiutta antaa nopeasti sekä koulutuksellista tukea että T&K –palveluita uusien liiketoimintamahdollisuuksien hyödyntämiseksi. Osaamisen vahvistamisessa keskeisintä on kouluttaa Päijät-Hämeessä valittujen painopistealojen osaajia alueen omissa oppilaitoksissa, mutta kuitenkin verkottuen yli maakunnan rajojen. Ammatillisen koulutuksen tarpeisiin tulee ohjelman tavoitteiden mukaan reagoida nopeasti laadullisesti ja määrällisesti muuttuvien työmarkkinoiden tarpeiden mukaisesti. Lisäksi on kyettävä ottamaan käyttöön kaikki työvoimareservit maakunnassa. Päijät-Hämeen valtakunnallisesta keskiarvosta jälkeen jääneen koulutustason nostaminen on myös yksi aikuiskoulutuksen tavoitteista.

Ohjelmassa painotetaan, että koulutustasoa on nostettava tarjoamalla monipuolista yleissivistävää ja ammatillista koulutusta kaikilla tasoilla sekä nuorisolle että aikuisille. Periaatteena on elinikäisen oppimisen

ajatus. Kaikki koulutettavien reservit on Päijät-Hämeen maakuntaohjelman mukaan otettava käyttöön.

6.5. Kymenlaakso

Maakunnan kaikista uusista opiskelijoista (OPM, ammatilliseen tutkintoon johtava koulutus) vähintään 25-vuotiaita on 25 % (Manner-Suomi 32 %). Osuus on Etelä-Suomen läänin maakunnista kaikkein alhaisin.

Tarjonnan kokonaisvolyymi

Maakunnan **peruskoulun tai lukion** koko oppimäärän aikuissuorittajien osuus (2 %) ei yllä aikuisten väestöosuuteen (4 %).

Toisen asteen ammatillisen koulutuksen osalta Kymenlaakson opiskelijamäärät eivät vastaa aikuisväestön osuutta lukuun ottamatta oppisopimusmuotoista ammatti- ja erikoisammattitutkintoa. **Ammatillisen perustutkinnon (näyttö)** järjestämislupien kapasiteetti (3 % Manner-Suomesta) on pienempi kuin aikuisten väestöosuus. Järjestämislupien kapasiteetista on alueellisesti käytettävissä näyttöihin hieman pienempi osuus kuin valtakunnallisesti (Kymenlaakso 10 % Manner-Suomi 11 %). Toisen asteen ammatillisen aikuiskoulutuksen (perustutkinto, näyttö) aloituspaikkoina mitattuna ei edelleenkään yllä väestöosuuteen, sillä aloituspaikkojen määrä oli vuonna 2004 2,9 % Manner-Suomen aloituspaikoista. Aloituspaikkojen vertailu ilman perusasteen jälkeistä tutkintoa olevaan aikuisväestöön kertoo, että tilanne on hieman huonompi kuin Manner-Suomessa keskimäärin: Vuonna 2002 maakunnassa oli 113 pelkän perusasteen varassa olevaa henkilöä yhtä aloituspaikkaa kohden (Manner-Suomi 110).

Vuonna 2002 suurin osa (62 %) Kymenlaakson uusista toisen asteen ammatillisen perustutkinnon aikuisopiskelijoista aloitti näyttötutkintoon johtavan koulutuksen (Manner-Suomi 59 %). **Opetussuunnitelmaperusteisessa** perustutkintoon johtavassa koulutuksessa aloitti yhteensä 130 aikuisopiskelijaa. Maakunnassa on joitain opintoaloja, joissa aikuisten määrä opetussuunnitelmaperusteissa, ns. ”nuorten koulutuksessa” korostuu: merenkulkuala, kaupan ja hallinnon ala, sosiaali- ja terveysala sekä käsi- ja tai-

deteollisuusala. Näillä opetussuunnitelmaperusteisilla opintoaloilla aloitti yhteensä 105 aikuisopiskelijaa.

Ammatti- ja erikoisammattitutkintojen opiskelijamäärien osuudet eivät kumpikaan yllä aikuisväestön osuuteen. Uusia aikuisopiskelijoita maakunnassa hakeutui ammattitutkintoon johtavaan koulutukseen enemmän kuin keskimäärin (Kymenlaakso 28 %, Manner-Suomi 21 %). Luku on Etelä-Suomen maakuntien välisessä vertailussa korkein. Erikoisammattitutkintokoulutuksen saavutettavuus oli heikko, sillä Kymenlaaksossa vuonna 2002 uusia aikuisopiskelijoita oli vain yksi. Tutkintoon johtavan lisäkoulutuksen (ammattitutkinto ja erikoisammattitutkinto) aloituspaikkoja on 3,4 % ja ammatillisen lisäkoulutuksen opiskelijatyövuosia (valtionosuuskoulutus) 1,6 % Manner-Suomen kokonaisluvusta.

Oppisopimuskoulutus varsinkin toisen asteen perustutkintoon tähtäävänä koulutuksena Kymenlaaksossa alittaa selkeästi väestöosuuden. Ammatti- ja erikoisammattitutkintoon tähtäävänä koulutuksen opiskelijamäärien osuus oli sama kuin väestöosuus.

Tutkintoon johtamattoman lisäkoulutuksen opiskelijamäärien osuus näyttää Kymenlaaksossa riittämättömältä, koska opiskelijatyövuosina mitattuna osuus (2 %) ei yllä väestöosuuteen.

Maakunnassa **ammattikorkeakoulutuksen** osuus ei ole niin iso, kuin sen väestöosuuden perusteella tulisi olla. Ainoastaan jatkotutkintojen osuus ylittää väestöosuuden. Perustutkintojen osalta eri mittareista niin kokonaisopiskelijamäärä (3 % Manner-Suomesta), vuotuinen aikuisopiskelijamäärä (3 % Manner-Suomesta) kuin aikuiskoulutuksen aloituspaikkoihinkin (2,7 % Manner-Suomesta) jäävät kaikki aikuisten väestöosuuden alle.

Kymenlaaksossa ei ole omaa **yliopistoa**. Vuonna 2002 kaikista Manner-Suomen aikuisista yliopiston perustutkinto-opiskelijoista 1,8 % oli Kymenlaaksosta. Maakunnassa järjestettävä tutkintoon johtamaton lisä- ja täydennyskoulutus ei yllä aikuisväestön osuuteen.

Opiskelijamäärinä (opetustunnit) mitattuna **vapaan sivistystyön** asema on maakunnassa vahva. Kansalais- ja työväenopiston vapaatavoitteinen koulutus kuitenkin alittaa väestöosuuden määrän.

Sekä suoritettuja **kielitutkintoja** että **maahanmuuttajille** suunnattua ammatilliseen koulutukseen valmentava koulutusta on hieman yli väestöosuuden.

Aikuiskoulutuksen saavutettavuus sekä tasa-arvon toteutuminen kansalaisten näkökulmasta

Tilastokeskuksen vuonna 2002 julkaisemalla koulutustasoindeksillä mitattuna Kymenlaakson väestön koulutustaso (258) on Manner-Suomen arvoa (289) alempi. Kaupunkimaisten kuntien indeksi on 270, taajaan asuttujen kuntien 237 ja maaseutumaisten kuntien 220. Kymenlaaksossa ero maaseutumaisten kuntien ja kaupunkimaisten kuntien välillä ei ole kovin merkittävä.

Kokonaisuudessaan toisen asteen ammatillisia tutkintoja on suoritettu maakunnassa selkeästi enemmän kuin Manner-Suomessa keskimäärin (Kymenlaakso 42 %, Manner-Suomi 36 %). Toisen asteen ammatillisia perustutkintojen suhteellinen osuus on suurempi kuin Manner-Suomessa kaikissa aikuisikäryhmissä, mutta erityisesti 25–34-vuotiaiden ikäryhmässä.

Korkea-asteen tutkintoja Kymenlaaksossa on suorittanut 8 % aikuisväestöstä (Manner-Suomi 13 %). Erityisesti ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneiden osuudet ovat pienempiä kuin Manner-Suomessa. Ilman perusasteen jälkeistä tutkintoa on koko aikuisväestöstä 27 866 henkilöä (Kymenlaakso 28 % aikuisväestöstä, Manner-Suomessa 27 %) ja pelkän ylioppilastutkinnon varassa on 2939 henkilöä (Kymenlaakso 3 %, Manner-Suomi 5 %). Erot Manner-Suomen vastaaviin osuuksiin eivät ole suuria missään ikäryhmässä.

Kymenlaakson aikuiskoulutus ei ole valtakunnallisesti tarkasteltuna kovin vetovoimaista. Vuonna 2002 maakunnan ammatillisen perustutkinnon (opetussuunnitelmaperusteinen) aikuisopiskelijoista 34 % (44 henkilöä) tuli toisen maakunnan alueelta. Koulutusaloista houkuttelivat eniten kauppa ja hallinto. Kymenlaakson ammatilliseen perustutkintoon johtava koulutuksen (näyttö) uusista opiskelijoista vain 15 % (31 henkilöä) oli maakunnan ulkopuolelta. Heistä suurin osa aloitti luonnonvara-alan koulutuksen.

Ammattitutkintokoulutuksen suhteen muiden kuin kymenlaaksolaisten osuus oli kohtalainen. Ammattitutkintoon johtavan koulutuksen aloittaneista aikuisista 20 % (49 henkilöä) oli maakunnan ulkopuolelta. Erikoisammattitutkintoon johtavan koulutuksen uusia opiskelijoita muista maakunnista ei tilastojen mukaan ollut vuonna 2002 lainkaan.

Ammattikorkeakoulun nuorten koulutuksen aloittaneista aikuisista 36 % (53 henkilöä) tuli muualta. Liki puolet heistä aloitti tekniikan ja liikenteen alan koulutuksen. Uusia aikuisopiskelijoita oli ammattikorkeakoulun aikuisten koulutuksessa yhteensä 91, heistä 65 % omasta maakunnasta ja 35 % (32 henkilöä) muualta.

Kymenlaaksolaiset aloittivat koulutusta melko runsaasti muissa maakunnissa. Kymenlaaksolaisia aikuisia lähti maakunnan ulkopuolelle opetussuunnitelmaperusteisen ammatillisen perustutkintoon johtavaan koulutukseen opiskelemaan yhteensä 55 henkilöä (39 % kaikista ammatillisen opetussuunnitelmaperusteisen tutkinnon uusista kymenlaaksolaisista opiskelijoista). Muuhun maakuntaan lähtijät hakeutuivat eri koulutusaloille melko tasaisesti, eniten kuitenkin luonnonvara-alan koulutukseen.

Ammatillista perustutkintoa (näyttö) lähti samana vuonna opiskelemaan yhteensä 209 aikuista, heistä 19 % eli 41 henkilöä aloitti opiskelun muualla kuin Kymenlaaksossa. Vastaavat luvut ammattitutkintoon johtavassa koulutuksessa olivat 33 % (95 henkilöä). Etenkin kaupan ja hallinnon ammattitutkintoon hakeuduttiin muualle. Erikoisammattitutkinnon saavutettavuus Kymenlaaksossa on erittäin heikko. Sitä lähti opiskelemaan yhteensä 74 vähintään 25-vuotiaista kymenlaaksolaista, mutta heistä peräti 99 % hakeutui muualle kuin omaan maakuntaan. Eniten lähdettiin opiskelemaan kaupan ja hallinnon erikoisammattitutkintoja.

Ammattikorkeakoulutuksen osalta tilanne on kaksijakoinen. Neljännes (32 henkilöä) kaikista nuorten koulutuksen aloittaneista aloitti koulutuksen muualla kuin Kymenlaaksossa. Ammattikorkeakoulun aikuis-koulutukseen hakeudutaan paljon muualle kuin Kymenlaaksoon. Koko ammattikorkeakoulun aikuiskoulutuksen aloittaneiden määrästä 52 % (65 henkilöä) aloitti koulutuksen Kymenlaakson ulkopuolella. Koulutusaloittainen jakauma oli tasainen.

Alueen lähitulevaisuuden työllisyysnäkyvien haasteet aikuiskoulutukselle

Kaakkois-Suomen työikäinen väestö vähenee Tilastokeskuksen väestöennusteen mukaan n. 4000 henkeä vuoteen 2010 mennessä. Mikäli maan sisäinen muuttoliike säilyy nykytasollaan, tämä vähentää työikäisiä

runsaalla tuhannella. Toisaalta nettomaahanmuutto tuo lisäväestöä. Työikäisen väestön määrän väheneminen johtuu siten pääosalta 65 vuotta täyttävien kasvavasta joukosta. Työikäisten määrän lasku vähentää alueen potentiaalista työvoiman tarjontaa jonkin verran. Nuoria ikäluokkia on jo tällä hetkellä vähemmän kuin eläkkeelle siirtyviä. Työvoiman ikärakenteesta johtuva työmarkkinoilta poistuma kiihtyy erityisesti vuosikymmenen lopulla ja on korkeaa vielä vuosina 2011 ja 2012.

Laskennallisesti uuden työvoiman tarve tulee kasvamään ja samalla työvoiman saatavuusongelmat lisääntymään. Jos käytetään vuoden 2002 -tasoisia työllisyys- ja työhön osallistuvuusasteita, 10 vuoden jaksolla eli vuodesta 2002 vuoteen 2012 Kaakkois-Suomessa arvioidaan tarvittavan vuosittain keskimäärin 3500 uutta rekrytoitavaa työntekijää pääasiassa eläkkeelle siirtyneiden tilalle, mutta myös joidenkin toimialojen työllisten nettokasvun vuoksi. Samanaikaisesti työmarkkinoille siirtyy jonkin verran tätä lukua pienempi (joskin vuodesta toiseen melko samansuuruisena säilyvä) määrä nuoria työntekijöitä. Ero on laskennallisesti suurimmillaan vuosikymmenen vaihteessa, jolloin poistuvia on vuodessa vajaa 2000 henkeä enemmän kuin työmarkkinoille (teoreettisesti) astuvia.

Eroa ei pidä suoraan tulkita tämän suuruiseksi ”ylimääräiseksi” työvoiman tarpeeksi, koska tuottavuuden kehitys tulee vähentämään uuden työvoiman kysyntää. ETLA:n tuotantoennuste näkee Kaakkois-Suomen tuotannon kasvavan lähivuosina suoraviivaisesti, hieman maan keskimääräistä kasvua hitaammin. Keskimääräinen arvonlisäyksen kasvu on ennusteen mukaan n. 2,3 % vuodessa. Tällä tuotannon kasvulla työllisyyskin lisääntyisi vielä hieman, n. 0,3 % vuodessa.

Tuottavuuskehityksen ennustetaan olevan alueen merkittävimmistä toimialoista suurinta paperiteollisuudessa sekä metallinjalostuksessa ja metallituoteteollisuudessa, joissa ripeähköstä tuotantokasvusta huolimatta työllisten nettomäärä laskee. Mahdollisia työvoiman saatavuusongelmia arvioitaessa on kuitenkin tarpeen ottaa huomioon jatkuvasti vahvistuva tuottavuuden haku. On useita merkkejä siitä, että eläkkeelle poistumaa ei tulla korvaamaan täysimääräisesti, vaan tilanteessa nähdään mahdollisuus järjestää tuotantoa, työnkuvia ja työn organisointia niin, että

uutta työvoimaa käytetään aiempaa vähemmän. Julkisella sektorilla motiivina ovat mm. kustannussäästöjen etsintä. Valtioneuvosto on valtionalouden kehyspäätöksessään vuosille 2006–2009 todennut, että poistumasta korvataan valtiolla vain puolet, mikä merkitsee valtion työpaikkojen selvää laskua (keskimäärin 2 % / v.). Kaakkois-Suomessa päätös merkitsee n. 150 työllisen keskimääräistä vähennystä vuosittain.

Tuottavuus on laskettu tuotannon arvonnlisäyksen ja työllisten määrän välisenä suhteena. Tuottavuuden kasvu on Kaakkois-Suomessa suurinta joillakin teollisuudenaloilla, mm. sähkötekniisessä teollisuudessa – jota on kuitenkin määrällisesti vähän – sekä paperi- ja metalliteollisuudessa ja energiahuollossa. Julkisten alojen tuottavuuslaskelmiin on suhtauduttava varauksella: tuotosta mitataan kustannustekijöillä, mm. palkoilla.

Etelä-Karjalan ja Kymenlaakson ammattirakennusteita tarkasteltaessa selkeästi kasvavia ammattialoja ovat hoito-, tuotannon ja liikenteen johto -ja asiantuntijatyö. Pientä kasvua ennustetaan tapahtuvan opetus -ja kulttuuri-, turvallisuusalan sekä talouden ja hallinnon johto- ja asiantuntijatyössä. Selkeää laskua ennustetaan palvelutyöhön ja pientä alenemaa toimisto- sekä teollisessa työssä.

Työvoiman saatavuusongelmat ovat olleet valtakunnallisten mittausten mukaan vuonna 2004 Kaakkois-Suomessa pienemmät kuin maassa keskimäärin. Työvoimatoimistojen tekemän arvioinnin pohjalta työvoiman saatavuuden ongelmat ovat pitkälti yksittäisiin erikoisammatteihin liittyviä. Keskimäärin 4 % avoimeksi tulevista työpaikoista on sellaisia, joihin liittyy työvoiman saannin vaikeuksia. Ongelmat ovat jonkin verran lisääntyneet mm. terveydenhuollon ammateissa. Myös kuljetus- ja varastoalalla sekä joissakin palvelutehtävissä on saatavuusongelmia. Tämän tyyppinen ”erikoisammattipohjainen” ja toisaalta joihinkin työnhakijoiden näkökulmasta epätyytyttäviin tehtäviin liittyvät vaikeudet tulevat jatkumaan ja ehkä hieman lisääntymään. Kuitenkin työvoimareserviä on vielä runsaasti, myös korkean koulutuksen hankkineita henkilöitä. Vaikka työttömyys on kokonaisuudessaan Kaakkois-Suomessa laskenut, on monia ammattialoja, jossa työttömien määrät ovat viime aikoina lisääntyneet.

Alueelliset aikuiskoulutuksen tavoitteet

Kymenlaakson maakuntaohjelmassa vuosille 2003 – 2006 on kolme toimintalinjaa. Ensimmäinen niistä on Osaamisrakenteen ja yritysten toimintaedellytysten kehittäminen. Osaamisen kehittäminen rakentuu ensisijaisesti Kymenlaakson ammattikorkeakoulun, Kaakkois-Suomen osaamiskeskusten ja Kymenlaakson osaamiskeskusten ja yritystoiminnan vuorovaikutuksen syventämiseen. Helsingin yliopiston käännöstieteen laitoksen ja Helsingin yliopiston täydennyskoulutusyksiköiden toiminta turvataan.

Kymenlaakson painopistealueet ovat maakuntaohjelman mukaan seuraavat:

Kaakkois-Suomen osaamiskeskus

- Metsäteollisuuden prosessit ja järjestelmät (sisältää kuitu- ja energiatekniikan)
- Korkean teknologian metallirakenteet
- Logistiikka
- Liiketoiminta EU-Venäjä-akselilla

Kymenlaakson muut osaamiskeskukset

- Innovaatio- ja teknologia-puisto (8 tutkimusjohtajaa eri aloilla)
- Korjausrakentaminen
- Pohjois-Kymenlaakson monimedia-keskus (viestinnän ja informaatioteknologian osaamisen lisääminen)
- Logistiikkakeskus

Kymenlaakson hyvinvoinnin tutkimus- ja kehittämiskeskus

- hyvinvointitekniikan ja tietotekniikan soveltaminen ja hyödyntäminen
- yrittäjyyden edistäminen
- terveyttä edistävä ja ylläpitävä toiminta

Kaakkois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus

- valtakunnallisen osaamiskeskusverkoston osana

Edellä mainittujen lisäksi Kymenlaaksossa pyritään vahvistamaan ICT-yritystoimintaa, kehittämään matkailua sekä kehittämään varuskunta-, raja- ja tullitoimintoja.

6.6. Etelä-Karjala

Vuonna 2002 maakunnan kaikista uusista opiskelijoista (OPM, ammatilliseen tutkintoon johtava koulutus) vähintään 25-vuotiaita oli 28 %. Osuus on alhaisempi kuin maassa keskimäärin (Manner-Suomi 32 %).

Tarjonnan kokonaisvolyymi

Etelä-Karjalan **peruskoulun** koko oppimäärän opiskelijoiden määrä on vain 0,1 % Manner-Suomesta (aikuisväestön osuus 3 %). Luku on Etelä-Suomen maakuntien alhaisin. Myöskään lukion koko oppimäärää suorittavien määrä ei yllä aikuisten väestöosuuden tasolle.

Toisen asteen ammatillisen koulutuksen osalta opiskelijamäärät yltyvät aikuisväestön osuuden tasolle vain kolmessa koulutusmuodossa: ammattitutkintokoulutuksessa, oppisopimusmuotoisessa ammatti- ja erikoisammattitutkinnoissa sekä tutkintoon johtamattomassa lisäkoulutuksessa. **Ammatillisen perustutkinnon (näyttö)** kapasiteetti (2 % Manner-Suomesta) näyttää riittämättömältä aikuisten väestöosuuteen nähden, ja järjestämislupien kapasiteetista on käytettävissä näyttöihin pienempi osuus kuin valtakunnallisesti (Etelä-Karjala 9 %, Manner-Suomi 11 %). Tutkintoon johtavia aikuisten ammatillisen koulutuksen aloituspaikkojen osuus oli vuonna 2004 vain 1,4 % Manner-Suomesta. Aloituspaikkojen vertailu ilman perusasteen jälkeistä tutkintoa olevaan aikuisväestöön kertoo, että tilanne on selvästi huonompi kuin Manner-Suomessa keskimäärin: Vuonna 2002 maakunnassa oli 188 pelkän perusasteen varassa olevaa henkilöä yhtä aloituspaikkaa kohden (Manner-Suomi 110). Suhdeluku on Etelä-Suomen läänin maakuntien huonoin.

Vuonna 2002 suurin osa (70 %) Etelä-Karjalan uusista toisen asteen ammatillisen perustutkinnon aikuisopiskelijoista aloitti näyttötutkintoon johtavan koulutuksen. Vastaava luku Manner-Suomessa on 59 %. Kaikilla koulutusaloilla näyttötutkintojen osuus oli suurempi kuin opetussuunnitelmaperusteisen koulutuksen. Etelä-Karjalassa koulutusaloittain tarkasteltuna ole kovin suurta osuutta aikuisia ns. ”nuorten koulutuksessa”. **Opetussuunnitelmaperusteisessa perustutkintoon johtavassa koulutuksessa** aloitti vuonna 2002 yhteensä 73 aikuista. On kuitenkin joitain opintoaloja, joissa aikuisten osuus on merkittä-

vä: sosiaali- ja terveys (37 % kaikista ko. opintoalan aikuisopiskelijoista opiskeli opetussuunnitelmaperusteisessa koulutuksessa), maatilatalous (32 %) sekä kaupan ja hallinnon ala (20 %). Näillä opetussuunnitelmaperusteisilla opintoaloilla aloitti yhteensä 49 aikuisopiskelijaa.

Ammattitutkintojen opiskelijamäärien osuus vastaa aikuisten väestöosuutta, mutta **erikoisammattitutkintojen** osuus jää selkeästi sen alle. Tarkasteltaessa uusia aikuisopiskelijoita vuonna 2002, erikoisammattitutkintoja aloitti 1 % (Manner-Suomi 9 %). Tutkintoon johtavan lisäkoulutuksen (v. 2004, ammattitutkinto ja erikoisammattitutkinto) aloituspaikkoja on 1,7 % ja ammatillisen lisäkoulutuksen opiskelijatyövuosia (valtionosuuskoulutus) 1,6 % Manner-Suomen kokonaisluvusta. Luvut eivät yllä väestöosuuden tasolle.

Oppisopimuskoulutuksen (perustutkintoon tähtäävänä koulutuksena) opiskelijamääräosuus jää aikuisten väestöosuuden alle, mutta ammatti- ja erikoisammattitutkintoon johtavana koulutuksena opiskelijamäärä yltyy väestöosuuteen. Oppisopimusmuotoisen lisäkoulutuksen kiintiö on maakunnassa 2,6 % Manner-Suomesta.

Tutkintoon johtamattoman lisäkoulutuksen opiskelijamäärien osuus on sama kuin aikuisten väestöosuus.

Etelä-Karjalassa **ammattikorkeakoulukoulutuksen opiskelijamäärien osuudet jäävät** aikuisten väestöosuuden alle lukuun ottamatta avointa ammattikorkeakoulua, jonka osuus ylittää väestöosuuden. Perustutkinnon kokonaisopiskelijamäärä (nuorten + aikuisten koulutus) on 2 % Manner-Suomesta. Vuotuinen aikuisopiskelijamäärän ja aikuiskoulutuksen aloituspaikkojen osuudet ovat noin 2 % Manner-Suomesta. Erikoistumisopintojen osuus oli vain 0,7 % Manner-Suomesta. Jatkotutkintojen opiskelijoita ei ollut vuonna 2002.

Vuonna 2002 kaikista Manner-Suomen aikuisista **yliopiston perustutkinto-opiskelijoista** 1,8 % oli Etelä-Karjalasta. Uusia opiskelijoita (vuonna 2002) hakeutui yliopiston perustutkintokoulutukseen huomattavasti enemmän kuin muissa läänin maakunnissa. Kaikista uusista aikuisopiskelijoista 22 % aloitti yliopisto-opinnot (Manner-Suomi 12 %).

Vapaan sivistystyön opiskelijamäärien osuus yltyy

aikuisten väestöosuuteen vain kansalais- ja työväenopistojen muun koulutuksen osalta.

Suoritettuja kielitutkintoja ja maahanmuuttajille suunnattua ammatilliseen koulutukseen valmentava koulutusta on väestöosuuteen nähden riittävästi.

Aikuiskoulutuksen saavutettavuus sekä tasa-arvon toteutuminen kansalaisten näkökulmasta

Tilastokeskuksen vuonna 2002 julkaisemalla koulutustasoindeksillä mitattuna Etelä-Karjalan väestön koulutustaso (253) on Manner-Suomen arvoa (289) alempi. Kaupunkimaisten kuntien indeksi on 270, taajaan asuttujen kuntien 247 ja maaseutumaisien kuntien 224. Etelä-Karjalassa ero maaseutumaisien kuntien ja kaupunkimaisten kuntien välillä ei ole kovin merkittävä.

Maakunnassa on suoritettu toisen asteen ammatillisia tutkintoja enemmän kuin Manner-Suomessa keskimäärin (Etelä-Karjala 40 %, Manner-Suomi 36 %). Toisen asteen ammatillisia perustutkintojen suhteellinen osuus on suurempi kaikissa 25–54-vuotiaiden ikäryhmissä, mutta erityisesti 35–44-vuotiaiden ikäryhmässä. Ammatti- ja erikoisammattitutkintojen osuuksissa ei ole merkittäviä eroja.

Jonkin korkeakoulututkinnon suorittaneita on Etelä-Karjalan maakunnassa aikuisväestöstä 9 % (Manner-Suomi 13 %). Erityisesti ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneiden osuudet ovat pienempiä kaikissa ikäryhmissä kuin Manner-Suomessa.

Ilman perusasteen jälkeistä tutkintoa on koko aikuisväestöstä 29 % (21 380 henkilöä) maakunnan aikuisista. Manner-Suomessa 27 % aikuisista on vain perusasteen tutkinnon varassa. Eroja Manner-Suomen suhteellisiin osuuksiin on lähinnä yli 50-vuotiaiden ikäryhmissä, niissä maakunnassa on suhteellisesti enemmän vain perusasteen varaan jääneitä. Pelkän ylioppilastutkinnon varassa on 3 % (2285 henkilöä) maakunnan aikuisista, Manner-Suomessa vastaava osuus on 5 %.

Etelä-Karjalaan hakeutuu vähän aikuisopiskelijoita muista maakunnista. Vuonna 2002 maakunnan ammatillisen perustutkinnon (opetussuunnitelmaperusteinen) aikuisopiskelijoista 23 % (17 henkilöä) tuli toisen maakunnan alueelta. Maakunnan ammatilliseen perustutkintoon johtava koulutuksen (näyttö) uusista

opiskelijoista vain 3 % (5 henkilöä) oli maakunnan ulkopuolelta.

Ammattitutkintokoulutuksen suhteen muiden kuin eteläkarjalalaisten osuus oli melko alhainen. Ammattitutkintoon johtavan koulutuksen aloittaneista aikuisista 17 % (30 henkilöä) oli maakunnan ulkopuolelta. Erikoisammattitutkintoon johtava koulutus oli vuonna 2002 vähäistä. Aloittaneista aikuisista vain yksi henkilö tuli maakunnan ulkopuolelta.

Etelä-Karjalassa uusia aikuisopiskelijoita oli ammattikorkeakoulun nuorten koulutuksessa yhteensä 97, heistä 72 % omasta maakunnasta ja 28 % (27 henkilöä) muualta. Toisen maakunnan alueelta tulijoista kolmannes aloitti tekniikan ja liikenteen alan koulutuksen. Ammattikorkeakoulun aikuisten koulutuksen uusista opiskelijoista 19 % (31 henkilöä) muualta.

Eteläkarjalalaiset aloittivat koulutusta toisen asteen ammatillisen koulutuksen osalta sekä suhteellisesti että absoluuttisesti hieman enemmän muissa maakunnissa verrattuna muista maakunnista Etelä-Karjalaan tulleiden aikuisten määrään. Maakunnan ulkopuolelle opetussuunnitelmaperusteisen ammatillisen perustutkintoon johtavaan koulutukseen opiskelemaan lähti yhteensä 31 henkilöä (35 % kaikista ammatillisen opetussuunnitelmaperusteisen tutkinnon uusista eteläkarjalalaisista opiskelijoista). Muuhun maakuntaan lähtijät hakeutuivat eniten luonnonvara-alan koulutukseen. Ammatillista perustutkintoa (näyttö) lähti samana vuonna opiskelemaan yhteensä 198 aikuista, heistä 17 % eli 33 henkilöä aloitti opiskelun muualla kuin Etelä-Karjalassa. Vastaavat luvut ammattitutkintoon johtavassa koulutuksessa olivat 26 % (51 henkilöä). Etenkin kaupan ja hallinnon ammattitutkintoon hakeuduttiin muualle. Erikoisammattitutkinnon saavutettavuus Etelä-Karjalassa on heikko. Sitä lähti opiskelemaan yhteensä 62 vähintään 25-vuotiaasta eteläkarjalalaista, mutta heistä 85 % (53 henkilöä) hakeutui muualle kuin omaan maakuntaan. Eniten lähdeittiin opiskelemaan kaupan ja hallinnon erikoisammattitutkintoja.

Ammattikorkeakoulutuksen osalta voidaan todeta, että kovin paljon oman maakunnan ulkopuolelle ei hakeuduttu. Nuorten koulutuksen uusista eteläkarjalalaisista 23 % (21 henkilöä) aloitti koulutuksen muualla kuin Etelä-Karjalassa. Eniten hakeuduttiin opis-

kelemaan tekniikan ja liikenteen koulutusohjelmiin. Ammattikorkeakoulun aikuiskoulutuksen aloittaneista eteläkarjalalaisista 16 % (26 henkilöä) aloitti koulutuksen Etelä-Karjalan ulkopuolella. Koulutusaloittainen jakauma oli tasainen.

Alueen lähitulevaisuuden työllisyysnäkömien haasteet aikuiskoulutukselle

Kaakkois-Suomen työikäinen väestö vähenee Tilastokeskuksen väestöennusteen mukaan n. 4000 henkeä vuoteen 2010 mennessä. Mikäli maan sisäinen muutoliike säilyy nykytasollaan, tämä vähentää työikäisiä runsaalla tuhannella. Toisaalta nettomaahanmuutto tuo lisäväestöä. Työikäisen väestön määrän väheneminen johtuu siten pääosalta 65 vuotta täyttävien kasvavasta joukosta. Työikäisten määrän lasku vähentää alueen potentiaalista työvoiman tarjontaa jonkin verran. Nuoria ikäluokkia on jo tällä hetkellä vähemmän kuin eläkkeelle siirtyviä. Työvoiman ikärakenteesta johtuva työmarkkinoilta poistuma kiihtyy erityisesti vuosikymmenen lopulla ja on korkeaa vielä vuosina 2011 ja 2012.

Laskennallisesti uuden työvoiman tarve tulee kasvamaan ja samalla työvoiman saatavuusongelmat lisääntymään. Jos käytetään vuoden 2002 -tasoisia työllisyys- ja työhön osallistuvuusasteita, 10 vuoden jaksolla eli vuodesta 2002 vuoteen 2012 Kaakkois-Suomessa arvioidaan tarvittavan vuosittain keskimäärin 3500 uutta rekrytoitavaa työntekijää pääasiassa eläkkeelle siirtyneiden tilalle, mutta myös joidenkin toimialojen työllisten nettokasvun vuoksi. Samanaikaisesti työmarkkinoille siirtyy jonkin verran tätä lukua pienempi (joskin vuodesta toiseen melko samansuuruisena säilyvä) määrä nuoria työntekijöitä. Ero on laskennallisesti suurimmillaan vuosikymmenen vaihteessa, jolloin poistuvia on vuodessa vajaa 2000 henkeä enemmän kuin työmarkkinoille (teoreettisesti) astuvia.

Eroa ei pidä suoraan tulkita tämän suuruiseksi ”ylimääräiseksi” työvoiman tarpeeksi, koska tuottavuuden kehitys tulee vähentämään uuden työvoiman kysyntää. ETLA:n tuotantoennuste näkee Kaakkois-Suomen tuotannon kasvavan lähivuosina suoraviivaisesti, hieman maan keskimääräistä kasvua hitaammin. Keskimääräinen arvonlisäyksen kasvu on ennusteen mukaan n. 2,3 % vuodessa. Tällä tuotannon kasvulla työllisyyskin lisääntyisi vielä hieman, n. 0,3 % vuodessa.

Tuottavuuskehityksen ennustetaan olevan alueen merkittävimmistä toimialoista suurinta paperiteollisuudessa sekä metallinjalostuksessa ja metallituoteteollisuudessa, joissa ripeähköstä tuotantokasvusta huolimatta työllisten nettomäärä laskee. Mahdollisia työvoiman saatavuusongelmia arvioitaessa on kuitenkin tarpeen ottaa huomioon jatkuvasti vahvistuva tuottavuuden haku. On useita merkkejä siitä, että eläkkeelle poistumaa ei tulla korvaamaan täysimääräisesti, vaan tilanteessa nähdään mahdollisuus järjestää tuotantoa, työnkuvia ja työn organisoitua niin, että uutta työvoimaa käytetään aiempaa vähemmän. Julkisella sektorilla motiivina ovat mm. kustannussäästöjen etsintä. Valtioneuvosto on valtionalouden kehyspäätöksessään vuosille 2006–2009 todennut, että poistumasta korvataan valtiolla vain puolet, mikä merkitsee valtion työpaikkojen selvää laskua (keskimäärin 2 % / v.). Kaakkois-Suomessa päätös merkitsee n. 150 työllisen keskimääräistä vähennystä vuosittain.

Tuottavuus on laskettu tuotannon arvonlisäyksen ja työllisten määrän välisenä suhteena. Tuottavuuden kasvu on Kaakkois-Suomessa suurinta joillakin teollisuudenaloilla, mm. sähkötekniisessä teollisuudessa – jota on kuitenkin määrällisesti vähän – sekä paperi- ja metalliteollisuudessa ja energiahuollossa. Julkisten alojen tuottavuuslaskelmiin on suhtauduttava varauksella: tuotosta mitataan kustannustekijöillä, mm. palkoilla.

Etelä-Karjalan ja Kymenlaakson ammattirakennennusteita tarkasteltaessa selkeästi kasvavia ammattialoja ovat hoito-, tuotannon ja liikenteen johto -ja asiantuntijatyö. Pientä kasvua ennustetaan tapahtuvan opetus -ja kulttuuri-, turvallisuusalan sekä talouden ja hallinnon johto- ja asiantuntijatyössä. Selkeää laskua ennustetaan palvelutyöhön ja pientä alenemaa toimisto- sekä teollisessa työssä.

Työvoiman saatavuusongelmat ovat olleet valtakunnallisten mittausten mukaan vuonna 2004 Kaakkois-Suomessa pienemmät kuin maassa keskimäärin. Työvoimatoimistojen tekemän arvioinnin pohjalta työvoiman saatavuuden ongelmat ovat pitkälti yksittäisiin erikoisammatteihin liittyviä. Keskimäärin 4 % avoimeksi tulevista työpaikoista on sellaisia, joihin liittyy työvoiman saannin vaikeuksia. Ongelmat ovat jonkin verran lisääntyneet mm. terveydenhuollon ammateissa. Myös kuljetus- ja varastoalalla sekä jois-

sakin palvelutehtävissä on saatavuusongelmia. Tämän tyyppinen ”erikoisammattipohjainen” ja toisaalta joihinkin työnhakijoiden näkökulmasta epätyytyttäviin tehtäviin liittyvät vaikeudet tulevat jatkumaan ja ehkä hieman lisääntymään. Kuitenkin työvoimareserviä on vielä runsaasti, myös korkean koulutuksen hankkineita henkilöitä. Vaikka työttömyys on kokonaisuudessaan Kaakkois-Suomessa laskenut, on monia ammattialoja, jossa työttömien määrät ovat viime aikoina lisääntyneet.

Alueelliset aikuiskoulutuksen tavoitteet

Etelä-Karjalan maakuntaohjelmassa 2003 – 2006 määritellään osaamisen ja koulutuksen kehittäminen yhdeksi maakunnan kehittämisen painopistealueeksi. Osaamisesta on tullut tärkein tuotannontekijä kaikilla elämän aloilla. Maakunnan tasolla on osattava päättää, minkä alojen ja minkä tason osaamiseen resursseja kohdennetaan. On osattava valita ne osaamisalueet, joilla pyritään kehittämään huippuosaamista ja joiden varaan menestys halutaan rakentaa.

Pienenevien nuorisoikäluokkien takia on tärkeää, että jokaiselle nuorelle voidaan tarjota hänen kykyjään ja taipumuksiaan vastaava ammatillinen koulutus. Työvoima- ja koulutustarpeiden ennakkoinnin tuloksena syntyvät laskennalliset työvoimatarpeet on voitava sovittaa yhteen koulutusmäärien kanssa, jotta kaikelle työlle voidaan löytää tekijänsä. Myös alhaisen kiinnostuksen omaavaan koulutukseen on voitava löytää oppilaita.

Elinikäisen oppimisen periaatteen mukaisesti kertaalleen opittu ammattitaito ei riitä eväiksi eläkeikään saakka vaan yhä useampi joutuu opiskelemaan elämänsä varrella useamman ammatin. Tarve työn ja koulutuksen vuorotteluun tulee lisääntymään. Virtuaali- ja verkko-opiskelumahdollisuuksien lisääminen on nopein keino vaikuttaa kattavasti myös työssä olevan ja haja-asutusalueiden väestön koulutustarpeisiin.

Yritysten koulutustarpeiden tyydyttäminen vaatii koulutuksen joustavoittamista ja jatkuvan, elinikäisen koulutuksen korostamista. Väestön koulutustason nostaminen on tarpeen, koska se on selvästi alle valtakunnallisen keskiarvon.

Henkilöstön osaaminen on keskeinen kilpailutekijä yritystoiminnassa. Uusien yritysten syntymistä edistetään kouluttamalla yrittäjätoiminnan aloittamista

suunnittelevia henkilöitä ja kehittämällä muita yritystoiminnan käynnistämistä ja työpaikkojen synnyttämistä ja uudistumista tukevia toimintamuotoja. Toimenpiteet kohdistetaan maakuntien kehittämisstrategioiden mukaisesti avaintoimialoille ja avainyrityksiin alueen toimialarakennetta monipuolistaen.

Koulutuksen laadun, koulutuksen ja työelämän yhteistyön ja työhön sijoittumisen parantamiseksi sekä syrjäytymisen ehkäisemiseksi on kehitettävä:

- toisen asteen ammatillisen koulutuksen työelämäyhteyksiä tukemalla oppilaitosten ja työelämän yhteistoimintamuotojen kehittämistä tavoitteena valmistuvien työhönsijoittumisen helpottaminen ja opetuksen sisältöjen pitäminen työelämän ajan tasalla
- työssäoppimisen edellytyksiä kouluttamalla työpaikko-ohjaajia, tukemalla opettajien työelämäjaksoja
- oppilaitosten ura- ja rekrytointipalveluja
- sukupuolten tasa-arvoa koulutuksessa ja työelämässä
- ammatilliseen koulutukseen aktivoitua ja koulutuksen loppuun suorittamista
- opetushenkilökunnan koulutusta, erityisesti virtuaaliope- tuksen pedagogiikan ja sisältötuotannon osaamista
- yli 40-vuotiaiden tutkintoon tähtäävää koulutusta
- yrittäjyyttä ja yrittäjyyskasvatusta
- tutkimustulosten ja teknologian hyödyntämistä sekä elinkeinoelämän ja tutkimussektorin yhteistyötä

Yritysten osaamistason nostaminen kansainvälisen kilpailun vaatimalle tasolle ottaen huomioon Venäjän markkinoiden erityistarpeet vaatii tutkimustoiminnan syventämistä osaamisen tason kohottamiseksi ja elinkeinoelämän kehitysedellytysten parantamiseksi. Osaamis pääoman kehittämiseen pyritään myös uudistamalla koulutuksen ja tutkimuksen rakenteita. Työelämässä olevien ja työelämään tulevien venäjän kielen ja -kulttuurintuntemuksen tietämystä parannetaan. Koulutuksen laatua ja vaikuttavuutta voidaan parantaa lisäämällä oppilaitosten välistä verkostoitumista Kaakkois-Suomen ja Venäjän lähialueiden välillä.

7. Kehittämisehdotukset

Kappaleessa 7.1. esitetään yleisiä kehittämisehdotuksia, jotka koskevat kaikkia maakuntia. Maakunnittaiset painopistealueet ja kehittämisehdotukset on esitetty kappaleessa 7.2. Yleiset kehittämisehdotukset perustuvat asiantuntijakyselyihin ja erilaisilta keskustelufoorumeilta kerättyihin näkemyksiin, maakunnittaisissa kehittämisehdotuksissa on edellä mainitun lisäksi huomioitu aikuiskoulutuksen toteumasta kerätty laaja tilastoaineisto.

7.1. Yleiset kehittämisehdotukset

1. Aikuiskoulutuksen saavutettavuus ja tasa-arvo

- Koulutusjärjestelmän selkeyden parantaminen: työnjako, erikoistuminen, ennakointitiedon jalostaminen ja hyväksikäyttö, suunnitelmallisuus, alueellinen yhteistyö. Elinkeinoelämä aktiivisesti mukaan suunnitteluun.
- Verkko-opetuksen kehittäminen: lisäpanostukset tarpeen, erityisesti korkea-asteen koulutusta, opetusta myös haja-asutusalueille
- Yritysten henkilöstölle täsmäkoulutusta ammattitaidon päivittämiseksi. Erityistoimet vähän koulutettujen aktivoimiseksi.
- Tiedotusta ja ohjausta lisätään ja systematisoidaan yhteistyössä eri yhteisöjen ja organisaatioiden kanssa, yhteinen tiedotuspiste alueellisesti/seudullisesti.

2. Aikuiskoulutuksen määrällinen ja koulutusala- ja koulutusmuotoinen tarjonta

- Koulutusala- ja koulutusmuotokohtaista tarjontaa kehitettävä työelämän tarpeiden ja alueen erityispiirteiden mukaan. Tähän tarvitaan myös ennakkoinnin kehittämistä ja koordinoitua sekä osaamistarvekartoituksia. Tarkastelu uusittava määrääjain.
- Alueen koulutustarjontaa käsiteltävä kokonaisuutena: mm. koordinoimalla paremmin työvoimapolitiittista koulutusta ja OPM:n alaista koulutusta.
- Koulutusten kehittäminen: työelämäyhteistyö, asiakaslähtöisyys, opiskelumuotojen (avoin opetus, etäopetus, työpaikalla tapahtuva oppiminen jne.) kehittäminen. Yksilölliset räätälöidyt koulutukset.

- Yhteisryhmiä opetuksen mahdollistamiseksi (VOS - OPSO, NOSTE - OPSO, NOSTE - VOS jne). Aikuiskoulutusta on kehitettävä paremmin aikuisten tarpeita ja mahdollisuuksia vastaavaksi (koulutusmuodot, opetus- ja opiskelumenetelmät, yhdistelmäutkunnot, laajat kokonaisuudet eri ammattitutkinnoista. jne.).

3. Aikuiskoulutuksen rahoitus

- Aikuiskoulutuksen osuuden kasvattaminen sekä toisen asteen ammatillisen koulutuksen ja korkea-asteen koulutuksen mahdollisuuksien lisääminen ammattitaitoa kehittävään lisäkoulutukseen.
- Korkea-asteen koulutus:
  - lisä- ja täydennyskoulutuksen rahoitusjärjestelmän analysointi ja kehittäminen
  - T & K-toiminta tukemaan 2. asteen ja korkea-asteen koulutusta ja yhteistyötä elinkeinoelämään
  - vakaampaa rahoitusta projekтираhoituksen sijaan
- Noste-ohjelman jatkaminen ja kohderyhmän laajentaminen nykyisestäään:
  - pelkän yo-tutkinnon suorittaneille mahdollisuus ammatillisen tutkinnon suorittamiseen
  - vanhentuneen ammatillisen tutkinnon päivittäminen (usein osatutkinnon suorittaminen riittää)
  - alan vaihto sekä heikon tiedollisen tai taidollisen osaamisen kohottaminen mahdolliseksi koulumuotoisen opiskelun tai oppisopimuskoulutuksen kautta
- Oppisopimuskoulutusmahdollisuuksien kehittäminen: lisää mahdollisuuksia, myös nuorille perusasteen koulutuksen jälkeen koulutuksen ulkopuolelle jäävien koulutukseen. Perustutkintojen osien suorituksen korvaus perustutkintokoulutuksen suuruiseksi.
- Rahoitusjärjestelmien kehittäminen muutoksiin nopeammin reagoivaksi ja alueen erityispiirteitä huomioivaksi. VOS -rahoitusjärjestelmän rinnalle tarvitaan joustavia, alueellisesti ohjailtavissa olevia koulutuksen rahoitusmuotoja. Koulutusten kehittämisen kannalta on rahoituksen jatkuvuus ratkaisevaa (ongelmina esimerkiksi EU-hankkeina toteutettu projektikohtainen koulutus ja työvoimapolitiittinen koulutus).
- Lisää resursseja ohjaukseen ja opetussuunnitelmien tekoon

4. Aikuiskoulutuksen ohjausjärjestelmä

- Koulutuksen määrärahoista päättävien ja sitä suuntaavien tahojen välisen yhteistyön ja ohjauksen kehittäminen

- Ohjausjärjestelmän kehittäminen siihen suuntaan, että voidaan paremmin huomioida opiskelijan yksilölliset tarpeet. Aikuisten opinto-ohjaus, opiskelumotivaation ja -ilmapiirin tukeminen
- Ohjausjärjestelmän tulisi taata tasa-arvoinen koulutuksen saavutettavuus eri alueilla

5. Toimijoiden yhteistyö

- Koulutusorganisaatioiden yhteistyö: työjako, erikoistuminen, koulutuksen järjestäminen verkostona. On kehitettävä eri oppilaitosten, oppilaitosmuotojen ja elinkeinolämän yhteistyötä resurssien käytön tehostamiseksi.
- Opetusyhteistyön kehittäminen (2. aste - korkea-aste, ammatillisten oppilaitosten yhteistyöverkosto, vapaa sivistystyö, nuorten koulutus - aikuiskoulutus). On myös kehitettävä suomenkielisen ja ruotsinkielisen opetuksen yhteistyötä ruotsinkielisen koulutuksen mahdollistamiseksi uusille opinto-aloille. Yhteistyöllä voidaan koulutustarjontaa laajentaa myös kaupunkiseutujen ulkopuolelle (vapaa sivistystyö, ammatillisten oppilaitosten yhteistyöverkosto).
- Muut yhteistyömuodot: ennakointiyhteistyö, työssä oppiminen, opettajien työelämäjaksot
- Maakunnan aikuiskoulutusohjelman laatiminen ja jatkuva päivittäminen. Kokonaiskoordinaation lisäys eri toimijoiden kesken.

6. Aikuiskoulutuksen voimavarat

- Resurssien yhteiskäyttö
- Opettajat: pätevyitysmikoulutusta ja työelämätuntemusta lisää, ammattitaidon ajan tasalla pitäminen, opettajien riittävyys turvattava, oppilaitosten ulkopuolisten asiantuntijoiden käyttö opettajina työelämänäkemyksen lisäämiseksi
- kalliiden koneiden ja laitteiden yhteiskäyttö, koulutus- ja harjoitteluyritykset aloille joilla laiteinvestoinnit suuria / koneet ja laitteet vaihtuvat nopeasti
- Aikuiskoulutuksen tilatarpeiden huomioon ottaminen myös vapaan sivistystyön osalta

7. Aikuiskoulutuksen aluekehitysvaikutus ja vaikuttavuus

- Aikuiskoulutuksen oltava osa maakunnan kehitysstrategiaa

- koko koulutusjärjestelmä mukaan maakunnan kehittämiseen ja seudulliseen yhteistyöhön elinkeinopolitiikan edistämiseksi
- huomioidaan maakuntaohjelmat ja toteuttamissuunnitelmat koulutustarjonnassa
- pitkäjänteisyyttä projektien sijaan
- maakuntien kärkihankkeet

- Ammatillisen aikuiskoulutuksen kiinnittäminen entistä tiiviimmin työelämän tarpeisiin
- Yritysten /organisaatioiden henkilöstön hyvinvointi tärkeää alueen kehitykselle
  - elinikäisen oppimisen ja ammattitaidon päivittämisen mahdollisuuksiin tulee panostaa tarjoamalla joustavia ja tehokkaita oppimismahdollisuuksia (etäopiskelu, avoin opiskelu, verkko-opiskelu)
  - lisä- ja täydennyskoulusta tarvelähtöisesti
- Vapaan sivistystyön merkityksen vahvistaminen elinikäisen oppimisen, aktiivisena kansalaisena toimimisen, syrjäytymisen ehkäisyn sekä maahanmuuttajien Suomeen kotoutumisen edistämiseksi.

7.2. Aikuiskoulutuksen maakunnalliset painopisteet ja kehittämissuhteet

Uusimaa ja Itä-Uusimaa

1. Vähemmän koulutusta saaneiden motivointi
Erytystoimet kytkettävä koulutuksen järjestämiseen
Jaksottaminen
2. Lisäkoulutuksen rahoitusjärjestelmää laajennettava korkean asteen koulutukseen
Koulutuksellinen tasa-arvo
Ohjausjärjestelmän kehittäminen / alueellinen koordinaatio
3. Koulutuksen järjestäjien yhteistyö
Tiedotus
Koulutuksen toteuttaminen
Yksittäisten järjestäjien rooli
Asteiden välillä ja opetusmuotojen välillä
4. Aikuiskoulutuksen toteutustapojen kehittäminen
Pedagogiikka
Verkko-opetus
Työelämälähtöisyys / oppisopimus
Hyväksilukeminen
5. Aikuiskoulutuksen rahoitusjärjestelmän kehittäminen
Pitkäjänteisyys
Ennustettavuus
Tavoitteellisuus
Kattavuus

6. Aikuiskoulutuksen määrää lisättävä

Uudellamaalla tulee

- taata pelkän ylioppilastutkinnon suorittaneille mahdollisuus suorittaa ammatillinen tutkinto
- taata korkeakoulututkinnon suorittaneille mahdollisuus ammatilliseen lisäkoulutukseen
- tasapainottaa koulutustarjontaa eri alojen kesken ja mm.
  - lisätä tekniikan ja liikenteen ammattikorkeakoulutusta
  - lisätä tekniikan ja liikenteen perustutkintoja ja ammattitutkintoja
  - lisätä sosiaali- ja terveystieteiden ammatti- ja erikoisammattitutkintoon valmistavaa koulutusta
  - lisätä toisen asteen tutkintoon johtamattoman lisäkoulutuksen määrää
  - lisätä avoimen ammattikorkeakouluopetuksen ja erikoistumisopintojen määrää
  - nostaa kansalais- ja työväenopistojen sekä kansanopistojen opetustuntien määrää

Itä-Uudellamaalla tulee

- lisätä pelkän perusasteen tutkinnon varassa oleville koulutusmahdollisuuksia
- lisätä erikoisammattitutkintoja
- lisätä toisen asteen tutkintoon johtamattoman lisäkoulutuksen määrää
- turvata korkea-asteen koulutusmahdollisuudet

Kanta-Häme

Aikuiskoulutuksen asiantuntijoille suunnatun kyselyn ja työpajan perusteella Kanta-Hämeessä painopisteiksi nousivat seuraavat seikat:

1. Nuorten koulutuksen aloituspaikkojen siirto aikuisille (amatillinen toinen aste)
2. Aikuisten omaehtoisen ammatillisen lisäopetuksen ja oppisopimuskoulutuksen paikkoja lisää
3. Aikuiskoulutuskeskusten ja ammatillisten oppilaitosten yhteistyön kehittäminen
4. Seutukuntien sisällä (seudullisen) yhteistyön kehittäminen eri koulutusmuotojen välillä
5. Ammattikorkean ja toisen asteen yhteistyön lisääminen
6. Työnjako erityisaloilla (pois turha kilpailu)
7. Korkea-asteen koulutusmahdollisuuksien parantaminen vakinaistamalla Hämeen ammattikorkeakoulun jatkotutkintotarjonta ja laajentamalla avoimen ammattikorkeakoulun tarjontaa sekä vakiinnuttamalla yliopistojen maisteriohjelmia Kanta-Hämeessä.

Päijät-Häme

Aikuiskoulutuksen asiantuntijoille suunnatun kyselyn ja työpajan perusteella Päijät-Hämeessä painopisteiksi nousivat seuraavat seikat:

1. Luotava maakunnallinen aikuiskoulutuksen suunnittelu- ja kehittämiskeskus, jotta yhteistyöllä ja kehittämisellä olisi konkreettinen toimija ja sitä kautta jatkuvuutta
2. Koordinoitu tiedotus aikuiskoulutuksesta
3. Koulutustarpeen ennakointijärjestelmän kehittäminen siten, että se antaisi konkreettista, reaaliaikaista tietoa todellisista tarpeista ja kysynnästä eikä vain viitteitä niistä. Nykyiset jäljessä kulkevat tilastot työvoimasta eivät riitä.
4. Rahoitusjärjestelmän uudistaminen siten, että joustava koulutus tulee mahdolliseksi
  - verkko-opetukselle oma rahoitusmalli
  - kansalaisopiston rahoitusjärjestelmän uudistus
  - lisäkoulutuksen valtionosuuden niukkuus
  - oppisopimuskoulutusmahdollisuus ammattikorkeakouluihin
  - työvoimahallinnon suhtautuminen yksittäisiin Nostekoulutettaviin
5. Toisen asteen ammatillisen koulutuksen koulutuspaikkojen lisääminen sekä perus- että ammattitutkintoon tähtäävässä koulutuksessa
6. Lahden yliopistokeskuksen resurssien turvaaminen ja maisteriohjelmien vakiinnuttaminen

Kaakkois-Suomi,

aikuiskoulutuksen painopistealat:

Aikuiskoulutuksen asiantuntijoille suunnatun kyselyn, keskustelutilaisuuksien ja Kaakkois-Suomen ammatillisen koulutuksen yhteistyöryhmän käsittelyn perusteella Etelä-Karjalan ja Kymenlaakson aikuiskoulutuksen kehittämisen painopisteiksi nousivat seuraavat:

1. Resursseja nuorten koulutuksesta aikuiskoulutukseen (opiskelupaikkoja nuorten koulutuksesta aikuisille tarkoitettuun koulutukseen, opiskelumuodot, -tavat jne).
2. Ammatillisen koulutuksen ja työelämän yhteistyön kehittäminen on tärkeää. Myös työharjoittelujaksojen, työssäoppimisjaksojen, opinnäytteiden sekä ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen lopputöiden on perustuttava työelämän tarpeisiin.
3. Koulutuksen painopistealoksi on määriteltävä samat koulutusalat kaikilla koulutusasteilla. Alueen tuotantorakenne määrittelee koulutuksen painopisteet. Alueen sijainnista johtuen Venäjä-osaamisen kehittyminen on erityisen tärkeää.

4. Ammatillisen koulutuksen painopistealat:
  - metallialan koulutus
  - massa- ja paperiteollisuuden alojen koulutus
  - rakennus- ja kiinteistöklusterin koulutus. Ammateista poistumat ovat suuria lähivuosina, minkä takia tarvitaan lisää koulutusta erityisesti 2. asteella). Maanrakennusala vaatii lisää henkilöresursseja. LVI-alan ja automaatiotekniikan koulutuksen kehittäminen.
  - logistiikka-alan koulutus (maatiiliikenne, rautatiiliikenne, vesiliikenne, satamat, tietoliikenne, liiketoimintaosaaminen)
  - turvallisuusklusterin alan koulutus: maantie, rautatie- ja meriliikenne, raja- ja tullivalvonta
  - matkailu- ja palvelualojen koulutus
  - hoiva- ja hyvinvointialan koulutus. Poistumat hyvin suuria lähimmän viiden vuoden aikana, joten toisen asteen koulutuksen lisääminen tärkeää. Hoiva-alan yrittäjyyskoulutukseen on panostettava. Toisaalta alueen ikärakenne antaa mahdollisuuksia kehittää alan osaamista vientiin alueen ulkopuolelle
  - liiketoimintaosaaminen on osa ammatillista osaamista, joten sitä on sisällytettävä kaikkeen ammatilliseen koulutukseen.
5. Toisen asteen ammatillisen koulutuksen saaneiden ammattitaidon päivittäminen ja kohottaminen on tärkeää alueen kehittymisen ja henkilöstön työssä jaksamisen takia. Toisen asteen koulutuksen sisällöllinen kehittäminen on keskeistä koulutusten keskeytysten vähentämiseksi.
6. On parannettava väestön mahdollisuuksia ammatti- ja erikoisammattitutkintojen suorittamiseen valituilla painopistealoilla. Koulutuksen järjestäjien on panostettava kyseisten koulutusten kehittämiseen (vastuut, erikoistuminen, opettajien jatko- ja täydennyskoulutus, koneet ja laitteet jne).
7. On panostettava korkea-asteen opintomahdollisuuksien laajentamiseen. Verkostokorkeakoulun on mahdollistettava monipuolisen osaamisen kehittyminen alueella (erilaiset tutkintoyhdistelmät).
8. Maahanmuuttajien koulutusmahdollisuuksia on parannettava: lisää suomen kielen opetusta, ammatillisessa koulutuksessa on huomioitava opiskelevien aikaisempi koulutustausta ja heidän aikaisempi työkokemuksensa

Aikuiskoulutuksen määrälliset kehittämisehdotukset:

Vaikka aikuisopiskelijamäärät ovatkin olleet kasvussa vuosina 2000 – 2002, niin Kymenlaakson että Etelä-Karjalan aikuisopiskelijamäärät jäävät **lähes kaikilla**

koulutusasteilla ja kaikissa koulutusmuodoissa aikuisväestöosuuden alle. Myös useilla muilla mitareilla mitattuna Kaakkois-Suomen aikuiskoulutuksen saatavuutta ja tarjontaa tulee lisätä. Oleellisimpia määrällisiä kehittämiskohteita ovat:

Kymenlaakso

- perustutkintokoulutuksen painopistettä on siirrettävä enemmän näyttötutkintoon johtavaan koulutukseen
- ammattitutkintokoulutusta on edelleen lisättävä
- erikoisammattitutkintokoulutusta lisättävä / koulutus on aloitettava, etenkin kaupan ja hallinnon sekä tekniikan ja liikenteen koulutusaloilla
- kaupan ja hallinnon koulutus kokonaisuudessaan on turvattava (ammatillinen perustutkintokoulutus, ammattitutkintotavoitteinen koulutus, erikoisammattitutkintokoulutus)
- tutkintoon johtamattoman lisäkoulutuksen määrää tulee nostaa
- ammattikorkeakoulun aikuiskoulutuspaikkoja tarvitaan alueelle lisää
- avoimen ammattikorkeakoulun opetusta on lisättävä
- yliopistotason lisä- ja täydennyskoulutusta on lisättävä. Yliopistotasoista koulutusta on järjestettävä eri yliopistojen kanssa yhteistyössä verkostokorkeakoulumallia kehittämällä
- maahanmuuttajille tarkoitettua sekä yleissivistävän että ammatillisen koulutuksen määrää tulee lisätä

Etelä-Karjala

- ammatilliseen perustutkintoon johtavan koulutuksen (näyttö) kapasiteettia ja aloituspaikkoja tulee lisätä. Etenkin tekniikan ja liikenteen koulutusalan näyttötutkintoon johtavan ammatillisen perustutkintokoulutukseen on kiinnitettävä huomiota.
- sekä tutkintoon johtavaa lisäkoulutusta että ammatillisen lisäkoulutuksen opiskelijatyövuosia tarvitaan lisää
- erikoisammattitutkintoon johtavan koulutuksen mahdollisuudet on taattava maakunnassa.
- kaupan ja hallinnon sekä sosiaali- ja terveysalan ammatti- ja erikoisammattitutkintomahdollisuuksia on lisättävä
- ammattikorkeakoulun aikuiskoulutusta on lisättävä. Ammattikorkeakoulun jatkotutkintoja ja erikoistumisopintoja tarvitaan nykyistä enemmän
- yliopistotasoista avointa yliopisto-opetusta sekä täydennyskoulutusta tulee lisätä
- vapaan sivistystyön, erityisesti kansalais- ja työväenopistojen sekä kansanopistojen opetustuntien määrää tulee Etelä-Karjalassa nostaa lähemmäs väestöosuutta

LÄHTEET:

Aikuiskoulutusopas 2004.

Ammatillisen aikuiskoulutuksen järjestäjäverkon laadun ja rahoituksen kehittäminen.

Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2004:39.

Ammattikorkeakoulujen seurannan ja arvioinnin tietokanta (AMKOTA), opetusministeriö

Ammatillisen peruskoulutuksen järjestämislupapäätösten tietojärjestelmä (KOUTE), opetusministeriö.

Ammattikorkeakoulujen tulossopimukset kaudelle 2004-2006.

Koulutuksen järjestäjät ja oppilaitokset 2004.
Tilastokeskus. SVT, Koulutus 2005:2.

Maakunnan liittojen maakuntasuunnitelmat, -ohjelmat ja niiden toteuttamissuunnitelmat.

Opetushallituksen koulutustiedon hakupalvelu
Koulutusnetti: <http://www.koulutusnetti.fi>.

Opetushallituksen opetus- ja kulttuuritoimen rahoitusjärjestelmän raportit: <http://vos.uta.fi>.

Oppilaitostietokanta OPTI, Opetushallitus.

Perustietoja ammattikorkeakoulusta. Opetusministeriön julkaisuja 2005:7.

Soveltavan kielentutkimuslaitoksen tilastot.

Suomen Kesäyliopistot ry:n tilastot.

Tilastokeskus.

Työministeriön tilastot.

Det regionala åtgärdsprogrammet för
svenskspråkig vuxenutbildning i Nyland och
Östra Nyland

Inledning	49
1. Bakgrund och mål	49
1.1 Beskrivning av verksamhetsmiljön	49
1.2. Befolkningens utbildningsstruktur	52
1.3 Målsättningar för den vuxna befolkningens utbildningsnivå	55
1.4. Regionala mål för vuxenutbildningen	55
2. De vuxnas deltagande i utbildning	57
2.1. Vuxenutbildning inom undervisningsministeriets förvaltningsområde	57
2.1.1. Examensinriktad utbildning	57
2.1.2. Icke-examensinriktad utbildning	63
2.2. Utbildning inom arbetskraftsförvaltningen	64
2.3. Personal- och övrig utbildning	65
2.4. Avlagda examina	65
3. Nätverket av vuxenutbildningsanordnare samt synpunkter på utbildningens funktionsduglighet	67
3.1 Utbildningsanordnarna och de centrala enheterna	67
3.2. Synpunkter på samarbete och arbetsfördelning mellan vuxenutbildningsanordnarna	69
3.3. Synpunkter på vuxenutbildningens styrsystem	71
4. Vuxenutbildningens resurser	71
4.1. Synpunkter på vuxenutbildningens finansiering	71
4.2. Synpunkter beträffande undervisningspersonalen	72
4.3. Synpunkter på undervisningsutrymmen, maskiner och anläggningar	72
5. Utbildningsutbudet i förhållande till tillgång och jämlikhet i vuxenutbildningen samt till arbetslivets och regionernas behov	75
6. Förslag till åtgärdsprogram för utveckling av vuxenutbildningen	75
1. Utbud, tillgänglighet och jämlikhet i vuxenutbildningen	75
2. Vuxenutbildningens finansiering	75
3. Vuxenutbildningens styrsystem	75
4. Samarbete mellan vuxenutbildningens aktörer	75
5. Vuxenutbildningens personal- och materiella resurser	76
6. Trygga kvalitet i vuxenutbildningen	76
7. Vuxenutbildningens effekter på regional utveckling	76

Inledning

I resultatavtalet för år 2004 har undervisningsministeriet och länsstyrelserna kommit överens om att länsstyrelserna i samråd med regionens Arbetskrafts- och näringscentraler (TE-centraler), landskapsförbund och anordnare av vuxenutbildning (yrkes-, yrkeshögskole- och universitetsutbildning för vuxna, fritt bildningsarbete) utarbetar regionala åtgärdsprogram för vuxenutbildningen. I programmen skall ingå en bedömning av de utbildningsbehov som regionens näringsliv och vuxenbefolkning har samt av utbildningsutbudet och dess utvecklingsbehov. Utarbetandet av de regionala programmen baserar sig på ”Utvecklingsplanen för Utbildning och forskning 2003-2008” samt på undervisningsministeriets strategi för regional utveckling och på promemorian som den parlamentariska arbetsgruppen för vuxenutbildning (PAT) färdigställde år 2003.

Nylands TE- central, dess svenska sektion, landskapsförbunden i Nyland och Östra Nyland samt de svenskspråkiga utbildningsanordnarna i Södra Finlands län har bidragit till utarbetandet av det regionala åtgärdsprogrammet för Södra Finlands län.

Rapporten behandlar både landskapen Nyland och Östra Nyland och bildar en helhet med tanke på vuxenutbildningsutbudet i Södra Finlands län.

Utvecklingsförslagen i kapitel 3-7 grundar sig på åsikter som sakkunniga fört fram dels via en förfrågan riktade till dem, dels via ett diskussionstillfälle där det gavs möjligheter att komplettera svaren i enkäten. Frågeformuläret sändes till samtliga utbildningsanord-

nare i länet. Ungefär hälften svarade. Dessutom har landskapsförbunden, TE-centralen och Utbildningsstyrelsen hörts vid olika samarbetsmöten.

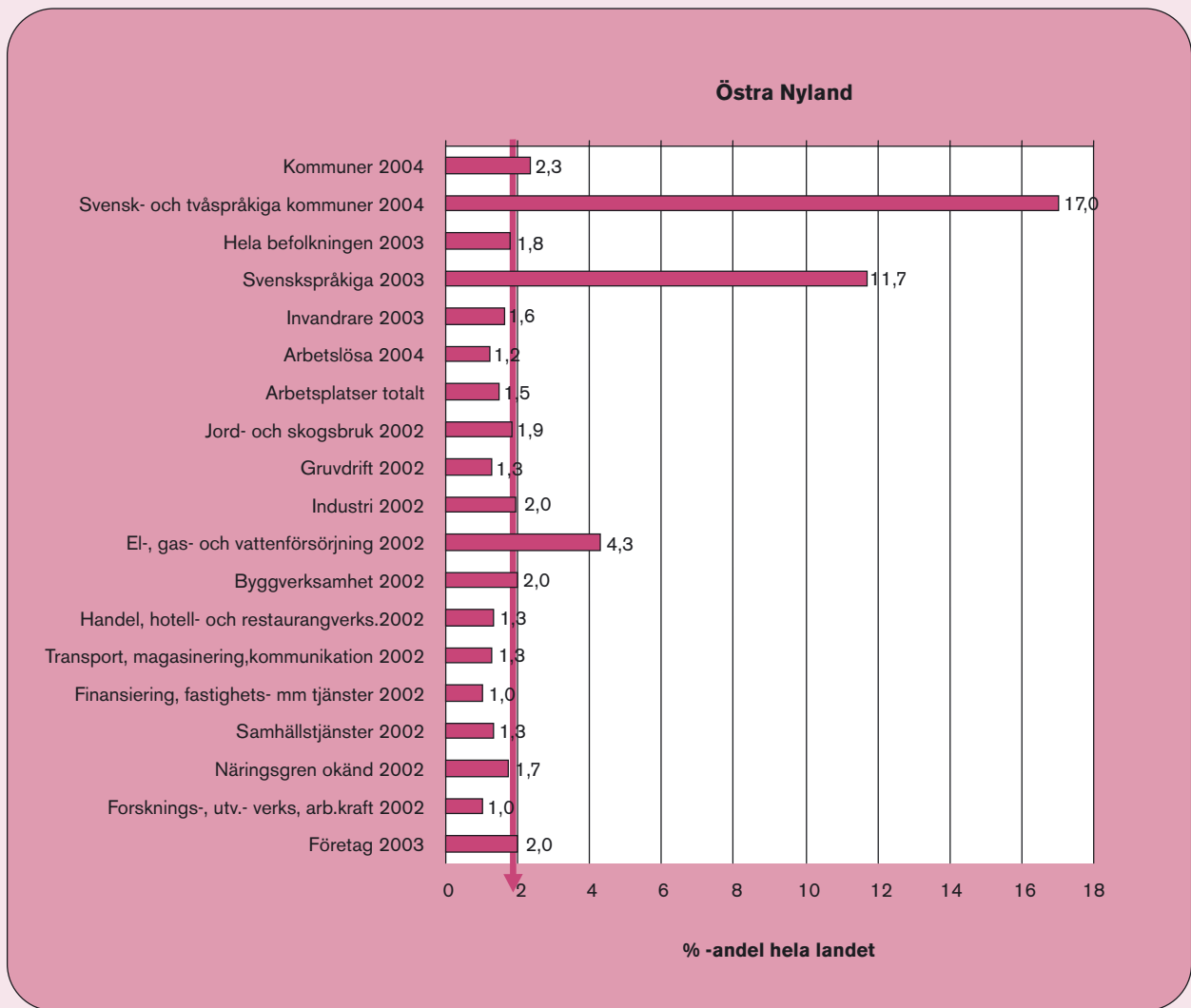
Inspektören för bildningsväsendet Sonja Ollas-Airinen och bildningsrådet Camilla Eklöf vid länsstyrelsen i Södra Finlands län ansvarar för texterna. Statistikmaterialet har utarbetats av koordinatörerna Jukka Kohonen, Jaana Lepistö, Heidi Maijanen och Sanna Kankaanpää, samtliga anställda som stöd för utarbetandet av främst statistiskt och bakgrundsmaterial för samtliga läns åtgärdsprogram.

1. Bakgrund och mål

1.1 Beskrivning av verksamhetsmiljön

Den svenskspråkiga befolkningen i Södra Finlands län bor huvudsakligen i landskapen Nyland och Östra Nyland. Av befolkningen i de övriga landskapen är ca 3000 svenskspråkiga. Jämfört med länets övriga befolkning har de svenskspråkiga en högre genomsnittsalder. Inom de närmaste åren inväntas därför en förhållandevis stor avgång från arbetslivet, vilket för med sig ett ökat behov av utbildad arbetskraft. I Södra Finlands län finns ca 135 000 (år 2003) svenskspråkiga invånare. Ungefär 51 % av Fastlandsfinlands svenskspråkiga befolkning är bosatt i länet.

I länet finns sammanlagt 21 tvåspråkiga kommuner av vilka sex kommuner har svenskspråkig majoritet. I länet verkar sex svenskspråkiga yrkesläroanstal-

Figur 1.1.1. Östra Nylands landskapsprofil, källa: Statistikcentralen

ter, två svenskspråkiga yrkeshögskolor, en tvåspråkig yrkeshögskola, ett vuxengymnasium samt 22 utbildningsinstitutioner inom fria bildningen.

I jämförelse med den finskspråkiga befolkningen i Södra Finlands län har den svenskspråkiga befolkningen allmänt sätt en lägre utbildningsnivå trots att det bland den svenskspråkiga befolkningen finns en större andel som har avlagt högskoleexamen. Den jämförelsevis låga utbildningsnivån bland svenskspråkiga förklaras till en del av det höga antalet äldre personer som endast har grundskoleutbildning. En för-

höjning av utbildningsnivån är en stor utmaning för den svenskspråkiga vuxenutbildningen

Östra Nyland har ca 92 500 invånare varav ca 34 % (32 % 15 -64 åringar) har svenska som modersmål. Tvåspråkiga kommuner med svenskspråkig majoritet är Liljendal och Pernå. Tvåspråkiga kommuner i landskapet är Borgå, Lapträsk, Lovisa, Mörskom, Sibbo, Pyttis samt Strömfors. De svenskspråkigas antal i de tvåspråkiga kommunerna uppgår till ca 40 %.

Enligt prognoser från Östra Nylands landskapsförbund är befolkningstillväxten 1 %. Tillväxten varierar

kommunvis. Den svenskspråkiga andelen av befolkningen antas i samband med befolkningstillväxten i Östra Nyland minska en aning. Enligt prognoserna från Statistikcentralen kommer befolkningen i Östra Nyland att stiga fram till år 2020. (År 2010 ca 96 300 och år 2020 över 101 000 invånare)

Enligt landskapsförbundets utvecklingsprogram och -plan är Östra Nyland det näst största industrialiserade landskapet och från industrin får Östra Nyland hälften av sitt bnp. Oljeraffineringen och kärnkraftverket är märkbara företrädare för energiproduktionen och storindustrin. Landskapet är även ett centralt produktionsområde för lantbruksprodukter.

År 2002 fanns det 33 224 arbetsplatser i landskapet granskat med absoluta tal. Enligt Statistikcentralen var befolkningen sysselsatt främst inom samhällliga tjänster (9 360), industrin (8 255), handel, hotell- och restaurangbranschen (4 477) samt serviceyrken gällande finansiering och fastigheter (3 114). Enligt uppskattningar gjorda av Näringslivets forskningsinstitut (ETLA) kommer sysselsättningen under de närmaste åren att försämrats inom industrin och förbättras inom byggnadsbranschen, handeln och servicebranschen. (Yrke 2015, Sydkustens landskapsförbund, Backman 2003).

En stor del av de yrkesverksamma i regionen arbetar inte på boningsorten utan i huvudstadsregionen. Efterfrågan på arbetskraft är alltmer beroende av behovet av arbetskraft i huvudstadsregionen.

Förutom offentliga sektorn är den svenskspråkiga yrkesverksamma befolkningen till stor del sysselsatt inom handel, trafik samt finansiering, övrig service inom affärlivet och socialvård. De svenskspråkiga är i högre grad än de finskspråkiga sysselsatta inom lant- och skogsbruk. Då behovet av arbetskraft inom primärnäringarna under senaste åren har minskat har det varit viktigt att kunna sysselsätta befolkningen inom andra näringsgrenar.

I landskapet **Nyland** bor det ca 1 338 000 invånare, varav ca 7,7 % (7 % 15 – 64 år) är svenskspråkiga. Av de ca 104 000 svenskspråkiga invånarna bor största delen i Helsingfors, Esbo och Ekenäs. Av de tvåspråkiga västnyländska kommunerna är ca en tredjedel av befolkningen svenskspråkig. Tvåspråkiga kommuner med svenskspråkig majoritet i landskapet är Ekenäs,

Ingå och Karis. Förutom dessa finns det nio tvåspråkiga kommuner.

Enligt uppgifter från Nylands förbund beträffande befolkningsprognoserna kommer Nyland att år 2015 ha ca 1 420 000 invånare varav ca 7,2 % har svenska som modersmål vilket är en minskning på ca 0,5 %.

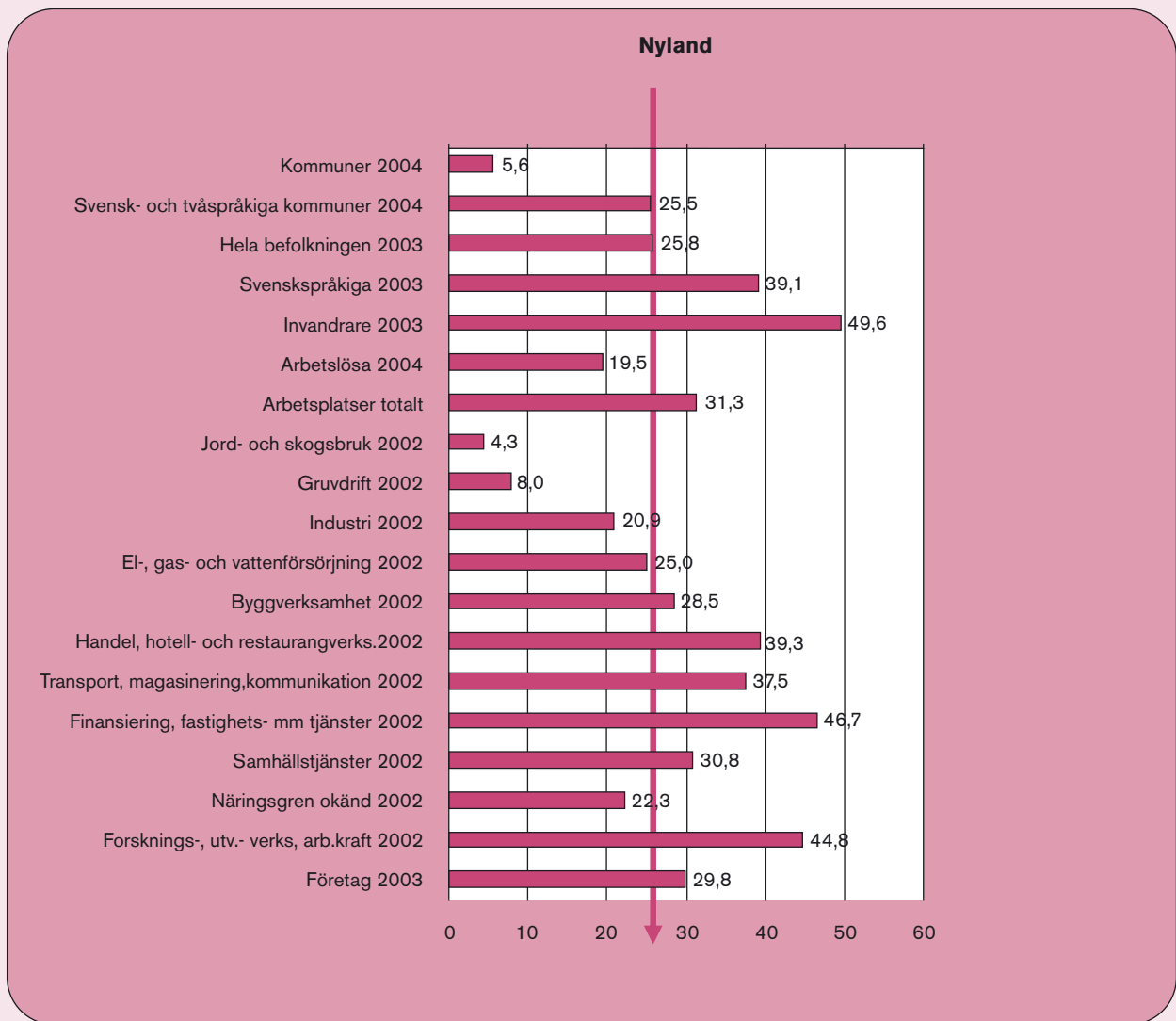
Enligt arbetsministeriet har arbetslöshetsgraden i Nyland stigit en aning under de senaste åren men är fortsättningsvis över fyra procentenheter lägre än i övriga landet. Av invandrarna bor hälften i Nyland vilket förutsätter speciella satsningar inom alla sektorer.

I Nyland fanns år 2002 696 655 arbetsplatser granskat med absoluta tal. Enligt Statistikcentralen sysselsattes befolkningen främst inom samhällliga tjänster (218 922) finansierings- fastighets- mm tjänster (140 871), handel, hotell- och restaurangverksamhet (131 880) samt inom industrin (88 492).

Den största näringsgrenen den svenskspråkiga befolkningen är yrkesverksam i är förutom offentliga sektorn/samhälliga tjänster, handel, finansiering samt hotell- och restaurangverksamhet.

Landskapen Nyland och Östra Nyland utgör ett heterogent fält där utbildningsbehoven varierar mellan kommunerna. Den under ledningen av Sydkustens förbund uppgjorda riksomfattande utbildningsprognosen Yrke 2015 visar att antalet svenskspråkiga sysselsatta främst minskar inom lantbruk och övrig industri. I stället förväntas sysselsättningen öka speciellt inom näringsgrenarna finansiering, försäkring, fastigheter och affärliv, utbildning och forskning, social- och hälsovård, byggbranschen samt inom handeln fram till år 2015.

Landskapens framtida utmaningar är bland annat att tillfredsställa de utbildningsbehov som finns genom en stark rekrytering samt att garantera ett kvalitetsmässigt gott utbud. Ett starkt samarbete med branscherna inom offentliga sektorn, industrin och andra för regionen aktuella branscher är nödvändigt för att kunna hålla utbildningen på rätt nivå. Prognoserna visar att en förhållandevis stor avgång från arbetslivet genom pensioneringar och årsklassernas minskning gör att behovet av utbildad arbetskraft ökar markant inom de närmaste 10 åren. Enligt prognosen från Yrke 2015 borde yrkesutbildningen öka med ca 30 % fram till år 2015 för att svara mot arbetslivets behov.

Figur 1.1.2. Nylands landskapsprofil, källa: Statistikcentralen

1.2. Befolkningens utbildningsstruktur

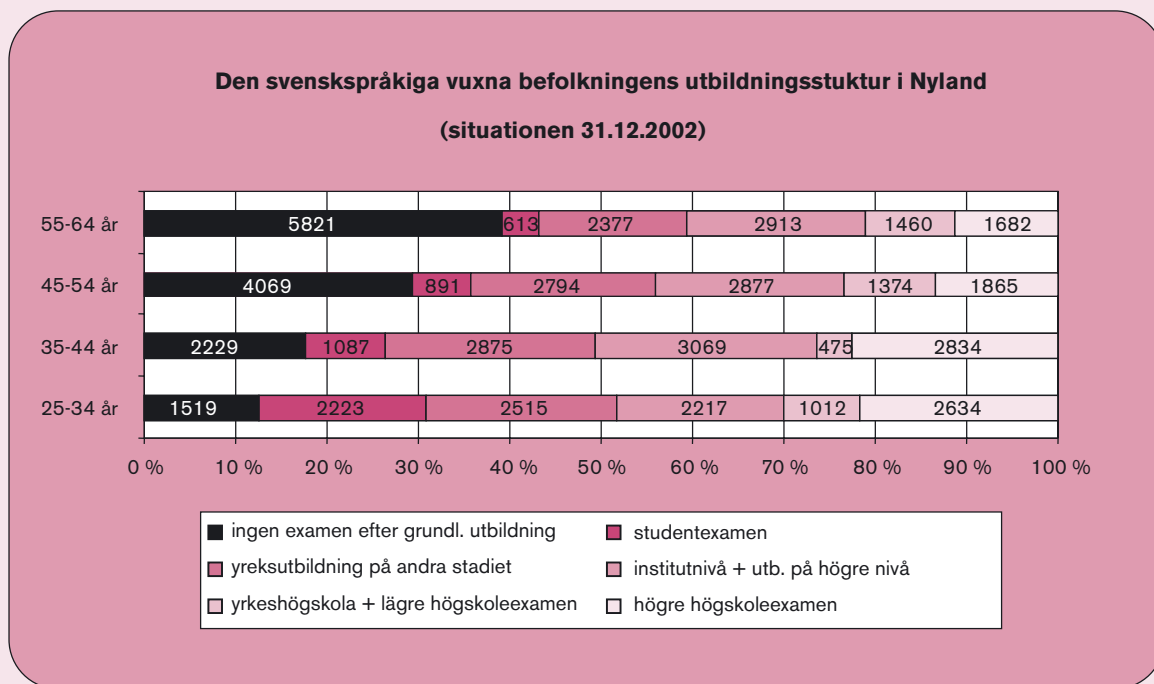
Ungdomarnas yrkesval varierar stort mellan regionerna. I huvudstadsregionen hade år 2004 i medeltal 82 % av eleverna angett gymnasium som förstahandsönskemål medan motsvarande andel för Öst- och Västnyland var 55 %. Gymnasiebenägenheten i Öst- och Västnyland är lägre än genomsnittet för Svenskfinland och för hela landet. I huvudstadsregionen ansökte 14 % av eleverna i första hand till grundläggande yrkesutbildning medan motsvarande andel i det övriga länet var i medeltal 41 %.

Antalet yrkesutbildade personer borde öka för att motsvara det beräknade behovet av arbetsplatser i yr-

keslivet. Ökningen borde ske genom rekrytering av unga och vuxna till yrkesinriktad utbildning samtidigt som studieavbrotten borde fås att minska.

Enligt programmet för effektivisering av produktivitet inom undervisningsministeriets förvaltningsområde åren 2005-2009 skall 38 % av dem som avslutat grundläggande yrkesutbildning påbörja studier inom grundläggande yrkesutbildning, 56 % i gymnasium och 3 % i påbyggnadsundervisning för grundläggande utbildning.

Ur figur 1.2.1. framgår den svenskspråkiga vuxna befolkningens utbildningsstruktur i absoluta tal. Av befolkningen i Nyland (25-64 åringar) hade ca 75 % avlagt en examen efter den grundläggande utbild-

Figur 1.2.1. Den svenskspråkiga vuxna befolkningens utbildningsstruktur i Nyland (31.12.2002)

ningen (studentexamen ingår). Detta avviker föga från situationen bland svenskspråkiga i hela landet (74 %). Andelen avlagda examen bland hela befolkningen (inklusive svenskspråkiga) i Nyland är 75 % d.v.s. samma som för de svenskspråkiga i Nyland. Ungefär 65 % av de svenskspråkiga hade avlagt en yrkesinriktad examen, vilket är något lägre än motsvarande siffra för landet i övrigt (68 %).

Huvudstadsregionens utbildningsnivå avviker från nivån i de övriga svenskspråkiga regionerna. Andelen personer med utbildning på andra stadiet är i huvudstadsregionen nästan dubbelt så låg som i övriga svenskspråkiga regioner i landet. Däremot är andelen personer med högskoleutbildning betydligt högre än medeltalet för Svenskfinland.

I figur 1.2.2. granskas andelen svenskspråkiga som saknar en examen efter den grundläggande utbildningen. Trenden är den samma för de svenskspråkiga i landskapet som för jämförelsegruppen, dvs. andelen personer som saknar examen ökar ju högre upp i åldersklasserna man går. För Nylands del kan konstateras att andelen svenskspråkiga personer i åldern 35-49 år utan examen är högre än i landet i genomsnitt

men ungefär på samma nivå om man jämför med den finskspråkiga befolkningen i Nyland. Andelen svenskspråkiga högskoleutbildade över 50 år är högre än i landet i genomsnitt.

Ur figur 1.2.3. framgår den svenskspråkiga vuxna befolkningens utbildningsstruktur i absoluta tal. Av befolkningen i Östra Nyland (25-64 åringar) hade ca 68 % avlagt en examen efter den grundläggande utbildningen (studentexamen ingår). Detta avviker från situationen bland svenskspråkiga i hela landet (74 %). Ungefär 64 % av de svenskspråkiga hade avlagt en yrkesinriktad examen, vilket är lägre än motsvarande siffra för landet i övrigt (68 %).

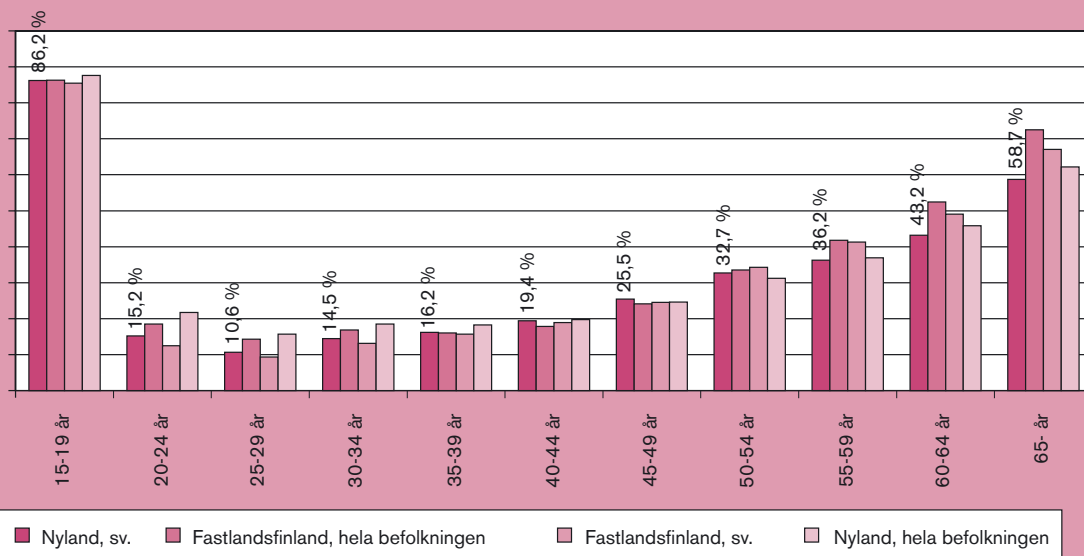
Betydlig färre svenskspråkiga i Östra Nyland har en yrkesexamen på andra stadiet än vad som är fallet i övriga Finland.

Vid uträkningar där även den finskspråkiga befolkningen är medräknad framgår att endast 55 % hade avlagt en examen och endast 48 % hade avlagt en yrkesinriktad examen.

I figur 1.2.4. granskas andelen svenskspråkiga som saknar en examen efter den grundläggande utbildningen. Trenden är den samma för de svenskspråkiga

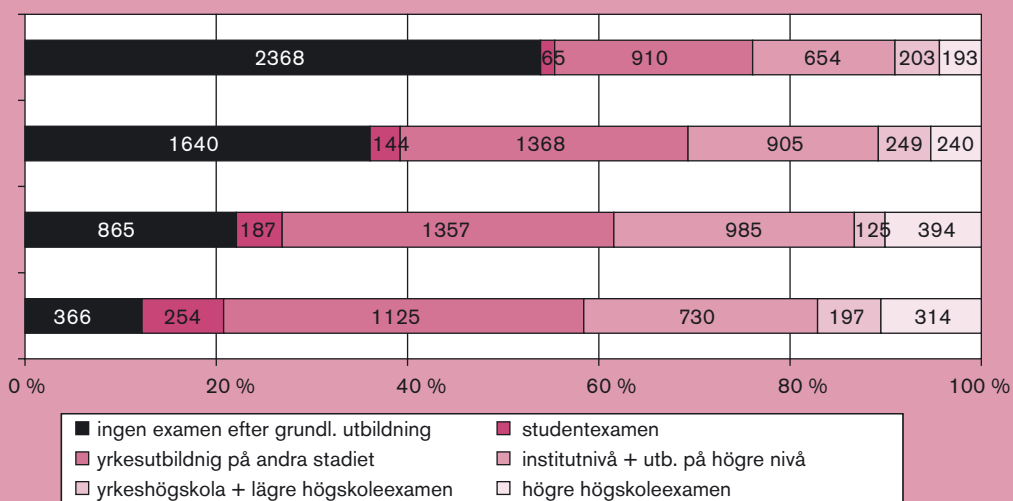

Ingen examen efter grundläggande examen. Situationen 31.12.2002.

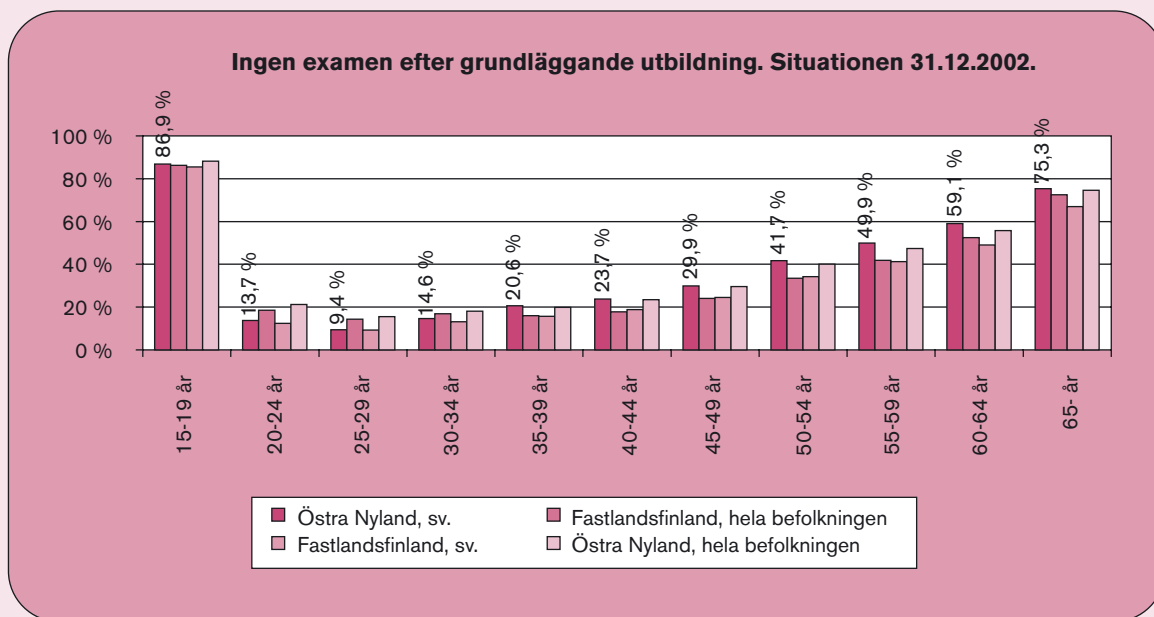

Figur 1.2.2. Ingen examen efter grundläggande utbildning. Jämförelse mellan den svenskspråkiga befolkningen i Nyland, Fastlandsfinland, Svenskfinland och den finskspråkiga befolkningen i Nyland (31.12.2002).

Den svenskspråkiga vuxna befolkningens utbildningsstruktur i (situationen 31.12.2002)

Figur 1.2.3. Den svenskspråkiga vuxna befolkningens utbildningsstruktur i Östra Nyland (31.12.2002)

Figur 1.2.4. Ingen examen efter grundläggande utbildning. Jämförelse mellan den svenskspråkiga befolkningen i Östra Nyland, Fastlandsfinland, Svenskfinland och den finskspråkiga befolkningen i Östra Nyland (31.12.2002)

i landskapet som för jämförelsegruppen, dvs. andelen personer som saknar examen ökar ju högre upp i åldersklasserna man går. För Östra Nylands del bör betonas att andelen vuxna som saknar utbildning i genomsnitt är högre i samtliga åldersklasser. Däremot är situationen bland unga vuxna (20-34 åringar) bättre än i landet i genomsnitt.

År 2002 var befolkningens utbildningsnivå speciellt i landskapet Östra Nyland lägre än i hela landet i genomsnitt. Den svenskspråkiga befolkningen har en lägre utbildningsnivå jämfört med den finskspråkiga eller jämfört med den svenskspråkiga befolkningen i andra landskap i landet vilket gör att behovet av vuxenutbildning i Östra Nyland är stort.

Programmet för höjande av vuxnas kunskapsnivå – Kunskapslyftet riktar sig till vuxna över 30 år. Av programmets målgrupp utgör de svenskspråkiga ca 9 % av den totala målgruppen i Södra Finlands län vilket bör anses som en relativt stor mängd.

1.3 Målsättningar för den vuxna befolkningens utbildningsnivå

För den svenskspråkiga vuxenutbildningen finns inte särskilda mål uppställda i frågan om antalet nybörjare utan målen ingår i landets övergripande målsättningar gällande vuxenutbildningen. Det prognostiseringsprojekt som gällde svenskspråkig yrkesutbildning år 2015 (Yrke 2015, Sydkustens landskapsförbund 2003) täcker inte heller vuxenutbildningen.

1.4. Regionala mål för vuxenutbildningen

Landskapsprogrammets målsättningar i de två landskapen, Nyland och Östra Nyland innefattar båda stärkande av regionalt kunnande speciellt inom sektorerna för industri och service. De flesta målen beträffande utbildning gäller båda språkgrupperna men några specifika mål gällande svenskspråkig utbildning ingår också i landskapsprogrammen.

NYLAND

Nyland är ett serviceinriktat landskap, med arbetsplatser främst inom försäljning och restaurangbranschen, men även kontorstjänster samt industri. Näringslivets spetsbranscher är service riktad till företag samt högteknologi. Tyngdpunktsområden för fortsatt utveckling och utbildning ligger på teknik inom informations- och kommunikationsteknologi, miljö- samt välfärdsteknologi (Opetusministeriö, 12.5.2004, Maa-kuntien liittojen prioriteetit).

Insatsområdena vid utvecklandet av kunnandet under de närmaste åren enligt Nylands landskapsförbund är att:

- avhjälpa lärarbristen både vid finsk- och svenskspråkiga läroanstalter
- förbättra den grundläggande yrkesutbildningens attraktion bland unga
- tillgodogöra sig Nylands internationella drag vid utvecklande av kunnandet
- bygga upp en ny form av samarbete mellan sakkunniga inom olika utbildningsområden för att stärka Nylands konkurrenskraft
- skapa individuella strategier för kunnandet i regionerna
- koncentrera och komplettera kunnandet i regionerna
- skapa överföringsmekanismer för kunnandet och att bygga ut samarbetet inom och mellan regionerna

För att ovannämnda utvecklingsmål skall kunna förverkligas krävs å ena sidan intressebevakning samt å andra sidan en noggrann uppföljning av utvecklingen samt skapande av behövliga projekt som påskyndar utvecklingen. De projekt som byggts upp för att stärka Nylands konkurrenskraft behöver, för att kunna genomföras, förutom ett omfattande och förpliktande samarbete också tillräckliga ekonomiska resurser.

Bristen på behöriga lärare är ett stort problem med tanke på utbudet av grundläggande yrkesutbildning i Nyland. Problemet berör hela sektorn och speciellt den svenskspråkiga utbildningen, där endast 53 % av yrkeslärarna är behöriga. Orsaken till det ringa antalet svenskspråkiga behöriga lärare är att det i Södra Finland inte finns någon svenskspråkig lärarutbildning.

Nyland har under detta år fått ett ökat antal studieplatser inom den yrkespedagogiska lärarutbildningen, men det är ännu inte nog för att trygga ett tillräckligt

antal lärare vid yrkesläroanstalterna. Det behövs ännu flera nybörjarplatser inom den yrkespedagogiska lärarutbildningen och speciellt utlokaliserad verksamhet till Södra Finland.

För att utveckla landskapet är satsningar på utbildning enligt arbetslivets behov av största vikt. Högskolornas och yrkeshögskolornas roll som förstärkare av regionen t.ex. genom att upprätthålla forsknings- och utvecklingsverksamhet som föder nya innovationer borde ytterligare aktiveras. I anknytning till Nylands förbund verkar tre olika högskolegrupper till vilka högskolor som ger svenskspråkig utbildning hör.

Två regionala projekt inom Kunskapslyftet verkar inom landskapet Nyland.

(Nylands förbund, Genomförandeplanen för landskapsprogrammet 2005-2006)

ÖSTRA NYLAND

I Östra Nyland strävar man efter att utveckla nuvarande verksamhetsområden samt säkerställa utbudet av yrkeskunnig arbetskraft. Regionens starka branscher är energi, kemikalieindustri, elteknisk apparatur, media, livsmedelsbransch samt turism. Andra för landskapet viktiga verksamheter är handel och offentliga sektorn främst inom socialvård, hälsovård och utbildning. (Östra Nylands förbund, kirje 6.2.2004; Dnro 39/400/2003).

Förstärkande av regionalt kunnande sker enligt Östra Nylands landskapsförbund genom

- tryggandet och utvecklandet av finsk- och svenskspråkig yrkesutbildning
- utvecklande av samarbetet inom utbildningen på andra stadiet
- ökad högskoleutbildning i Östra Nyland genom nätverkssamarbete. Målet är att få en högskolecentral till Östra Nyland, där både de högskolor som verkar i landskapet och även vetenskapshögskolornas enheter kunde arbeta
- stärkandet av utbildnings-, forsknings- och utvecklingsverksamheten i Östra Nyland i enlighet med det samarbetsavtal som gjorts upp år 2004
- utvecklande av kompetenscentrumverksamheten och kunskapskoncentrationer
- grundandet av en beredskaps- och kompetenscentral för oljebekämpning i Finska viken
- stärkandet av kunskapskoncentration kring elektronisk husteknik

- grundandet av en universitetsenhet för ryska språket till Borgå
- utvecklande av kompetenscentrumverksamheten inom det sociala området, *Verso och Kompetenscentrum*
- en kunskapskoncentrerad kring kultur, kulturturism; traditionsbyggnad
- en regional knutpunkt för kompetenscentrumet ELO (livsmedelsbranschen)
- prognostisering av utbildning och arbetskraftsbehov i samarbete med näringslivet, läroanstalter, kommunerna och samarbetsmyndigheter samt andra aktörer;
- skapande av en prognostiseringsmodell för Östra Nyland och ett gemensamt arbetssätt
- skapandet av en samarbetsstrategi för utbildning
- utvecklande av informationssamhällskunskandet

Tillräcklig tillgång till arbetskraft inom området är en utmaning för hela den yrkesinriktade utbildningen. Detta kan påverkas bl.a. genom att förbättra den yrkesinriktade utbildningens attraktion, utveckla samarbetet mellan olika utbildningsstadier och studiehandledningen samt samarbetet mellan utbildning och arbetsliv.

Vid de svenskspråkiga yrkesinriktade läroanstalterna inom området är bristen på behöriga lärare det största problemet. Då 76 % av lärarna som förmedlar finskspråkig yrkesutbildning i hela landet är behöriga är samma siffra ca 50 % vid de svenskspråkiga läroanstalterna i Östra Nyland.

För att trygga ett mångsidigt svenskspråkigt, yrkesinriktat utbildningsutbud i landskapet strävar man till att förbättra den yrkesinriktade utbildningens attraktion och till att effektivisera elevhandlednings- och rekryteringstjänsterna.

Förutsättningen för att en kvalitativ utbildningsservice skall kunna bevaras är att de som anordnar utbildning på andra stadiet sam använder resurser i högre grad än i dag (t.ex. för att producera gemensamma tjänster inom elevvården och specialundervisningen) samt har tillgång till utbildad undervisningspersonal.

Åren 2003–2007 genomförs programmet Kunskapslyftet för att höja vuxnas utbildningsnivå. I Östra Nyland genomförs det svenskspråkiga Östnyländska vuxeninstitutet, som administreras av Borgå handelsläroverk/Företagsservice

(Östra Nylands landskapsprogram, genomförandeplan 2005–2006)

2. De vuxnas deltagande i utbildning

I kapitel 2 ingår uppgifter om hur många studeranden som deltagit i svenskspråkig vuxenutbildning av olika typ. Det har varit svårt att få fram exakta uppgifter om svenskspråkiga studerande, speciellt beträffande tvåspråkiga läroanstalter. Uppgifter om antalet svenskspråkiga som deltagit i finskspråkig vuxenutbildning har inte heller kunnat fås och de ingår därför inte i de här angivna statistiska uppgifterna.

De sifferuppgifter beträffande deltagandet i vuxenutbildning som ingår i denna rapport är därför inte exakta utan de måste uppfattas som ungefärliga eller riktgivande.

2.1. Vuxenutbildning inom undervisningsministeriets förvaltningsområde

Enligt utredningen är antalet personer som deltagit i vuxenutbildningen under åren 2000–2002 förhållandevis litet (figur 2.1.1) med beaktande av den vuxna befolkningens och regionens omfattning i länet samt behovet av utbildad arbetskraft.

Av samtliga vuxenstuderanden hade de flesta för avsikt att avlägga yrkes- och specialyrkesexamen. I figurerna saknas uppgifterna beträffande tvåspråkiga läroanstalter. Borgå handelsläroverk hade ca 30 studeranden för yrkes- eller specialyrkesexamen under ifrågavarande år

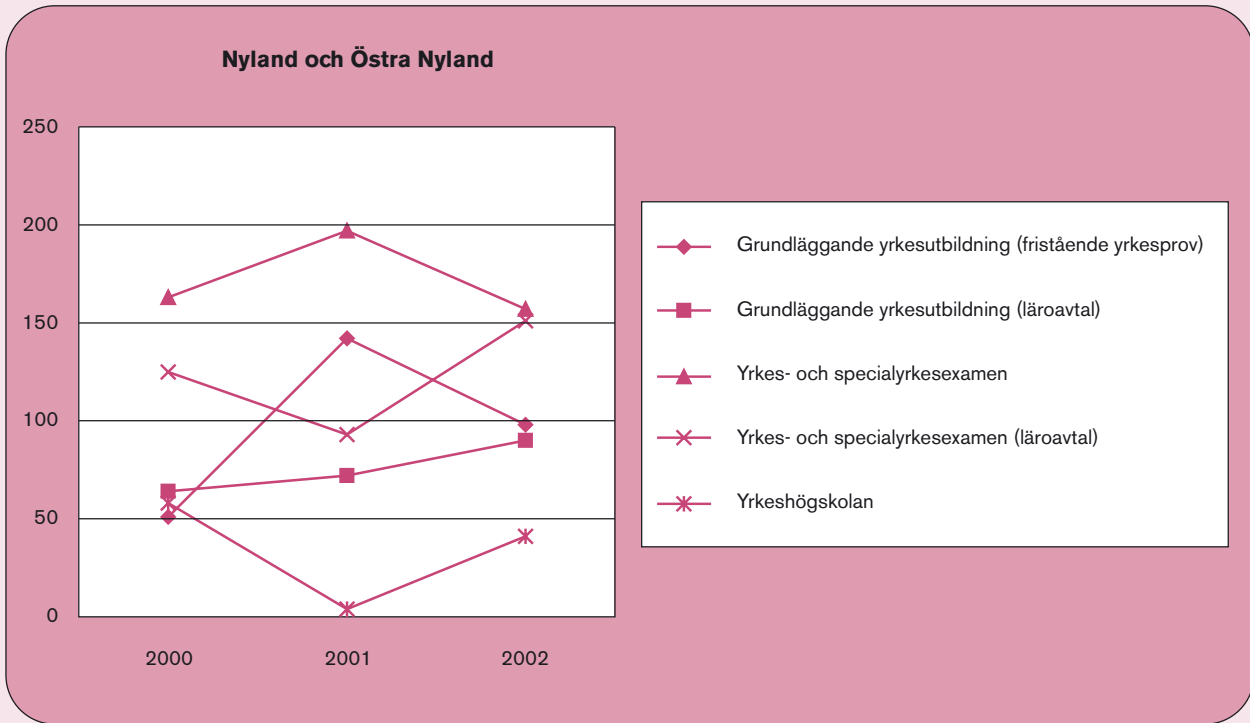
2.1.1. Examensinriktad utbildning

Utbildning på andra stadiet

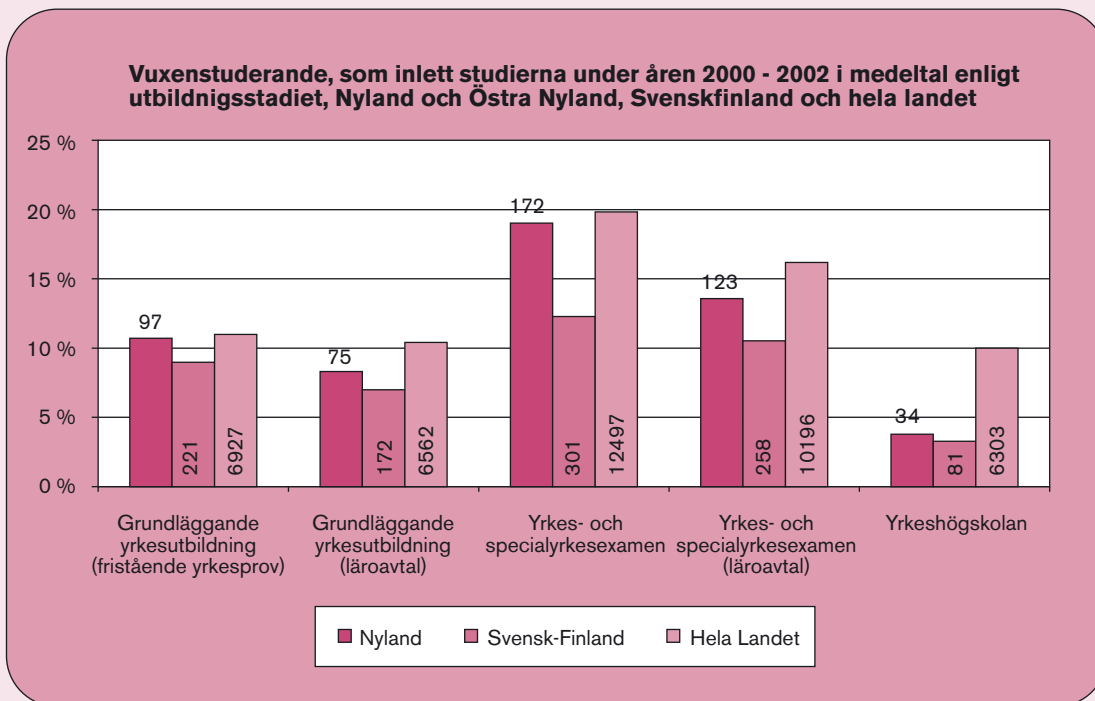
Gymnasieutbildning

Det finns endast ett svenskspråkigt vuxengymnasium i Södra Finlands län; Helsingfors aftongymnasium. Gymnasiet riktar sig främst till vuxna studeranden och år 2004 var hälften av studeranden i åldern mellan 20 och 30 år och fem procent över 30 år. År 2004 hade gymnasiet totalt 102 studerande som var inriktade på att ta studentexamen.

Gymnasiet erbjuder ett virtuellt studiesystem som kan kompletteras med närstudier. Både vuxna och

Figur 2.1.1. Antalet vuxenstuderande som inlett utbildning

Figur 2.1.2. Vuxenstuderande som inlett studier år 2000-2002 i medeltal enligt studiestedet

unga gymnasiestuderande kan numera avlägga gymnasiestudier helt eller delvis på distans.

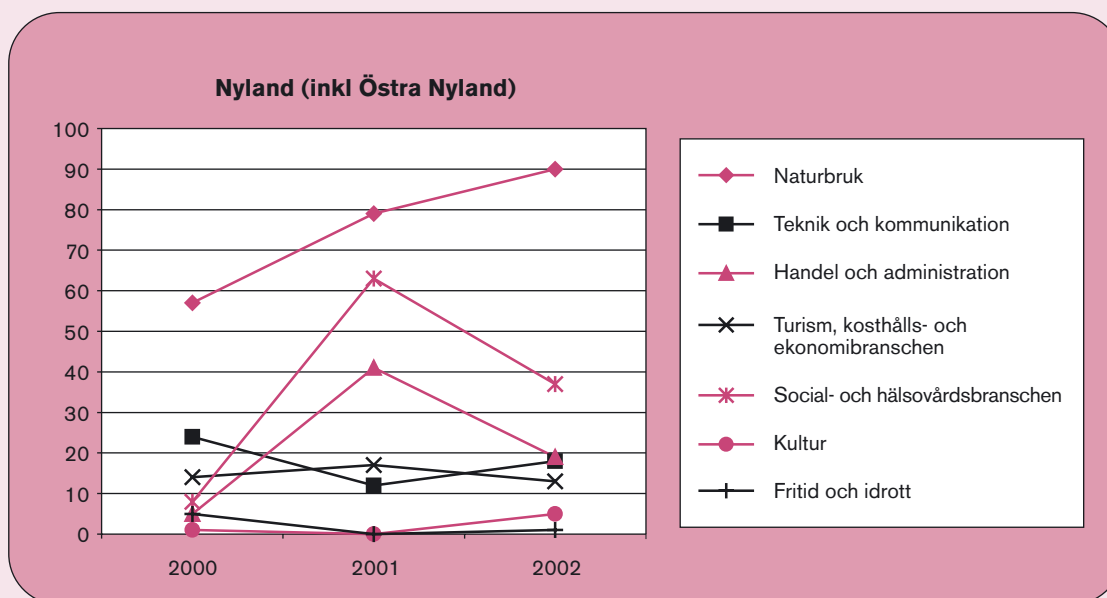
Utvecklingen inom andra stadiet utbildning har på senare år gett gymnasiet många kontakter till yrkesläroanstalterna.

I figurerna 2.1.3. och 2.1.4. framgår att de största antalet studeranden i grundläggande yrkesutbildning fanns inom utbildningsområdet naturbruk och miljö; trädgårdsskötsel. Förutom de i ovanstående figurer angivna studerandeantalen fanns också vuxenstuderanden som var integrerade i ungdomsgrupperna (t.ex.

inom artesanutbildningen) och som i anmälningsstatistiken räknas in i antalet unga studeranden.

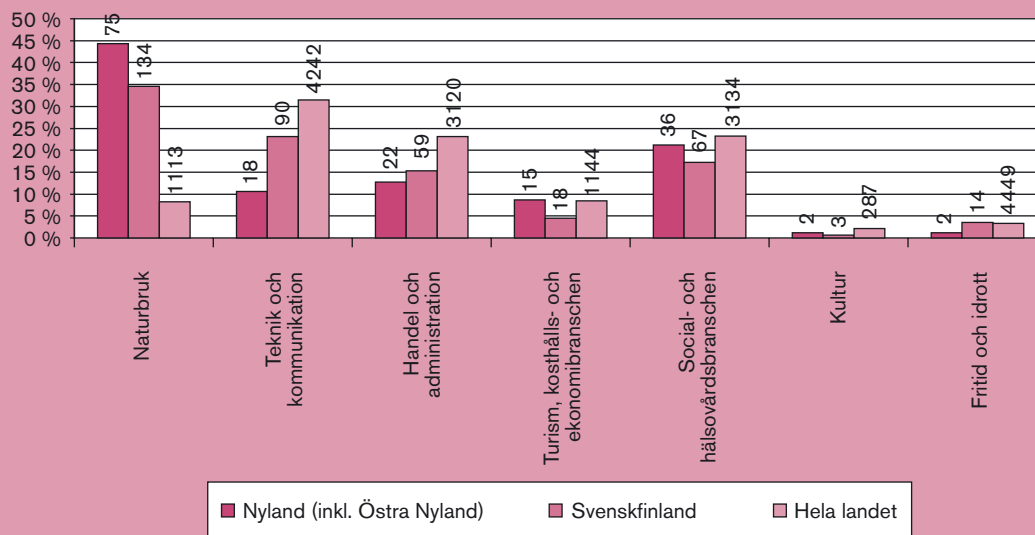
Läroavtalsutbildningen är inte särskilt väl utbredd inom det svenskspråkiga undervisningsväsendet i länet. Uppgifterna om deltagarantalet är dock bristfälliga. För Östra Nylands del kan för år 2001 tilläggas ca. tio läroavtalsstuderanden i den tvåspråkiga läroanstalten Borgå handelsläroverk. En del svenskspråkiga torde delta i finsk läroavtalsutbildning men uppgifter om dem ingår inte i tabellerna 2.1.1. och 2.1.2. Jämfört med hela Svenskfinland utgör andelen läro-

Grundläggande yrkesutbildning

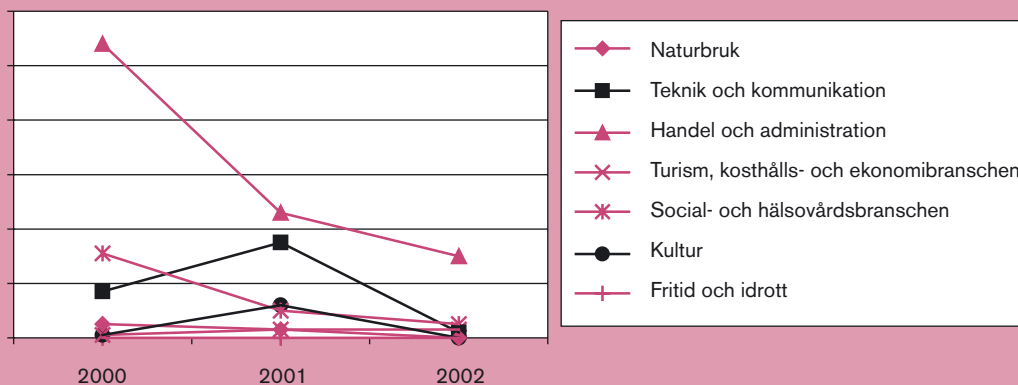
Figur 2.1.3. Antal studerande som inlett grundläggande yrkesutbildning

Antalet studerande i medeltal under åren 2000 - 2002, som inlett grundläggande yrkesutbildning (fristående yrkesprov inom vuxenutbildningen och läroavtal), Nyland och Östra Nylan

Figur 2.1.4. Antal studerande i medeltal under år 2000-2002 som inlett grundläggande yrkesutbildning i Nyland och Östra Nyland

examen at/eat Nyland+Östra Nyland, källa Rapopti

Figur 2.1.5. Antalet studerande som inlett studier i yrkes- och specialyrkesexamen

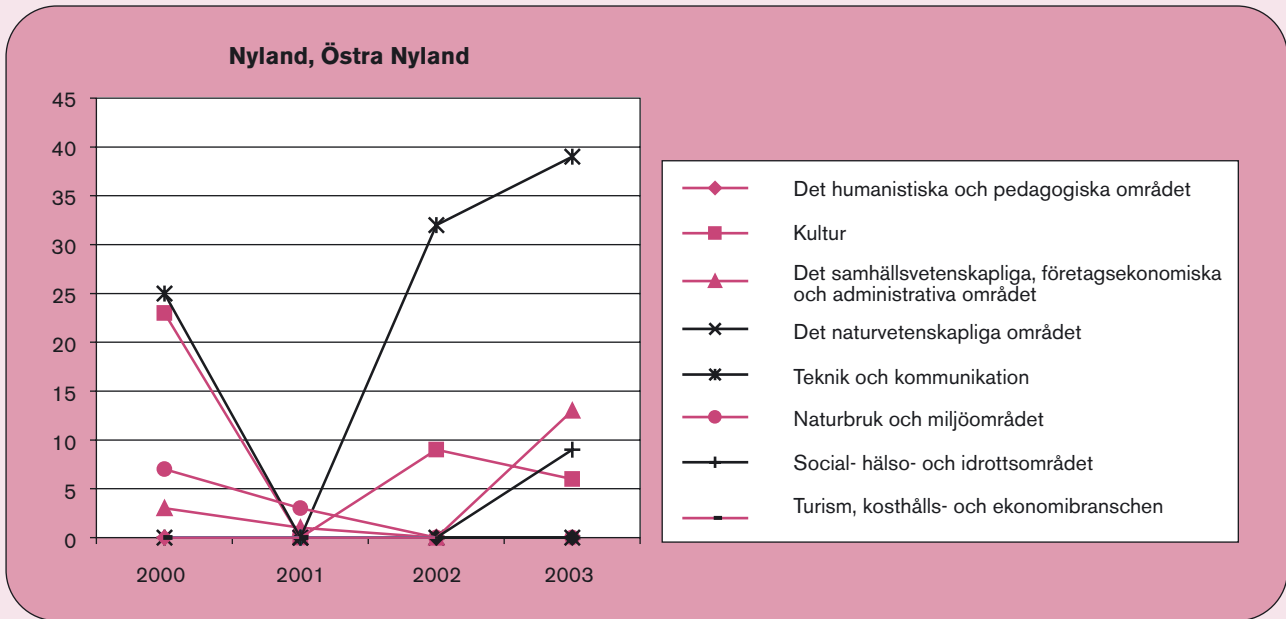
Läroavtalsutbildning

Tabell 2.1.1. Antalet svenskspråkiga studeranden som inlett läroavtalsutbildning, vilken ordnas som yrkes- och specialyrkesexamen åren 2000-2002

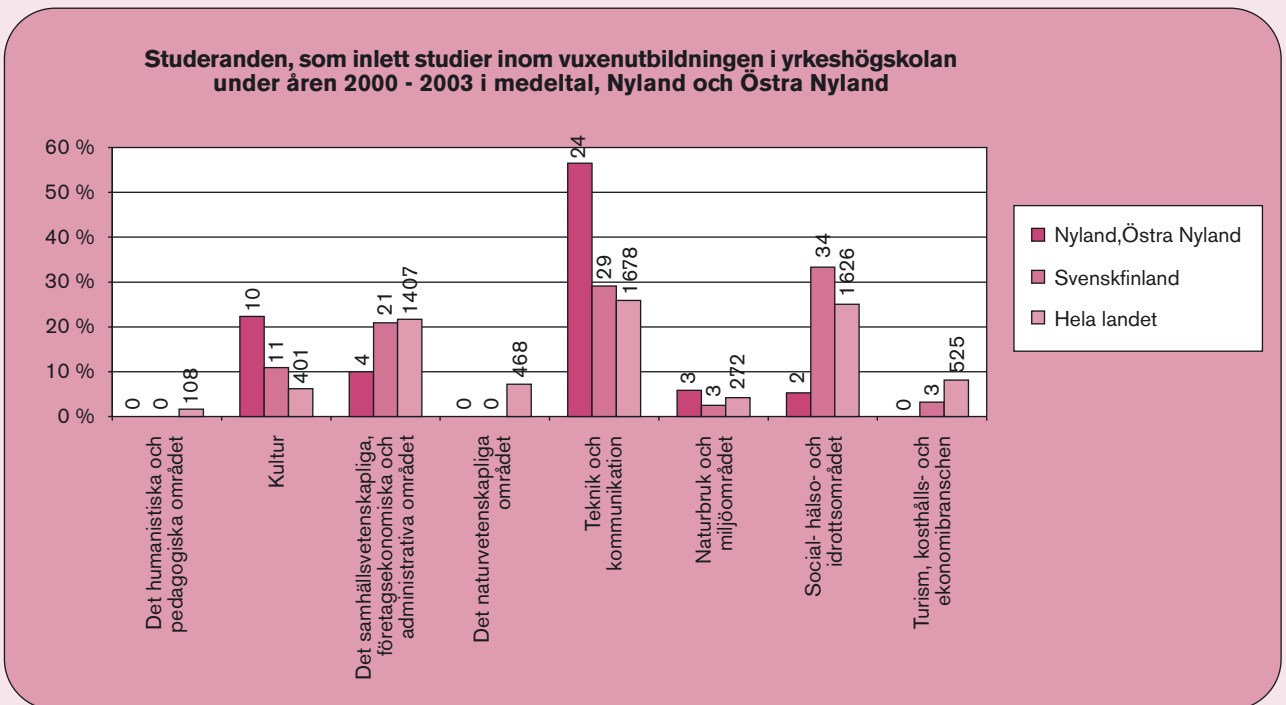
Landskap/Område	Nyland			Östra Nyland			Svenskfinland		
	2000	2001	2002	2000	2001	2002	2000	2001	2002
Naturbruk	0	2	6	1	1		12	63	13
Teknik och kommunikation	45	4	16	4	3	5	99	21	94
Handel och administration	40	33	48	14	14	47	92	79	146
Turism, kosthålls- och ekonomibranschen	6	14	11	2	4	1	13	35	15
Social- och hälsovårdsbranschen	7	7	9	4	9	6	19	36	21
Kultur	1	2	2	1			8	2	2
Fritid och idrott							4	1	
Enligt landskap totalt	99	62	92	26	31	59	247	237	291

Tabell 2.1.2 Antalet svenskspråkiga studerande som inlett läroavtalsutbildning, vilken ordnas som grundläggande yrkesutbildning på andra stadiet åren 2000-2002

Landskap/Område	Nyland			Östra Nyland			Svenskfinland		
	2000	2001	2002	2000	2001	2002	2000	2001	2002
Naturbruk	3	1	0	3	2	1	18	28	7
Teknik och kommunikation	18	4	11	6	8	7	79	37	114
Handel och administration	2	14	10	3	12	8	12	30	23
Turism, kosthålls- och ekonomibranschen	11	7	8	3	10	5	20	18	19
Social- och hälsovårdsbranschen	6	10	27	2	2	2	14	29	39
Kultur	0	0	0	1	0	5	1	2	5
Fritid och idrott	2	0	0	3	0	1	10	3	9
Enligt landskap totalt	42	36	56	21	35	29	154	145	216

Figur 2.1.6. Antal vuxenstudier som inlett studier i yrkeshögskolor

Figur 2.1.7. Vuxenstudieranden som inlett studier i yrkeshögskolan 2000-2003 i medeltal

avtalsstuderande inom grundläggande yrkesutbildning i Södra Finlands län enligt denna utredning mindre än hälften av samtliga studeranden i Svenskfinland. Andelen studeranden som avser avlägga yrkes- eller specialyrkesexamen är något större, ca hälften av motsvarande studerande inom Svenskfinland.

Yrkeshögskoleutbildning

Antalet vuxenstuderande i yrkeshögskolor har varit förhållandevis litet men antalet har inom de flesta utbildningsområden ökat mellan åren 2000 och 2003. Det största antalet studeranden fanns inom utbildningsområdet teknik- och kommunikation.

Universitet och högskoleutbildning

Exakta uppgifter om svenskspråkiga studeranden i universitet och högskolor fanns inte att tillgå, speciellt beträffande de institutioner där undervisningen huvudsakligen ges på finska (Konstakademin, Konstindustriella högskolan, Sibeliusakademin och Tekniska högskolan). Enligt de uppgifter som länsstyrelsen fått fanns de flesta studeranden inom utbildningsområdet handel och administration.

2.1.2. Icke-examensinriktad utbildning

Uppgifter om läroanstalternas icke-examensinriktade utbildning fanns att tillgå endast för den fria bildningen. För övrig icke examensinriktad saknas uppgifter från denna rapport.

Undervisning vid läroanstalter för den fria bildningen

Tabell 2.1.3. Fritt bildningsarbete, undervisningstimmar 2000-2002 Nyland

Läroanstalter	År	Undervisningstimmar							totalt
		Allmän utbildning	Grundskola och gymnasium	Yrkesutbildning UBS	Öppna yrkeshögskolan och universitetet	Övr. yrkesinriktad utbildning	Arbetskraftspolitisk utbildning	Kurser beställda av arbetsgivare	
Medborgar- och arbetarinstitut	2000	32414	0	0	712	66	0	306	33498
	2001	32551	0	295	898	64	0	236	34044
	2002	32636	0	245	974	26	0	309	34190
Folkhögskolor	2000	23061	1344	240	1711	0	0	0	26356
	2001	22803	0	770	1194	0	0	0	24767
	2002	22344	1478	1005	1069	0	0	0	25896
Sommaruniversitet	2002	169	0	0	1014	729	0	0	1912
Sammanlagt	2000	64321	1344	240	2423	66	0	306	68700
	2001	64732	0	1065	2092	64	0	236	68189
	2002	63158	1478	1250	2043	26	0	309	68264

Tabell 2.1.4. Fritt bildningsarbete, undervisningstimmar 2000-2002, Östra Nyland

Läroanstalter	År	Undervisningstimmar							totalt
		Allmän utbildning	Grundskola och gymnasium	Yrkesutbildning UBS	Öppna yrkes- och universitetet	Övr. yrkesinriktad utbildning	Arbetskraftspolitisk utbildning	Kurser beställda av arbetsgivare	
Medborgar- och arbetarinstitut	2000	13745	0	653	260	382	455	98	15593
	2001	14865	0	644	209	30	0	0	15748
	2002	14496	0	1075	150	30	0	0	15751
Folkhögskolor	2000	8354	4072	1050	0	0	0	0	13476
	2001	10151	0	1050	0	0	0	0	11201
	2002	9593	2750	2079	0	0	0	0	14422
Sammanlagt	2000	22099	4072	1703	260	382	455	98	29069
	2001	25016	0	1694	209	30	0	0	26949
	2002	24089	2750	3154	150	30	0	0	30173

Källa: Statistikcentralen

Tietopalvelusopimus 03H9098; TK-52-50-03, aineisto 3.8."Oppilaitosten aikuiskoulutus 2002"

Största delen av de studier som vuxna deltog i vid läroanstalter för den fria bildningen var av typen hobbybetonade studier (tabell 2.1.3). Några folkhögskolor ordnade också yrkesinriktad utbildning inom utbildningsprogrammen ungdoms- och fritidsinstruktion samt båtbygge och utbildning inom grundläggande och gymnasieutbildning för vuxna.

2.2. Utbildning inom arbetskraftsförvaltningen

Utbildningen inom arbetskraftsförvaltningen skall svara på förändringarna i arbetsmarknaden inom regionen och den riktar sig främst till arbetslösa. År 2002 uppgick den genomsnittliga arbetslöshetsgraden för svenskspråkiga arbetslösa i Nyland och Östra Nyland enligt Nylands TE-central till 4,8 %. Arbetslöshetsgraden för svenskspråkiga varierade kommunvis. Arbetslöshetsgraden var högst i Lovisa, Hangö och Karis och lägst i Tusby, Sibbo och Grankulla. Andelen svenskspråkiga (5,7 %) av de arbetslösa var mindre än deras andel (8,6 %) av arbetskraften. Arbetslöshetsgraden för svenskspråkiga i regionen var i genomsnitt

2,4 % lägre än arbetslöshetsgraden för arbetskraften totalt (7,2 %). De svenskspråkiga visade sig vara i genomsnitt oftare långtidsarbetslösa än samtliga arbetslösa sökande.

Enligt utredningar gjorda på Nylands TE-central borde utbudet på arbetskraftsbyråns tjänster åt svenskspråkiga arbetslösa arbetssökande effektivteras i regionen.

(Happonen, Nylands TE-central; arbetskraftsavdelningens utredningar 2002:1)

Arbetskraftsutbildning på svenska ordnas huvudsakligen i Karis Kurscenters regi i Karis, Esbo, Ekenäs och Hangö. Enligt uppgifter från Nylands TE-central har enstaka svenskspråkiga utbildningar ordnats, t.ex. närvårdarutbildning. Dessutom upphandlar arbetskraftsbyrå enstaka studieplatser av olika läroanstalter för sina svenskspråkiga kunder. Svenskspråkiga arbetslösa torde också delta i finskspråkiga utbildningar men uppgifter om den finns inte att tillgå.

2.3. Personal- och övrig utbildning

Enligt uppgifter från Statistikcentralen deltog år 2002 ca 899 000 eller 44 % av alla löntagare i utbildning finansierad av arbetsgivaren. Den största gruppen som deltog var personal i åldern 25-54 år med högskoleutbildning.

De svenskspråkiga vuxna torde delta i de finskspråkiga personalutbildningarna ifall det inte ordnas

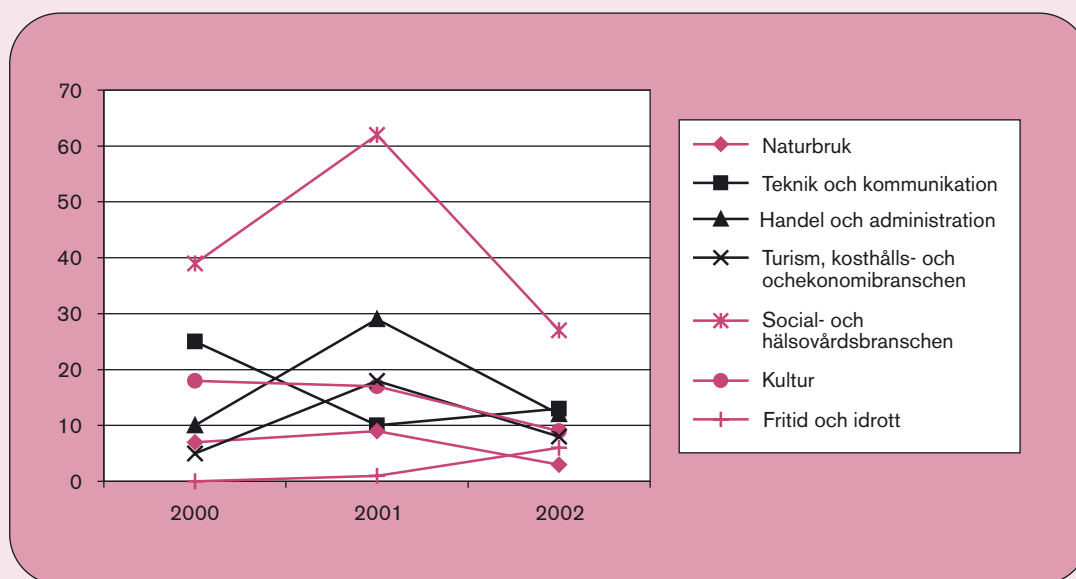
utbildning på svenska. Exakta uppgifter angående svenskspråkig personalutbildning finns inte att tillgå.

2.4. Avlagda examina

Det största antalet grundexamina avlades ifrågavarande år inom utbildningsområdet social- och hälsovård. Jämfört med Svenskfinland utgjorde antalet avlagda

Tabell 2.4.1. Antalet svenskspråkiga studerande, som avlagt grundläggande yrkesexamen 2000-2002

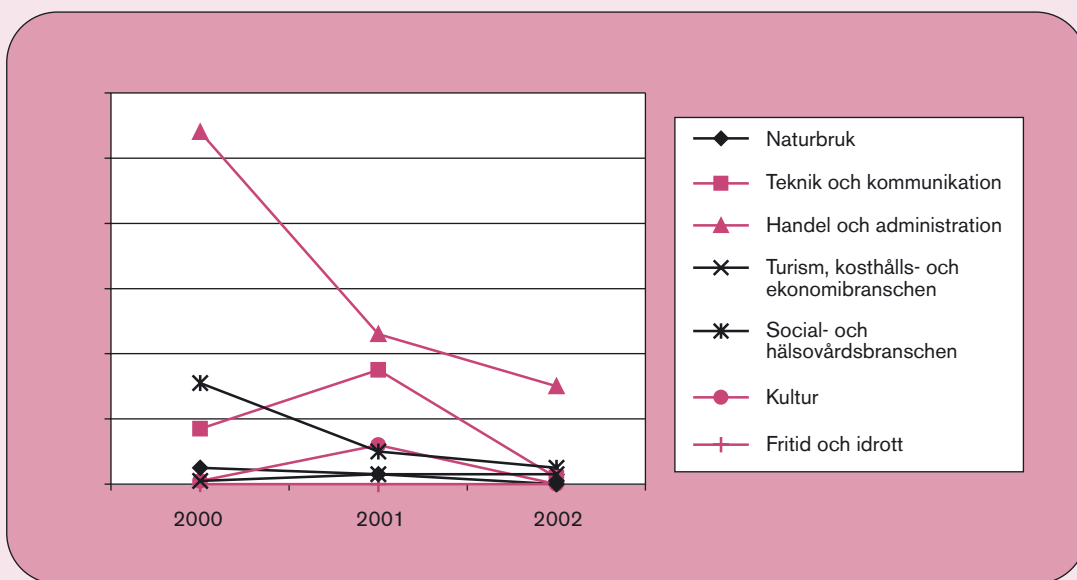
Landskap/Område	Nyland och Östra Nyland				Svenskfinland			
	2000	2001	2002	x	2000	2001	2002	x
Naturbruk	7	9	3	6	8	24	33	22
Teknik och kommunikation	25	10	13	16	36	25	47	36
Handel och administration	10	29	12	17	28	47	20	32
Turism, kosthålls- och ekonomibranschen	5	18	8	10	7	31	19	19
Social- och hälsovårdsbranschen	39	62	27	43	48	84	75	69
Kultur	18	17	9	16	24	36	21	28
Fritid och idrott	0	1	6	2	2	2	12	5
Region totalt	104	146	82	111	153	249	231	211

Figur 2.4.1 Antal svenskspråkiga studerande som avlagt grundläggande yrkesexamen 2000-2002 i Nyland och Östra Nyland

Tabell 2.4.2. Antalet svenskspråkiga som avlagt yrkes- och specialyrkesexamen

Landskap/Område	Nyland och Östra Nyland				Svenskfinland			
	2000	2001	2002	x	2000	2001	2002	x
Naturbruk	5	3	0	3	5	18	20	14
Teknik och kommunikation	17	35	2	19	23	75	23	41
Handel och administration	108	46	30	75	123	71	83	106
Turism, kosthålls- och ekonomibranschen	1	3	3	2	5	10	22	12
Social- och hälsovårdsbranschen	31	10	5	16	87	63	55	69
Kultur	1	12	0	5	1	14	7	8
Fritid och idrott	0	0	0	0	11	11	0	7
Region totalt	163	109	85	119	255	262	255	257

Figur 2.4.2. Antalet svenskspråkiga studerande som avlagt yrkes- och specialyrkesexamen på andra stadiet åren 2000-2002 i Nyland och Östra Nyland

examina i länet något mer än hälften av det sammanlagda antalet examina.

Det flesta antalet yrkes- respektive specialyrkes-examina avlades inom handel- och administration. Jämfört med Svenskfinland utgjorde antalet avlagda examina något under 50 %.

Trots att de i kap. 2 presenterade uppgifterna om vuxenutbildningens omfattning inte är exakta utan bör uppfattas som riktgivande kan man på basen av dem konstatera att vuxenutbildningen är etablerad inom de flesta utbildningsområdena med svenskspråkig utbildning även om utbildningsvolymerna är förhållandevis små. I de följande kapitlerna, speciellt kapitel fem och sex, ingår förslag till åtgärder som kunde leda till en utvidgning av vuxenutbildningen.

3. Nätverket av vuxenutbildningsanordnare samt synpunkter på utbildningens funktionsduglighet

De synpunkter på samarbete, styr- och finansierings-system samt resurser som länsstyrelsen lyfter fram i kapitlen 3, 4, och 5 grundar sig huvudsakligen på de utlåtanden som de tillfrågade experterna för svenskspråkig vuxenutbildning gav i samband med länsstyrelsens förfrågan och kompletterande diskussioner.

3.1 Utbildningsanordnarna och de centrala enheterna

Totalt sett är utbildningsinstitutionerna spridda i Nyland och Östra Nyland men den största koncentrationen av läroanstalter finns i Mellannyland, Västra Nyland och Borgåtrakten. Högskolorna och universiteten är koncentrerade till huvudstadsregionen men yrkesskolorna är etablerade även i Ekenäs och Borgå. Enligt planerna kommer ett högskolecentrum för Östra Nyland att medföra en ökning av högskoleutbudet i Östra Nyland. Flere av utbildningsinstitutionerna anordnar utbildning också på annan ort än sin hemort. T.ex. Karis Kurscenter har verksamhet i Karis, Esbo, Pargas och Kimito.

Undervisningsministeriet har beviljat tillstånd att ordna utbildning i landskapen Nyland och Östra Nyland enligt följande:

Upprätthållare av vuxenutbildning

Upprätthållare totalt: 36

Kommuner	15
Privata	11
Staten	7
Kommunförbund	3

Organisationer som ordnar vuxenutbildning

Organisationer sammanlagt: 38

Medborgar- och arbetarinstitut	13
Universitet och högskolor	7
Yrkesläroanstalter	6
Folkhögskolor	6
Yrkeshögskolor	3
Vuxenutbildningscenter	2
Vuxengymnasium	1

Fria bildningen har det största antalet utbildningsorganisationer som dessutom har aktiv verksamhet utbredd ute i bygderna nära kunderna. Utvecklingen har under tidigare år fört samman ett större antal mindre yrkesläroanstalter till nuvarande sex läroanstalter av vilka de flesta anordnar utbildning inom flere utbildningsområden.

Utbudet av svenskspråkig yrkesinriktad vuxenutbildning är snävare än för den finskspråkiga befolkningen. Utbildnings- och examensstrukturen är totalt sett så vid att det finlandssvenska befolkningsunderlaget inte räcker till för att fylla upp alla slag av utbildningar. På svenska anordnas yrkesutbildning på andra stadiet inom närapå alla utbildningsområden. I Södra Finlands län ordnas svenskspråkig utbildning inom drygt hälften av alla studieområden, närapå hälften av alla grundexamina och inom 38 % av alla utbildningsprogram. Inom södra Finland saknas en del utbildning t.ex. inom utbildningsområdena teknik och kommunikation där bl.a. utbildning inom lantmäteri-, laboratorie- och beklädnadsbranschen saknas. Svenskspråkig utbildning inom grafisk- och medieteknik finns inte alls att tillgå i landet. Inom social- och hälsovårdsutbildningen saknas i södra Finland vissa inriktningar, t.ex. inom tandvård, rehabilitering och läkemedelsteknik. Inom utbildningssystemet för yrkes- och specialyrkesexamina finns drygt 300 examina varav ca 60 examina kan avläggas på svenska i landet.

Tabell 3.1.1. Svensk- och tvåspråkiga utbildningsorganisationer i Södra Finlands län år 2005

Högskolor och universitet		Folkhögskolor	
Helsingfors universitet	H:fors	Borgå folkakademi	Borgå
Svenska social och kommunalhögskolan	H:fors	Östra Nylands folkhögskola	Pernå
Svenska handelshögskolan	H:fors	Finns folkhögskola	Esbo
Teaterhögskolan	H:fors	Cityfolkhögskolan	H:fors
Sibelius Akademin	H:fors	Västra Nylands folkhögskola	Karis
Konstindustriella högskolan	H:fors	Lärkkulla-Stiftelsens folkakademi	Karis
Tekniska högskolan	Esbo	Evangeliska folkhögskolan i Södra Finland	Hangö
Yrkeshögskolor		Arbetar- och medborgarinstitut	
Arcada-Nylands svenska yrkeshögskola	H:fors	Helsingfors stads svenska arbetarinstitut	H:fors
Yrkeshögskolan Sydväst	Esbo	Esbo stads arbetarinstitut	Esbo
Yrkeshögskolan Sydväst	Karis	Grankulla medborgarinstitut	Grankulla
Yrkeshögskolan Sydväst	Ekenäs	Vanda vuxenutbildningsinstitut	Vanda
Helsingfors yrkeshögskola	Borgå	Sibbo medborgarinstitut	Sibbo
för företagsekonomi, Helia		Borgå medborgarinstitut	Borgå
Vuxengymnasier		Lovisa svenska medborgarinstitut	Lovisa
Helsingfors aftongymnasium	H:fors	Medborgarinstitutet i Kyrkslätt	Kyrkslätt
Yrkesutbildningscenter för vuxna		Ingå medborgarinstitut	Ingå
Korsnäs kurscenter, Karis	Karis	Pojo arbetarinstitut	Pojo
Edupoli	Borgå	Ekenäs medborgarinstitut	Ekenäs
Yrkesläroanstalter		Karis svenska medborgarinstitut	Karis
Yrkesinstitutet Practicum	H:fors	Hangö svenska medborgarinstitut	Hangö
Yrkesinstitutet Practicum	Borgå	Studiecentraler	
Solvalla idrottsinstitut	Esbo	Svenska studiecentralen	H:fors
Borgå handelsläroverk	Borgå	Arbetarnas bildningsförbund	H:fors
Östra Nylands yrkesskola	Borgå	Övriga	
Borgå hantverks- och konstindustriskola	Borgå	Hangö sommaruniversitet	Hangö
Yrkesinstitutet Sydväst	Ekenäs		
Västra Nylands yrkesskola	Karis		

Tabell 3.1.2. Utbildningsområden, studieområden, grundexamina och utbildningsprogram

	Utbildnings- områden	Studie- områden	Grund- examina	Utbildnings- program
Utbud på svenska i Södra Finlands län	8	18	24	43
Utbud på svenska i hela landet	8	26	37	67
Utbud på finska i hela landet	9	32	53	114

För att få en uppfattning om yrkesläroanstalternas utbildningsvolym presenteras antalet olika slag av studieplatser per utbildningsanordnare år 2005 i ovanstående tabell. Observera att siffrorna kan variera från år till år.

3.2. Synpunkter på samarbete och arbetsfördelning mellan vuxenutbildningsanordnarna

Enligt de vuxenutbildningsexperter som länsstyrelsen i denna utredning anlitat finns det behov av ett heltäckande samarbete och en arbetsfördelning gällande anordnandet av vuxenutbildningen på svenska i Södra Finlands län men också i hela Svenskfinland. Eftersom det speciellt inom branscher med relativt få sökanden ofta är svårt att få undervisningsgrupperna fyllda anses det vara viktigt att läroanstalterna inte konkurrerar ut varandra med överlappande utbildningsutbud. I stället borde läroanstalterna i ännu högre grad än hittills rikta in sig på egna specialområden vilket berikar utbildningsutbudet för kunderna. En specialisering kan också på sikt förbättra utbildningens kvalitet och lönsamhet. För att klargöra arbetsfördelningen behövs ett nationellt organ.

Experterna önskar ett koordinerat samarbete inom regionen och mellan regionerna samt mellan utbildningsanordnarna på alla stadier. Speciellt yrkesläroanstalterna efterlyser ett forum för samarbete mellan regionerna. Ett organ för regional samverkan kunde främja bl.a. sam användning av resurser, utvecklingen av arbetsfördelningen mellan läroanstalterna och rekryteringen av studeranden. För att kunna definiera behov, koppla samman finansieringsmöjligheter med verksamhet, konkretisera vilka kunskaper som behöver

förstärkas o.s.v. behövs en koordinator eller en grupp med ett för ändamålet utfärdat mandat. Representanter för yrkeshögskolorna anser att utbildaren borde ha en hemvist i varje region där en lokal utbildningsplanerare kunde stå för det praktiska arrangemanget.

Goda erfarenheter av och modeller för samarbete som utarbetats inom olika projekt borde enligt experterna tas med i den normala verksamheten. Inofficiella samarbetsformer har sina fördelar men för att kunna inverka på strategier behövs formellt uppsatta organ. Vidare anser experterna att varje yrkesläroanstalt borde ha en ansvarsperson för vuxenutbildningen och utvecklandet av den. För att vuxenutbildningen skall kunna utvecklas behövs mera resurser, både då det gäller personal och ekonomi.

Som ett exempel på god samverkan nämner flere av experterna projektet Ruben- resursbank för yrkesinriktad tilläggsutbildning. Projektet som förverkligas under tiden 1.8. 2004 – 31.7.2005 har för avsikt att förstärka och utöka den finlandssvenska yrkesinriktade tilläggsutbildningen, bl.a. genom effektivare samverkan mellan svenskspråkiga utbildningsanordnare. Koordinerande organisation är Svenska Östbottens Förbund för utbildning och kultur/Svenska yrkesinstitutet och partnerorganisationer är Korsnäs kommun/Korsnäs kurscenter, Karis kurscenter samt Ab Utbildning Sydväst/Yrkesinstitutet Sydväst. Samarbetsnätverket har under projektets gång utökats med Optima och Practicum som deltar i utformningen av verksamheten. Resursbanken och samarbetsnätverket är öppet för alla aktörer inom fristående examen och kungstanken är att detta projekt med tiden skall utvecklas till ett bestående servicenätverk för alla svenskspråkiga utbildare inom den yrkesinriktade tilläggsutbildningen.

Yrkesutbildningsanordnare i Nyland och Östra Nyland år 2005

	Grundläggande yrkesutbildning					Yrkesinriktad tilläggsutbildning	
	Antal	Totala antalet studieplatser fr.o.m 1.1.2005	varav maximitantal platser för fristående examen	Studeringe inom läroavtal (grundl. yrkesutb.) 2004	Årsverken inom yrkesinriktad tilläggsutbildning (läroanstalt) 2004	beviljade platser inom läroavtal (tilläggsutb.) 2004	
Utbildningsanordnare sammanlagt	7	2 440	320	59	187	100	
Kommuner	1	30	30	0	146,7	0	
Korsnäs kommun / Karis Kurscenter *	1	30	30	0	146,7	0	
Samkommuner	2	770	10	53	0	100	
Västra Nylands yrkesskolas samkommun **)		320	0	50	0	100	
Samkommunen för yrkesutbildning i Östra Nyland		450	10	3	0	0	
Statliga	0	0	0	0	0	0	
Privata	4	1670	280	6	187	0	
Ab Utbildning Sydväst ***)		765	160	6	120,1	0	
Solvalla-Finns Ab		45	0	0	6	0	
Svenska Framtidsskolan i Helsingforsregionen		790	100	0	35,9	0	
Ab Svenska Folkhögskolan		70	20	0	25	0	

Källa: Undervisningsministeriet

*) Korsnäs kommun är upprätthållare till KKC-Vuxenutbildning i Svenskfinland. Till den hör Korsnäs Kurscenter i Österbotten och Karis Kurscenter i Södra Finlands län

**) endast grundläggande yrkesutbildning

***) En del av den utbildning som ordnas av Ab Utbildning Sydväst är förlagd till Åboland.

3.3. Synpunkter på vuxenutbildningens styrsystem

Experterna för samtliga typer av utbildning anser att det finns behov av att förnya vuxenutbildningens styrsystem så att det möjliggör långsiktsplanering och uppföljning av verksamheten både som en helhet och enligt olika delområden. En helhetssyn och styrning av vuxenutbildningen både på det nationella och på det regionala planet är enligt experterna en förutsättning för att nationella och regionala målsättningar inte skall stå i konflikt med varandra gällande utbildningsutbudet samt ekonomiska och administrativa frågor. Styrsystemet i sin helhet borde utvecklas så att det uppmuntrar till vuxenstudier t.ex. beträffande studiestödssystemet.

En effektiv dialog och ett samarbetsforum med näringslivets representanter och utbildningsanordnarna skulle gynna utvecklingen av vuxenutbildningen på alla plan. Arbetskraftsbyråers kunskap om utbildningsbehoven upplevs av utbildningsanordnarna som outnyttjade. För att lyfta fram regionala behov och krafter kunde t.ex. regionala projekt startas med målsättningen att höja regionens utbildningsnivå.

Många, speciellt universiteten anser att verksamheten huvudsakligen styrs av marknaderna. Utbildning anordnas i allmänhet endast i det fall att grupperna ur ekonomisk synvinkel är tillräckligt stora eller i enstaka fall med hjälp av extra anslag av en uppdragsgivare. Utbildning för små grupper eller snäva inriktningar kan i allmänhet inte ordnas i så små utbildningsinstitutioner som de svenskspråkiga enheterna representerar. Experterna anser dock att styrinstrumenten bör göra det möjligt att rikta utbildning också till sådana grupper som är underrepresenterade inom vuxenutbildningen.

Enligt de sakkunniga skulle en eventuell styrning av vuxenutbildningen till särskilda vuxenutbildningsenheter inte vara möjlig med tanke på att Svenskfinland är en glesbygd och att lärarkrafter och utrustning finns i de enheter som handhar ungdomsutbildningen. Utbildningsvolymerna är så små att de inte ger underlag för att grunda nya utbildningsinstitutioner. Om detta ekonomiskt vore möjligt skulle en utvidgning av läroanstaltsnätet leda till en försvagad kapacitet hos läroanstalterna för ungdomsutbildningen.

4. Vuxenutbildningens resurser

4.1. Synpunkter på vuxenutbildningens finansiering

De sakkunniga för alla typer av utbildningsinstitutioner anser att finansieringssystemet i hög grad styr vuxenutbildningen. Utbildningsstrategierna och enskilda institutioners utvecklingssträvanden riskerar att komma i andra hand. Det finns föga möjligheter att förbättra vuxenutbildningens förmåga att svara mot näringslivets eller regionens behov om dessa strider mot kriterierna i finansieringssystemet. De sakkunniga efterlyser därför att man vid sidan av statsandelssystemet kunde ansöka om finansiering för ordnandet av utbildning åt vissa målgrupper utgående från akuta utbildningsbehov. Det är inte ekonomiskt möjligt för små enheter att ordna utbildning som inte har ett tillräckligt stort antal deltagare trots att det skulle finnas behov av sådan utbildning. Undervisningsarrangemangen blir ofta för betungande för de små utbildningsanordnarna med begränsade möjligheter till flexibla utbildningsarrangemang som borde vara möjliga i vuxenutbildningen. Av dessa orsaker efterlyser en del svenskspråkiga utbildningsanordnare ett skilt statsandelssystem för svenskspråkig och ev. annan utbildning med förhållandevis små och spridda kundgrupper samt små utbildningsenheter.

Statsandelssystemet som en viss garant på ekonomiska resurser anses vara en grundförutsättning för vuxenutbildningen. Stadsandelssystemet ger upprätthållarna en viss självbestämmanderätt som motiverar till ansvar som på sikt kan höja kvaliteten på utbildningen.

Finansieringen av yrkesinriktad tilläggsutbildning har präglats av kortsiktighet. Detta har försvårat långsiktsplaneringen och etableringen av en kvalitativt stark personalkapacitet och etableringen av arbetslivs-kontakter. I många fall räcker anslagen endast till s.k. normal utbildning medan avvikelser ställer till problem. Resurserna räcker sällan till utvecklingsarbete. Finansieringen i efterskott och avsaknaden av statliga investeringsbidrag har också ibland lett till problem. I många fall förlitar sig utbildningsenheterna på extern finansiering via bl.a. olika fonder. De relativt små enheterna hävdar att åtgärderna för att försöka trygga

ekonomin tär på både arbetstid och ekonomi.

Fortbildning eller tilläggsutbildning inom sådana utbildningsområden där grundutbildningen är koncentrerad till endast en för den sydfinländska kunden avlägsen ort inom Svenskfinland (t.ex. tandvård och rehabilitering) borde enligt utbildningsanordnarna också kunna ordnas sporadiskt i landets södra delar. Eftersom en sådan utbildning skulle kräva specialarrangemang t.ex. beträffande undervisningspersonal och utrustning borde speciella anslag beviljas för sådan verksamhet.

Samtliga typer av utbildningsanordnare anser resurserna för vuxenutbildningen vara otillräckliga. Universitetet efterlyser egna resurser för vuxenutbildningen och konstaterar att den nu är småskalig och splittrad. Yrkeshögskolorna och yrkesläroanstalterna anser resurserna vara otillräckliga, speciellt beträffande administration och utvecklingsarbete.

Inom fria bildningen anses statsandelssystemet vara flexibelt men andelarna borde komma verksamheten till godo i sin helhet. Kommunens ekonomi styr verksamheten för mycket. Medborgarinstituten riktar kritik mot indelningen i boendestrukturgrupper som en faktor i finansieringen. Systemet gynnar inte landsbygden där verksamheten ofta är som livligast. Instituten anser sig ha tillräckligt med undervisningstimmar medan lärarresurserna varierar beroende på utbildningsort. Kommuner med svenskspråkig minoritet borde kunna få specialstöd.

4.2. Synpunkter beträffande undervisningspersonalen

Tillgången till behöriga lärare har länge varit ett problem i södra Finland. Den svenskspråkiga lärarutbildningen är koncentrerad till Åbo Akademi pedagogiska respektive samhälls- och vårdvetenskapliga fakultet i Vasa. Speciellt till de pedagogiska utbildningar som bygger på en tidigare avlagd examen, t.ex. yrkeslärarutbildningen och speciallärarna har det varit svårt att få tillräckligt med deltagare från södra Finland. En följd av detta är att endast ca hälften av yrkeslärarna (53 %) och speciallärarna (51 %) i södra Finland är behöriga (opettajatarvetyöryhmän muistio OPM 2003:9). För att förbättra situationen har pedagogiska fakulteten

införlivat i sina utbildningsplaner för år 2004-2006 till södra Finland utlokaliserad utbildning en grupp yrkeslärare och en grupp specialyrkeslärare. Dessutom har strukturfondsmedel beviljats för en behörighetsgivande pedagogisk utbildning för yrkesläroanstalternas obehöriga lärare runtom i landet. De utlokaliserade utbildningarna kommer att förbättra lärarsituationen men motsvarar inte ännu de kvantitativa behov som prognoserna utstakat. Flere av de sakkunniga som länsstyrelsen anlitat, bl.a. de båda landskapsförbunden, yrkesläroanstalterna och läroanstalterna för fria bildningen påtalar att bristen på behöriga lärare i södra Finland försvårar utbildningsverksamheten. Med en lärarkår med upp till 80 % obehöriga och följaktligen tidsbundet anställda lärare är det ytterst svårt att göra upp långtidsplaner och säkra kvaliteten.

4.3. Synpunkter på undervisningsutrymmen, maskiner och anläggningar

Representanterna för de olika utbildningsinstitutionerna är rätt nöjda med sina undervisningsutrymmen och sin apparatur. De anser att en bättre sammanvändning av maskiner och utrymmen kunde ge rätt stora inbesparningar men samtidigt är det klart att praktiska hinder som t.ex. långa avstånd gör sammanvändningen omöjlig.

Utökad kunskap om enskilda institutioners resurser och möjligheter speciellt vid uppgörandet av investeringsplaner kunde i viss mån förbättra sammanvändningen regionalt sätt.

På samma sätt som samarbete kräver koordinering kräver också sammanvändningen av apparatur det. Utbildningsanordnarna föreslår att sammanvändningen av resurser (även lärarresurser) borde utredas regionalt.

5. Utbildningsutbudet i förhållande till tillgång och jämlikhet i vuxenutbildningen samt till arbetslivets och regionernas behov

Tillgång och jämlikhet i vuxenutbildningen

Vuxenutbildningen på svenska präglas av småskalighet och splittring. Utbildningsanordnarna anser ändå att man med ett lyckat samarbete kan uppnå ett rätt så täckande utbildningsutbud i regionen och Svenskfinland. Den svenskspråkiga utbildningen måste granskas både ur regional och nationell synvinkel eftersom en del av utbildningarna anordnas enbart som riksfattande på en ort i landet. En sådan utbildning ligger inte nära till hands för ett stort antal vuxna som i allmänhet på grund av familje- eller arbetsförhållande föredrar lättillgänglig utbildning. Lärarutbildningen är en av de utbildningar som anordnas i Österbotten och som majoriteten av de sakkunniga hävdade att borde finnas i tillräcklig utsträckning i södra Finland. Distans- och nätbaserad utbildning verkar inte ännu vara väl utbredd i vuxenutbildningen. En utvidgning av den skulle i viss mån förbättra tillgängligheten.

Trots att utbildningsutbudet med beaktandet av den svenskspråkiga befolkningens och utbildningens särdrag anses vara rätt så täckande är utbudet av svenskspråkig vuxenutbildning betydligt snävare än inom finskspråkig utbildning. Befolkningsunderlaget räcker inte till att fylla upp alla de utbildningar som dagens utbildningssystem ger möjligheter till.

Av den yrkesutbildning på andra stadiet som (enligt examensklassificeringen fr.o. m. 2005) totalt kan anordnas för unga och vuxna i hela landet erbjuder länets svenskspråkiga läroanstalter utbildning inom alla utom ett (åtta av totalt nio) utbildningsområde. Länets svenskspråkiga studeranden kan studera inom 18 studieoråden (av totalt 32), 24 grundexamina (av totalt 53) och 43 utbildningsprogram (av totalt 114). I södra Finlands län saknas t.ex. utbildning inom lantbruk, fiskeri och skogsbruk vilka är branscher som sysselsätter den svenskspråkiga befolkningen i länet. Utbildning inom dessa branscher kan visserligen fås i västra Finlands län men långa avstånd till studieorten utesluter ofta deltagandet i utbildning. Inom vissa branscher, t.ex. teknik, inom grundläggande yrkesut-

bildning finns det för snäva utbildningsmöjligheter på svenska medan utbudet inom bl.a. social- och hälsovården samt hotell- och restaurangbranscherna är rätt väl utbrett.

Av de totalt drygt trehundra (312) yrkes- och specialyrkesexamina begränsar sig utbudet inom hela Svenskfinland till närapå 40 yrkesexamen och drygt 20 specialyrkesexamen. Exakta uppgifter om möjligheterna att avlägga dess examina i södra Finland finns inte att tillgå. Statistiken visar att ca 350 studeranden i medeltal per år påbörjat studier för att avlägga dessa examina (figur 2.1.2) vilket tyder på att denna form av examensutbildning tillsvidare är rätt lite utbredd inom svenskspråkig utbildning.

Tillgången till mångsidiga undervisningsarrangemang är begränsat inom den svenskspråkiga vuxenutbildningen. Det skulle behövas större möjligheter till flexibilitet angående personliga läroplaner inom examensinriktad utbildning än vad de små utbildningsenheterna nu förmår erbjuda.

Svenskspråkig arbetskraftspolitisk utbildning saknas nästan helt och därför borde arbetskraftsbyråerna och utbildningsanordnarnas samarbete uppbyggas på andra grunder än de nuvarande. De borde t.ex. vara möjligt att starta kurser med lägre antal deltagare på svenska utan att anordnaren skulle få ekonomiska svårigheter till följd av detta. Det sistnämnda gäller även all övrig svenskspråkig vuxenutbildning.

För att kunna satsa på kundgrupper utan studievanor eller underrepresenterade grupper behövs ökade insatser för uppsökande verksamhet och handledning.

Programmet Kunskapslyftet borde möjliggöra studier också för personer med en äldre yrkesexamen.

Andra stadiets yrkesutbildning ges huvudsakligen vid läroanstalter som är gemensamma för unga och vuxna. Utbildningsvolymerna speciellt vid vuxenutbildningen är oftast så små att vuxenutbildningen inte kan koncentreras till särskilda läroanstalter. Dessutom är endast i medeltal ca 70 % av utbildningsplatserna för unga belagda vilket innebär att de vuxna ofta rymmer på de s.k. outnyttjade utbildningsplatserna och samma lärarresurser kan rätt långt användas i både ungdoms- och vuxenutbildningen. En sam användning av ungdoms- och vuxenutbildningens resurser innebär ekonomiska inbesparningar. Kombinationen

av unga och vuxna i samma läroanstalt anses ha en positiv inverkan på utbildningens kvalitet. Undervisningspersonalen måste t.ex. behärska ett brett register av undervisningsarrangemang som vuxenutbildningen förutsätter och ungdomsutbildningen berikas av den ofta digra erfarenhet som vuxenstuderanden medför.

Utbildningsutbudet i förhållande till arbetslivets och regionens behov

Totalt sett är antalet vuxenstuderande rätt få. En bedömning av huruvida utbildningsvolymen är tillräcklig och motsvarar behoven kan inte göras eftersom uppgifterna beträffande antalet studerande i denna utredning är bristfälliga och inga exakta mål har fastställts beträffande den svenskspråkiga vuxenutbildningens volym och innehåll. För att tillförlitligt kunna utvärdera utbildningskapaciteten och -volymen bör systemet för uppföljning av svenskspråkiga studeranden utvecklas så att uppgifter om antalet studerande och avlagda examina finns att tillgå.

I landskapsprogrammen i Nyland och Östra Nyland uppfattas den svenskspråkiga utbildningen som ett medel för utvecklingen av kunnandet i regionen men regionens behov av arbetskraft bedöms naturligt nog ur ett perspektiv som går över språkgränserna. På nationell nivå fastslås i planen för utveckling av forskning och utbildning åren 2003-08 att utbudet av vuxenutbildningen som leder till grundexamen dimensioneras i yrkesläroanstalterna, yrkeshögskolorna och universiteten så att det motsvarar 20 % av det totala antalet nybörjare. Enligt en grov uppskattning utgående från de uppgifter som insamlats i denna utredning ligger vuxenutbildningsvolymen i södra Finlands län under 20 % av antalet nybörjare om man antar att länet skulle ha hälften av utbildningsplatserna i Svenskfinland. I det allfinlandssvenska prognostiseringsprojektet Yrke 2015 (Sydkustens förbund, 2003) uppskattas behovet av yrkesutbildad svenskspråkig arbetskraft öka med 30% på grund av stor pensioneringsavgång och minskande årsklasser. Denna utredning ger inte underlag för estimering av framtida utbildningsvolymen men den ger en fingervisning om att vuxenutbildningen enligt siffrorna från år 2000-

2002 inte påvisar stigande utbildningsvolymen.

Utbildningsanordnarna har ett starkt intresse av att stärka sin region men ofta saknas konkreta medel för ändamålet. Skapande av en gemensam vuxenutbildningsstrategi som förbinder samtliga deltagare till överenskomna åtgärder lyfts fram som ett viktigt utvecklingsförslag av så gott som alla utbildningsanordnare. Strategin borde uppgöras för regionala men också geografiskt mera vidsträckt perspektiv. För det regionala samarbetet efterlyses ett s.k. regionforum. Parterna kunde vara t.ex. kommunrepresentanter, landskapsförbunden, länsstyrelsen, företrädare för näringslivet, intresseorganisationer, företag och utbildningsanordnare. Strategin kunde utgöra en konkret plan på hur utbildningsnivån i regionen kunde höjas samt klargöra ansvarsfördelningen. Vem som skulle fungera som sammankallare och ordförande för denna verksamhet borde utredas skilt.

I Nyland är utbildningsinstitutionerna koncentrerade till mellersta och västra Nyland. I Östra Nyland finns yrkesinriktad utbildning huvudsakligen i trakterna kring Borgå men utbildningsmöjligheterna inom fria bildningen sträcker sig längre österut. I förhållandet till befolkningens mängden är utbildningsvolymen lägre i Östra Nyland än i Nyland. Etableringen av det planerade regioncentret för högskoleutbildning i Östra Nyland torde väl förstärka utbildningskapaciteten i regionen. Flere enheter med svenskspråkig utbildning medverkar i projektet.

För att öka vuxenutbildningens verkningsfullhet beträffande utvecklingen av arbetsliv, samhälle och den enskilda individen bör olika slag av studieformer utvecklas och etableras i den svenskspråkiga utbildningen. T.ex. bättre möjligheter till distans- och nätbaserade studier, mera läroavtalsutbildning och tillfällig utlokaliserad utbildning ger möjligheter till ett större deltagande i utbildningen.

6. Förslag till åtgärdprogram för utveckling av vuxenutbildningen

1. Utbud, tillgänglighet och jämlikhet i vuxenutbildningen

- A. Vuxenutbildningens utbud bör ökas och dess tillgänglighet förbättras genom att utveckla och etablera möjligheter till distans- och nätstudier på alla utbildningsnivåer och speciellt inom de s.k. småfacksbranscherna (utbildningsområden med liten volym för målgrupper på geografiskt vidsträckt område) och genom att utöka läroavtalsutbildningen.
- B. Tillströmningen till vuxenutbildningen effektiveras genom flere utbildningsanordnares gemensamma rekryteringsåtgärder.
- C. En utvidgning av vuxenutbildningens utbud och tillgänglighet förutsätter helhetsplanering av vuxenutbildningen på alla stadier både ur regional och nationell synvinkel för att klargöra utbildningsbehov, arbetsfördelning och specialisering samt samarbete mellan utbildningsinstitutionerna.
- D. Jämlikhet beträffande kvaliteten i utbildningen förutsätter tillgång till behöriga lärare samt ett finansieringssystem som även i utbildningar för relativt små grupper i tillräckligt hög grad beaktar studerandes individuella behov av handledning och studiearrangemang.
- E. För uppföljningen av vuxenutbildningen bör utvecklas ett heltäckande system som ger statistiska uppgifter om svenskspråkiga studerande och avlagda examina i den svenskspråkiga vuxenutbildningen.

2. Vuxenutbildningens finansiering

- A. Finansieringssystemet utvecklas så att det för utbildningsanordnarna garanterar möjligheter till långsiktig målinriktad verksamhet och tar hänsyn till att utbildnings- och administrativa kostnaderna blir högre för små utbildningsinstitutioner med relativt små kundgrupper som kommer från ett geografiskt vidsträckt område.
- B. För yrkesinriktad tilläggsutbildning bör finnas ett finansieringssystem som gör det möjligt att snabbt svara på förändringar i arbetslivets behov.

C. Det bör finnas anslag som kan ansökas för projektverksamhet, t.ex. för effektivisering av rekryteringen av studeranden och etablering av nya undervisningsformer, ss. distans- och nätbaserad undervisning.

D. För tilläggsutbildning och fortbildning för s.k. småfack bör finnas tillgång till extraresurser.

E. Programmet Kunskapslyftet bör fortsätta och utvidgas till målgrupper med examen/utbildning som inte mera motsvarar arbetslivets krav.

3. Vuxenutbildningens styrsystem

- A. Det behövs ett styrsystem som tryggar ett så mångsidigt vuxenutbildningsutbud på alla stadier som möjligt ur nationell och regional synvinkel.
- B. Ett system bör utvecklas för ändamålsenlig fördelning av vuxenutbildningens samtliga anslag samt för uppföljning och styrning av verksamheten.
- C. För särskilda ändamål, ss. gemensamma undervisningsarrangemang etableras regionala nätverk inom vilka finansiering och koordinering koncentreras till en upprätthållare (i likhet med Kunskapslyftets regionala program).

4. Samarbete mellan vuxenutbildningens aktörer

- A. Etablera ett *forum för samarbete mellan regionerna* samt ett *regionforum* för samarbete inom regionerna för att bl.a. precisera arbetsfördelning respektive specialisering mellan utbildningsanordnarna, utveckla gemensam vuxenutbildningsstrategi, koordinera sam användning av resurser och gemensamma insatser för rekrytering av studeranden. Dessutom behövs ett *forum för samarbete på nationell nivå inom Svenskfinland*.
- B. Samarbetet beträffande undervisning och utvecklingsverksamhet mellan alla slag av utbildningsinstitutioner bör utökas, speciellt mellan yrkeshögskolor och andra stadiet samt mellan samtliga högskolor.

5. Vuxenutbildningens personal- och materiella resurser

- A. Etablera lärarutbildning i södra Finland för att garantera tillgången till behöriga lärare.
- B. Öka sam användning av undervisningsutrymmen och -material samt lärarresurser.

6. Trygga kvalitet i vuxenutbildningen

- A. Trygga tillgången till behöriga lärare i södra Finland.
- B. I små utbildningsinstitutioner som ger olika typ av utbildning bör lärarna behärska ett brett register av undervisningsstoff och didaktik. Finansierings- och vikariesystemet bör ge möjlighet för enskilda lärare att fördjupa sitt kunnande inom flere specialråden.

7. Vuxenutbildningens effekter på regional utveckling

- A. Vuxenutbildningen bör utgöra en del av landskapets utvecklingsstrategi.
- B. Etablera ett regionforum för utveckling av en gemensam vuxenutbildningsstrategi. Företrädare för utbildningsanordnarna, arbetslivet och övriga intressenter bör delta i strategiarbetet.
- C. Vuxenutbildningens verkningsfullhet bör ökas genom att utöka utbildningsutbudet och utvidga möjligheterna till flexibla studiearrangemang i enlighet med arbetslivets och vuxenstuderandes behov.
- D. Utveckla flexibla fortbildningsmöjligheter för att stärka den arbetsföra befolkningens kunnande, välbefinnande och aktiva medborgarskap.

Länsi-Suomen läänin aikuiskoulutuksen alueellinen toimenpideohjelma

Johdanto	79
Työskentelymenetelmät ja käytetty aineisto	79
1. Taustatiedot ja tavoitteet	80
1.1. Toimintaympäristön ja väestön koulutusrakenteen kuvaus	80
1.2. Aikuisväestön koulutukselle asetetut tavoitteet	82
2. Aikuisten osallistuminen koulutukseen	84
3. Aikuiskoulutuksen järjestäjä- ja ylläpitäjäverkosto	86
4. Aikuiskoulutuksen voimavarat	89
4.1. Aikuiskoulutuksen rahoitusjärjestelmä	89
4.2. Rahoitus maakunnittain	91
5. Johtopäätökset ja kehittämisehdotukset	92
5.1. Tarjonnan kokonaisvolyymi ja voimavarat	92
5.2. Aikuiskoulutuksen saavutettavuus sekä tasa-arvon toteutuminen kansalaisten näkökulmasta	93
5.3. Aikuiskoulutuksen yhteistyön, työnjaon ja ohjausjärjestelmän toimivuus	94
5.4. Lähitulevaisuuden työllisyysnäkökymien haasteet aikuiskoulutukselle	95
5.5. Aikuiskoulutuksen aluekehitysvaikutus	96
6. Jatkotoimenpiteet	96
Lähteet	97
Liitteet	98

Johdanto

Opetusministeriö on sopinut lääninhallitusten kanssa vuosia 2004 ja 2005 koskevissa tulossopimuksissa, että lääninhallitukset laativat yhteistyössä alueen TE-keskusten, maakuntien liittojen ja julkisesti rahoitetun aikuiskoulutuksen järjestäjien (ammattillinen aikuiskoulutus, yliopistot ja ammattikorkeakoulut, vapaan sivistystyön oppilaitokset) kanssa aikuiskoulutuksen kehittämistä koskevat alueelliset toimenpideohjelmat, joihin sisältyy arvio alueen elinkeinoelämän ja aikuisväestön koulutustarpeista, koulutustarjonnasta ja sen kehittämistarpeista. Ohjelmatyön käynnistäminen pohjautuu Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmaan 2003-08, opetusministeriön aluestrategiatyöhön sekä parlamentaarisen aikuiskoulutustyöryhmän (PAT) esityksiin.

Valmistelutyöllä on hankittu ensisijaisesti alueellisen kehittämistyön tueksi aluetason tietoa opetusministeriön toimialan aikuiskoulutustarjonnan ja -järjestelmän sekä soveltuvien osin työvoimapolitiittisen ja muun aikuiskoulutuksen tilasta ja kehittämistarpeista pyrittäessä vahvistamaan aikuiskoulutuksen roolia ja vaikuttavuutta työelämän ja aikuisväestön osaamis- ja sivistystarpeiden hoidossa sekä turvaamaan aikuiskoulutuksen saatavuus ja tasa-arvo maan eri osissa. Alueellisten ohjelmien, kuten tämän Länsi-Suomen läänin aikuiskoulutuksen alueellisen toimenpideohjelman, tarkoituksena on osaltaan edesauttaa valtakunnallista aikuiskoulutuksen kohdentamista sekä järjestäjäverkostojen yhteistyön ja työnjaon kehittymistä.

Ohjelmatyötä ovat koordinoineet Länsi-Suomen lääninhallitukseen läänien yhteisenä palkattu projektihenkilöstö, projektipäällikkö Jukka Kohonen ja erikoissuunnittelija Jaana Lepistö huhtikuusta 2004 helmikuuhun 2005 ja sen jälkeen Jaana Lepistö pro-

jektipäällikkönä Kohosen siirryttyä toisen työnantajan palvelukseen ja Sanna Kankaanpää erikoissuunnittelijana toukokuun 2005 loppuun asti. Työvoimapolitiittista aikuiskoulutusta ja sekä lähivuosien työllisyysnäkyimiä koskevat osuudet on tuotettu yhteistyössä te-keskusten kanssa. Projektihenkilöstön tukena on toiminut opetusministeriön ja lääninhallituksen edustajista koostuva ohjausryhmä.

Länsi-Suomen läänin maakuntaraportit ja tämän tiivistelmän ovat laatineet aluevastuun mukaisesti sivistystoimentarkastajat Harri Haarikko, sivistystoimentarkastaja Jukka T. Raivio, sivistystoimentarkastaja Pekka Saari, erikoissuunnittelija Reino Myllymäki ja tulosryhmävastaava Jukka Peltokoski.

Työskentelymenetelmät ja käytetty aineisto

Toimenpideohjelmat on laadittu kahdessa vaiheessa. Lähtökohtana ovat olleet maakunnittain laaditut laajemmat raportit, joissa on toisaalta pyritty tuottamaan aineksia aikuiskoulutuksen aluetason kehittämisen tueksi ja toisaalta aluekehittämiseen yleensä. Raportit on julkaistu lääninhallituksen www-sivuilla. Näistä on koottu nyt käsillä oleva toimenpideohjelma, mikä tuo esiin suuralueellisen näkökulman ja sisältää aineksia myös valtakunnan tason kehittämistyöhön.

Selvityksessä on tukeuduttu käytettävissä olevaan tilastoaineistoon, jonka avulla kuvataan aikuiskoulutuksen nykytila maakunnittain. Tilastoanalyysin lisäksi keskeisenä - ellei ensisijaisena - kehittämisohdotusten lähteenä ovat olleet oppilaitosten, työelämän ja alueviranomaisten asiantuntijoille suunnattu kirjallinen

kysely ja sen pohjalta järjestetyt asiantuntijatyöpajat. Kyse on siten ensisijaisesti innovatiivisten, uusia ajatuksia ja muutostarpeita hakevien kehittämishjelmien laatisesta. Asiantuntijatyöskentelyn jälkeen, työn loppuvaiheessa Länsi-Suomen läänissä järjestettiin lausuntokierros tehtyjen kehittämisehdotusten osalta koulutuksen järjestäjille ja muille intressitahoille.

Kattavan kokonaiskuvan muodostaminen aikuis-koulutuksen tilasta oli joiltakin osin vaikeaa, koska saatavissa oleva tilastoaineisto on epäyhtenäistä ja puutteellista. Muun muassa oppilaitosten ja korkeakoulujen sivutoimipisteiden tiedot tilastoidaan pääsääntöisesti päätoimipaikan mukaan, mikä vääristää alueellista tarkastelua. Käyttökelpoista tietoa ei ollut muun muassa Euroopan sosiaalirahaston osarahoittamissa projekteissa toteutetuista koulutuksista. Koulutustarjonnan arvioimisen kannalta tällä asialla olisi ollut kuitenkin suuri merkitys. Osin tilastollisista, osin aikataulullisista syistä näissä toimenpideohjelmissä päätettiin keskittyä julkisesti rahoitettuun opetusministeriön ja työministeriöiden hallinnonalojen koulutukseen ja muu aikuiskoulutus (SM, KTM, MMM, STM), joka on kuitenkin määrällisesti suhteellisen vähäistä, jätettiin huomiotta. Samoin yritysten itsensä kokonaan rahoittama henkilöstökoulutus on alueellisen tilastoinnin puuttuessa jätetty tarkastelun ulkopuolelle.

1. Taustatiedot ja tavoitteet

1.1. Toimintaympäristön ja väestön koulutusrakenteen kuvaus

Länsi-Suomen lääni koostuu seitsemästä maakunnasta ja 34 seutukunnasta. Läänin asukasmäärä on kolmannes koko Suomen asukasluvusta. Väestöstä noin 7 % on ruotsinkielisiä. Maakuntien määrä ja erilaisuus sekä kaksikielisyys asettavat haasteita palvelujen saavutettavuudelle ja laadulle.

Länsi-Suomen läänin maakuntien bruttokansantuotteita vertailtaessa vain Varsinais-Suomi ylittää yli koko maan keskiarvon. Pienin BKT on Etelä-Pohjanmaalla. Varsinais-Suomi on myös läänin tiheimmin asuttua aluetta Keski-Suomen, Etelä-Pohjanmaan ja Keski-Pohjanmaan jäädessä alle maan keskiarvon. Läänin kaikissa maakunnissa vähintään 65-vuotiaiden osuus alueen väestöstä on Manner-Suomen tasolla tai yli. Ruotsinkielinen väestö keskittyy rannikkoseudulle, jossa Pohjanmaan 15-64-vuotiaista liki puolet puhuu äidinkielenään ruotsia. Keski-Pohjanmaalla heitä on 9 % ja Varsinais-Suomessa 5 %. Muiden maakuntien asukkaista alle prosentti on ruotsinkielisiä.

Vuoden 2002 koulutustasoindeksin mukaan pirkanmaalaiset ovat korkeammin koulutettuja kuin koko väestö keskimäärin. Pirkanmaalla 25 % väestös-

Taulukko 1. Länsi-Suomen lääni tunnusluvuin

- 1) 15-64-vuotiaiden osuus alueen vastaavasta ikäryhmästä
- 2) Vähintään 25-vuotiaiden työttömien työnhakijoiden osuus alueen vastaavasta väestöstä
- 3) Tutkinon suorittaneet on luokiteltu koulutusasteittain korkeimman/viimeksi suoritetun tutkinon mukaan. Henkilö on mukana ainoastaan kerran joko korkeimman tutkinon tai viimeisimmän tutkinon mukaan seuraavasti: ammatillinen tutkinto on korkeampi kuin ylioppilastutkinto; ammatillinen perustutkinto, ammattitutkinto ja erikoisammattitutkinto katsotaan samantasoisiksi koulutuksiksi.

	Varsinais-Suomi	Satakunta	Pirkanmaa	Keski-Suomi	Etelä-Pohjanmaa	Pohjanmaa	Keski-Pohjanmaa	Manner-Suomi
BKT/asukas (eur) v. 2002	24 926	20 601	22 069	19 613	16 838	20 723	17 241	23 371
Asukastiheys								
31.12.2003 (as/km ²)	42	27	32	13	14	22	13	17
25 - 64 v. osuus alueen väestöstä	245 068	125 023	248 995	141 154	98 390	88 385	35 984	2 821 462
25 - 64 v. osuus alueen väestöstä	54,2 %	53,3 %	54,4 %	53,0 %	50,7 %	51,1 %	51,0 %	54,3 %
väh. 65 v. osuus alueen väestöstä	16,7 %	18,5 %	16,0 %	16,2 %	18,2 %	17,8 %	15,9 %	15,6 %
15 - 64 v. ruotsinkielisten osuus 1)	5,0 %	0,3 %	0,3 %	0,2 %	0,3 %	49,0 %	9,0 %	5,0 %
15 - 64 v. vieraskielisten osuus 1)	3,0 %	1,0 %	2,0 %	2,0 %	1,0 %	2,0 %	1,0 %	3,0 %
Koulutustasoindeksi v. 2002	284	251	293	280	244	272	246	289
25 - 64 v. koulutusrakenne v. 2002 3)								
ei perusasteen jälkeistä tutkintoa	26,8 %	29,2 %	25,1 %	25,9 %	28,3 %	27,5 %	30,4 %	26,5 %
ylioppilastutkinto	5,4 %	2,7 %	5,2 %	3,5 %	2,1 %	3,4 %	2,5 %	5,0 %
2. asteen ammatill. peruskoulutus	33,8 %	38,5 %	35,1 %	37,3 %	41,0 %	35,1 %	38,9 %	34,0 %
ammatti- ja erikoisammattitutk. opistoaste + ammatillinen korkea-aste	1,3 %	1,6 %	1,4 %	1,7 %	1,5 %	1,3 %	1,9 %	1,5 %
ammattikorkeakoulu	19,0 %	19,0 %	19,2 %	19,0 %	18,7 %	20,5 %	17,0 %	19,1 %
alempi ja ylempi korkeakoulututkinto	1,8 %	2,3 %	2,5 %	2,2 %	2,1 %	2,2 %	2,4 %	2,0 %
lisensiaatin ja tohtorin tutkinto	9,9 %	6,2 %	10,2 %	9,0 %	5,7 %	9,1 %	6,2 %	10,2 %
muu tai tuntematon koulutusaste	1,0 %	0,3 %	0,9 %	0,9 %	0,2 %	0,5 %	0,3 %	0,8 %
Työllisyysaste v. 2003	0,5 %	0,4 %	0,5 %	0,6 %	0,5 %	0,5 %	0,4 %	0,5 %
Työttömyysaste v. 2003	69,5 %	65,9 %	66,1 %	62,5 %	65,8 %	68,9 %	66,7 %	65,0 %
väh. 25 v. työttömien osuus väestöstä 2)	10,1 %	13,8 %	12,5 %	14,4 %	10,1 %	8,1 %	11,2 %	12,7 %
yli 50 v. työttömien osuus työttömistä	6,0 %	8,0 %	8,0 %	8,0 %	8,0 %	6,0 %	7,0 %	7,0 %
pitkäaikaistyöttömien osuus työttömistä	35,0 %	39,0 %	35,0 %	33,0 %	34,0 %	37,0 %	35,0 %	35,0 %
Työpaikkojen lukumäärä v. 2002	24,0 %	26,0 %	26,0 %	27,0 %	17,0 %	24,0 %	22,0 %	25,0 %
Toimialan osuus maakunnassa:	195 216	91 572	195 130	103 539	75 760	75 864	28 178	2 226 894
Maa- ja metsätalous	4,5 %	5,6 %	3,2 %	5,7 %	12,0 %	8,4 %	11,7 %	4,5 %
Kaivostoiminta ja louhinta	0,2 %	0,3 %	0,2 %	0,3 %	0,4 %	0,1 %	0,2 %	0,2 %
Teollisuus	23,1 %	25,2 %	25,9 %	21,2 %	21,5 %	25,5 %	19,1 %	19,0 %
Sähkö-kaasu- ja vesihuolto	0,6 %	1,5 %	0,6 %	0,7 %	0,5 %	0,7 %	1,1 %	0,7 %
Rakentaminen	6,5 %	6,1 %	5,7 %	6,3 %	5,8 %	5,0 %	5,8 %	5,8 %
Kauppa, majoitus- ja rav. toiminta	14,0 %	12,5 %	13,6 %	12,8 %	13,8 %	11,4 %	13,4 %	15,1 %
Kuljetus, varastointi ja tietoliikenne	7,3 %	7,5 %	6,4 %	5,5 %	6,0 %	6,4 %	6,6 %	7,4 %
Rahoitus-, kiinteistö-, ym. palvelu	12,1 %	9,8 %	12,4 %	11,3 %	7,4 %	9,1 %	7,7 %	13,6 %
Yhteiskunnalliset palvelut	29,9 %	29,4 %	30,3 %	34,1 %	30,0 %	31,8 %	31,8 %	31,9 %
Toimiala tuntematon	1,7 %	2,0 %	1,7 %	2,2 %	2,6 %	1,8 %	2,7 %	1,8 %

tä on jäänyt vaille perusasteen jälkeistä tutkintoa, kun taas Keski-Pohjanmaalla vastaava luku on 30 %. Toisen asteen ammatillisen peruskoulutuksen ylimpänä koulutuksenaan suorittaneiden osuus on Etelä-Pohjanmaalla suurempi kuin läänin muissa maakunnissa ja myös selvästi suurempi kuin koko maassa keskimäärin. Alemman ja ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneiden osuus on Satakunnassa sekä Etelä- ja Keski-Pohjanmaalla läänin maakunnista pienin ja myös selvästi alle maan keskiarvon. Näissä maakunnissa ei ole yliopistokoulutuksen päätoimipistettä.

Työttömyysaste on Satakunnassa, Keski-Suomessa ja Pirkanmaalla koko maan tasolla tai ylittää sen hieman. Alhaisin työttömyysaste on Pohjanmaalla. Pitkäaikaistyöttömien osuus työttömistä on Etelä-Pohjanmaalla läänin alhaisin ja merkittävästi alle maan keskiarvon.

Länsi-Suomen läänissä kaikkien maakuntien kolme työllistävintä toimialaa ovat Manner-Suomen tapaan yhteiskunnalliset palvelut, teollisuus sekä kauppa, majoitus- ja ravitsemistoiminta. Maakunnat poikkeavat elinkeinorakenteeltaan kuitenkin melko paljon toisistaan. Maa- ja metsätalouden merkitys elinkeinona on suurin Etelä- ja Keski-Pohjanmaalla, joissa toimialan osuus kaikista työpaikoista on 12 %. Teollisuus työllistää Länsi-Suomessa kautta linjan suhteellisesti enemmän kuin Manner-Suomessa keskimäärin, läänin sisällä eniten Pirkanmaalla, jossa 26 % työpaikoista on teollisuuden alalla. Kaupan sekä majoitus- ja ravitsemistoiminnan osuus jää läänin kaikissa maakunnissa

hieman alle maan keskiarvon. Yhteiskunnallisten palvelujen osuus työpaikoista on suurin Keski-Suomessa ja pienin Satakunnassa.

1.2. Aikuisväestön koulutukselle asetetut tavoitteet

Suuntaviivat kuluva vuosikymmenen aikuiskoulutuspolitiikalle asetettiin mietintönsä alkuvuodesta 2002 luovuttaneen parlamentaarisen aikuiskoulutustyöryhmän (PAT) työssä. Työryhmän työ ajoittui aikaan, jolloin työvoiman poistuma, aluekehitys ja väestön koulutusrakenteen kehittyminen nousivat voimakkaasti keskusteluun. Näistä lähtökohdista PAT esittää työikäisen väestön osaamistason tuntuva kohottamista, aliedustettujen ryhmien koulutustason nostoa ja sosiaalisen eheyden ylläpitoa ja kehittämistä. Näitä tavoitteita tukemaan työryhmä esitti useita aikuiskoulutusjärjestelmää kehittäviä toimia. Kehittämisehdotukset koskivat mm. aikuiskoulutuksen organisointia ja järjestelyjä, järjestelmän ohjausta, aikuiskoulutuksen rahoitusta ja alueellisen vaikuttavuuden kehittämistä. Tavoitteena on sekä aikuisten omiin että työelämän tarpeisiin vastaava alueellisesti ja alakohtaisesti kattava aikuiskoulutusjärjestelmä.

Aikuiskoulutuksen alueelliseen kattavuuteen ja järjestäjäverkkoon kiinnitetään mietinnössä erityistä huomiota. Siinä tunnistetaan mm. Suomen alueellisesti eriytynyt väestöpohja, työmarkkinat ja elinkeinorakenne sekä niistä seuraavat oppilaitosten ja

Taulukko 2.1. Opetushallinnon alaisen koulutuksen toteutuminen Länsi-Suomen läänissä vuonna 2002.

- 1) Aikuiskoulutuksen osallistumistapahtumia; myös aineopinnot
- 2) Opiskelijamäärä, vähintään 25-vuotiaat asuinmaakunnan mukaan
- 3) Opiskelijamäärä, kaikenikäiset
- 4) Opiskelijatyövuosia
- 5) Aikuiskoulutuksen ja nuorten koulutuksen opiskelijamäärä, vähintään 25-vuotiaat asuinmaakunnan mukaan
- 6) Koko vuonna osallistuneiden määrä
- 7) Läsnäolevat 20.9. laskentapäivänä
- 8) Ei sisällä abi- ja lukiolaiskursseja
- 9) Opiskelijamäärä tilastointipäivänä 20.9.2003, oppilaitoksen sijaintimaakunnan mukaan

	Varsinais-Suomi	Satakunta	Pirkanmaa	Keski-Suomi	Etelä-Pohjanmaa	Pohjanmaa	Keski-Pohjanmaa	Manner-Suomi
Työkäinen aikuisväestö 25 - 64 v	8,7 %	4,4 %	8,8 %	5,0 %	3,5 %	3,1 %	1,3 %	2 821 462
Peruskoulun oppimäärä 1)	10,9 %	4,1 %	6,7 %	3,9 %	0,3 %	0,4 %	1,9 %	13 722
Toisen asteen koulutus:								
Lukion koko oppimäärä 2)	8,5 %	5,9 %	8,5 %	3,6 %	2,3 %	1,5 %	0,8 %	6 108
Ammatillinen perustutkinto, ops 2)	7,2 %	3,6 %	6,9 %	3,2 %	3,1 %	2,5 %	1,2 %	13 725
Ammatillinen perustutkinto, näyttö 2)	8,3 %	4,1 %	10,4 %	6,1 %	2,5 %	3,5 %	1,9 %	15 104
Ammattitutkinto 2)	10,3 %	5,3 %	8,5 %	5,5 %	3,0 %	2,6 %	1,3 %	13 906
Erikoisammattitutkinto 2)	9,7 %	3,4 %	10,1 %	3,9 %	2,5 %	0,9 %	1,1 %	6 020
Ammatillinen perustutkinto, oppisopimus 2)	5,7 %	3,6 %	9,5 %	3,8 %	2,4 %	1,8 %	1,3 %	8 632
Ammatti- ja erikoisammattitutkinto, oppisopimus 3)	7,2 %	4,1 %	7,6 %	4,8 %	3,5 %	3,2 %	1,5 %	18 332
Tutkintoon johtamaton lisäkoulutus 4)	4,5 %	3,3 %	12,3 %	4,6 %	4,2 %	8,5 %	2,0 %	1 483
Ammattikorkeakoulutus								
Ammattikorkeakoulututkinto 5)	8,5 %	3,9 %	8,1 %	5,0 %	2,4 %	2,6 %	1,0 %	44 189
Avoin amk 6)	4,7 %	5,8 %	5,1 %	3,5 %	3,2 %	1,2 %	13,9 %	7 588
Erikoistumisopinnot 7)	11,0 %	6,8 %	14,5 %	11,7 %	1,3 %	1,1 %	0,7 %	6 038
Jatkotutkinnot 6)	0,0 %	8,9 %	8,9 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	157
Opettajankoulutus 6)	0,0 %	0,0 %	11,0 %	23,9 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	2 741
Yliopistokoulutus								
Alempi ja ylempi korkeakoulututkinto 2)	10,3 %	2,0 %	11,0 %	5,3 %	1,3 %	2,7 %	0,4 %	67 371
Tohtori- ja lisensiaattitutkinto 2)	11,1 %	1,7 %	11,8 %	5,0 %	1,0 %	2,0 %	0,4 %	17 978
Avoin yliopisto vuoden 2003 osallistujamäärä	11,5 %	2,1 %	8,7 %	5,8 %	3,0 %	4,3 %	1,0 %	179 134
Täydennyskoulutus vuoden 2003 arvioitu osallistujamäärä	6,3 %	6,3 %	7,6 %	4,3 %	2,9 %	4,3 %	2,5 %	90 391
Erikoistumisopinnot osallistujamäärä	7,1 %	0,0 %	14,4 %	14,8 %	0,0 %	1,0 %	0,0 %	4 926
Vapaan sivistystyön opetustunnit								
Kansalais- ja työväenopistot, vapaatavoitteinen koulutus	6,4 %	3,9 %	9,3 %	5,7 %	5,0 %	5,0 %	1,5 %	1 915 066
muu koulutus	3,8 %	0,8 %	11,5 %	13,9 %	1,4 %	3,8 %	4,2 %	136 314
Kansanopistot, vapaatavoitteinen koulutus	6,9 %	5,6 %	10,2 %	8,0 %	6,8 %	6,5 %	1,3 %	458 652
muu koulutus	5,1 %	7,5 %	6,6 %	9,0 %	3,4 %	4,0 %	3,1 %	206 125
Liikunnan koulutuskeskukset, vapaatavoitteinen koulutus	0,0 %	0,0 %	4,7 %	0,0 %	18,9 %	0,0 %	0,0 %	100 936
muu koulutus	0,0 %	0,0 %	33,5 %	0,0 %	10,3 %	0,0 %	0,0 %	43 048
Kesäyliopisto 8)	5,3 %	2,3 %	6,6 %	5,5 %	2,4 %	2,7 %	1,7 %	95 945
Suoritettut kielitutkinnot v. 2002 - 2003	9,4 %	3,6 %	6,6 %	8,0 %	2,9 %	3,2 %	1,2 %	5 361
Erityisopetus								
Valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus 9)	5,0 %	0,0 %	1,6 %	8,3 %	4,6 %	2,0 %	0,0 %	1 835
Maahanmuuttajille suunnattu koulutus								
Ammatilliseen koulutukseen valmistava koulutus	8,5 %	2,3 %	14,4 %	5,2 %	0,0 %	7,1 %	0,0 %	887

koulutuksen järjestäjien alueellisesti poikkeavat toimintaedellytykset. Perusrahoituksen turvaamisen koulutuksen kaikilla tasoilla katsotaan olevan alueellisen tarjonnan ja saatavuuden kannalta keskeistä. Samalla kun halutaan huolehtia aikuiskoulutuksen saatavuudesta kiinnitetään huomiota koulutuksen tarjontaan oppilaitosten perustehtävän mukaisena. Jokainen järjestäjä keskittyy siis tälle ominaiseen koulutustarjontaan myös aikuiskoulutuksessa. Alueilla tärkeää on myös kaikkien aikuiskoulutustoimijoiden vahva yhteistyö, joka ottaa huomioon alueen elinkeinoelämän ja muut kehittämistarpeet. Yhteistyön tulee olla sekä hallinnollista että toiminnallista. Tällaiselta perustalta PAT ehdottaakin laadittavaksi aikuiskoulutuksen alueellisen vaikuttavuuden strategiat. Nyt käsillä olevat, lääninhallitusten toteuttamat, aikuiskoulutuksen alueelliset toimenpideohjelmat toteuttavat juuri tätä tavoitetta.

Hallitusohjelmassa ja koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa aikuiskoulutusta esitetään kehitettäväksi PAT:n pohjalta. Keskeisten yhteiskunnallisten ja demografisten muutosten takia aikuiskoulutus nostetaan suunnitelmassa koulutuspolitiikan painopisteeksi. PAT:ään verrattuna keskeisenä uutena elementtinä ovat koko koulutusjärjestelmän tehostamista koskevien toimenpiteiden vaikutukset aikuiskoulutukseen. Väestön työllisyysasteen nostotavoiteista seuraa mm. se, että niitä nuoria, jotka haluavat suorittaa toisen samantasoisin tutkinnon ohjataan lyhyempiin ja helpommin työn ohessa suoritettaviin aikuiskoulutusohjelmiin.

Myös kehittämissuunnitelmassa aikuiskoulutuksen alueellinen kehittäminen ja aikuiskoulutuksen aluekehitysvaikutukset ovat vahvasti esillä. Erityistä huomiota kiinnitetään kattavaan aikuiskoulutusta järjestävään oppilaitosverkostoon, joka turvaa aikuiskoulutuksen alueellisen saatavuuden. Koulutusorganisaatioiden ohella huomiota kiinnitetään hallinnonalojen väliseen yhteistyöhön aikuisten opiskelumahdollisuuksien kehittämisessä. Samaten huomioon otetaan molempien kieliryhmien tarpeet.

Aluekehittämistä koskevissa asiakirjoissa, maakuntasuunnitelmissa ja -ohjelmissa ja niiden toteuttamissuunnitelmissa asetetaan alueellisia tavoitteita koulutukselle ja osaamiselle pääsääntöisesti varsin yleisellä tasolla tai pelkästään yliopistokoulutuksen tai nuorten

koulutuksen näkökulmasta. Aikuiskoulutusta omana koulutussektorinaan ei niissä ole juurikaan huomioitu eikä sille ole määritelty omia alueellisia tavoitteita, vaikka esimerkiksi aikuisten ammatillisella lisäkoulutuksella on tosiasiallisesti merkittävä aluekehitysvaikutus; kaikkia sen sisältämiä mahdollisuuksia ei ole hyödynnetty.

2. Aikuisten osallistuminen koulutukseen

Taulukossa 2.1. esitetään työikäisen aikuisväestön osallistuminen opetushallinnon alaiseen koulutukseen Länsi-Suomen läänissä v. 2002. Vertailupohjana on kunkin maakunnan 25-64-vuotiaiden osuus (%) Manner-Suomen vastaavasta ikäryhmästä. Maakunnittaiset aikuisväestön koulutuksiin osallistumisen luvut on suhteutettu maakunnan 25-64-vuotiaiden määrään. Koulutuksen toteutumien %-lukuja tulee näin verrata saman maakunnan aikuisväestön osuuteen (ei maakuntien %-lukuja keskenään). Poikkeamat 25-64-vuotiaiden väestöosuudesta kertovat, minkä tyyppiin opintoihin alueen aikuisväestö osallistuu suhteellisesti enemmän tai vähemmän.

Varsinais-Suomessa asui vuonna 2002 9 % koko Manner-Suomen 25-64-vuotiaista. Edellä olevan koulutuksen toteutumalukujen perusteella selvästi keskimääräistä vähemmän on osallistuttu (tai sitä on ollut tarjolla) ammatilliseen peruskoulutukseen, oppisopimuskoulutukseen, muuhun kuin tutkintoon johtavaan lisäkoulutukseen, avoimen ammattikorkeakouluun, yliopistojen täydennyskoulutukseen ja erikoistumisopintoihin, erityisopetukseen sekä vapaaseen sivistystyöhön kokonaisuutena. Keskimääräistä enemmän taas on osallistuttu aikuisten perusopetukseen, ammattikorkeakoulujen erikoistumisopintoihin, yliopistokoulutuksen jatkotutkintoihin sekä avoimen yliopiston opetukseen.

Satakunnassa asui vuonna 2002 4 % koko Manner-Suomen 25-64-vuotiaista. Keskimääräistä enemmän maakunnassa on osallistuttu lukion oppimäärän suorittamiseen, ammattikorkeakoulujen erikoistumisopintoihin, yliopistojen täydennyskoulutukseen ja selvästi keskimääräistä vähemmän korkeakoulutukintojen, kesäyliopistojen ja maahanmuuttajien koulutukseen.

Taulukko 2.2. Työvoimapolitiittisena koulutuksena (sis. ESR –koulutukset) toteutuneet henkilötyöpäivät koulutustyypeittäin (%) Länsi-Suomen läänissä vuonna 2002.

	Varsinais-Suomi	Satakunta	Pirkanmaa	Keski-Suomi	Etelä-Pohjanmaa	Pohjanmaa+ Keski-Pohjanmaa	Manner-Suomi
Ammatillinen koulutus	66%	76%	71%	66%	75%	57%	70%
Valmentava koulutus	34%	24%	29%	34%	25%	43%	30%
joista maahanmuuttajat	15%	0%	5%	7%	0%	12%	5%

Pirkanmaalla asui vuonna 2002 9 % koko Manner-Suomen 25-64-vuotiaista. Maakunta profiloituu toteutumatietojen perusteella niin, että keskimääräistä enemmän on osallistuttu toisen asteen tutkintoon johtamattomaan lisäkoulutukseen, ammattikorkeakoulujen erikoistumisopintoihin, opettajankoulutukseen, korkeakoulututkintoihin ja yliopistojen jatkotutkintoihin sekä erikoistumisopintoihin ja maahanmuuttajille suunnattuun koulutukseen. Selvästi keskimääräistä vähemmän puolestaan on osallistuttu peruskoulun oppimäärän ja ammatillisten perustutkintojen suorittamiseen opetussuunnitelmaperusteisena, avoimen ammattikorkeakoulun opetukseen, sekä erityisopetukseen.

Keski-Suomessa asui vuonna 2002 5 % koko Manner-Suomen 25-64-vuotiaista. Keskimääräistä enemmän maakunnassa on osallistuttu ammattikorkeakoulujen erikoistumisopintoihin, opettajankoulutukseen, yliopistojen erikoistumisopintoihin, kansanopistojen koulutukseen ja erityisopetukseen. Selvästi keskimääräistä vähemmän puolestaan on osallistuttu opetussuunnitelmaperusteiseen ammatillisten perustutkintojen suorittamiseen.

Pohjanmaan alueen kolmea maakuntaa, Pohjanmaata, Etelä- ja Keski-Pohjanmaata voi ja tulee tarkastella suomenkielisen koulutuksen osalta yhtenä kokonaisuutena, sillä oppilaitosverkko ja sen toimijoiden välinen työnjako on erityisesti ammatillisen koulutuksen osalta rakennettu pitkälti yhtenä kokonaisuutena. Alueen osuus aikuisväestöstä on 7 %. Keskimääräistä

vähemmän alueen maakunnissa on osallistuttu peruskoulun ja lukion oppimäärän sekä erikoisammattitutkintojen suorittamiseen, oppisopimuksena suoritettavaan ammatilliseen peruskoulutukseen, amk:jen erikoistumisopintoihin, korkeakoulututkintoihin sekä yliopistojen erikoistumisopintoihin. Selvästi keskimääräistä enemmän on osallistuttu oppisopimuksena toteutettuihin ammatti- ja erikoisammattitutkintoihin, tutkintoon johtamattomaan lisäkoulutukseen, yliopistojen täydennyskoulutukseen, kansalais- ja työvänoipistojen, kansanopistojen sekä liikunnan koulutuskeskusten koulutukseen.

Työvoimapolitiittinen koulutus on pääosin ammatillista koulutusta, samoihin ammatillisiin tutkintoihin tai niiden osiin johtavaa koulutusta kuin opetusministeriön hallinnonalan rahoittama koulutus. Koko maassa ammatillisen koulutuksen ja valmentavan koulutuksen osuudet ovat suhteessa 70/30 %. Valmentavan koulutuksen tarvetta ovat kasvattaneet erityisesti maahanmuuttajille tarkoitettu koulutus, mikä näkyy myös edellä olevassa taulukossa: niissä maakunnissa (Varsinais-Suomi, Pohjanmaa ja Keski-Pohjanmaa sekä Keski-Suomi), joissa valmentavan koulutuksen osuus on suurempi kuin Manner-Suomessa keskimäärin, on maahanmuuttajien osuus valmentavasta koulutuksesta korkein.

Taulukko 3. Opiskelijat ja koulutuksen ylläpitäjät Länsi-Suomen läänissä.

	Varsinais-Suomi	Satakunta	Pirkanmaa	Keskisuomi	Etelä-Pohjanmaa	Pohjanmaa	Keskis-Pohjanmaa	Manner-Suomi
Ammatillinen peruskoulutus								
kokonaisopiskelijamäärä 2005	11 035**	6 236	10 800	7 543	6 076	4 780**	2 550	135 594
joista näyttötutkintoperusteiset	1 075	716	1 160	1 005	510	585	345	15 490
oppisopimusopiskelijat 2004	730	540	1 124	548	405	304	158	12 624
Ammatillinen lisäkoulutus								
oppilaitosmuot. opiskelijatyövuodet 2004	819	461	724	553	519	569	143	11 281
oppisopimuspaikat 2004	1 665	940	1 730	1 065	855	660	300	21 410
Korkea-aste *								
Ammattikorkeakoulu	1 250	800	1 225	860	552	645	390	19 540
Yliopisto	3 360	0	3 020	1 850	0	675	0	22 427
Ylläpitäjät yhteensä	22**	11	20	10	17	10	4	268
Kunta	7	5	2	1	3	2	0	45
Kuntayhtymä	4	2	7	3	8	3	1	65
Valtio	1	0	1	1	1	1	0	26
Yksityiset	9	4	10	5	5	4	3	132

* Tulossopimuksessa 2004-2006 määritelty uusien opiskelijoiden vuositavoite

** sisältää ruotsinkielisen koulutuksen

Lähde: Opetusministeriö, Opetushallitus

3. Aikuiskoulutuksen järjestäjä- ja ylläpitäjäverkosto

Varsinais-Suomi

Varsinais-Suomessa on 22 ammatillisen koulutuksen ja korkea-asteen koulutuksen ylläpitäjää, joista kaikki ovat myös ammatilliseen perustutkintoon johtavan koulutuksen ylläpitäjiä. Oppisopimustoimintaa hoitaa 6 oppisopimuskeskusta/-toimistoa.

Maakunnassa toimii yksi ammattikorkeakoulu. Turun ammattikorkeakoululla on toimipisteet Turussa, Loimaalla, Mynämäellä, Paraisilla, Raisiossa, Salossa ja Uudessakaupungissa.

Ammatilliseen perustutkintoon johtavan koulutuksen järjestäjien yhteinen enimmäisopiskelijamäärä on

11 035, joten laskennalliseksi keskiarvoksi tulee 502 opiskelijaa/järjestäjä. Kolmella kunnalla ja kahdella kuntayhtymällä, seitsemällä yksityisellä koulutuksen järjestäjällä sekä valtion ylläpitämällä erityisoppilaitoksella kokonaisopiskelijamäärä on alle 300.

Varsinais-Suomessa on maakunnan väestöosuuteen suhteutettuna keskimääräistä tiheämpi ammatillisen koulutuksen ylläpitäjäverkosto. Lisäksi Varsinais-Suomen alueella toimii esimerkiksi kaksi muussa maakunnassa sijaitsevan aikuiskoulutuskeskuksen sivutoimipaikkaa ja valtakunnalliset verkostoammattikorkeakoulut. Varsinais-Suomen aikuiskouluttajien seutukunnittainen yhteistyö ja koordinaatio on perinteisesti ollut tiivistä, mutta koko maakunnan kattavaa ammatillisen koulutuksen tai aikuiskoulutuksen koordinaatiotyötä ei ole toistaiseksi käynnistetty.

Pirkanmaa

Pirkanmaalla on 20 ammatillisen koulutuksen ja korkea-asteen koulutuksen ylläpitäjää. Ammatilliseen perustutkintoon johtavan koulutuksen ylläpitäjiä on 16. Oppisopimustoimintaa hoitaa kolme oppisopimuskeskusta/-toimistoa.

Maakunnassa toimii kaksi ammattikorkeakoulua sekä Hämeen ammattikorkeakoulun sivutoimipiste Valkeakoskella. Pirkanmaan ammattikorkeakoululla on toimipisteet Tampereella, Ikaalisissa, Mäntässä ja Virroilla. Tampereen ammattikorkeakoulun toiminta keskittyy Tampereelle. Tampereen ammattikorkeakoulussa on myös ammatillinen opettajakorkeakoulu.

Ammatilliseen perustutkintoon johtavan koulutuksen järjestäjien yhteinen enimmäisopiskelijamäärä on 10 800, joten laskennalliseksi keskiarvoksi tulee 675 opiskelijaa/järjestäjä. Yhdellä kunnalla ja kuudella yksityisellä koulutuksen järjestäjällä kokonaisopiskelijamäärä on alle 300.

Ylläpitorakenne on Pirkanmaallakin keskimääräistä hajanaisempi ja siksi maakunnassa on vireillä toisen asteen ammatillisen koulutuksen ylläpitäjien kokoaminen laajaksi koulutus konserniksi. Omistajakuntien kannanotot on pyydetty 15.5.2005 mennessä. Konsernin on tarkoitus aloittaa toimintansa 1.1.2007.

Satakunta

Satakunnassa on 11 ammatillisen koulutuksen ja korkea-asteen koulutuksen ylläpitäjää. Ammatilliseen perustutkintoon johtavan koulutuksen ylläpitäjiä on 10. Oppisopimustoimintaa hoitaa kaksi oppisopimuskeskusta/-toimistoa.

Maakunnassa toimii yksi ammattikorkeakoulu. Satakunnan ammattikorkeakoululla on toimipisteet Porissa, Raumalla, Huittisissa, Harjavallassa ja Kankaanpäässä.

Ammatilliseen perustutkintoon johtavan koulutuksen järjestäjien yhteinen enimmäisopiskelijamäärä on 6 236, joten laskennalliseksi keskiarvoksi tulee 567 opiskelijaa/järjestäjä. Kahdella kunnalla ja kolmella yksityisellä koulutuksen järjestäjällä kokonaisopiskelijamäärä on alle 300.

Ammatillisen koulutuksen ylläpitäjäverkosto on Satakunnan väestöosuuteen suhteutettuna keskimääräistä tiheämpi. Satakunnassa toteutetaan maakunnan liiton toimesta Satakunnan toisen asteen koulutuksen

kehittämishanketta, joka kattaa myös aikuiskoulutuksen. Pohjois-Satakunnassa, Kankaanpäässä suunnitelmat ammatillisen koulutuksen ylläpitorakenteen kehittämiseksi ovat Satakunnan osalta pisimmällä. Satakunnassa on aikuiskoulutuksen koko maakunnan kattavaa koordinoitua kehitetty myös maakunnallisen Noste-hankkeen yhteydessä.

Keski-Suomi

Keski-Suomessa on 10 ammatillisen koulutuksen ja korkea-asteen koulutuksen ylläpitäjää (ei sisällä Humanistista ammattikorkeakoulua). Ammatilliseen perustutkintoon johtavan koulutuksen ja ammatillisen lisäkoulutuksen ylläpitäjiä on 8. Oppisopimustoimintaa hoitaa kolme oppisopimuskeskusta/-toimistoa.

Maakunnassa toimii kaksi ammattikorkeakoulua. Jyväskylän ammattikorkeakoululla on toimipisteet Jämsänkoskella ja Saarijärvellä. Humanistisen ammattikorkeakoulun toimipisteet ovat Korpilahdella ja Suolahdessa. Jyväskylän ammattikorkeakoulussa on myös ammatillinen opettajakorkeakoulu.

Ammatilliseen perustutkintoon johtavan koulutuksen järjestäjien yhteinen enimmäisopiskelijamäärä on 7 543, joten laskennalliseksi keskiarvoksi tulee 943 opiskelijaa/järjestäjä. Yhdellä kunnalla ja neljällä yksityisellä koulutuksen järjestäjällä kokonaisopiskelijamäärä on alle 300.

Myös Keski-Suomen ylläpitorakenteen voidaan sanoa olevan suhteellisen hajanainen vaikkakin sitä on koottu niin, että yksi koulutuskuntayhtymä kattaa maakunnan ammatillisesta koulutuksesta lähes 60 %. Vuoden 2005 alusta Petäjäveden kunnan ylläpitämä oppilaitos on siirtynyt Jyväskylän koulutuskuntayhtymälle.

Etelä-Pohjanmaa

Etelä-Pohjanmaalla on 16 ammatillisen koulutuksen ja korkea-asteen koulutuksen ylläpitäjää. Ammatilliseen perustutkintoon johtavan koulutuksen ylläpitäjiä on 11. Oppisopimustoimintaa hoitaa kolme oppisopimustoimistoa.

Maakunnassa toimii yksi monialainen, maakunnallinen ammattikorkeakoulu.

Ammatilliseen perustutkintoon johtavan koulutuksen järjestäjien yhteinen enimmäisopiskelijamäärä on 6 076, joten laskennalliseksi keskiarvoksi tulee 552 opiskelijaa/järjestäjä.

	Varsinais-Suomi	Satakunta	Pirkanmaa	Keski-Suomi	Etelä-Pohjanmaa	Pohjanmaa	Keski-Pohjanmaa	Manner-Suomi
Näyttötutkintoperusteisen ammatillisen peruskoulutuksen valtionosuus 2005 2)	8 020 856	5 134 203	7 015 223	8 037 133	3 406 651	4 467 281	2 575 988	104 608 500
Oppilaitosmuotoisen ammatillisen lisäkoulutuksen valtionosuus 2004	6 305 676	3 713 369	4 955 907	4 551 358	4 062 376	4 198 196	962 905	85 112 184
Oppisopimusmuotoisen ammatillisen peruskoulutuksen valtionosuus 2004	3 904 713	2 772 998	5 457 118	3 644 004	2 927 054	1 303 546	995 435	74 598 394
Oppisopimusmuotoisen ammatillisen lisäkoulutuksen valtionosuus 2004	4 340 926	2 450 495	4 509 954	2 776 780	2 060 301	1 721 400	782 073	55 316 473
Ammattikorkeakoulun aikuiskoulutuksen valtionosuus 2005 3)	8 363 600	4 852 160	7 891 837	5 646 244	3 454 880	4 097 312	2 594 112	125 608 774
eur/asukas								
Aikuisväestö 2005 (25-65-vuotiaat) 1)	247 439	123 744	253 018	142 094	98 105	88 550	35 770	2 837 165
Näyttötutkintoperusteisen ammatillisen peruskoulutuksen valtionosuus 2005 2)	32,4	41,5	27,7	56,6	34,7	50,5	72,0	36,9
Oppilaitosmuotoisen ammatillisen lisäkoulutuksen valtionosuus 2004	25,5	30,0	19,6	32,0	41,4	47,4	26,9	30,0
Oppisopimusmuotoisen ammatillisen peruskoulutuksen valtionosuus 2004	15,8	22,4	21,6	25,6	29,8	14,7	27,8	26,3
Oppisopimusmuotoisen ammatillisen lisäkoulutuksen valtionosuus 2004	17,5	19,8	17,8	19,5	21,0	19,4	21,9	19,5
Ammattikorkeakoulun aikuiskoulutuksen valtionosuus 2005 3)	33,8	39,2	31,2	39,7	35,2	46,3	72,5	44,3

Taulukko 4.1.1. Ammatillisen aikuiskoulutuksen valtionosuusrahoitus

- 1) Tilastokeskuksen väestöennusteen mukaan
- 2) laskettu vuodelle 2005 vahvistetun näyttötutkintoperusteisen enimmäisopiskelijamäärän perusteella, luku on täten suuntaa antava määrä aikuisille tarkoitetun peruskoulutuksen valtionosuudesta
- 3) laskettu tulossopimuksessa 2004-2006 määritellyn aikuiskoulutuksen (sis. ammattikorkeakoulututkintoon johtavan koulutuksen, erikoistumisopinnot ja jatkotutkinnot) vuotuisen enimmäisopiskelijamäärän mukaan. Luku ei ole täten tarkka, vaan suuntaa antava.

Lähde: Opetusministeriö, Opetushallitus, Tilastokeskuksen väestötilastopalvelu

Etelä-Pohjanmaan ylläpitorakenteen voidaan sanoa olevan poikkeuksellisen hajanainen viime vuoden tilanteen perusteella. Maakunnassa on kuitenkin tehty ja on tekeillä laajoja uudelleenjärjestelyjä, siellä edetään kohti maakunnallista ylläpitojärjestelmää. Alueelle on syntymässä monialainen maakunnallinen ylläpitäjä, joka järjestää sekä ammattikorkeakoulu että toisen asteen opetusta. Etelä-Pohjanmaalla on myös yliopistokeskus ja useiden korkeakoulujen professuurihankkeita.

Pohjanmaa

Pohjanmaalla on kaksi suomenkielistä ammatillisen koulutuksen ja korkea-asteen koulutuksen ylläpitäjää. Ammatilliseen perustutkintoon johtavan koulutuksen ylläpitäjiä on yksi. Oppisopimustoimintaa hoitaa yksi oppisopimustoimisto.

Maakunnassa toimii yksi kaksikielinen ja yksi ruotsinkielinen ammattikorkeakoulu. Kaksikielinen ammattikorkeakoulu on monialainen ja opetusta on myös englannin- ja saksan kielellä.

Ammatilliseen perustutkintoon johtavan koulutuksen enimmäisopiskelijamäärä on suomenkielisessä koulutuksessa 2 200.

Pohjanmaan ylläpitorakenteen erikoisuutena on kaksikielisyys. Vaasan kaupunki organisoii pääasiassa suomenkielisen opetuksen. Keski-Pohjanmaan koulutuskuntayhtymä hoitaa Pietarsaaren alueella suomenkielistä opetusta. Suupohjan koulutuskuntayhtymä ja Kurikan ammattioppilaitoksen kuntayhtymä hoitavat Pohjanmaan eteläosan suomenkielistä opetusta.

Keski-Pohjanmaa

Keski-Pohjanmaalla on neljä ammatillisen koulutuksen ja korkea-asteen koulutuksen ylläpitäjää. Suomenkielisen ammatilliseen perustutkintoon johtavan koulutuksen ylläpitäjiä on yksi maakunnallinen, joka hoitaa myös oppisopimustoimintaa.

Maakunnassa toimii yksi ammattikorkeakoulu, joka hoitaa myös Kalajokilaakson opetusta Oulun läänin puolella.

Ammatilliseen perustutkintoon johtavan koulutuksen enimmäisopiskelijamäärä on 2 550.

Keski-Pohjanmaalla koottiin toisen asteen koulutuksen ylläpitäjät jo 1990-luvun alkupuolella yhdeksi, koko maakunnan kattavaksi koulutuskuntayhtymäksi. Ammattikorkeakoulu on osakeyhtiö, joka toimii kahden läänin alueella.

4. Aikuiskoulutuksen voimavarat

4.1. Aikuiskoulutuksen rahoitusjärjestelmä

Koulutuksen lainsäädäntö on pääosin rakennettu koulutusmuotokohtaisen lainsäädännön pohjalle. Kaikkea koulutusta järjestetään samojen säännösten perusteella sekä nuorille että aikuisopiskelijoille. Joiltain vähäisiltä osin aikuiskoulutusta koskevat säännökset poikkeavat muista. Toisaalta on olemassa koulutusmuotoja, jotka luonteensa mukaisesti on nimenomaan tarkoitettu aikuisille, kuten ammatillinen lisäkoulutus (näyttötutkintojen suorittaminen) sekä suuri osa vapaasta sivistystyöstä.

Yliopistoja lukuun ottamatta opetushallinnon rahoitusjärjestelmä perustuu laskennalliseen valtionosuusjärjestelmään. Valtionosuusrahoituksesta säädetään opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetussa laissa ja asetuksessa. Samalla opetus- ja kulttuuritoimen rahoitus on osa kuntien valtionosuusjärjestelmää.

Koulutuksen järjestäjän saama valtionosuus muodostuu asianomaiselle koulutusmuodolle laskettujen yksikköhintojen ja laskentayksiköiden (suoritteiden) kautta. Vapaata sivistystyötä ja ammatillista lisäkoulutusta lukuun ottamatta rahoituksen yhden osan muodostaa kuntien maksuosuus. Valtionosuus on yleensä 57 % suoritteiden ja yksikköhinnan tulosta ja kuntien maksuosuus 43 %. Opintokeskusten ja liikunnan koulutuskeskusten valtionosuusprosentti on 65. Kuntien maksuosuus lasketaan opetustoimen

kustannusten pohjalta asukaslukupohjaisesti. Valtionosuus maksetaan koulutuksen järjestäjälle. Jos saaja on kunta, valtionosuudesta vähennetään kunnan maksuosuus. Kuntayhtymien ja yksityisten järjestäjien saamassa osuudessa on jo mukana kuntien maksuosuus. Rahoituslainsäädäntö ei tee eroa kunnallisten ja yksityisten ylläpitäjien välillä.

Koska vapaan sivistystyön oppilaitosten valtionosuuteen ei kuulu kuntaosuutta, valtionosuuden ylittävät kustannukset katetaan pääosin opiskelijamaksuilla. Myös ammatillinen lisäkoulutus rahoitetaan valtionosuudella (omaehtoisessa koulutuksessa 90% ja henkilöstökoulutuksessa 50 %) sekä opiskelija- ja työnantajamaksuilla. Myös aikuislukioiden ja lukion iltalinjojen aineopiskelijoilta voidaan periä oppilasmaksuja.

Taulukko 4.1.2. Vapaan sivistystyön valtionosuusrahoitus

Valtionosuus 2005 (eur)	Varsinais- Suomi	Satakunta	Pirkanmaa	Keski- Suomi	Etelä-Po- hjanmaa	Pohjanmaa	Keski-Po- hjanmaa	Manner- Suomi
Kansanopistot	2 155 306	2 147 285	5 178 631	2 016 659	3 635 799	2 393 558	1 196 385	41 946 550
Kansalais- ja työväenopistot	5 181 965	3 024 606	7 102 139	4 319 781	3 805 265	3 133 761	1 140 795	74 095 814
Kesäyliopistot	174 237	149 840	266 800	230 669	85 819	129 285	94 336	4 244 801
Liikunnan koulutuskeskukset eur/asukas	879 045	0	1 007 709	0	1 501 722	0	0	11 960 963
Aikuisväestö 2005 (25-65-vuotiaat)	247 439	123 744	253 018	142 094	98 105	88 550	35 770	2 837 165
Kansanopistot	8,7	17,4	20,5	14,2	37,1	27,0	33,4	14,8
Kansalais- ja työväenopistot	20,9	24,4	28,1	30,4	38,8	35,4	31,9	26,1
Kesäyliopistot	0,7	1,2	1,1	1,6	0,9	1,5	2,6	1,5
Liikunnan koulutuskeskukset	3,6	0,0	4,0	0,0	15,3	0,0	0,0	4,2

Opintokeskusten rahoituksesta ei ole saatavissa maakunnittaista tietoa
Lähde: Opetusministeriö, Opetushallitus, Tilastokeskuksen väestötilastopalvelu

Valtionosuusjärjestelmää täydentävät erilaiset ko-keilu- ja kehittämisavustukset, joiden määrä vaihtelee eri koulutusmuodoissa. Järjestäjille on mahdollista maksaa myös ylimääräisiä avustuksia.

Oppivelvollisuuskoulua lukuun ottamatta opetus-hallinnon järjestelmä perustuu opiskelijoiden vapaa- seen hakeutumisoikeuteen haluamaansa koulutukseen. Koulutuksen tarjoajien osalta keskeistä ovat koulu- tuksen järjestämisluvat (toimiluvat, ylläpitämisluvat), jotka tuovat mukanaan myös oikeuden rahoitukseen. Koulutuksen määrällinen säätely on tyyppillistä am- matillisessa koulutuksessa ja ammattikorkeakouluissa. Vapaan sivistystyön oppilaitosten suoritteiden mää- rille sekä ammatillisen lisäkoulutuksen suoritteiden määrällä (opiskelijatyövuodet ja oppisopimukset) on asetettu katto budjetissa. Oppisopimusmuotoisesti jär- jestetyssä peruskoulutuksessa ja lukiokoulutuksessa ei ole määrällistä säätelyä.

Suora valtion rahoitus yliopistoille on noin 70 %. Ohjaus perustuu yliopistojen ja opetusministeriön välisissä tulosopimuksissa kolmivuotisjaksoin sovitta- viin tavoitteisiin sekä vuosittaisissa tulosneuvotteluissa tarkemmin sovittaviin tavoitteisiin. Yliopistojen suo- ran budjettirahoituksen kautta tulevat toimintamenot muodostuvat varsinaisesta perusrahoituksesta, valta- kunnallisten tehtävien rahoituksesta, valtakunnallisten ohjelmien rahoituksesta, hankerahoituksesta ja tulok- sellisuusrahasta. Perusrahoitus, joka muodostaa rahoit-uksen suurimman osuuden, määräytyy laskennallisen mallin perusteella, joka muodostuu neljästä osiosta: laajuustekijä, opetus, tutkimus ja yhteiskunnallinen palvelutehtävä.

Työvoimapolitiittisen koulutuksen rahoitus toimii ns. tilaaja - tuottajamalliin perustuen. TE-keskukset ja työvoimatoimistot toimivat koulutuksen hankki-joina. Koulutusta voidaan hankkia myös ns. yhteis- hankintoina, jolloin koulutusta hankitaan yrityksen tarpeisiin joko yrityksen työntekijöille tai yritykseen työhön tuleville. Työnantaja rahoittaa osan koulutuk- sesta. TE-keskukset hankkivat koulutusta työministe- riön valtion talousarvion puitteissa niille osoittamalla resursseilla omaan ennakointitoimintaansa ja paikallisen työmarkkinoiden tuntemukseen perustuen.

4.2. Rahoitus maakunnittain

Näyttöperusteisen ammatillisen peruskoulutuksen val- tionosuus suhteutettuna alueen aikuisväestön määrään vaihtelee maakunnittain merkittävästi. Aikuisten mah- dollisuus osallistua ammatillisen perustutkinnon suorittamiseen näyttöperusteisena oppilaitosmuotoisessa koulutuksessa on Keski-Pohjanmaalla 2,6-kertainen verrattuna Pirkanmaan. Koulutuksen järjestämislua- vat uusittiin 1.1.2005 alkaen. Niissä määritellyt näyt- tötutkintoon valmistavan koulutuksen opiskelijoiden enimmäismäärät eivät opetusministeriöstä saadun tie- don mukaan oleellisesti poikkea v. 2004 tilanteesta, joten edellä olevassa taulukossa esitetyt luvut kuvaavat myös nykytilannetta. Uusissa järjestämisluvissa näyt- tötutkintoon valmistavan koulutuksen opiskelijoiden enimmäismäärät perustuvat koulutuksen järjestäjien esityksiin ja aikaisempiin koulutusmääriin.

Aikuisten ammatillisen lisäkoulutuksen valti- onosuusrahoitus suhteutettuna alueen aikuisväestön määrään vaihtelee Länsi-Suomen läänissä maakunnit- tain hyvin paljon. Manner-Suomen keskiarvo on 53 % korkeampi kuin Pirkanmaalle myönnetty rahoitus. Selvästi alle väestöosuutensa rahoitusta saavat myös Varsinais-Suomi ja Keski-Pohjanmaa.

Varsinais-Suomi ja Pirkanmaa saavat myös op- pisopimusmuotoisen ammatillisen lisäkoulutuksen valtionosuusrahoitusta suhteutettuna alueen aikuis- väestöön selvästi alle maan keskiarvon. Koko läänin rahoitus on jonkin verran alle maan keskiarvon.

Ammattikorkeakoulujen aikuiskoulutuksen valti- onosuus sisältää rahoituksen tulosopimuksissa mää- riteltyyn aikuiskoulutukseen. Ammattikorkeakoulujen koulutustarjontaa ja rahoitusta ei voi tarkastella pel- kästään maakunnittain. Koko läänin ammattikorkea- koulujen aikuiskoulutukseen saama valtionosuusra- hoitus suhteutettuna aikuisväestöön on jonkin verran alle maan keskiarvon. Oleellista olisi kuitenkin korjata tilannetta koko maassa, koska lähes puolet 25 vuotta täyttäneistä uusista opiskelijoista aloittaa ammattikor- keakoulututkintoon valmistavan koulutuksen nuorille suunnatussa koulutuksessa (v. 2002 Manner-Suomessa 45 %). Koulutusajat muodostuvat näin tarpeettoman pitkiksi ja se on resurssien käytön kannalta epätarkoi- tuksenmukaista. Vuosille 2004-2006 tehdyissä tavoit- tesopimuksissa ammattikorkeakoulujen aikuiskoulu-

tuksen vuosittaiseen enimmäisopiskelijamäärään on kirjattu mukaan myös ammattikorkeakoulutuksen jatko-opiskelijat. Ammattikorkeakoulujen jatkokutkintokoulutusta laajennettaessa ja sitä resursoitaessa on huolehdittava siitä, ettei aikuisille suunnattu ammattikorkeakoulututkintoon johtava koulutus vähene entisestään.

Vapaan sivistystyön osalta väestömäärään pohjautuva vertailu ei ole tarkoituksenmukaista kuin kansalais- ja työväenopistotoiminnan osalta. Asukasta kohden laskettu euromäärä vaihtelee yllättävän paljon maakunnittain. Vaihteluväli on Varsinais-Suomen 21:stä eurosta Etelä-Pohjanmaan 39:een euroon eli rahoitus on lähes kaksinkertainen. Koko maan keskiarvon alle jää Varsinais-Suomen lisäksi Satakunta. Muissa maakunnissa rahoitus on keskimääräistä suurempi.

5. Johtopäätökset ja kehittämisehdotukset

Käsillä olevaan lukuun on koottu toisaalta tilastojen ja toisaalta asiantuntijakyselyistä ja -työpajatyöskentelystä nousseet havainnot ja kehittämisehdotukset lähinnä seuraavilla vaihtoehdoilla kriteereillä:

- kehittämisehdotuksessa on alueellinen näkökulma
- kehittämisehdotus on valtakunnallinen, mutta se on tullut laajasti esiin eri maakunnissa ja on aikuiskoulutusjärjestelmän kehittämisen kannalta olennainen
- kehittämisehdotuksella on uutuusarvoa.

5.1. Tarjonnan kokonaisvolyymi ja voimavarat

Tilanne maakunnittain

Omaehtoisen ammatillisen aikuiskoulutuksen opiskelijapaikkoja/-työvuosia on Länsi-Suomen läänissä kokonaisuutena suurin piirtein sen väestömäärän edellyttämä määrä. Sen sijaan alueellisessa tarkastelussa huomataan suuriakin poikkeamia. Mikäli lähdetään siitä, että aikuiskoulutuksen kokonaisrahoitus kasvaa nykyisestä parlamentaarisen aikuiskoulutustyöryhmän esitysten suuntaisesti ja hyväksytään koulutuspaikkojen ja määrärahojen jaon perusteeksi alueen aikuisvä-

estön määrä (ks. taulukot 4.1.1. ja 4.1.2.), rahoitusta tulee suunnata seuraavasti:

- Ammatilliseen perustutkintoon johtava koulutus: rahoitusta/koulutuspaikkoja tulisi lisätä Varsinais-Suomessa, Pirkanmaalla ja Etelä-Pohjanmaalla
- Ammatillinen lisäkoulutus: erot maakuntien välillä ovat poikkeuksellisen suuret. Rahoitusta/opiskelijatyövuosia tulisi lisätä erityisesti Varsinais-Suomessa, Pirkanmaalla ja Keski-Pohjanmaalla
- Oppisopimusmuotoinen lisäkoulutus: rahoitus/opisopimuspaikat ovat jakautuneet hyvin tasaisesti maakuntien välillä eikä eroilla ole käytännön merkitystä
- Ammattikorkeakoulujen aikuisille suunnattu koulutus: aloituspaikkoja tulisi lisätä kautta linjan, mutta erityisesti Varsinais-Suomessa, Satakunnassa, Pirkanmaalla, Keski-Suomessa ja Etelä-Pohjanmaalla. Tällä hetkellä huomattava määrä aikuisista osallistuu nuorille suunniteltuun koulutukseen ja koulutusajat muodostuvat tarpeettoman pitkiksi ja se on myös resurssien käytön kannalta epätarkoituksenmukaista.

Oppisopimusmuotoisen perustutkintoon johtavan koulutuksen tarkastelu aluenäkökulmasta ei ole relevanttia, koska oppisopimusten määrää ei säädelä. Yliopistojen aikuisille suuntaamaa tarjontaa ja sen rahoitusta ei voida tilastoinnissa irrottaa eikä sen tasoa arvioida maakuntalähtöisesti.

Maakunnittain tarkastellen (taulukko 2.1.) aikuiskoulusta tulisi vahvistaa ja tarjontaa lisätä – edellyttäen, että vastaava koulutuskysyntä syntyy – seuraavasti:

- Varsinais-Suomessa ammatillisessa peruskoulutuksessa, muussa kuin tutkintoon johtavassa lisäkoulutuksessa, avoimen ammattikorkeakoulun opetuksessa, yliopistojen täydennyskoulutuksessa ja erikoistumisopinnoissa, erityisopetuksessa sekä vapaassa sivistystyössä kokonaisuutena
- Satakunnassa korkeakoulututkintojen, kesäyliopistojen ja maahanmuuttajien koulutuksessa
- Pirkanmaalla peruskoulun oppimäärän ja ammatillisten perustutkintojen suorittamiseen, toisen asteen ammatilliseen lisäkoulutukseen sekä oppilaitosmuotoisena että oppisopimusmuotoisena, ammattikorkeakouluopin-toihin, avoimen amk:n opetukseen sekä erityisopetukseen
- Keski-Suomessa erityisesti peruskoulun, lukion, erikoisammattitutkintojen sekä avoimen ammattikorkeakoulun koulutukseen

– Pohjanmaalla, Etelä- ja Keski-Pohjanmaalla – niitä yhtenä kokonaisuutena tarkastellen – peruskoulun ja lukion oppimäärän sekä erikoisammattitutkintojen suorittamiseen, ammattikorkeakoulujen erikoistumisopintoihin, korkeakoulututkintoihin sekä yliopistojen erikoistumisopintoihin.

Muut kehittämisehdotukset

Ammatillisen lisäkoulutuksen (toinen aste ja korkea-aste) heikentynyt rahoitus tulee korjata ja vapaan sivistystyön valtionosuudet on nostettava reaalisesti v. 1990 –luvun lopun tasolle.

Sekä omaehtoinen että työvoimapoliittinen aikuiskoulutus toisella asteella ovat lähes yksinomaan tutkintoon tai niiden osiin johtavaa koulutusta. Työelämän nopeasti muuttuviin tarpeisiin tarvitaan myös muuta lisäkoulutusta.

Rahoitusjärjestelmiä tulee edelleen yksinkertaistaa. Samaan koulutustarpeeseen, esimerkiksi yksittäisen yrityksen kohdalla voi julkista rahoitusta saada useista eri lähteistä, joiden yksikköhinnat ja hallintoa sekä seurantaa koskevat periaatteet ovat täysin erilaiset.

Työvoimapoliittisen ja omaehtoisen aikuiskoulutuksen rahoitusta tulee tarkastella yhtenä kokonaisuutena.

Koulutusaloittaiset erot opettajien ikärakenteessa on otettava huomioon opettajien koulutuksessa. Nuorten koulutustehtävän väheneminen vaikuttaa osaltaan siihen, että myös opettajien täydennyskoulutukseen on panostettava aivan eri tavalla kuin aikaisemmin.

Opettajatilanne sekä ammatillisessa aikuiskoulutuksessa että vapaassa sivistystyössä on tällä hetkellä vielä suhteellisen hyvä mutta heikkenemässä lähivuosina suurten työvoimapoistumien myötä. Opettajien täydennyskoulutukselle ja erityisesti työelämäjaksoihin osallistumiselle asettuu selvästi paineita; muodollinen pätevyys tehtävään on, mutta (alan) työkokemus on monasti hyvin ohut. Täydennyskoulutustarjontaa sinänsä koetaan olevan riittävästi. Myös opettajien työnkierron mahdollisuuksia oppilaitoksissa ja myös niiden välillä tulisi lisätä.

5.2. Aikuiskoulutuksen saavutettavuus sekä tasa-arvon toteutuminen kansalaisten näkökulmasta

Aikuiskoulutuksen saavutettavuus on läänissä keskimäärin hyvä. Koulutuksen saavutettavuutta ja alueellista tasa-arvoa heikentää kuitenkin se, että ammatillisen lisä- ja täydennyskoulutuksen tarjoajat toimivat pääsääntöisesti isoissa keskuksissa. Huonoin tilanne taajamien ulkopuolella on erityisalojen koulutusta tarvitsevilla.

Saavutettavuutta ja tasa-arvon toteutumista kansalaisten näkökulmasta voidaan parhaiten kehittää luomalla kaikkien toimijoiden yhteinen aikuiskoulutuksen alueellisen suunnittelun yhteistyömalli ja jalkauttamalla koulutustarjontaa seutukuntiin. Koulutuksen aloittamista voidaan helpottaa järjestämällä soveltuviin koulutuksiin joustava aloitusmahdollisuus non-stop -periaatteella.

Maakuntien sisällä tehtävien koulutustarjontaratkaisujen lisäksi koulutuksen saavutettavuutta ja alueellista tasa-arvoa heikentää se, että esimerkiksi ammatilliseen lisäkoulutukseen suunnatut resurssit eivät kohdistu maakuntiin tasapuolisesti.

Aikuiskoulutustarjontaa on tasapuolisesti naisille ja miehille. Läänissä järjestetään suhteellisen runsaasti myös valtakunnallisesti harvinaista koulutusta.

Eriarvoisuutta synnyttävät erilaiset rahoitusjärjestelmät, joissa samaankin koulutukseen voi rahoitusmuodosta riippuen olla täysin erilaiset osallistumismaksut. Omaehtoisessa ammatillisessa lisäkoulutuksessa osallistumismaksut näyttävät kasvaneen viime vuosina.

Maahanmuuttajille ja erityisryhmille on koulutustarjontaa kohtalaisesti koko maan tilanteeseen verrattuna. Käytännössä kuitenkin vain suurimmat koulutuksen järjestäjät ovat ottaneet erityisryhmien ja maahanmuuttajien tarpeet huomioon koulutustarjonnassaan ja niilläkin tarjonta on vielä vähäistä.

Verkko-opetus on etenemässä nopeasti myös aikuiskoulutuksessa. Eri maakunnissa on paljon verkkotarjottimia – osin myös päällekkäisyyttä – ja verkkopedagogiikan osaamista. Tämä parantaa koulutuksen saavutettavuutta erityisesti aikuislukiotoiminnassa ja korkea-asteen koulutuksessa, mutta myös toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa. Opiskelun monimuotomenetelmiä ja verkko-opetuksen koordinoitua

tulee kehittää sekä alueellisesti että valtakunnallisesti, erityisesti toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa (sekä kansallisesti että EU-rahoitetut hankkeet).

Työvoimakoulutukseen ja sen suunnitteluun kaivataan pitkäjänteisyyttä. Työvoimakoulutusta tulisi myös henkilökohtaistaa nykyistä paremmin.

Noste-ohjelmassa järjestetty koulutus on osoittautunut hyväksi keinoksi vähiten koulutusta saaneiden aikuisten ammatillisten valmiuksien parantamiseksi. Noste-ohjelmaa ja Noste-hankkeiden toimivia käytäntöjä mm. hakevan toiminnan osalta tulisi jatkaa ja muuttaa rahoituksen ehtoja siten, että vanhentuneen tutkinnon päivittäminen ajan tasalle ja uudelleen kouluttautuminen perustelluista syistä olisivat mahdollisia.

Koulutustarjontaa koskeva informaatio on sirpaleista. Erityisesti pienten yritysten kannalta tiedotus on koettu ongelmalliseksi: jotakin erityisalaa koskeva tieto on vaikeasti löydettävissä ja toisaalta yritykset hukkuvat yksittäisten oppilaitosten välittämään tietotulvaan. Yritysten lähestyminen tulisi tapahtua kootusti oppilaitosten yhteistyönä, mikä osaltaan muuttaisi myös yritysten asenteita koulutusmyönteisemmäksi.

Työelämä on alkanut havahtua aikuisten koulutuksen tarpeeseen. Välttämättä se ei kuitenkaan ilmene halukkuutena osallistua koulutuksesta aiheutuneiden kustannusten maksamiseen. Joillakin aloilla on perinteisesti koulutettu uutta työvoimaa työvoimakoulutuksena, kun taas toiset alat saavat työvoimaa pääasiassa omaehtoisen kouluttautumisen kautta.

5.3. Aikuiskoulutuksen yhteistyön, työnjaon ja ohjausjärjestelmän toimivuus

Aikuiskoulutuksen suunnittelun tulee lähteä asiakkaiden eli opiskelijoiden tarpeista. Resurssien käyttöä ja koulutustarjonnan koordinoitua voidaan parantaa aikuiskoulutuksen kentän toimijoiden välisellä yhteistyöllä ja yhteisellä suunnittelulla. Voimavarojen ohjauksen tulisi tapahtua pääasiassa aluetasolla. Ohjaus tulisi organisoida yhteistyöfoorumiksi, jossa olisivat mukana oppilaitosjohto, koulutuksen järjestäjät, työelämäedustus, maakunnan liitto, te-keskus ja lääninhallitus. Yhteistyön tiivistämisen ohella on jatkettava koulutuksen järjestäjaverkon kokoamista toiminnan

riittävän koordinaation synnyttämiseksi.

Maakunnallisesti tulisi olla selkeät yhteisesti sovitut tavoitteet. Aluksi on panostettava koulutusasteiden sisäisen yhteistyön kehittämiseen. Myös työelämä on otettava mukaan, esimerkiksi kone- ja laiteressurssien osalta. Yhteistyötä tulisi lisätä myös koulutuksesta tiedottamisen, ohjauspalvelujen ja ennakkointitiedon hyväksikäyttämisen osalta. Aikuiskoulutuksen yhteisen palvelupisteen perustaminen nostettiin useimmissa maakunnissa myös esille.

Yhteistyöverkoston rakentumista tukemaan tulisi järjestää säännöllisesti kaikki aikuiskoulutuksen toimijat kattavia 'Aikuiskoulutuksen ajankohtaispäiviä' maakunnittain. Tilaisuuksia voitaisiin teemoittaa koulutusaloittain tai tiettyjen erityisryhmien koulutuksen mukaan.

Erityisalojen ja ns. kalliiden koulutusalojen rahoitus tulee koordinoita valtakunnallisesti opetusministeriön hallinnonalalla.

Benchmarking-toimintaa oppilaitosten välillä yhtenä kehittämisen työvälineenä tulisi lisätä.

Maakuntiin tulisi perustaa 'kriisiryhmiä' suunnittelemaan nopeasti syntyneiden työvoimatarpeiden aiheuttamat koulutusratkaisut. Mukana olisivat ainakin te-keskukset, lääninhallitus, korkeakoulu ja ko. alojen ammatilliset oppilaitokset. Koollekutsujana voisi toimia alueen te-keskus.

Pohjanmaalla oppilaitosten välistä yhteistyötä tulisi lisätä yli kielirajojen.

Aikuiskoulutuksen järjestäjaverkosto on Länsi-Suomessa hajanainen muutamaa maakuntaa lukuun ottamatta. Maakunnissa aletaan kuitenkin olla yksimielisiä yhteistyön lisäämisen tarpeesta. Nykyisin yhteistyötä tehdään lähinnä saman koulutusmuodon tai -alan toimijoiden kesken. Koulutusasteet ylittävää yhteistyötä on vain vähän.

Päällekkäisyyttä koulutustarjonnassa aiheutuu monien toimijaryhmien lisäksi useista rahoituskanavista. Koulutuksen koordinaatio niiden välillä ei käytännössä toimi. Resursseja tuhlataan päällekkäisyyteen ja toisaalta suuralueelliset koulutustehtävät ovat sekavassa tilassa. Koulutuksen järjestäjien olisi pystyttävä nykyistä paremmin sopimaan tarjottavista koulutuksista käytettävissä olevien ennakkointitietojen pohjalta.

Aikuisten koulutustason kohottamisohjelma Noste on lisännyt hankkeisiin kuuluvien oppilaitosten tie-

tämystä toisistaan ja kehittänyt yhteistyötä erityisesti ammatillisen koulutuksen sisällä mutta myös ammatillisen koulutuksen ja vapaan sivistystyön välillä. Noste-ohjelmaa tulisikin jatkaa ja siihen osallistumisen ehtoja väljentää.

Ammatillisen peruskoulutuksen järjestämislupa-järjestelmä on vakiintunut, mikä mahdollistaa koulutuksen pitkäjänteisyyden. Sen heikkoutena on, että kokonaisopiskelijamäärän määrittävä lupakäytäntö ei ole joustava esimerkiksi, jos seutukunnalla ilmenee hetkellinen koulutuskiihtymisen lisätarve uuden tuotantolaitoksen/yrityksen käynnistymisvaiheessa. Aluetasolle tarvittaisiin kiintiö opiskelijapaikkoja, joita voitaisiin joustavasti suunnata kulloisenkin tarpeen mukaan vuosittain erikseen tehtävillä päätöksillä.

Koulutustarjonnan suuntaamispäätösten teko seutukunnalla antaa mahdollisuudet reagoida nopeasti olemassa olevaan tilanteeseen. Toisaalta hallinnon ohjauksen heikkous ja rahoitusjärjestelmä houkuttelevat/ohjaavat koulutuksen järjestäjiä suuntaamaan koulutustarjontaa siten, että opiskelijapaikat ovat laskentapäivinä mahdollisimman täynnä.

Koulutuksen järjestämisluvissa on määritelty koulutusalat ja määräykset koulutusasteista sekä rajoitetusta koulutuksesta. Koulutusaloja koskeva rajoitus toimii käytännössä lähinnä pienten koulutuksen järjestäjien kohdalla. Laajoilla, mahdollisesti koko maakunnan kattavilla koulutuskuntayhtymillä koulutustarjonta sisältää kaikki koulutusalat ja tämä antaa mahdollisuuden suunnata koulutustarjontaa järjestäjän harkinnan mukaan. Omassa järjestämisluvassa kiellettyjen koulutusohjelmien rajoitusta voidaan kiertää käytännössä siten, että koulutus järjestetään yhteistyössä luvan omaavan koulutuksen järjestäjän kanssa.

Parhailtaan suunnitteilla oleva aikuiskoulutuksen järjestäjäverkon tarkistaminen aiheuttaa jännitteitä aikuiskoulutuksen järjestäjien välille ja haittaa yhteistyön kehittymistä.

Eri rahoitusmuotojen toimintaperiaatteet tulee sovittaa yhteen niin, että ne eivät tarpeettomasti estä koulutusten järjestämistä sellaisilla paikkakunnilla tai koulutusaloilla, joilla kokonaisten opetusryhmien aikaansaaminen on ongelmallista. Erityisesti huomiota tulee kiinnittää työvoimapolitiittisen koulutuksen ja oppisopimuskoulutuksen yhteensovittamiseen muun koulutuksen kanssa. Rahoitusjärjestelmien monimuo-

toisuuden ohella myös niiden ennakoimattomuus on tuottanut ongelmia.

5.4. Lähitulevaisuuden työllisyysnäkökymien haasteet aikuiskoulutukselle

Väestö- ja työvoimarakenne tulee muuttumaan seuraavan kymmenen vuoden aikana merkittävästi. Työmarkkinoilta poistuvien määrä ylittää työmarkkinoille tulevien määrän ja ennusteiden mukaan poistumavirta pysyy tulovirtaa suurempana seuraavat 15 vuotta.

Työvoima 2020-raportin ja Opetushallituksen ennusteiden mukaan työpaikkojen kokonaismäärä pysyy perusura-vaihtoehdossa koko maassa nykytasolla vuoteen 2015 mentäessä. Maakunnittain tarkastellen työpaikkojen kokonaismäärä pysyy nykyisellä tasolla tai kasvaa Varsinais-Suomessa, Pirkanmaalla ja Keski-Suomessa vuoteen 2015 mennessä. Työpaikat vähenevät Satakunnassa, Etelä-Pohjanmaalla, Pohjanmaalla ja Keski-Pohjanmaalla - KS. LIITE 1.

Varsinais-Suomessa selvästi kasvavia aloja ovat metallituotteiden valmistus, kauppa, puhtaanapito ja ympäristöhuolto, opetus ja tutkimus sekä terveydenhuolto. Voimakkaimmin supistuvia aloja puolestaan ovat metsäteollisuus, kulkuneuvojen valmistus, 'muu teollisuus' -toimiala, järjestötoiminta sekä sosiaalihuolto.

Satakunnassa ainoat kasvava alat ovat edellä mainitun lähteen mukaan 'muu teollisuus'-toimiala ja terveydenhuolto. Eniten supistuvat maatalous, metsäteollisuus, kulkuneuvojen valmistus, liikenne, opetus ja tutkimus sekä sosiaalihuolto.

Pirkanmaalla eniten kasvavia aloja ovat sähköteknisten tuotteiden valmistus, instrumenttien yms. tuotteiden valmistus, rakennustoiminta, liikenne, puhtaanapito ja ympäristöhuolto sekä terveydenhuolto. Supistuvia aloja taas ovat maatalous, metsäteollisuus, metallituotteiden valmistus, koneiden ja laitteiden valmistus, 'muu metalliteollisuus' -toimiala, rahoitus-, vakuutus-, kiinteistö- ja liike-elämän palvelut -toimiala sekä järjestötoiminta.

Keski-Suomessa puolestaan vahvimmin kasvavat alat ovat kulkuneuvojen valmistus, rakennustoiminta, puhtaanapito ja ympäristöhuolto sekä terveydenhuolto ja supistuvia metsäteollisuus, metallituotteiden valmis-

tus ja 'muu teollisuus' –toimiala, opetus ja tutkimus, järjestötoiminta sekä sosiaalihuolto.

Etelä-Pohjanmaan selvästi kasvavia toimialoja ovat maatalous, rahoitus-, vakuutus-, kiinteistö- ja liike-elämän palvelut –toimiala sekä terveydenhuolto. Eniten työpaikkoja vähenee metsäteollisuudessa, metallituotteiden valmistuksessa, kaupassa, opetuksessa ja tutkimuksessa sekä sosiaalihuollossa.

Pohjanmaalla eniten kasvavat alat ovat rahoitus-, vakuutus-, kiinteistö- ja liike-elämän palvelut –toimiala sekä terveydenhuolto. Eniten supistuvat metallituotteiden valmistus, sähköteknisten tuotteiden valmistus sekä sosiaalihuolto.

Keski-Pohjanmaalla selvästi kasvavia aloja ovat puhtaanapito ja ympäristöhuolto sekä terveydenhuolto ja supistuvia maatalous, 'muu teollisuus' –toimiala, liikenne, rahoitus-, vakuutus-, kiinteistö- ja liike-elämän palvelut –toimiala, opetus ja tutkimus sekä sosiaalihuolto. Ks. Liite 1.

5.5. Aikuiskoulutuksen aluekehitysvaikutus

Aikuisoppilaitosten ja korkeakoulujen laaja ja korkeatasoinen koulutustarjonta sekä oppilaitosten, tutkimuslaitosten ja yritysten yhteistyö on vaikuttanut merkittävästi alueiden kehittämiseen. Monilla aloilla tietämys on maailman huipputasoa. Paitsi korkea-asteella, myös toisen asteen ja vapaan sivistystyön sektorin aikuiskoulutuksella on selkeä merkitys aluekehityksen kannalta työllisyyskehityksen parantamisessa ja maakunnan väestön elinolojen ja viihtyvyyden parantamisessa.

Toisen asteen aikuiskoulutuksen aluekehitysvaikutusta arvostetaan ja se saa julkisuutta lähinnä avainaloilla ja kärkihankkeissa. Sen kohoaminen yleisemmin aluekehittämisen välineeksi edellyttää oppilaitoshenkilöstön perehdyttämistä elinkeinorakenteen muutoksiin, maakuntasuunnitelmiin ja -ohjelmiin. Aikuiskoulutusorganisaatiot tulee myös ottaa vahvemmin mukaan aluekehittämiseen ja hyödyntää niiden työelämysuhteet. Aluekehittämistä koskevia suunnitelmia tulisi aktiivisemmin keskusteluttaa koulutussektorilla kokonaisuutenakin.

Koska aikuiskoulutus on asetettu koulutuspolitiikan erääksi keskeisimmistä painoalueista, tarvitaan

kehittämistyön linjaamiseksi aluetasolla maakunnalliset aikuiskoulutusstrategiat maakunnan liiton, lääninhallituksen ja oppilaitosten yhteistyönä. Niiden tulee olla riittävän konkreettisia, jotta ne todella ohjaavat aikuiskoulutustoimintaa käytännössä. Aikuiskoulutuksen tunnettuutta aluekehittämissympäristössä yleensäkin on lisättävä.

On erittäin tärkeätä, että kaikilla koulutusasteilla on mahdollisuus saada rahoitusta sellaisten tulevaisuutta ennakoivien koulutustuotteiden kehittelyyn, jotka eivät ole vielä muodostuneet koulutuskysynnäksi.

Koulutus- ja osaamistarpeiden ennakoituvuutta tulee vahvistaa ja se tulee koota maakunnittain niin, että tulevaisuustietoja ja ennusteita voi saada 'yhden lukuun periaatteella'.

Aikuiskoulutuksen aluekehitysvaikutavuus riippuu siitä, kuinka hyvin kouluttajat pystyvät vastaamaan ja ennakoimaan oman toiminta-alueensa koulutustarpeita. Aikuiskoulutuksella tulee aina olemaan keskeinen merkitys myös aikuisväestön syrjäytymisen ehkäisyssä ja jo nyt aikuiskoulutusorganisaatioiden tulisi olla edelläkävijöitä työelämän ja yhteiskunnan monikulttuuristumiskehityksessä.

Rahoitusjärjestelmiä on kehitettävä siten, että ne tukevat koulutuksen järjestäjien yhteistoimintaa. Myös yleissivistävä koulutus ja kansalaistaidot on otettava huomioon resursoinnissa.

6. Jatkotoimenpiteet

Aikuiskoulutuksen tilastointi kaipaa kokonaisvaltaista kehittämistä. Erityisesti tämä pätee vapaan sivistystyön ja henkilöstökoulutuksen tilastointiin. Samoin käytettyjä luokituksia tulisi yhdenmukaistaa hallinnonalojen välillä. Erityisesti uusien opiskelijoiden määrät tulee saada jatkossa alueittain (maakunnittain ja mielellään seutukunnittain) ja asteittain kattavina, jotta alueellista tasapuolisuutta voidaan tarkastella suhteessa alueen väestön koulutustarpeisiin.

Tutkintoon johtavassa koulutuksessa erityisesti oppisopimusmuotoisen koulutuksen tilastointi on ongelmallinen. Se on osittain mukana oppilaitosmuotoisen koulutuksen luvuissa. Oppisopimusmuotoisen koulutuksen erillistarkastelussa puolestaan ei erotella eri ikäryhmiä, joten aikuisopiskelijoiden määrää ei ole

saatavissa. Alueellista aikuiskoulutuksen tarkastelua hankaloittaa tilastointi päätoimipisteen mukaan.

Kaksikielisissä maakunnissa eri kieliryhmien koulutuksen suhteellisten osuuksien määrää on mahdotonta tarkastella käytettävissä olevan tilastojen valossa

Toisen asteen koulutuksen tarjontatiedot tulee koota kattavasti oppilaitosten käytössä olevaan OPTI-tietokantaan. Tällöin kaikkien saatavilla on ajantasainen tieto alueen koulutustarjonnasta ja koulutukseen hakijoiden lisäksi myös koulutuksen järjestäjät voivat nykyistä enemmän hyödyntää kyseistä järjestelmää. Tieto alueella järjestettävästä koulutuksesta on perusedellytys koulutuksen järjestäjien väliselle yhteistyölle.

OPTI-tietokannan tietojen ajantasaisuus ja oikeellisuus on oppilaitosten vastuulla, sillä ne ovat tallenneet itse tietonsa vuodesta 2002 alkaen. Tietojen luotettavuudessa on tällä hetkellä paljonkin toivomisen varaa.

Lähteet

Ammatillisen aikuiskoulutuksen järjestäjäverkon laadun ja rahoituksen kehittäminen. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2004:39

Ammatillisen peruskoulutuksen järjestämislupapäätösten tietojärjestelmä (KOUTE), opetusministeriö

Ammattikorkeakoulujen seurannan ja arvioinnin tietokanta (AMKOTA), opetusministeriö

Ammattikorkeakoulujen tulossopimukset kaudelle 2004-2006.

Koulutus ja työvoiman kysyntä 2015, Opetushallitus 2004

Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelma vuosille 2003-2008 (KESU), valtioneuvosto 2003

Korkeakoulujen seurannan ja arvioinnin tietokanta (KOTA), opetusministeriö

Maakunnan liittojen maakuntasuunnitelmat, -ohjelmat ja niiden toteuttamissuunnitelmat

Opetushallituksen EDU.fi-verkkopalvelu: <http://www.edu.fi>

Opetushallituksen koulutustiedon hakupalvelu Koulutusnetti: <http://www.koulutusnetti.fi>

Opetushallituksen opetus- ja kulttuuritoimen rahoitusjärjestelmän raportit: <http://vos.uta.fi>

Oppilaitostietokanta OPTI, Opetushallitus

Soveltavan kielentutkimuslaitoksen tilastot

Suomen Kesäyliopistot ry:n tilastot

Tiainen Pekka, Osaamisen ja täystyöllisyyden Suomi, Työvoima 2020 loppuraportti, Työpoliittinen tutkimus 245, Työministeriö 2003

Tilastokeskus, Aikuiskoulutustutkimus 2000.

Tilastokeskus, Oppilaitostilastot 2000-2003.

Tilastokeskus, Työvoimatutkimus 2002: <http://www.tilastokeskus.fi>

Tilastokeskus, Väestötietopalvelu.

Työministeriö, Ammatillisen kehittymisen palvelut.

www.oph.fi/rahoitus

Liitteet

1. Työpaikat toimialoittain ja maakunnittain vuosina 2005-2015

LIITE 1

Työpaikat toimialoittain ja maakunnittain v. 2005-2015

Toimiala	Varsinais-Suomi			Satakunta		
	v. 2005	v. 2015	Muutos %	v. 2005	v. 2015	Muutos %
1 Maatalous	8 900	9 000	1	4 400	3 800	-14
2 Metsätalous	500	700	40	600	500	-17
3 Metsäteollisuus	5 300	4 600	-13	4 800	4 000	-17
4 Metallituotteiden valmistus	5 300	6 000	13	2 500	2 200	-12
5 Koneiden ja laitteiden valmistus	7 000	6 600	-6	4 400	4 200	-5
6 Sähköteknisten tuotteiden valmistus	9 500	9 300	-2	500	300	-40
7 Kulkuneuvojen valmistus	5 900	4 800	-19	1 900	1 200	-37
8 Instrumenttien yms. Tuotteiden valmistus	700	700	0	100	0	-100
9 Muu metalliteollisuus	900	800	-11	2 700	2 500	-7
10 Muu teollisuus	13 300	11 800	-11	9 400	10 100	7
11 Rakennustoiminta	14 400	14 300	-1	5 400	5 000	-7
12 Kauppa	27 500	31 300	14	10 700	10 300	-4
13 Liikenne	14 500	14 900	3	6 200	5 200	-16
14 Rahoitus-, vakuutus-, kiinteistöala ja liike-elämän palvelut	20 000	19 800	-1	7 400	6 900	-7
15 Julkinen hallinto, maanpuolustus ja yleinen turvallisuus	8 900	8 600	-3	4 400	4 100	-7
16 Puhtaanapito ja ympäristöhuolto	4 000	5 600	40	1 100	700	-36
17 Opetus ja tutkimus	14 500	15 200	5	5 500	4 600	-16
18 Terveystieteiden tutkimus	15 900	20 000	26	7 400	9 400	27
19 Sosiaalihuolto	12 900	11 600	-10	5 800	5 200	-10
20 Järjestötoiminta	2 300	1 800	-22	1 200	900	-25
21 Kulttuuritoiminta	3 100	3 200	3	1 300	1 300	0
22 Kotitalouksien käyttämät palvelut	3 600	3 500	-3	1 900	1 700	-11
23 Elinkeino tuntematon	3 900	3 900	0	1 900	1 900	0
Yhteensä	202 800	208 000	3	91 500	86 000	-6

Toimiala	Pirkanmaa			Keski-Suomi		
	v. 2005	v. 2015	Muutos %	v. 2005	v. 2015	Muutos %
1 Maatalous	4 300	3 400	-21	4 500	4 900	9
2 Metsätalous	1 000	700	-30	1 500	1 500	0
3 Metsäteollisuus	10 800	8 900	-18	8 700	8 000	-8
4 Metallituotteiden valmistus	3 600	1 000	-72	1 700	500	-71
5 Koneiden ja laitteiden valmistus	9 600	9 000	-6	5 400	5 100	-6
6 Sähköteknisten tuotteiden valmistus	6 800	9 700	43	2 000	2 000	0
7 Kulkuneuvojen valmistus	1 100	800	-27	1 000	2 900	190
8 Instrumenttien yms. Tuotteiden valmistus	2 200	3 200	45	700	600	-14
9 Muu metalliteollisuus	800	600	-25	500	300	-40
10 Muu teollisuus	17 800	17 100	-4	4 300	3 700	-14
11 Rakennustoiminta	12 500	13 400	7	7 200	8 300	15
12 Kauppa	25 000	24 500	-2	12 100	11 900	-2
13 Liikenne	13 100	14 100	8	5 900	6 100	3
14 Rahoitus-, vakuutus-, kiinteistöala ja liike-elämän palvelut	19 300	18 400	-5	9 000	8 900	-1
15 Julkinen hallinto, maanpuolustus ja yleinen turvallisuus	7 800	7 700	-1	5 300	4 800	-9
16 Puhtaanapito ja ympäristöhuolto	3 100	3 600	16	2 400	4 100	71
17 Opetus ja tutkimus	14 800	15 000	1	8 800	8 100	-8
18 Terveystieteiden huolto	15 500	19 100	23	8 000	9 200	15
19 Sosiaalihuolto	12 700	11 800	-7	6 800	6 100	-10
20 Järjestötoiminta	2 400	1 600	-33	1 700	1 300	-24
21 Kulttuuritoiminta	4 000	4 000	0	1 700	1 800	6
22 Kotitalouksien käyttämät palvelut	3 600	3 300	-8	1 700	1 600	-6
23 Elinkeino tuntematon	4 000	4 000	0	2 500	2 500	0
Yhteensä	195 800	194 900	0	103 400	104 200	1

Toimiala	Etelä-Pohjanmaa			Pohjanmaa		
	v. 2005	v. 2015	Muutos %	v. 2005	v. 2015	Muutos %
1 Maatalous	8 300	9 000	8	5 300	5 100	-4
2 Metsätalous	600	300	-50	300	200	-33
3 Metsäteollisuus	3 700	2 400	-35	3 500	3 100	-11
4 Metallituotteiden valmistus	2 600	2 000	-23	1 700	1 100	-35
5 Koneiden ja laitteiden valmistus	2 600	2 500	-4	3 200	3 000	-6
6 Sähköteknisten tuotteiden valmistus	300	100	-67	3 600	3 000	-17
7 Kulkuneuvojen valmistus	1 000	800	-20	1 700	2 000	18
8 Instrumenttien yms. Tuotteiden valmistus	0	0	-	200	200	0
9 Muu metalliteollisuus	400	200	-50	700	600	-14
10 Muu teollisuus	5 900	6 000	2	4 000	3 900	-3
11 Rakennustoiminta	4 500	4 300	-4	3 900	4 100	5
12 Kauppa	9 300	8 100	-13	8 300	8 200	-1
13 Liikenne	4 100	3 700	-10	4 900	4 900	0
14 Rahoitus-, vakuutus-, kiinteistöala ja liike-elämän palvelut	5 000	5 500	10	6 300	6 800	8
15 Julkinen hallinto, maanpuolustus ja yleinen turvallisuus	2 900	2 900	0	3 700	3 500	-5
16 Puhtaanapito ja ympäristöhuolto	1 000	1 000	0	900	1 100	22
17 Opetus ja tutkimus	5 400	4 800	-11	5 500	5 100	-7
18 Terveystieteiden huolto	6 400	7 400	16	6 500	7 900	22
19 Sosiaalihuolto	4 700	4 100	-13	5 300	4 800	-9
20 Järjestötoiminta	1 200	900	-25	1 000	700	-30
21 Kulttuuritoiminta	800	700	-13	1 100	1 000	-9
22 Kotitalouksien käyttämät palvelut	1 400	1 200	-14	1 300	1 100	-15
23 Elinkeino tuntematon	2 100	2 100	0	1 600	1 600	0
Yhteensä	74 200	70 000	-6	74 500	73 000	-2

Toimiala	Keski-Pohjanmaa			Koko maa		
	v. 2005	v. 2015	Muutos %	v. 2005	v. 2015	Muutos %
1 Maatalous	2 500	1 900	-24	80 000	70 500	-12
2 Metsätalous	100	100	0	14 200	12 300	-13
3 Metsäteollisuus	800	700	-13	109 900	101 200	-8
4 Metallituotteiden valmistus	300	400	33	44 300	44 100	0
5 Koneiden ja laitteiden valmistus	400	300	-25	63 700	63 500	0
6 Sähköteknisten tuotteiden valmistus	100	100	0	64 100	67 100	5
7 Kulkuneuvojen valmistus	200	300	50	21 400	18 900	-12
8 Instrumenttien yms. Tuotteiden valmistus	0	0	-	13 100	13 700	5
9 Muu metalliteollisuus	800	900	13	21 100	20 600	-2
10 Muu teollisuus	2 300	2 000	-13	129 100	112 300	-13
11 Rakennustoiminta	1 700	1 600	-6	132 200	130 900	-1
12 Kauppa	3 700	3 800	3	327 400	342 500	5
13 Liikenne	1 400	1 000	-29	165 300	163 000	-1
14 Rahoitus-, vakuutus-, kiinteistöala ja liike-elämän palvelut	1 600	1 200	-25	261 100	263 800	1
15 Julkinen hallinto, maanpuolustus ja yleinen turvallisuus	1 300	1 300	0	122 100	118 800	-3
16 Puhtaanapito ja ympäristöhuolto	400	600	50	39 100	37 000	-5
17 Opetus ja tutkimus	2 400	2 200	-8	174 500	168 800	-3
18 Terveystieteiden tutkimus	2 700	3 900	44	169 500	187 200	10
19 Sosiaalihuolto	1 900	1 700	-11	156 600	161 700	3
20 Järjestötoiminta	400	300	-25	39 200	34 600	-12
21 Kulttuuritoiminta	500	500	0	46 400	46 100	-1
22 Kotitalouksien käyttämät palvelut	400	400	0	38 100	41 700	9
23 Elinkeino tuntematon	700	700	0	47 700	47 700	0
Yhteensä	26 600	25 900	-3	2 280 100	2 268 000	-1

Lähde: Tilastokeskus, väestölaskentatiedot 1995 ja 2000 sekä Työvoima2020 ja Opetushallitus

Åtgärdsprogram för den svenskspråkiga vuxenutbildningen i Västra Finlands län

– ett sammandrag av landskapsrapporterna för
Egentliga Finland och Österbotten

Inledning	105
<hr/>	
1. Bakgrund och mål	105
<hr/>	
1.1. Verksamhetsmiljön och befolkningens utbildningsstruktur	105
1.2. Målsättningar för den vuxna befolkningens utbildningsnivå	106
2. Deltagande i och utbudet av vuxenutbildning	108
<hr/>	
2.1. Svenskspråkig vuxenutbildning inom undervisningsministeriets förvaltningsområde	108
2.1.1. <i>Gymnasieutbildning</i>	108
2.1.2. <i>Examensinriktad yrkesutbildning</i>	109
2.1.3. <i>Yrkehögskoleutbildning</i>	109
2.1.4. <i>Universitetsutbildning</i>	109
2.1.5. <i>Fritt bildningsarbete</i>	110
2.2. Arbetskraftspolitisk utbildning	110
3. Nätverket av vuxenutbildningsanordnare, styrning och samarbete	113
<hr/>	
3.1. Utbildningsenheterna	113
3.2. Yrkesutbildningsanordnarna i västra finlands län år 2005	113
3.3. Samarbete och arbetsfördelning i regionerna	113
3.4. Vuxenutbildningens styrsystem	114
4. Vuxenutbildningens resurser	115
<hr/>	
4.1. Finansiering	115
4.2. Undervisningspersonalen	115
5. Tillgången till och jämlikheten i vuxenutbildningen	116
<hr/>	
6. Samarbete mellan landskapen	117
<hr/>	
7. Regional utveckling	118
<hr/>	
8. Förslag till åtgärder för utvecklingen av vuxenutbildningen i västra finlands län	120
<hr/>	
Källor	122
<hr/>	

Inledning

I resultatavtalet för år 2004 har undervisningsministeriet och länsstyrelserna kommit överens om att länsstyrelserna i samråd med regionens Arbetskrafts- och näringscentraler (TE-centraler), landskapsförbund och anordnare av vuxenutbildning (yrkes-, yrkeshögskole- och universitetsutbildning för vuxna, fritt bildningsarbete) utarbetar regionala åtgärdsprogram för vuxenutbildningen. I programmen skall ingå en bedömning av de utbildningsbehov som regionens näringsliv och vuxenbefolkning har samt av utbildningsutbudet och dess utvecklingsbehov. Utarbetandet av de regionala programmen baserar sig på ”Utvecklingsplanen för Utbildning och forskning 2003-2008” samt på undervisningsministeriets strategi för regional utveckling och på promemorian som den parlamentariska arbetsgruppen för vuxenutbildning (PAT) färdigställde år 2003.

Utarbetandet av åtgärdsprogrammen har skett i två faser. Inom Västra Finlands län utarbetades först två regionala program för svenskspråkig vuxenutbildning, ett för Egentliga Finland och ett för Österbotten. Åtgärdsprogrammet för den svenskspråkiga vuxenutbildningen i Västra Finlands län har sedan sammanställts utgående från de regionala rapporterna. I beredningen av åtgärdsprogrammen har statistik gällande utbildningen inom undervisningsministeriets förvaltningsområde samt i tillämpliga delar statistik över den arbetskraftspolitiska utbildningen använts. Vuxenutbildning, som hör till övriga ministerier är förhållandevis liten, och har delvis av tidsmässiga skäl och delvis p.g.a. bristfällig statistik lämnats utanför programmet. Detsamma gäller företagens egen personalutbildning. Vidare har en förfrågan riktad till sakkunniga inom vuxenutbildningen i regionerna gjorts. Efter att resul-

tatet av förfrågan hade sammanställts samlades de sakkunniga till ett arbetsmöte där olika utvecklingsförslag för vuxenutbildningen diskuterades.

Det har varit svårt att göra en beskrivning av vuxenutbildningen i regionerna eftersom den tillgängliga statistiken inte alltid har varit jämförbar. Att få fram tillförlitlig statistik gällande svenskspråkiga studerande har ytterligare försvårat arbetet.

Landskapsrapporterna och föreliggande sammandrag har skrivits av inspektörerna för bildningsväsendet Carola Bryggman och Marianne West-Ståhl vid länsstyrelsen i Västra Finlands län. Statistikmaterialet har utarbetats av koordinatörerna Jukka Kohonen, Jaana Lepistö och Sanna Kankanpää, samtliga anställda för det riksomfattande utarbetandet av åtgärdsprogrammen och placerade vid länsstyrelsen i Västra Finlands län. En ledningsgrupp bestående av representanter för undervisningsministeriet och länsstyrelserna har bistått koordinatörerna i deras arbete.

1. Bakgrund och mål

1.1. Verksamhetsmiljön och befolkningens utbildningsstruktur

I Västra Finlands län är den svenskspråkiga befolkningen koncentrerad till landskapen Egentliga Finland, Österbotten och Mellersta Österbotten. År 2003 bodde 123 122 personer med svenska som modersmål i dessa landskap. I Egentliga Finland bor ca 10 % och i Österbotten + Mellersta Österbotten ca 34 % av landets svenskspråkiga befolkning. Inom landskapet Österbotten är hela 52 % av den totala befolkningen

svenskspråkig. Den svenskspråkiga befolkningen i Egentliga Finland är koncentrerad till regionkommunen Åboland och utgör ca 6 % av landskapets befolkning.

Till sin utbildningsstruktur är landskapen olika. I Egentliga Finland är andelen svenskspråkiga 25-64 åringar, som saknar en examen efter grundläggande utbildning lägre än i Österbotten och i hela landet medan andelen personer med enbart en studentexamen är högre. Att andelen studenter är högre kan bero på att studerande vid Åbo Akademi har mantalsskrivit sig i Åbo. Procentuellt sett är andelen personer som avlagt en grund-, yrkes- eller specialyrkesexamen betydligt lägre än genomsnittet medan andelen högskoleutbildade är hela 7 % högre än i hela landet.

I Österbotten är andelen svenskspråkiga 25-64 åringar utan examen efter den grundläggande utbildningen densamma som för hela landet. Andelen studenter är lägre än genomsnittet. Däremot är andelen personer med grund-, yrkes- eller specialyrkesexamen högre än medeltalet i hela landet. Andelen högskoleutbildade är betydligt lägre än i Egentliga Finland och också 3 % lägre än i hela landet.

Arbetslöshetsgraden är lägre i både Egentliga Finland och Österbotten än i hela landet. Dessutom är arbetslösheten ca 2 % lägre i de svensk- och tvåspråkiga kommunerna.

1.2. Målsättningar för den vuxna befolkningens utbildningsnivå

Den parlamentariska arbetsgruppen för vuxenutbildning, som lämnade sitt betänkande i början av 2002, har dragit upp riktlinjerna för vuxenutbildningspolitiken under detta decennium. Arbetet inföll under en tid då avgången från arbetskraften, regionutvecklingen och utvecklingen av befolkningens utbildningsstruktur fick stor genomslagskraft i diskussionen. Utgående från dessa utgångspunkter föreslår arbetsgruppen en kännbar höjning av kompetensnivån hos befolkningen i arbetsför ålder, en höjning av de underrepresenterade gruppernas utbildningsnivå samt att den sociala integrationen upprätthålls och utvecklas. Till stöd för dessa mål föreslog arbetsgruppen flera åtgärder för att utveckla vuxenutbildningssystemet. Utvecklingsförsla-

gen gällde bl.a. organiseringen av och olika arrangemang inom vuxenutbildningen, styrningen av systemet, vuxenutbildningens finansiering och åtgärder för att utveckla de regionala effekterna. Målet är ett vuxenutbildningssystem som inom alla regioner och branscher svarar såväl mot de vuxnas egna som mot arbetslivets behov.

I betänkandet läggs särskild vikt vid vuxenutbildningens regionala täckning och nätverk av utbildningsanordnare. Man konstaterar bl.a. att det finns regionala skillnader gällande befolkningsunderlag, arbetsmarknader och näringsstrukturer, vilket innebär att läroinrättningarna och utbildningsanordnarna har olika förutsättningar för sin verksamhet. Att säkerställa basfinansieringen på alla utbildningsnivåer betraktas som centralt ur ett regionalt utbuds- och tillgångsperspektiv. Samtidigt som man vill sörja för tillgången på vuxenutbildning lägger man vikt vid utbudet av utbildning som motsvarar läroanstalternas grundläggande uppgift. Alla utbildningsanordnare fokuserar alltså på just sitt specifika utbildningsutbud även inom vuxenutbildningen. I regionerna är det också viktigt att det finns ett starkt samarbete mellan alla vuxenutbildningsaktörer och att man i samarbetet tar hänsyn till näringslivets och andra utvecklingsbehov i regionen. Samarbetet bör gälla både förvaltningen och verksamheten. Utifrån denna grund föreslår den parlamentariska arbetsgruppen följaktligen att man utarbetar strategier för vuxenutbildningens regionala verkningar. Länsstyrelsernas aktuella regionala åtgärdsprogram för vuxenutbildningen uppfyller just detta mål.

I regeringsprogrammet och utvecklingsplanen för utbildning och forskning sägs att vuxenutbildningen skall utvecklas enligt arbetsgruppens förslag. På grund av de centrala samhälleliga och demografiska förändringarna lyfts vuxenutbildningen fram som ett tyngdpunktsområde i planen. Av målet att höja befolkningens sysselsättningsgrad följer bl.a. att de unga, som har en examen och som vill avlägga en annan examen på samma nivå, styrs till kortare vuxenutbildningsprogram som lättare kan genomföras vid sidan av arbetet.

Också i utvecklingsplanen intar den regionala utvecklingen av vuxenutbildningen samt vuxenutbildningens effekter på regionutvecklingen en central

Tabell 1. Landskapens nyckeltal

Område	Egentliga Finland	Österbotten	Mellersta Österbotten	Hela landet (båda språken)
BNP/invånare (eur) år 2002	24 926	20 723	17 241	23 371
Befolkningsstäthet, år 2003	42	22	13	17
Antalet invånare i landskapet totalt	452 444	173 111	70 584	5 210 732
Antalet svenskspråkiga i landskapet	26 329	90 114	6 679	289 868
Andelen svenskspråkiga av 15 - 64-åringarna	5%	49%	9%	5%
Andelen utlänningar av 15 - 64-åringarna	3%	2%	1%	3%
Utbildningsindex år 2002	284	272	246	289
Svenskspråkiga 25 - 64-åringar, utbildningsstruktur år 2002				
Ej examen efter grundläggande utbildning	23%	26%	31%	26%
Studentexamen	8%	3%	4%	5%
Grund-, yrkes-, specialyrkesexamen	26%	37%	33%	34%
Institut + yrkesutbildning på högre nivå	21%	21%	20%	19%
YH- och lägre högskoleexamen	6%	5%	4%	5%
Högre högskoleexamen	17%	7%	7%	10%
Sysselsättningsgrad år 2003	70%	69%	67%	65%
Arbetslöshetsgrad år 2004 (december)	10%	8%	11%	12%
Andelen under 25-åringar av de arbetslösa	12%	13%	14%	12%
Andelen över 50-åringar av de arbetslösa	36%	37%	25%	35%
Andelen långtidsarbetslösa	24%	23%	23%	25%
Arbetsplatser totalt år 2002	195 216	75 864	28 178	2 226 894
Näringsgrenens andel i landskapet jmf med hela landet				
Jord- och skogsbruk	5%	8%	12%	5%
Gruvdrift	0,2 %	0,1 %	0,2 %	0,2 %
Industri	23%	25%	19%	19%
El-, gas- och vattenförsörjning	0,6 %	0,7 %	1%	0,7 %
Byggverksamhet	7%	5%	6%	6%
Handel, hotell- och restaurangverksamhet	14%	11%	13%	15%
Transport, magasinering, kommunikation	7%	6%	7%	7%
Finansiering, fastighets- mm tjänster	12%	9%	8%	14%
Samhällstjänster	30%	32%	32%	32%
Näringsgren okänd	2%	2%	3%	2%

plats. Särskild uppmärksamhet fås vid ett heltäckande läroanstaltsnät för vuxenutbildningen, som därmed säkerställer den regionala tillgången till vuxenutbildning. Utöver utbildningsorganisationerna uppmärksammas samarbetet mellan olika förvaltningsområden i utvecklingen av studiemöjligheter för vuxna. Likaså poängteras bägge språkgruppernas behov.

Beträffande svenskspråkiga vuxna finns inga specificerade mål utöver de riksomfattande målsättningarna. Prognostiseringar gällande vuxenutbildningen har inte heller gjorts skilt för svenskspråkiga. Prognostiseringsprojektet Yrke 2015 gällde andra stadiets yrkesutbildning för unga.

I landskapsöversikterna för både Egentliga Finland och Österbotten fram till år 2020 betonas utbildningen och kompetensutvecklingen som en viktig faktor i visionerna om landskapens tillväxt och utveckling. Utvecklandet av arbetsmetoder, inlärningsmaterial och -redskap för att stöda livslångt lärande ses som en utmaning. Kunskapsnivån och yrkeskunskaperna hos befolkningen bör höjas.

2. Deltagande i och utbudet av vuxenutbildning

I kapitel 2 ingår uppgifter om antalet studerande som deltagit i svenskspråkig vuxenutbildning. Statistiken är sällan uppdelad på språklig grund och det är därför svårt att få fram exakta uppgifter om svenskspråkiga studerande, detta gäller speciellt tvåspråkiga läroanstalter. Uppgifterna är därför inte helt exakta utan bör uppfattas som riktgivande.

2.1. Svenskspråkig vuxenutbildning inom undervisningsministeriets förvaltningsområde

2.1.1. Gymnasieutbildning

Både vuxna och unga gymnasiestuderande kan numera avlägga gymnasiestudier helt eller delvis på distans. För svenskspråkiga studerande har Utbildningsstyrelsen genom projektet DUSÖR (Distans- och flerformsstudier över regiongränserna) låtit producera

Tabell 2. Antal vuxenstuderande som inledde en examensinriktad yrkesutbildning på andra stadiet år 2002

	Egentliga Finland	Österbotten	Svenskfinland
Grundläggande yrkesutbildning			
- fristående yrkesprov	0	116	221
- läroplansbaserad utbildning	13	60	115
Yrkes-/specialyrkesexamen	35	94	301
Läroavtalsutbildning			
- grundläggande yrkesutbildning	5	93	172
- tilläggsutb. (yrkes-/spec.yrkesex)	4	125	258
Sammanlagt	57	488	1067

kurser på Internet. Målsättningen är att verksamheten inom Dusör skall engagera hela Svenskfinland.

Det finns endast ett svenskspråkigt vuxengymnasium i Västra Finlands län; Vasa svenska aftonläroverk, som våren 2005 har 369 inskrivna studerande. Här ingår både heltidsstuderande (64), ämnesstuderande (134) och kombistuderande (171).

Av de heltids- och ämnesstuderande är 94 % från Österbotten. Av totalt 134 ämnesstuderande är sex från Egentliga Finland.

Planerna på ett svenskt vuxengymnasium (distansgymnasium) med placering i Åbo har diskuterats under många år. Senast kartlades elevunderlaget år 2003 men då kunde verksamheten inte inledas eftersom elevantalet inte nådde minimigränsen om 20 studerande. Om minimigränsen nås görs ett nytt försök att starta vuxengymnasiet hösten 2006.

2.1.2. Examensinriktad yrkesutbildning

Inom den examensinriktade yrkesutbildningen inledde 545 personer i Västra Finlands län en utbildning med sikte på grund-, yrkes- eller specialyrkesexamen. Detta var 51 % av dem som inledde en utbildning i Svenskfinland.

I Egentliga Finland var antalet vuxenstuderande lågt. Inom den grundläggande utbildningen ordnades ingen skild vuxenutbildning överhuvudtaget. Överlag har skild grundläggande yrkesutbildning för vuxna sällan ordnats med undantag av år 2001 då en utbildning inom handel och administration inleddes. Vuxna som vill avlägga en grundexamen är därför hänvisade till ungdomsutbildningen. Något flera inledde en yrkes- eller specialyrkesexamensinriktad utbildning medan deltagandet i läroavtalsutbildning var lågt. Vuxna har deltagit i grundläggande yrkesutbildning inom branscherna sjöfart, handel och administration, social- och hälsovård samt turism. Yrkesexamensinriktad utbildning har ordnats inom naturbruk, teknik, handel och turism. De studerande inom läroavtalsutbildningen har deltagit i utbildning inom branscherna teknik, social- och hälsovård, fritid och idrott, turism, kosthåll och ekonomibranschen samt handel och administration.

I Österbotten var det många vuxna som inledde en grundläggande yrkesutbildning, både som fristående yrkesprov och som läroavtalsutbildning. Det största

antalet studerande fanns inom branscherna teknik, naturbruk, handel samt social- och hälsovård. Inom dessa branscher arrangerades också skilda grupper för vuxna. Bland alla vuxenstuderande i Svenskfinland som var integrerade i ungdomsutbildning var drygt hälften från Österbotten. Deltagande i yrkes- eller specialyrkesexamensinriktad utbildning begränsades främst till branscherna handel, social- och hälsovård samt teknik.

2.1.3. Yrkeshögskoleutbildning

Statistiken gällande yrkeshögskoleutbildningen är bristfällig och länsstyrelsen har därför gjort en direkt förfrågan till yrkeshögskolorna. I uppgifterna ingår det totala antalet vuxenstuderande inom yrkeshögskolorna.

I Egentliga Finland har i medeltal 116 personer studerat inom olika examensinriktade utbildningsprogram för vuxna åren 2000-2003. Av dessa var i medeltal 46 studerande inom teknik och kommunikation och närmare bestämt sjöfart, i medeltal 33 studerande inom social-, hälso- och idrottsområdet. Utbildning ordnades även inom turism samt inom kultur.

Specialiseringsstudier har ordnats inom sjöfart samt social- och hälsovård men hittills dock i liten skala. Öppen yrkeshögskoleundervisning har ordnats i någon mån men är ännu under utveckling.

I Österbotten har i medeltal 59 personer studerat inom examensinriktad utbildning för vuxna åren 2000-2003. Fördelningen per utbildningsområde var i medeltal 24 studerande inom teknik och kommunikation, i medeltal 17 studerande inom social-, hälso- och idrottsområdet och 16 studerande inom det samhällsvetenskapliga, företagsekonomiska och administrativa området. Dessutom fanns det ett fåtal studerande inom området kultur.

Inom Svenska yrkeshögskolan ordnades även många specialiseringsstudier (20-40 sv) inom områdena IT, social- och hälsovård samt företagande/ledarskap. I medeltal deltog 312 studerande i dessa under åren 2000-2003.

2.1.4. Universitetsutbildning

Åbo Akademi har sitt huvudsäte i Åbo och där finns fem fakulteter; ekonomisk-statsvetenskapliga (ESF), humanistiska (HF), kemisk-tekniska (KTF), matema-

tisk-naturvetenskapliga (MNF) och teologiska fakulteten (TF). Till Åbo Akademi hör också pedagogiska (PF) samt samhälls- och vårdvetenskapliga fakulteten (SVF) i Vasa. År 2003 var 7950 studerande inskrivna i Åbo Akademi, av dessa studerade 5980 i Åbo och 1970 i Vasa. Antalet nyinskrivna var 910, varav 620 i Åbo och 290 i Vasa.

Åbo Akademi har två fortbildningscentraler, en i Åbo och en i Vasa, vilka ansvarar för den öppna universitetsutbildningen och för fortbildning. År 2004 var antalet studerande 4655 inom den öppna universitetsundervisningen och antalet har stadigt ökat under de senaste åren. I synnerhet kvinnorna har sett öppna universitetet som en god utbildningsmöjlighet. Drygt 70 % av de studerande var kvinnor. Utbildningen ordnas inom ett stort antal ämnesområden och omfattningen varierar från 2 till 45 sv.

Åbo Akademi erbjuder även magisterprogram, där utbildningen består av 1,5-2 åriga ofta mångvetenskapliga program som leder till en högre högskoleexamen. För närvarande delfinansierar länsstyrelsen med medel ur Europeiska socialfonden projektet ExFort. Inom projektet erbjuds examensinriktad fortbildning inom informationsbehandling och informationssystem. Tolv studerande har inlett utbildningen.

Hösten 2005 planerar Åbo Akademi att i Österbotten inleda en examensinriktad fortbildning inom farmaci. Ansökan om ESF-finansiering för 20 studerande med inriktning på farmaceutexamen har inlämnats till länsstyrelsen.

Inom Åbo Akademi avlades år 2004 ca 7000 sv via nätkurser, varav ca 5700 sv avlades i enheterna i Åbo och ca 1200 sv i enheterna i Vasa. Ca 3200 studerande deltog i nätkurserna (ca 2400 i Åbo- och ca 780 deltagare i Vasaenheterna). Den öppna universitetsundervisningens andel i Akademiens nätkurser utgör ca 43 % både vad gäller antal deltagare och avlagda studieveckor. Vidare är alla fortbildningskurser för lärare på första och andra stadiet nätbaserade men sällan dock till 100 % virtuella. På nätkurser inom rektorsutbildningar och lärarfortbildningar fanns ca 200 deltagare, vilka avlade ca 1000 sv. Nätkurserna ordnades inom samtliga fakulteter med undantag av KTF. Största antalet deltagare och avlagda kurser hade MNF, ESF och PF.

Svenska handelshögskolan har sedan 1980 en enhet i Vasa och drygt en femtedel av Hankens 2400 studerande finns i Vasa. I Vasa kan man välja mellan fem olika huvudämnen: finansiell ekonomi, företagande och företagsledning, marknadsföring, redovisning och handelsrätt. Vid Svenska handelshögskolan ordnas öppen högskoleutbildning år 2005 inom följande områden: Ekonomisk politologi, finansiell ekonomi, företagande och företagsledning, handelsrätt, informationsbehandling, marknadsföring, nationalekonomi, redovisning, statistik och ekonomisk matematik, företagsgeografi, tyska, engelska, spanska och svenska. Utbildningarnas omfattning varierar från 2 till 5 sv.

2.1.5. Fritt bildningsarbete

Inom den fria bildningen i Egentliga Finland genomfördes åren 2000-2002 i medeltal drygt 17700 undervisningstimmar per år. Av dessa hölls ca 13700 timmar i regionens fem svensk- och tvåspråkiga medborgarinstitut och ca 4000 timmar i de två folkhögskolorna.

I Österbotten genomfördes i medeltal drygt 110 000 undervisningstimmar per år. Av dessa hölls ca 48 900 timmar i regionens svenskspråkiga medborgarinstitut och ca 24 000 timmar i de tvåspråkiga medborgarinstituten. Folkhögskolornas andel var i medeltal ca 36 000 timmar per år.

Undervisningstimmarerna inom fritt bildningsarbete användes främst inom allmän utbildning. Medborgarinstitutets andel av den yrkesinriktade tilläggsutbildningen var ännu i slutet av 1990-talet högre men minskade efter att finansieringssystemet ändrades. I folkhögskolornas verksamhet utgör yrkesutbildningen en viktig del. Andelen utbildningar inom öppen yrkeshögskole- och universitetsundervisning var marginal, likaså utbildning beställd av arbetsgivare.

2.2. Arbetskraftspolitisk utbildning

Arbetslösheten i de svensk- och tvåspråkiga kommunerna med svenska som majoritetsspråk har under en lång tid i regel varit ca 2 % lägre än i landskapen i övrigt. Däremot har det visat sig att svenskspråkiga i genomsnitt oftare är långtidsarbetslösa än samtliga arbetssökande.

Egentliga Finland

Universitet och högskolor

Åbo Akademi
Yrkeshögskolan Sydväst
Åbo Yrkeshögskola, t.o.m.
hösten 2005

Yrkesutbildningscenter för vuxna

Karis kurscenter/Pargas

Yrkesläroanstalter

Finlands fiskeri- och miljöinstitut
Åbo yrkesinstitut
Yrkesinstitutet Sydväst
Åbolands yrkesinstitut
Vuxengymnasier

Folkhögskolor

Houtskärs kyrkliga folkhögskola
Åbolands folkhögskola

Medborgar- och arbetarinstitut

Dragsfjärds arbetarinstitut
Kimitobygdens medborgarinstitut
Pargas-Nagu medborgarinstitut
Skärgårdshavets medborgarinstitut
Åbo sv.arbetarinstitut

Studiecentraler

Svenska studiecentralen

Österbotten

Universitet och högskolor

Åbo Akademi
Svenska handelshögskolan
Mellersta Österbottens yrkeshögskola
Svenska yrkeshögskolan
Vasa yrkeshögskola

Vuxengymnasier

Vasa svenska aftonläroverk

Yrkesutbildningscenter för vuxna

Korsnäs kurscenter
Vasa yrkesutbildningscenter för vuxna

Yrkesläroanstalter

Hantverksskolan Optima
Handelsinstitutet Optima
Lannaslundsskolan Optima
Yrkeskolan Optima
Yrkesträningskolan Optima
Svenska yrkesinstitutet
Vasa yrkesinstitut
Vocana

Studiecentraler

Svenska studiecentralen

Folkhögskolor

Evangeliska folkhögskolan i Österbotten
Fria Kristliga Folkhögskolan
Kristliga folkhögskolan i Nykarleby
Kronoby folkhögskola
Lappfjärds folkhögskola Ab
Norrvala folkhögskola
Svenska Österbottens folkakademi

Medborgar- och arbetarinstitut

Jakobstads svenska arbetarinstitut
Kaskö medborgarinstitut
Korsholms vuxeninstitut
Kristinestads medborgarinstitut
Kronoby medborgarinstitut
Malax-Korsnäs medborgarinstitut
Nykarleby arbetarinstitut
Närpes medborgarinstitut
Pedersöre medborgarinstitut
Vasa arbetarinstitut
Vörå-Oravais-Maxmo medborgarinstitut

Övriga

Vasa sommaruniversitet

Källa: www.koulutusnetti.fi

Tabell 3. Yrkesutbildningsanordnare i Svenskfinland år 2005

Yrkesutbildningsanordnare i Svenskfinland år 2005						
	Antal	Grundläggande yrkesutbildning			Yrkesinriktad tilläggsutbildning	
		Totala antalet studieplatser fr.o.m. 1.1.2005 (unga och vuxna)	varav maximiantal platser för fristående examen	Studerande inom läroavtal (grundl. yrkesutb.) 2004	Årsverken inom yrkesinriktad tilläggsutbildning (läroanstalt) 2004	Beviljade platser inom läroavtal (tilläggsutb.) 2004
Utbildningsanordnare sammanlagt	15	3 695	560	174	359	210
Kommuner	3	30	30	0	147	0
Korsnäs kommun		30	30	0	146,7	0
Vasa stad, tvåspråkig						
Åbo stad, tvåspråkig						
Samkommuner	5	2665	300	168	183	210
Optima samkommun		1135	80	157,5	62,1	175
Samkommunen för utbildning i Sydösterbotten		210	0	0	13,0	0
Samkommun för Kronoby folkhögskola		0	0	0	13,0	0
Svenska Österbottens förbund för utbildning och kultur		1080	210	0	95,2	0
Åbolands yrkesinstitut samkommun		240	10	10,5	0,0	35
Statliga	0	0	0	0	0	0
Privata	7	1030	260	6	176	0
Ab Utbildning Sydväst, verkar i två län		765	230	6	120,1	0
Stiftelsen för fiskeri- och sjöfartsutbildning, tvåspråkig						
Fria kristliga folkhögskoleföreningen *)		40	0	0	0,0	0
Garantiföreningen för Åbolands folkhögskola *)		70	5	0	12,0	0
Norrvalla Folkhälsan Ab *)		40	0	0	14,0	0
Ab Svenska Folkhögskolan *)		70	20	0	25,0	0
Österbottens svenska kristliga folkhögskolesällskap *)		45	5	0	4,4	0

*) Endast platserna för grundläggande yrkesutbildning och yrkesinriktad tilläggsutbildning
Källa. Undervisningsministeriet

Utbudet av svenskspråkig arbetskraftsutbildning är litet och största delen är s.k. yrkesförberedande utbildning. Den ordnas huvudsakligen av Korsnäs och Karis Kurscenter. I Österbotten har även Optima och Svenska yrkesinstitutet ordnat utbildning inom handel och administration, teknik samt social- och hälsovård. Några examensinriktade utbildningar, som t.ex. närvårdarutbildning har ordnats i Egentliga Finland. Dessutom upphandlar arbetskraftsbyråerna enstaka studieplatser av olika läroanstalter för sina svenskspråkiga kunder. Många svenskspråkiga arbetslösa torde dessutom delta i finskspråkiga utbildningar.

3. Nätverket av vuxenutbildningsanordnare, styrning och samarbete

Synpunkterna i kapitel 3.3, 3.4, 4 och 5 baserar sig på länsstyrelsens förfrågan till sakkunniga inom vuxenutbildningen.

3.1. Utbildningsenheterna

Den finlandssvenska utbildningen kännetecknas av ett brokigt nätverk vad gäller utbildningsanordnarna. Många arbetar över landskaps-, läns- och ibland även språkgränserna. För närvarande finns följande utbildningsanordnare i Västra Finlands län, vilka kan ordna svenskspråkig vuxenutbildning:

3.2. Yrkesutbildningsanordnarna i Västra Finlands län år 2005

I tabellen nedan ingår de utbildningsanordnare, som ger yrkesinriktad utbildning både för unga och vuxna. Utbildningsplatserna inom tvåspråkiga läroanstalter har lämnats bort eftersom de inte fördelas på språklig grund i utbildningstillstånden och dessutom är enheternas majoritetsspråk finska. Utbildningsanordnarna beslutar om fördelningen, som därmed kan variera från år till år.

Korsnäs kommun är upprätthållare till KKC-Vuxenutbildning i Svenskfinland. Till den hör Korsnäs

Kurscenter i Österbotten och Karis Kurscenter i Nyland och Åboland.

Vasa stad är upprätthållare för de tvåspråkiga läroanstalterna Vasa yrkesinstitut och Vasa yrkesutbildningscenter för vuxna. Största delen av utbildningen är finskspråkig.

Åbo stad upprätthåller Åbo yrkesinstitut. Endast ett fåtal platser används för svenskspråkig utbildning.

Ab Utbildning Sydväst upprätthåller Yrkesinstitutet Sydväst, som ordnar utbildning i både Södra Finlands och Västra Finlands län.

Stiftelsen för fiskeri- och sjöfartsutbildning upprätthåller Finlands fiskeri- och miljöinstitut, som är tvåspråkigt men största delen av utbildningen är finskspråkig.

Ab Svenska Folkhögskolan upprätthåller utbildning i såväl Södra som Västra Finlands län.

I Egentliga Finland finns en och i Österbotten två läroavtalsbyråer.

3.3. Samarbete och arbetsfördelning i regionerna

De sakkunniga poängterar så gott som enhälligt behovet av ett utökat samarbete och en arbetsfördelning på alla utbildningsnivåer gällande ordnandet av den svenskspråkiga vuxenutbildningen i såväl Egentliga Finland som Österbotten. Man talar i allmänna ordalag om ett utökat samarbete men det förblir oklart vad detta konkret kunde innebära.

I enkätsvaren sägs, att både studerande och arbetsliv borde garanteras att alla utbildningar som det finns behov av kan ordnas också på svenska, även om det är fråga om enstaka studerande. Detta är endast möjligt genom en övergripande samverkan mellan utbildarna i hela Svenskfinland.

En klarare inriktning på nätverk och samarbete istället för konkurrens skulle gagna utbildningen. Men för att ett samarbete skall leda till konkreta resultat och förändringar i verksamhetsmetoder bör det vara grundat på verkliga behov. Samarbetet skulle löpa smidigare om utbildningsenheterna kunde komma överens om liknande principer och en specialisering kunde på sikt leda till bättre lönsamhet och ett bredare utbildningsutbud. Goda erfarenheter av och modeller

för samarbete som utarbetats inom olika projekt borde utnyttjas bättre i den s.k. normala verksamheten.

Flera sakkunniga konstaterar, att samarbetet mellan andra och tredje stadiets vuxenutbildning samt mellan läroanstalter och arbetslivet bör förbättras. Detsamma gäller samarbetet mellan den allmänbildande och den yrkesinriktade vuxenutbildningen.

Inom yrkesutbildningen ses samarbetet mellan grundläggande utbildning för unga och för vuxna som en viktig resurs. Det borde också finnas en arbetsfördelning gällande ordnandet av fristående examensprov och förberedande utbildning. Gemensamma principer för försäljning och köp av yrkesprovsarrangemang och yrkesprovsbedömare skulle spara resurser men samtidigt ge en bredd i utbudet. Som exempel kan nämnas ett pågående samarbete mellan utbildningsanordnarna i Österbotten.

Kunskapslyftet

Inom ramen för programmet för höjande av vuxnas utbildningsnivå – Kunskapslyftet pågår fyra regionala projekt i länet. Tre projekt finns i Österbotten och ett i Egentliga Finland. År 2004 deltog 66 studerande i utbildning inom Kunskapslyftet (59 i Österbotten och 7 i Egentliga Finland). Starten för samtliga projekt var trevande men antalet studerande har småningom ökat. Inom projekten ordnas utbildning som leder till grund-, yrkes- eller specialyrkesexamen samt utbildning för datakörkort. Samtliga projekt har insett nyttan med samarbetet och har också inlett samarbete inom den ordinarie utbildningen. Speciellt möjligheten att använda gemensamma resurser har diskuterats. Konstateras bör dock att konkurrenstanken i vissa fall ännu lever kvar och alla utbildningsanordnare har inte förbundit sig till projekten.

3.4. Vuxenutbildningens styrsystem

Vuxenutbildningen av idag styrs i hög grad av finansieringen medan lagstiftningen närmast är riktgivande. Direktiv saknas och i stället presenteras riktlinjer i olika utbildningsplaner. Detta har lett till att det helt och hållet är på utbildningsanordnarnas ansvar att ordna vuxenutbildning, vilket ställer höga krav på den regionala planeringen. Om någon anordnare väljer att

inte ordna vuxenutbildning påverkar detta tillgången till utbildning i hela regionen. Det kan också innebära att utbildning inte erbjuds inom branscher, som skulle vara viktiga med tanke på den regionala utvecklingen. Eftersom det inte finns ett styrsystem som ställer krav på ett visst utbildningsutbud finns det heller inga garantier för att utbildningsanordnarna skall få den finansiering de skulle behöva för att kunna utveckla och förverkliga vuxenutbildningen.

Bland de sakkunniga upplevs utbildningsanordnarnas rätt att besluta om utbildningsutbudet som positiv och styrningen av idag som riktig men å andra sidan efterlyser man ändå någon form av styrning. På regional nivå kunde ett mera permanent samarbete i form av t.ex. en delegation fungera som styrinstrument och göra upp mera långsiktiga strategier för vuxenutbildningen. Via samarbetet kunde också bl.a. sam användning av utrymmen och apparatur, lärarresurser, arbetsfördelning gällande yrkesprov och förberedande utbildning samt utbildning för specialgrupper koordineras. Inom samarbetet kunde man även granska utbildningsutbudet i förhållande till efterfrågan både bland studerande och inom näringslivet. Vidare poängteras flexibiliteten i ordnandet av vuxenutbildning. Långsiktiga planer behövs men det bör även vara möjligt att snabbt reagera på akuta behov.

Beträffande läroavtalsutbildningen konstateras, att styrningen är flexibel men att det saknas någon som ansvarar för teoriundervisningen. Här borde yrkesutbildningsenheterna ta en aktivare roll.

Inom yrkesutbildningen efterlyser man möjligheter att kunna påverka antalet studieplatser branschvis i samråd med olika myndigheter. Överhuvudtaget skulle flera utbildningsanordnare gärna ha en aktivare roll i planeringen och uppgörandet av olika strategier.

Några sakkunniga anser, att en eventuell styrning av vuxenutbildningen till yrkesutbildningscenter för vuxna är misslyckad sett ur ett finlandssvenskt perspektiv. Utbildningsenheterna inom yrkesutbildningen är spridda över ett stort geografiskt område och har möjlighet att ordna vuxenutbildning som når en större målgrupp. Dessutom finns lärarkrafterna och behövlig utrustning i de enheter som handhar ungdomsutbildningen.

4. Vuxenutbildningens resurser

4.1. Finansiering

De sakkunniga anser, att finansieringen för vuxenutbildningen överlag borde utvecklas så att den beaktar studerandes individuella krav och förutsättningar. Vidare upplevs arbetsgivarnas vilja att delta i finansiering av utbildning som låg, vilket gör det svårt att utbilda större grupper för arbetsgivarens direkta behov.

Finansieringen av yrkesinriktad tilläggsutbildning anses vara otillräcklig och har präglats av kortsiktighet, vilket har försvårat planeringen, lärarnas sysselsättning, ekonomin mm. inom utbildningsenheterna. I många fall räcker anslagen endast till s.k. normal utbildning medan avvikelser ställer till problem. Resurserna räcker sällan till utvecklingsarbete. Tilläggsutbildningens finansiering borde stabiliseras efter turbulensen under flera år. I systemet borde ingå en möjlighet att ansöka om ändring vid särskilda behov. I många fall förlitar sig utbildningsenheterna på extern finansiering via bl.a. olika fonder. Denna typ av finansiering är dock kortsiktig och osäker.

Gällande finansieringen inom läroavtalsutbildningen konstateras, att enhetspriset borde vara högre. Statsandelen täcker i praktiken kostnaderna för teori, examensprov och studiesociala utgifter men inte för utbildningsersättning till arbetsgivaren. Det är därför svårt att hitta arbetsgivare som är villiga att satsa på läroavtal. Yrkesexamen borde klassificeras som grundutbildning och få högre statsandelar. Kvoterna för grund- och yrkesexamina borde slopas men kunde vara kvar i fråga om specialyrkesexamen och icke-examensinriktad utbildning.

Inom fria bildningen anses statsandelssystemet vara flexibelt. Medborgarinstituten anser sig ha tillräckligt med undervisningstimmar men riktar däremot stark kritik mot indelningen i fem olika bosättningsstrukturgrupper som en faktor i finansieringen. Indelningen sker enligt befolkningstäthet per km² landareal och statsandelen mellan grupperna varierar. Institutet anser, att indelningen är orättvis eftersom den inte beaktar lokala kostnader och satsningar utan i stället ges statsandelen schablonmässigt. Systemet gynnar inte landsbygden där verksamheten ofta är som livligast. De årliga justeringarna i timantalet har ytterligare

ökat ojämlikheten mellan instituten och även här har tätorterna dragit det längsta strået.

Inom fria bildningen påtalas behovet av ett utvärderingssystem, som kunde utvecklas och samordnas mellan kommunerna. Ett s.k. kvalitetstillägg kunde ingå i finansieringssystemet utöver önskemålet om samma enhetspris per timme för alla. Någon påtalar också behovet av anslag för kortare yrkesinriktade kurser inom fria bildningen.

Kritik riktas också mot yrkeshögskolornas finansiering för vuxenstudier. Här tillämpas samma system som för dagstuderande trots att lärarbetet är större. Samanvändningen av resurser ses dock som en stor tillgång. Det finns ett behov av kortare yrkesinriktad tilläggsutbildning men för närvarande saknas resurser för detta.

Gällande universitetens finansiering för vuxenutbildning konstateras, att systemet är mycket flexibelt och tillåter att utbildningar kan inledas med relativt kort varsel. En svaghet är dock att en målinriktad, långsiktig planering inte kan utföras med nuvarande finansieringsgrunder. En tillräcklig basfinansiering för planering och utveckling av vuxenutbildningen skulle behövas för att kunna tillhandahålla både fortbildning och öppen universitetsundervisning. Här ingår verksamhet t.ex. i form av olika utvecklingsprojekt, som inte direkt är resultatbringande i form av kurser eller deltagare. Speciellt utsatta är områden, som inte har finansierande samarbetsparter (kultur, humaniora, basvetenskaper såsom matematik, fysik, kemi),

Inom den arbetskraftspolitiska utbildningen är finansieringsmodellerna ett grundläggande problem, utbildningen är attraktiv men p.g.a. de pressade ekonomiska ramarna blir kvaliteten lidande. Högklassig utbildning, vuxenutbildningslinjer och påbyggnadslinjer är ekonomiskt belastande. Ett system med enskilda studieplatser för arbetslösa kombinerat med avlönad praktik eller annan satsning från arbetsgivarens sida borde utvecklas.

4.2. Undervisningspersonalen

Då det är fråga om behörigheten bland lärarna inom yrkesutbildningen är situationen betydligt sämre inom svenskspråkig utbildning än inom finskspråkig. Av de

svenskspråkiga lärarna är 59 % behöriga medan motsvarande siffra på finskt håll är 76 %. Men också inom Svenskfinland finns det skillnader i behörigheten. I Nyland och Åboland är 53 % av lärarna inom yrkesutbildningen behöriga jämfört med 64 % i Österbotten. Variationen är mycket stor läroanstalterna emellan. Andelen behöriga lärare varierar, enligt en grov uppskattning, mellan 20 och 80 % enligt läroanstalt.

För att delvis åtgärda det stora behovet av behöriga lärare ordnar Pedagogiska fakulteten som projektutbildning under perioden 2005-2007 en extraordinarie yrkespedagogisk lärarutbildning i Svenskfinland (DAKO -projektet) Utbildningen ordnas inom ramen för länsstyrelsens EU-projekt och finansieras med ESF-medel. Utbildningen arrangeras som närstudier samt virtuella studier och ordnas på fyra orter; Jakobstad, Vasa, Åboland samt Helsingfors. Till utbildningen antas sammanlagt 80 studerande.

Inom medborgarinstituten varierar lärarresurserna beroende på utbildningsort. De sakkunniga ser den låga lönen och ersättningen för resor som en delorsak till bristen på lärare. Dessutom är anställningsförhållandena oftast kortvariga.

5. Tillgången till och jämlikheten i vuxenutbildningen

Den svenskspråkiga vuxenutbildningen i Västra Finlands län präglas av sin ”litenhet” samtidigt som utbildningsansvaret är utspritt på många aktörer. Flera sakkunniga upplever utbildningsutbudet som splittrat och efterlyser en vision som tar den egna regionens behov i beaktande. Den examensinriktade yrkesutbildningen och yrkeshögskoleutbildningen för vuxna är liten till sin omfattning och många utbildningsområden blir inte tillgodosedda. Teoretiskt sett kunde det finnas vuxenutbildning inom alla områden men i praktiken är det få aktörer som har tagit sig an den. Utbudet styrs i relativt hög grad utgående från utbildningsanordnarens egna traditioner utan att alltid ta hänsyn till arbetslivets behov.

En orsak till det snäva utbudet är ekonomin. I många fall blir undervisningsgrupperna för små och kostnadskrävande och därför kan utbildningen inte genomföras. Att grupperna blir små beror på boende-

strukturerna i Svenskfinland. En annan orsak är bristen på lärarresurser eftersom utbildningsenheternas lärare är bundna till ungdomsutbildningen. Dagens yrkesutbildning ger mångsidiga möjligheter för vuxenutbildningen, den kan genomföras både som närstudier och i flerform. Problemet är att så få utbildningsenheter utnyttjar möjligheterna. Finansieringen borde ge möjligheter till att på ett flexibelt sett ordna utbildning för enstaka studerande. En utökad läroavtalsutbildning, som omfattar alla yrkesläroanstalter, samt utbildning på distans och nätkurser skulle förbättra vuxenutbildningsutbudet.

Det är ofta problematiskt att få teoriundervisning ordnad på svenska inom läroavtalsutbildningen. I yrkesläroanstalterna finns överlag inte utvecklade modeller, arrangemang och resurser för att ordna detta. Läroavtalsbyråerna har alltmer börjat köpa teoriundervisning direkt från företag, vilket kan ge en alltför snäv/begränsad inriktning på innehållet i studierna. För att utveckla läroavtalsutbildningen krävs att läroanstalterna är beredda att prioritera även denna form av utbildning och beakta detta vid läsårsplanering, användning av lärarresurser och tillgång till nödvändig utrustning.

Inom fria bildningen finns ett brett utbildningsutbud, detta gäller speciellt för medborgar- och arbetarinstituten. Här är också läroanstaltsnätet tätt och vuxna erbjuds möjligheter till utbildning på lika grunder oberoende av hemort. Under senare tid har även andra organisationer erbjudit liknande utbildning som den medborgar- och arbetarinstituten erbjuder. Detta har lett till en konkurrenssituation, som i värsta fall betytt att vissa kurser inte har gått att förverkliga.

De sakkunniga i regionerna riktar kritik mot det knappa utbudet av arbetskraftspolitisk utbildning på svenska. Den nuvarande konkurrensutsättningen med resultatkrav försvårar i viss mån möjligheterna att hitta studieplats åt små specialgrupper. Arbetskraftsbyråernas och utbildningsanordnarnas samarbete borde byggas upp på andra grunder än de nuvarande. Det borde t.ex. vara möjligt för anordnaren att starta svenskspråkiga kurser med ett lägre deltagarantal och ändå få kostnaderna täckta. Utbildningen borde också ske i samarbete med arbetsgivaren, en skräddarsydd utbildning kunde då få arbetsplatsgaranti. Vidare borde den examensinriktade utbildningen ske inom ramen för

den yrkesinriktade vuxenutbildningen och så att rätten till studiesociala förmåner skulle avgöras utgående från den arbetskraftspolitiska referensramen.

Utbudet av högskoleutbildning inom öppna universitetsundervisningen är digert. Däremot koncentreras utbildningen oftast till tätorterna. Ett ytterligare utökat samarbete med läroanstalterna inom fria bildningen kunde öka jämlikheten. Studiemöjligheterna har också förbättrats i takt med att antalet nätkurser har ökat. Inom yrkeshögskolorna håller öppen yrkeshögskoleundervisning på att utvecklas. Skilda utbildningsprogram för vuxna koncentreras till vissa branscher som t.ex. social- och hälsovård, turism, kultur, teknik, sjöfart samt det samhällsvetenskapliga, företagsekonomiska och administrativa området.

De sakkunniga poängterar i flera sammanhang kvaliteten i vuxenutbildningen och man efterlyser ett utvecklat kvalitetsarbete. En förutsättning för god kvalitet är kompetenta lärare, som kan undervisa vuxna. Satsningar på utbildning inom vuxenpedagogik och sakkunnig handledning för vuxenutbildare borde därför göras. Detta behov är synnerligen stort med tanke på att utbildarna oftast plockas in för att hålla enstaka kurser.

För att stärka läroanstalternas möjligheter att utnyttja informations- och kommunikationstekniken på ett mångsidigt sätt i verksamheten har lärarutbildningen och fortbildningen en viktig roll. Som ett led i Informationssamhällsprogrammet för utbildning och forskning 2004-2006 finansierar Utbildningsstyrelsen ett omfattande utbildningsprogram för lärare ope.fi kompetensutveckling. Målet är att 75 % av lärarna inom de närmaste åren ska ha goda kunskaper i att använda IT i undervisningen.

6. Samarbete mellan landskapen

De senaste åren har många olika projekt med verksamhet i hela Svenskfinland inletts. Nedan finns några exempel på projekt som har finansierats via länsstyrelsen i Västra Finlands län, Utbildningsstyrelsen och Undervisningsministeriet.

Öppna yrkeshögskolan- det finlandssvenska samarbetet

De tre svenskspråkiga yrkeshögskolorna Arcada, Svenska yrkeshögskolan och Sydväst kommer att från hösten 2005 erbjuda gemensamma kurser inom öppna yrkeshögskolan. Bl.a. specialiseringsstudier i missbrukarvård 20 sv ingår i samarbetet och utbildningen ordnas i Helsingfors, Vasa och Åbo.

ESF-projekt DAKO-projektet

Pedagogiska fakulteten vid Åbo Akademi ordnar som projektutbildning under perioden 2005-2007 en extraordinarie yrkespedagogisk lärarutbildning i Svenskfinland (DAKO -projektet). Utbildningen arrangeras som närstudier samt virtuella studier och ordnas på fyra orter; Jakobstad, Vasa, Åboland samt Helsingfors.

Kokeva-Vägen till yrke

Kokeva är ett landsomfattande projekt som genomförs på finska och svenska. I det svenska projektet, som koordineras av Svenska yrkesinstitutet, deltar ca 80 lärare från 10 yrkesläroanstalter i hela Svenskfinland. Målsättningen är att förebygga arbetslösheten bland unga genom att utveckla handlingsmodeller som underlättar en snabb och friktionsfri övergång från utbildning till arbetsliv. Detta åstadkoms genom att utveckla regionala, smidiga och innovativa verksamhetsmodeller med vilkas hjälp de organisationer som ger yrkesutbildning på andra stadiet fortsätter att utvecklas och uppdateras. Främst rör det sig om att utveckla personalens kunskaper och färdigheter samt att förbättra kontakterna till arbetslivet och utbildningens arbetslivsmotsvarighet.

Ruben

Resursbanken Ruben är ett samarbetsprojekt för fyra utbildningsorganisationer i Svenskfinland; Yrkesin-

stitutet Sydväst, Karis kurscenter, Korsnäs kurscenter och Svenska yrkesinstitutet. Målet är att skapa en bestående form för samverkan mellan utbildningsanordnare, examensarrangörer och andra aktörer inom den yrkesinriktade tilläggsutbildningen. Detta sker dels genom att kartlägga den sakkunskap som lärare, examensmästare och bedömare har ifråga om yrkesinriktad tilläggsutbildning, systemet med fristående examen och yrkesprov, dels genom att koordinera utbudet av tjänster och service, som de kan erbjuda. Inom projektet erbjuds också olika stödtjänster för aktörer inom vuxenutbildningen.

En viktig intention är att öka antalet fristående examina som kan avläggas på svenska. För detta krävs att arbetslivets kännedom om möjligheterna att ordna yrkesinriktad tilläggsutbildning på svenska ökar. Dessutom skall projektet upprätthålla och utveckla samarbetet med examenskommissionerna samt utveckla den svenskspråkiga servicen i tvåspråkiga kommissioner.

Material för yrkesprov

Projektet utgör en del av ett nationellt projekt för att kunna ta i bruk yrkesprov inom den grundläggande yrkesutbildningen. Enligt de nya läroplanerna bör yrkesprov ingå i samtliga utbildningar. Målsättningen för projektet är att producera stödmaterial på svenska som underlättar arbetet med planering, genomförande och utvärdering av yrkesprov. Projektet ska administrera översättning till svenska och sakgranskning av det läroplansbaserade nationella materialet för 52 grundexamina och 113 utbildningsprogram samt fortbildning och handledning av finlandssvenska yrkeslärare. Svenska yrkesinstitutet är projektägare.

7. Regional utveckling

Utbildningen, och inte minst vuxenutbildningen, är en framgångsfaktor för regionernas utveckling och näringsliv. Utbildningsinstitutionerna har med sitt utbildningsutbud och kunnande bidragit till att höja kompetensen i landskapen. En annan viktig faktor för den regionala utvecklingen är högskolornas forskning och samarbete med företagsvärlden. Via utbildningen

främjas sysselsättningen samt inte minst invånarnas trivsel och levnadsförhållanden. Vuxenutbildningen borde därför ännu tydligare marknadsföras som en faktor i den regionala utvecklingen. Det är fortfarande ovanligt att näringslivet och det omgivande samhället tar initiativ till utbildning som borde ordnas eller kontaktar utbildningsenheterna för att t.ex. be om ordna personalutbildning.

Utbildningsanordnarna borde även få en aktivare roll i de regionala samarbetsorganen och kunna medverka i utarbetandet av olika strategier. Men för att vuxenutbildningen skall bli ett redskap i den regionala utvecklingen bör den kunna svara på utmaningarna gällande ändrad näringsstruktur, kraven på nya kunskaper och möjligheterna att uppdatera gamla. Satsningar på behovsutredningar och på utvärdering av utbildningen kunde göras i högre grad för att ta reda på effekterna av utbildningen.

Eftersom vuxenutbildningen är ett centralt tyngdpunktsområde inom utbildningspolitiken behövs regionala vuxenutbildningsstrategier för att dra upp riktlinjerna för verksamheten. Strategierna bör vara så konkreta som möjligt och i praktiken fungera som ett styrinstrument. Även prognostiseringen av utbildningsbehoven borde förstärkas på regional nivå så att utbildningen kan svara på de krav som det omgivande samhället ställer.

Vuxenutbildningen i Egentliga Finland och Österbotten står inför många utmaningar med tanke på regionernas framtid. Såväl i Inrikesministeriets Skärgårdsprogram som i Egentliga Finlands och Österbotens landskapsöversikter och –program ingår allmänna målsättningar som i allra högsta grad även gäller vuxenutbildningen.

Enligt Skärgårdsprogrammet kommer lantbrukets strukturomvandling att fortgå så att produktionen koncentreras till allt större gårdar, ofta s.k. flerbranschgårdar. Skärgårds- och landsbygdsturismen har blivit allt viktigare. En fortsatt branschtillväxt förutsätter dock en produktutveckling som anpassas till en hållbar utveckling och som har som mål att skapa en året-om-turism. Turismens och fritidsboendets roll för bevarandet av service i glesbygden blir allt viktigare. Vidare konstateras, att informationshällets möjligheter inte ännu har utnyttjats till fullo. Med informationsteknikens hjälp minskas nackdelarna med långa

avstånd, vilket höjer näringsgrenarnas konkurrenskraft och bl.a. underleverantörsverksamheten skapar nya möjligheter för specialiserad förädling. Ett hinder för utvecklingen är bristen på kompetent arbetskraft inom snabbt växande branscher.

Distansarbete har blivit vanligare men tillväxten har inte varit så snabb som man trodde ännu för några år sedan. I skärgården och på landsbygden finns goda möjligheter att utveckla distansarbetet och skapa nya företag inom kompetensbaserad serviceproduktion. Till denna produktion räknas bl.a. översättnings- och informations-, marknadsförings-, call center- och konsulterings tjänster. För att stärka intresset för distansarbete kunde t.ex. välutrustade distansarbetscentraler byggas upp. Utredningar visar, att det inom både den privata och den offentliga sektorn finns intresse för omorganiseringar som möjliggör arbete utanför huvudkontoret. Överföringarna är dock beroende av vilka resurser kommunerna och regionerna har t.ex. beträffande tillgången till utbildning, utbildad arbetskraft och företag med god kompetens.

Några av de viktigaste uppgiftsområdena för vuxenutbildningen blir således att ordna naturbruks- och företagarutbildning samt att med hjälp av utbildning främja produktutveckling och marknadsföring inom olika branscher med speciell betydelse för regionen. Detta gäller inte minst inom språk, kultur och historia, som allt oftare utnyttjas i landsbygdsutveckling och turismkampanjer. Inom vuxenutbildningen bör man också ta fasta på att lära ut de kunskaper som såväl distansarbete som distansutbildning förutsätter.

I Egentliga Finlands landskapsöversikt 2020 betonas utvecklingen av kompetensen då det gäller att förverkliga visionerna för näringsverksamheten i landskapet. Utvecklandet av arbetsmetoder, inlärningsmaterial och -redskap för att stöda kontinuerlig inlärnings ses som en speciell utmaning. Vid sidan om arbetssätt och innehållsproduktion görs satsningar på utveckling av tekniska lösningar för utbildning via nätverk. Ett omfattande ibruktagande av virtuell inlärnings på nätet är en lösning för att förbättra tillgången till högklassig undervisning och nå en bredare målgrupp. Vidare fästs också speciell uppmärksamhet vid internationell verksamhet och läroanstalterna sporrar till internationellt samarbete.

Enligt Egentliga Finlands landskapsprogram för åren 2001-2004 hör kompetens och utbildning till landskapets största resurser med vilka den regionekonomiska utvecklingen och därigenom sysselsättningen och det allmänna välbefindandet stöds. Med utbildningen är det också möjligt att styra områdets utveckling i önskad riktning. De regionala läroanstalterna, forskningsinstituterna, kompetenscentralerna och högskolorna skall stå i nära kontakt med företagsverksamheten och bygga upp fungerande samarbetsformer. I landskapsprogrammet betonas också vikten av livslångt lärande i syfte att förbättra yrkeskunskaperna samt att öka kompetensen. Målet är att främja ett aktivt medborgarskap och en aktiv sysselsättning. Vidare konstateras, att bristen på yrkesskicklig, utbildad arbetskraft är en hotbild för framtiden. Yrkesutbildningen bör därför utvecklas och tillgången på arbetskraft inom de traditionella produktionsbranscherna och servicenäringsarna tryggas. För närvarande är ett nytt landskapsprogram för perioden 2005-2008 under arbete. Enligt det preliminära utkastet har de övergripande målsättningarna gällande utbildningen inte ändrats.

I landskapsöversikten för Österbotten 2020 poängteras, att för att människorna i Österbotten ska vara utrustade att möta kunskapssamhällets utmaningar i framtiden krävs fortsatta satsningar på utbildning men med en nyanserad inställning till kunskap. Följande målsättningar har ställts:

- hög kunskapsnivå hos befolkningen
- en mångsidig kunskap med egenvärde
- forskning och spetskompetens av världsklass hos universiteterna och yrkeshögskolorna
- växelverken mellan högskolorna och samhället
- stark österbottensk kultur med kreativitet och mångfald
- ett brett och meningsfullt fritidsutbud.

Enligt Österbottens landskapsprogram för åren 2003-2006 är utbildning en av de viktigaste investeringarna för landskapets tillväxt. En landskapsöverskridande utvecklingshelt inom utbildning och forskning är, att förbättra verksamhetskvaliteten och främja en utvidgning och breddning av högskolornas verksamhet till att bli ett internationellt erkänt, innovativt centrum för högre utbildning och forskning inom teknik, handel, media och välfärdstjänster.

Utvecklingshelheter inom landskapet är, att främja andra stadiets utbildning och vuxenutbildning som en del av det livslånga lärandet. Dessutom bör gemensamma stödfunktioner ss. datateknik, datatjänster och bibliotekens verksamhet utvecklas. Samarbetet mellan gymnasier och övrig utbildning på andra stadiet bör främjas och utvecklas också över språkgränserna.

8. Förslag till åtgärder för utvecklingen av vuxenutbildningen i västra finlands län

1. Utbud, tillgänglighet och jämlikhet i vuxenutbildningen

- A. En ökning av vuxenutbildningens utbud och tillgänglighet förutsätter en helhetsplanering av vuxenutbildningen på alla stadier och för hela Svenskfinland. Dessutom borde även en regional strategi utarbetas. I strategierna borde utbildningsbehov, arbetsfördelning och specialisering samt samarbete mellan utbildningsinstitutionerna klargöras.
- B. För att öka vuxenutbildningens utbud och förbättra tillgängligheten bör möjligheterna till distans- och nätstudier utvecklas och etableras på alla utbildningsnivåer.
- C. Läroavtalsutbildningen bör utökas och utvecklas. Yrkesläroanstalterna bör åläggas att ansvara för ordnande av teoriundervisningen. För att detta ska lyckas krävs att läroanstalterna också har nödvändiga resurser och att de beaktar läroavtalsutbildningen i sina långsiktiga strategier och sin årliga planering.
- D. Programmet Kunskapslyftet bör fortsätta och utvidgas till målgrupper med examen/utbildning som inte mera motsvarar arbetslivets krav.
- E. För uppföljningen av vuxenutbildningen bör utvecklas ett heltäckande system som ger statistiska uppgifter om svenskspråkiga studerande och avlagda examina i den svenskspråkiga vuxenutbildningen.

2. Vuxenutbildningens finansiering

- A. Finansieringssystemet borde utvecklas så att utbildningsanordnarna garanteras möjligheter till långsiktig, målinriktad verksamhet. Systemet bör ta hänsyn till att kostnaderna blir högre för utbildningsinstitutioner med små undervisningsgrupper, som kommer från ett geografiskt vidsträckt område.
- B. I statsandelarna borde ingå resurser för planerings- och utvecklingsarbete.
- C. Statsandelssystemet borde inte enbart beviljas utgående från förverkligad utbildning. Även nya vuxenutbildningsanordnare borde ha möjlighet att erhålla statsandel.
- D. Inom yrkesinriktad tilläggsutbildning bör även finnas resurser för sådan utbildning som inte är examensinriktad men nog kompetenshöjande.
- E. Finansieringen för läroavtalsutbildning borde höjas
- F. Inom yrkeshögskolorna borde även resurser för kortare fortbildning ingå i statsandelsfinansieringen.
- G. Beräkningsgrunderna för medborgar- och arbetarinstitutionens statsandelar bör förenhetligas.

3. Samarbete och styrning

- A. Ett forum för samarbete på nationell nivå inom Svenskfinland borde etableras. Dessutom borde även ett forum för regionalt samarbete inrättas.
- B. Samarbetet kunde omfatta bl.a. arbetsfördelning respektive specialisering mellan utbildningsanordnarna, utvecklandet av en gemensam vuxenutbildningsstrategi, koordinering och sam användning av resurser, gemensamma insatser för rekrytering av studerande samt genomförande av gemensamma utbildningar.
- C. Samarbetet beträffande undervisning och utvecklingsverksamhet bör utökas mellan olika utbildningsnivåer, speciellt mellan yrkeshögskolor och andra stadiet men också mellan yrkes- och allmänbildande utbildning.

D. Utbildningsarrangörerna bör upprätthålla en hög kärnkompetens inom valda branscher och komplettera med goda samarbetsparter (köptjänster/utbyte av tjänster).

C. Vuxenutbildningsanordnarna bör ges en aktivare roll i det regionala utvecklingsarbetet med tanke på möjligheterna att öka sysselsättningen, förbättra levnadsförhållandena samt höja kompetensen och utbildningsnivån i regionen.

4. Vuxenutbildningens personal- och materiella resurser

A. Samanvändningen av undervisningsutrymmen, apparatur och material borde utökas.

B. Utbildningsinstitutionerna kunde samarbeta kring gemensamma lärarresurser.

C. Ekonomiska resurser kunde sammanslås för gemensamma utbildningar.

D. Marknadsföring och information kunde genomföras gemensamt.

D. Det borde vara möjligt att få finansiering för utveckling av ny utbildning inom för regionen viktiga branscher. Behovet kan t.ex. ha framkommit som ett resultat av prognostisering.

5. Kvaliteten i vuxenutbildningen

A. Tillgången till behöriga lärare bör tryggas.

B. Lärarna bör erbjudas fortbildning inom vuxenpedagogik och kvalitetsutveckling.

C. Vuxenutbildningen borde ges samma status som ungdomsutbildningen för att fungera på lika villkor.

D. Metoder för utvärderingen av vuxenutbildningens kvalitet bör utvecklas.

6. Vuxenutbildningens regionala effekter

A. Regionala strategier för svenskspråkig vuxenutbildning bör utarbetas i såväl Egentliga Finland som i Österbotten. I arbetet bör utbildningsanordnarna, arbetslivet och de regionala myndigheterna delta. Arbetet kunde ledas av ett regionalt forum.

B. Utbildningsanordnarna borde involveras i landskapens planeringsprocesser såsom i utarbetandet av landskapsöversikter och landskapsprogram.

KÄLLOR

- Utvecklingsplanen för utbildning och forskning 2003-2008, Statsrådet 2003
- Promemoria av den parlamentariska arbetsgruppen för vuxenutbildning, Undervisningsministeriet 3:2002 (finskspråkig)
- Utveckling av anordnarnätverket, kvaliteten och finansieringen i fråga om den yrkesinriktade vuxenutbildningen, Undervisningsministeriet 2004:39 (finskspråkig)
- Promemoria av arbetsgruppen för utredning av lärarbehovet, Undervisningsministeriet 2003:9 (finskspråkig)
- Yrke 2015 - en prognos över behovet av svenskspråkig arbetskraft och yrkesutbildning, Sydkustens landskapsförbund 2003
- Yrkesutbildningen 2015 - en handlingsplan för den finlandssvenska yrkesutbildningen, Heidi Backman, Finlands kommunförbund 2004
- Skärgårdsprogrammet 2003-2006, Inrikesministeriets publikation 2/2003
- Egentliga Finlands landskapsöversikt 2020 och landskapsprogram 2001-2004 samt utkast till landskapsprogram 2005-2008, Egentliga Finlands förbund
- Landskapsöversikt för Österbotten 2020 samt Österbottens landskapsprogram 2003-2006, Österbottens förbund
- Koulutus ja työvoiman kysyntä 2015, Utbildningsstyrelsen 2004
- Tieto- ja viestintätekniiikan opetuskäytön täydennyskoulutus, Utbildningsstyrelsen 2005
- Verkko-opetuksen kehittäminen ja vakiinnuttaminen, Utbildningsstyrelsen 2005
- Statistiskt material
Undervisningsministeriets databaser gällande yrkeshögskolor (AMKOTA), högskolor (KOTA) samt den grundläggande yrkesutbildningen (KOUTE)
- Utbildningsstyrelsens databas gällande läroanstalterna (OPTI) samt sökmotorn Koulutusnetti: <http://www.koulutusnetti.fi>
- Utbildningsanordnarnas webbsidor
- Aikuiskoulutustutkimus, Statistikcentralen 2000
- Oppilaitostilastot, Statistikcentralen 2000-2003
- Työvoimatutkimus 2002, Statistikcentralen
- Väestötietopalvelu, Statistikcentralen

Itä-Suomen läänin aikuiskoulutuksen alueellinen toimenpideohjelma

Johdanto	125
<hr/>	
Työskentelymenetelmät ja käytetyt aineistot	125
1 Taustatiedot ja tavoitteet	126
<hr/>	
1.1 Toimintaympäristön ja väestön koulutusrakenteen kuvaus	126
1.2 Aikuisväestön koulutukselle asetetut tavoitteet	128
1.2.1 Valtakunnalliset linjaukset	128
1.2.2 Maakuntasuunnitelmien ja -ohjelmien aikuiskoulutusta koskevat linjaukset	129
1.2.3 Itä-Suomen läänin maakunnalliset aikuiskoulutuksen kehittämisen tavoitteet ja keskeiset toimenpiteet	130
2 Aikuisten osallistuminen koulutukseen	131
<hr/>	
3 Aikuiskoulutuksen järjestäjä- ja ylläpitäjäverkosto	131
<hr/>	
3.1 Etelä-Savo	131
3.2 Pohjois-Karjala	134
3.3 Pohjois-Savo	134
4 Aikuiskoulutuksen voimavarat	135
<hr/>	
4.1 Maakunnalliset toimenpide-esitykset rahoitusjärjestelmän kehittämiseksi	135
4.2 Opetushenkilöstö	136
4.3 Opetustilat, koneet ja laitteet	136
5 Johtopäätökset ja kehittämis ehdotukset	136
<hr/>	
5.1 Aikuiskoulutuksen saavutettavuus sekä tasa-arvon toteutuminen kansalaisten näkökulmasta	136
5.1.1 Aikuiskoulutustarjonnan alueellisen tasa-arvon toteutuminen	136
5.1.2 Aikuiskoulutuksen kohderyhmien koulutusmahdollisuuksien tasa-arvo	137
5.1.3 Tiedotus- ja neuvontapalvelut aikuiskoulutuksen saavutettavuuden parantajina	138
5.2 Aikuiskoulutuksen yhteistyön, työnjaon ja ohjausjärjestelmä toimivuus	138
5.2.1 Aikuiskoulutuksen järjestäjäverkoston yhteistyön toimivuus	138
5.2.2 Aikuiskoulutuksen ohjausjärjestelmän toimivuus	139
5.3 Aikuiskoulutuksen aluekehitysvaikutus	140
6 Jatkotoimenpiteet	140
<hr/>	
Lähteet	141
<hr/>	

Johdanto

Opetusministeriö on sopinut lääninhallitusten kanssa vuotta 2004 koskevista tulossopimuksista, että lääninhallitukset laativat yhteistyössä alueen TE-keskusten, maakuntien liittojen ja julkisesti rahoitetun aikuiskoulutuksen järjestäjien (ammattillinen aikuiskoulutus, yliopistot ja ammattikorkeakoulut, vapaan sivistystyön oppilaitokset) kanssa aikuiskoulutuksen vaikuttavuutta koskevat alueelliset toimenpideohjelmat, joihin sisältyy arvio alueen elinkeinoelämän ja aikuisväestön koulutustarpeista, koulutustarjonnasta ja sen kehittämistarpeista. Ohjelmatyön käynnistäminen pohjautuu Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmaan 2003-2008, opetusministeriön aluestrategiatyöhön sekä parlamentaarisen aikuiskoulutustyöryhmän (PAT) esityksiin.

Valmistelutyöllä on hankittu ensisijaisesti alueellisen kehittämistyön tueksi aluetason tietoa opetusministeriön toimialan aikuiskoulutuksen sekä soveltuvien osin työvoimapolitiittisen ja muun aikuiskoulutuksen tilasta ja kehittämistarpeista pyrittäessä parantamaan aikuiskoulutuksen roolia ja vaikuttavuutta työelämän ja aikuisväestön osaamis- ja sivistystarpeiden hoidossa sekä turvaamaan aikuiskoulutuksen saatavuus ja tasarvo maan eri osissa. Alueellisten ns. AITO -ohjelmien tarkoituksena on osaltaan edesauttaa valtakunnallista aikuiskoulutuksen kohdentamista sekä järjestäjäverkostojen yhteistyön ja työnjaon kehittämistä.

Työskentelymenetelmät ja käytetyt aineistot

Toimenpideohjelmien lääninraportti on laadittu kahdessa vaiheessa. Pääpaino työskentelyssä on ollut maakunnallisissa toimenpideohjelmissa, joita varten

Itä-Suomen lääniin perustettiin maakunnalliset työryhmät. Nyt käsillä oleva raportti on tiivistelmä maakunnallisista kehittämistarpeista ja toimenpiteistä, joiden pohjaksi on kerätty laaja laadullinen aineisto.

Toimenpideohjelman sisältöön ovat myötävaikuttaneet Itä-Suomen alueellinen koulutusneuvottelukunta, Itä-Suomen lääninhallituksen järjestämiin AITO -työseminaareihin, kyselyihin ja haastatteluihin osallistuneet asiantuntijat sekä muiden organisaatioiden työryhmät (mm. TE -keskusten ennakointi- ja hankintatoimikunnat, maakunnallisten liittojen työryhmät, Kauppakamarien valiokunnat, SAK:n maakuntaryhmät, Yrittäjäjärjestöjen työryhmät, Noste-ryhmät). Yhteensä kaikissa Itä-Suomen läänissä järjestetyissä AITO -tilaisuuksissa oli 385 osallistujaa, joista 46 % oli koulutuksen edustajia ja 54 % muiden tahojen, kuten maakunnallisten liittojen, TE -keskusten ja työhallinnon, työmarkkinajärjestöjen ja työ- ja elinkeinoelämän edustajia.

Ohjelmatyölle asetettiin maakunnalliset tavoitteet, jotka ovat ohjanneet työskentelyä järjestetyissä tilaisuuksissa. Maakuntien aikuiskoulutuksen asiantuntijoilta kartoitetut kehittämistarpeet on konkretisoitu kriittisiksi menestystekijöiksi ja kehittämistoimenpiteiksi, joihin on nimetty myös vastuutahot joko kehittämistoimia koordinoivina tai niiden toteuttamiseen osallistuvina tahoina (Liitteet 1-3).

Itä-Suomen lääninhallituksessa AITO -ohjelmasta ovat vastanneet sivistystoimentarkastaja Katri Aaltonen ja suunnittelija Pia Pirskanen. Tilastomateriaalia ovat työstäneet valtakunnallisen ohjelmatyön koordinaattorit, Jukka Kohonen, Jaana Lepistö ja Sanna Kankaanpää.

1 Taustatiedot ja tavoitteet

1.1 Toimintaympäristön ja väestön koulutusrakenteen kuvaus

Itä-Suomen lääniin kuuluvat Etelä-Savon, Pohjois-Karjalan ja Pohjois-Savon maakunnat. Läänin pinta-ala on 60 719 neliökilometriä, mikä on 12,2 % koko maan pinta-alasta. Neljäsosa läänin pinta-alasta on vesistöä. Lääni on maan järvirikkainta aluetta, josta on muodostunut merkittävä loma-asutusalue. (Itä-Suomen läänin peruspalveluiden tila 2004.)

Läänin asukasluku oli 581 179 (31.12.2004) ja väestötiheys 11,9 asukasta/neliökilometri. Uusimpien kuntaliitosten ja seutukuntamuutosten jälkeen vuonna 2005 läänissä on 59 kuntaa ja 12 seutukuntaa. Väestömäärän väheneminen jatkuu edelleen Itä-Suomen läänissä. Vuonna 2000 vähennys oli peräti 2 000 henkeä, jonka jälkeen väestökato on hieman pienentynyt. Vuonna 2004 väkimäärä aleni 1 602 henkeä. Väestön ikääntyessä ja nuorten ikäluokkien pienentyessä Itä-Suomea uhkaa lähivuosina ammattitaitoisen työvoiman puute. Eläkkeelle siirtyvien määrää ei ole mahdollista korvata nuorilla hyvin koulutetuilla ikäluokilla. (Itä-Suomen läänin peruspalveluiden tila 2004.)

Väestö on keskittynyt läänin suurimpiin maakuntakeskuksiin Joensuuhun sekä Kuopioon ja niiden ympäristökuntiin, joissa oli selkeää väestömäärän kasvua vuonna 2004. Etelä-Savon maakuntakeskuksen Mikkelin asukasmäärä kasvoi vain vähän. Väestömäärän pieneneminen on aiheutunut syntyvyyden alenemisesta ja muuttotappiosta. (Itä-Suomen läänin peruspalveluiden tila 2004.)

Itä-Suomen läänin maakuntien elinkeinorakenne poikkeaa maan keskimääräisestä tilanteesta erityisesti maa- ja metsätalouden osalta, minkä osuus työllisestä työvoimasta Itä-Suomessa on kaksinkertainen muuhun maahan verrattuna. Maataloudesta toimeentulonsa saavien määrä on vähentynyt ja vähenee edelleen voimakkaasti: vuodesta 2002 vuoteen 2003 maataloudesta väheni tuhat työpaikkaa. Terveystieteiden ja sosiaalipalvelujen osuus työvoimasta on läänin alueella myös muuta maata suurempi. (Itä-Suomen läänin peruspalveluiden tila 2004.)

Etelä-Savon maakuntaohjelman 2003–2006 mukaan maakunnan vahvin klusteri on metsä ja puu, jossa pääpaino on mekaanisessa puunjalostuksessa.

Metallitoimialalla merkittävällä osalla yrityksistä on kytköksiä metsä- ja puuklusteriin. Elintarviketaloudessa luomu ja omaan maakunnan tuotteiden jalostus ovat vahvasti mukana kuvassa. Hyvinvoinnissa korostuvat julkiset sosiaali- ja terveyspalvelut ja erilaiset kuntoutuspalvelut. Matkailun ja kulttuurin merkitys on varsinkin imagotekijänä suuri.

Pohjois-Karjalan maakuntaohjelmassa (Pokat 2006) maakunnan kärkiosaamisaloiksi on määritetty muovi- ja metalliklusteri sekä metsä- ja kiviklusterit. Kärkialat ovat saaneet tukijalokseen vahvasti kehittyneet hyvinvointi-, koulutus- ja kulttuuriklusterit, joiden odotetaan jatkossa olevan entistäkin keskeisimpiä tekijöitä maakunnan vetovoimaisuuden kannalta. Kolmanteen ryhmään, ICT-, matkailu- ja elintarvikeklustereihin, on ladattu paljon odotuksia.

Pohjois-Savossa elinkeinoelämän kehittäminen perustuu ensisijaisesti valittujen klustereiden vahvistamiseen menestystuoteajattelun pohjalta. Maakuntaohjelman 2003–2006 mukaan kehitettävät klusterit ovat: elintarvike-, hyvinvointi, ICT-, kulttuuri-, matkailu-, metalli-, metsä- sekä ympäristö- ja bioenergia-klusterit.

Elinkeinoelämän muutos ja myös valtiohallinnon työpaikkojen karsimisen myötä Itä-Suomen lääni menetti runsaasti työpaikkoja 1990-luvulla, minkä johdosta työttömyysasteen ero muuhun maahan verrattuna kasvoi aina vuoteen 2001 saakka. Sen jälkeen ero muuhun maahan on hivenen kaventunut. Tilanteen parantuminen johtuu uusien työpaikkojen syntymisestä, työttömien poismuutosta, väestön eläköitymisestä sekä työvoimapolitiittisista toimenpiteistä. Työttömyys on silti iso ongelma, sillä läänin työttömyys oli vuonna 2004 edelleen varsin korkealla 14,3 prosentin tasolla. (Itä-Suomen läänin peruspalveluiden tila 2004.) Työllisyysaste oli vuonna 2003 hieman Manner-Suomen keskiarvoa (65 %) alhaisempi Etelä-Savossa (63 %) ja Pohjois-Savossa (62 %), sen sijaan Pohjois-Karjalassa vastaava luku oli 57 % (Taulukko 1).

Itä-Suomen maakunnissa on vahva kehittämistahto. Maakunnissa halutaan uskoa alueen omiin vahvuuksiin sekä koulutukseen, tutkimukseen ja tuotekehityksen avulla luotaviin uusiin työpaikkoihin. Keväällä 2005 valmistui Itä-Suomi -ohjelma, joka kattaa Itä-Suomen läänin maakuntien lisäksi Etelä-Karjalan ja Kainuun. Raportti nostaa esille kehittämistehtävän

Taulukko 1. Itä-Suomen lääni tunnusluvuin.

Alue	Etelä-Savo	Pohjois-Savo	Pohjois-Karjala	Manner-Suomi
BKT/asukas (eur) v. 2002	16 330	17 531	16 710	23 371
Asukastiheys, v. 2003	9	13	8	n. 17
25 - 64 v. alueen väestö	85 361	133 032	89 366	2 821 462
25 - 64 v. osuus alueen väestöstä	53%	53%	53%	54%
väh. 65 v. osuus alueen väestöstä	20%	18%	18%	16%
15 - 64 v. vieraskielisten osuus 1)	1%	1%	2%	3%
Koulutustasoindeksi v. 2002	246	268	258	289
25 - 64 v. koulutus rakenne v. 2002 2)				
ei perusasteen jälkeistä tutkintoa	29%	26%	27%	26%
ylioppilastutkinto	2%	3%	3%	5%
2. asteen ammatill. peruskoulutus	40%	40%	41%	34%
ammatti- ja erikoisammattitutk.	2%	2%	2%	2%
opistoaste + ammatillinen korkea-aste	18%	19%	16%	19%
ammattikorkeakoulu	2%	2%	2%	2%
alempi ja ylempi korkeakoulututkinto	6%	7%	7%	10%
lisanssiaatin ja tohtorin tutkinto	0,3 %	0,7 %	0,7 %	1%
muu tai tuntematon koulutusaste	0,5 %	0,5 %	0,4 %	1%
Työllisyysaste v. 2002	61%	60%	59%	67%
Työttömyysaste v. 2002	14%	14%	17%	11%
Työpaikkojen lukumäärä v. 2002	60 012	94 921	60 709	2 226 894
Toimialan osuus maakunnassa v. 2002				
Maa- ja metsätalous	11%	9%	9%	5%
Kaivostoiminta ja louhinta	0,2 %	0,3 %	0,5 %	0,2 %
Teollisuus	17%	16%	19%	19%
Sähkö-kaasu- ja vesihuolto	0,6 %	1%	0,7 %	0,7 %
Rakentaminen	5%	6%	5%	6%
Kauppa, majoitus- ja rav.toiminta	13%	13%	12%	15%
Kuljetus, varastointi ja tietoliikenne	6%	6%	6%	7%
Rahoitus-, kiinteistö-, ym. palvelu	8%	11%	9%	14%
Yhteiskunnalliset palvelut	36%	35%	36%	32%
Toimiala tuntematon	2%	3%	3%	2%

1) 15-64-vuotiaiden osuus alueen vastaavasta ikäryhmästä

2) Tutkinnon suorittaneet on luokiteltu koulutusasteittain korkeimman/viimeksi suoritettujen tutkinnon mukaan. Henkilö on mukana ainoastaan kerran joko korkeimman tutkinnon tai viimeisimmän tutkinnon mukaan seuraavasti: ammatillinen tutkinto on korkeampi kuin ylioppilastutkinto; ammatillinen perustutkinto, ammattitutkinto ja erikoisammattitutkinto katsotaan samantasoisiksi koulutuksiksi.

kannalta kriittiset Itä-Suomen menestystekijät kolmen perusteeman kautta: kansainvälisesti kilpailukykyinen elinkeinoelämä ja innovaatiojärjestelmä, elinympäristön vetovoima ja hyvinvointiyhteiskunnan uudistumiskyky. Kaikkien esitysten läpikäyviä teemoja ovat kansainvälistyminen ja yrittäjyys. Muodostetun politiikkaohjelman tavoitteena on vastata kahteen Itä-Suomen tulevaisuuden kannalta tärkeään haasteeseen. Ensiksi, aluetalouksien keskeisillä aloilla on suuntauduttava korkea osaamista vaativiin tehtäviin, jalostusasteen nostamiseen ja tuottavuuden parantamiseen. Toiseksi, nousevilla uusilla aloilla, kuten tutkimus, virtuaalitodellisuuden kehittäminen, koulutus, konsultointi, tietointensiivinen teollisuus, kommunikatiosektori yleensä sekä inhimilliset palvelut, on oltava alusta asti mukana. (Itä-Suomi -ohjelma.)

Väestön koulutustaso on Itä-Suomen läänissä matalampi kuin maassa keskimäärin. Koulutustasoindeksi oli vuonna 2002 Etelä-Savossa 246, Pohjois-Karjalassa 268 ja Pohjois-Savossa 258 kun vastaava luku Manner-Suomessa oli 289. Muuhun maahan verrattuna Itä-Suomen läänissä väestön koulutustasoa kuvaavat korkeampi ilman perusasteen jälkeistä tutkintoa olevien osuus, korkeampi toisen asteen tutkinnon suorittaneiden osuus ja alhaisempi korkeakoulututkinnon suorittaneiden osuus (Taulukko 1).

1.2 Aikuisväestön koulutukselle asetetut tavoitteet

1.2.1 Valtakunnalliset linjaukset

Suuntaviivat kuluva vuosikymmenen aikuiskoulutuspolitiikalle asetettiin mietintönsä alkuvuodesta 2002 luovuttaneen parlamentaarisen aikuiskoulutustyöryhmän (PAT) työssä. Työryhmän työ ajoittui aikaan, jolloin työvoiman poistuma, aluekehitys ja väestön koulutusrakenteen kehittyminen nousivat voimakkaasti keskusteluun. Näistä lähtökohdista PAT esittää työikäisen väestön osaamistason tuntuva kohottamista, aliedustettujen ryhmien koulutustason nostoa ja sosiaalisen eheyden ylläpitoa ja kehittämistä. Näitä tavoitteita tukemaan työryhmä esitti useita aikuiskoulutusjärjestelmää kehittäviä toimia. Kehittämishdotukset koskivat mm. aikuiskoulutuksen organisointia ja järjestelyjä, järjestelmän ohjausta, aikuiskoulutuksen

rahoitusta ja alueellisen vaikuttavuuden kehittämistä. Tavoitteena on sekä aikuisten omiin että työelämän tarpeisiin vastaava alueellisesti ja alakohtaisesti kattava aikuiskoulutusjärjestelmä.

Aikuiskoulutuksen alueelliseen kattavuuteen ja järjestäjäverkkoon kiinnitetään mietinnössä erityistä huomiota. Siinä tunnistetaan mm. Suomen alueellisesti eriytyneen väestöpohja, työmarkkinat ja elinkeinorakenne sekä niistä seuraavat oppilaitosten ja koulutuksen järjestäjien alueellisesti poikkeavat toimintaedellytykset. Perusrahoituksen turvaamisen koulutuksen kaikilla tasoilla katsotaan olevan alueellisen tarjonnan ja saatavuuden kannalta keskeistä. Samalla kun halutaan huolehtia aikuiskoulutuksen saatavuudesta, kiinnitetään huomiota koulutuksen tarjontaan oppilaitosten perustehtävän mukaisena. Jokainen järjestäjä keskittyy siis tälle ominaiseen koulutustarjontaan myös aikuiskoulutuksessa. Alueilla tärkeää on myös kaikkien aikuiskoulutustoimijoiden vahva yhteistyö, joka ottaa huomioon alueen elinkeinoelämän ja muut kehittämistarpeet. Yhteistyön tulee olla sekä hallinnollista että toiminnallista. Tällaiselta perustalta PAT ehdottaakin laadittavaksi aikuiskoulutuksen alueellisen vaikuttavuuden strategiat. Nyt käsillä olevat, lääninhallitusten toteuttamat, aikuiskoulutuksen alueelliset toimenpideohjelmat toteuttavat juuri tätä tavoitetta.

Hallitusohjelmassa ja koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa aikuiskoulutusta esitetään kehitettäväksi PAT:n pohjalta. Keskeisten yhteiskunnallisten ja demografisten muutosten takia aikuiskoulutus nostetaan suunnitelmassa koulutuspolitiikan painopisteeksi. PAT:ään verrattuna keskeisenä uutena elementtinä ovat koko koulutusjärjestelmän tehostamista koskevien toimenpiteiden vaikutukset aikuiskoulutukseen. Väestön työllisyysasteen nostotavoitteista seuraa mm. se, että niitä nuoria, jotka haluavat suorittaa toisen samantasoisin tutkinnon ohjataan lyhyempiin ja helpommin työn ohessa suoritettaviin aikuiskoulutusohjelmiin.

Myös kehittämissuunnitelmassa aikuiskoulutuksen alueellinen kehittäminen ja aikuiskoulutus aluekehitysvaikutukset ovat vahvasti esillä. Erityistä huomiota kiinnitetään kattavaan aikuiskoulutusta järjestävään oppilaitosverkostoon, joka turvaa aikuiskoulutuksen alueellisen saatavuuden. Koulutusorganisaatioiden ohella huomiota kiinnitetään hallinnonalojen väliseen

yhteistyöhön aikuisten opiskelumahdollisuuksien kehittämiseksi. Samaten huomioon otetaan molempien kieliryhmien tarpeet.

1.2.2 Maakuntasuunnitelmien ja -ohjelmien aikuiskoulutusta koskevat linjaukset

Itä-Suomen läänin maakunnissa väestön osaamistason kohottaminen on keskeinen kehittämisen tavoite. Koulutusta sekä tutkimus-, kehittämis- ja innovaatio toimintaa pidetään alueiden keskeisinä vetovoimatekijöinä ja keinoina kehittää elinkeinoelämää.

Etelä-Savon maakuntasuunnitelmassa 2020 on asetettu päämääräksi, että maakunnan asukkaiden osaamistaso on kilpailukykyinen ja että maakunnassa on kattavat yleissivistävän koulutuksen palvelut, maakunnan elinkeinorakennetta palveleva ammatillisen koulutuksen tarjonta sekä valituille aloille erikoistunut kilpailukykyinen korkeakoulutustarjonta. Maakunnan innovaatorakenteet ovat kehittyneet, ja osaaminen ja elinkeinoelämä ovat tehokkaasti verkostoituneet maakunnan sisällä, kansallisesti ja kansainvälisesti.

Kärkiosaamisen keskittyminen ja osaamisanostusten kasvun painottuminen yliopistopaikkakunnille on luonut haasteita Etelä-Savon pyrkimyksille parantaa asemaansa kansallisessa osaamis- ja innovaatioverkossa. Maakunnan osaaminen valikoituilla kärkialoilla on kansallisesti ja kansainvälisestikin korkeatasoista, mutta kärki on kapea ja teknologian siirtomekanismit vasta kehityksessä.

Koulutusmarkkinoiden kilpailun kiristymisen katsotaan luoneen paineita sekä yleissivistävän, ammatillisen että korkeakoulutuksen järjestämisessä Etelä-Savon kaltaisissa maakunnissa, joissa omasta maakunnasta tuleva kysyntä alenee ja samanaikaisesti koulutuksen rahoituspohja kapenee. Maakunnallisen ammattikorkeakoulun rooli on Etelä-Savossa korostunut niin korkeakoulutuksen kuin tutkimuksenkin kehittämisessä. EU-osarahoitteisten tavoiteohjelmien kautta on vahvistettu osaamisrakenteita, maakunta on vahvasti mukana osaamiskeskusohjelmassa ja Mikkelin on perustettu yksi opetusministeriön nimeämästä kuudesta yliopistokeskuksesta.

Etelä-Savossa ollaan laatimassa yhteistyössä koulutusorganisaatioiden ja elinkeinoelämän kanssa koulutusstrategioita, jotka linjaavat myös aikuiskoulutuksen kehittämistä. Maakuntaliiton organisoimana on val-

mistumassa toisen asteen koulutuksen strategia, jonka tavoitteena on turvata maakunnan nuorisolle laadukkaat ja hyvin saavutettavat koulutuspalvelut sekä toisaalta huolehtia siitä, että elinkeinoelämällä on käytettävissään sen tarvitsemaa koulutettua työvoimaa. Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen strategian tavoitteena on ylläpitää ja kehittää maakunnassa sellaista korkeasteen koulutusta ja siihen liittyvää tutkimusta, joita maakunnan elinkeinoelämä ja julkinen sektori voivat tehokkaasti ja laajasti hyödyntää. Tavoitteena on myös luoda edellytyksiä uusien osaamisalojen syntymiselle ja vahvistumiselle.

Pohjois-Karjalan maakuntaohjelmassa (POKAT 2006) pidetään inhimillisen pääoman ja koulutuksen kehittämistä välttämättömänä Pohjois-Karjalan tulevaisuudelle. Koulutus syventää ja monipuolistaa eri klustereiden osaamis pohjaa ja toimintaa sekä vahvistaa maakunnan kilpailukykyisyyttä, kulttuuripohjaa ja identiteettiä. Tärkeimpiä tulevaisuuden tavoitteita ovat koulutusorganisaatioiden toiminnan edellytysten turvaaminen sekä henkilöstön riittävydestä sekä osaamisesta huolehtiminen, tulevaisuuden osaamistarpeita ennakoivan koulutuksen sisältöjen ja korkean laadun kehittäminen, kansainvälistymisen haasteisiin vastaaminen, aikuiskoulutuksen kehittäminen sekä tutkimus- ja kehitystyön edistäminen ja korkean osaamisen siirtäminen elinkeinoelämään.

Pohjois-Karjalan maakuntaliiton organisoimana, yhteistyössä koulutusorganisaatioiden, opetushallinnon, TE-keskuksen ja työelämän edustajien kanssa on laadittu Pohjois-Karjalan koulutus- ja sivistysstrategia 2010. Strategia on maakunnan yhteinen koulutuspoliittinen tahdonilmaus, jossa on esitetty maakunnan koulutus- ja sivistystoimialan laadulliset ja määrälliset kehittämistavoitteet ja toimenpidelinjaukset. Strategiaassa on myös otettu laajasti kantaa ammatillisen aikuiskoulutuksen ja vapaan sivistystyön kehittämiseen mm. koulutusorganisaatioiden yhteistyösuhteiden ja rakenteiden, opetushenkilöstön osaamisen, opetuksen ja ohjauksen sekä koulutuksen vaikuttavuuden ja ennakoinnin kehittämisestä.

Pohjois-Savon maakuntasuunnitelmassa vuoteen 2020 osaamisen vahvistaminen ja elinkeinoelämän kanssa yhteistyötä tekevä koulutus on linjattu keskeiseksi keinoiksi elinkeinojen kehittämisessä. Osaavaa työvoimaa pidetään menestymisen yhtenä perusedel-

lytyksenä ja koulutusta tehokkaana tapana ylläpitää osaavan työvoiman tietoja ja taitoja. Ammattitaitovaatimusten kasvaessa ja nuorten työhön siirtyvien ikäluokkien pientyessä on tärkeää ylläpitää olemassa olevan työvoiman osaamista sekä myös uudelleen kouluttaa heitä muuttuviin elinkeinoelämän tarpeisiin.

Pohjois-Savon maakuntasuunnitelmassa vuoteen 2020 on esitetty myös aikuiskoulutusta koskevia linjauksia. Väestöä kannustetaan elinikäiseen oppimiseen ja aikuiskoulutuksella pyritään nostamaan aikuisväestön koulutustasoa. Ikärakenteen vanhenemisen seurauksena ja elinkeinorakenteen muuttuessa ikääntyneen väestön ammatillista osaamista tulee uudistaa ja työssä jaksamista edistää. Koulutusjärjestelmien tulee pystyä vastaamaan tähän tarpeeseen. Lisäksi työttömiin opiskelumahdollisuuksia tulee kehittää vastaamaan uhkaavaan työvoimapulaan ja estää syrjäytymistä.

Pohjois-Savon maakuntaohjelmassa 2003-2006 kehittämisen painopisteiksi on asetettu: maakunnan koulutusrakenteiden kehittäminen, koulutustason nostaminen, oppilaitosten keskinäisen sekä oppilaitosten ja elinkeinoelämän välisen yhteistyön tiivistäminen ja kulttuurin kehittäminen. Alueellisen kilpailukyvyn vahvistumisen kannalta on oleellista, että maakunnassa on toimiva ja kehittämiskykyinen maakunnallinen koulutusketju, jolloin eri kouluasteet täydentävät toisiaan ja tekevät saumatonta yhteistyötä. Alueiden menestys perustuu aina yritysten menestykseen, mistä syystä yritysten kanssa yhteistyötä tekevä oppilaitosverkosto sekä toimivat innovaatioketjut ovat maakunnan menestymisen kannalta tärkeitä.

Lisäksi kaikissa maakunnissa ammattikorkeakoulut ja yliopistot ovat opetusministeriön toimeksiannosta päivittämässä omia yhteistä aluestrategioitansa.

1.2.3 Itä-Suomen läänin maakunnalliset aikuiskoulutuksen kehittämisen tavoitteet ja keskeiset toimenpiteet

Itä-Suomen läänin maakunnissa asetettiin toimenpideohjelmatyöskentelylle maakunnalliset tavoitteet. Koko toimenpideohjelmatyöskentelyn pyrkimyksenä oli eri osapuolia osallistavana ja sitouttavana prosessina konkretisoida asetetut tavoitteet toteuttamiskelpoiksi toimenpiteiksi siten, että niille voidaan määrittää aloitteentekevät ja muita toimijoita verkottavat vastuutahot. Maakunnalliset tavoitteet johdettiin AITO-

ohjelmien valtakunnallisista tavoitteista ja etenkin maakunnissa tehdyistä asiantuntijoiden haastatteluista ja keskeisten viiteryhmiä näkemyksistä seuraavasti:

Etelä-Savon maakunnalliset tavoitteet:

- (1) Kehittää aikuiskoulutuksen toimintamalleja, verkostoitumista ja työelämäyhteistyötä
- (2) Parantaa aikuiskoulutuksen laatua ja imagoa
- (3) Nostaa väestön osaamis- ja koulutustasoa
- (4) Kehittää aikuiskoulutuksen merkitystä yksilön elämänlaadun turvaajana
- (5) Turvata alueellisesti kattavat ja tasa-arvoiset kouluttamismahdollisuudet Etelä-Savon aikuisväestölle
- (6) Parantaa aikuiskoulutuksen niveltymistä alueen kehittämis- ja innovaatiotoimintaan.

Pohjois-Karjalan maakunnalliset tavoitteet:

- (1) Kehittää aikuiskoulutuksen merkitystä maakunnan työelämän kehittäjänä
- (2) Edistää aikuiskoulutuksen roolia maakunnan aluekehityksessä
- (3) Kehittää aikuiskoulutuksen järjestäjien yhteistyötä luomalla yhteinen aikuiskoulutuksen visio Pohjois-Karjalaan
- (4) Kehittää aikuiskoulutusta yleisen sivistystehtävän täyttäjänä
- (5) Kehittää aikuiskoulutuksen muotoja ja ohjausta
- (6) Tuoda esiin aikuiskoulutuksen pitkäjänteiseen suunnitteluun ja rahoitusjärjestelmään liittyviä kehittämistarpeita

Pohjois-Savon maakunnalliset tavoitteet:

- (1) Luoda Pohjois-Savoon yhteinen aikuiskoulutuksen visio ja tavoitetila
- (2) Parantaa aikuiskoulutuksen ja työelämän tarpeiden kohtaantoa ottaen huomioon nuorten koulutus
- (3) Kehittää koulutuksen järjestäjien verkostoitumista ja selkiyttää alueellista roolia
- (4) Taata joustavat, alueellisesti kattavat ja tasa-arvoiset koulutusmahdollisuudet, huomioiden aikuiskoulutuksen erilaiset kohderyhmät
- (5) Ylläpitää ja kohottaa työssä olevan väestön koulutustasoa ja kehittää työelämää
- (6) Kehittää aikuiskoulutuksen pitkäjänteistä suunnittelua ja rahoitusjärjestelmää

Maakunnallisissa tavoitteissa on tarkasteltu aikuiskoulutusta niin alueiden ja työelämän kehittämisen ja koulutusjärjestelmän kuin koulutettavan yksilön näkökulmasta. Aikuiskoulutusjärjestelmään liittyviä kehitysteemoja ovat koulutuksenjärjestäjien välinen

yhteistyö, työnjako ja verkostoituminen, aikuiskoulutuksen kysynnän ja tarjonnan tasapainottaminen sekä aikuiskoulutuksen alueellinen saatavuus. Aikuiskoulutuksen voimavarojen ja ohjauksen näkökulmasta pyritään maakunnallisilla tavoitteilla vaikuttamaan valtakunnallisesti aikuiskoulutuksen rahoitus- ja ohjausmallien kehittämiseen. Koulutettavan yksilön näkökulmasta on käsitelty aikuiskoulutuksen tiedotus-, neuvonta- ja ohjauspalvelujen saatavuutta ja opiskelumuotoja sekä erilaisten aikuiskoulutuksen kohde-ryhmien opiskelumahdollisuuksia ja koulutuksellisen tasa-arvon parantamista.

Maakunnalliset toimenpiteet on esitetty liitteissä 1-3.

2 Aikuisten osallistuminen koulutukseen

Taulukossa 2.1 on kuvattu työikäisen aikuisväestön osallistuminen opetushallinnon alaiseen koulutukseen Itä-Suomen läänissä vuonna 2002. Maakunnittaiset koulutukseen osallistumista kuvaavat luvut on suhteutettu maakunnan 25–64 -vuotiaiden määrään. Koulutukseen osallistumista kuvaavien %-osuuksien poikkeamat 25–64 -vuotiaiden väestöosuudesta kertovat, minkä tyyppiin opintoihin alueen aikuisväestö osallistuu suhteellisesti enemmän tai vähemmän.

Työikäisen 25–64-vuotiaan aikuisväestön suhteellinen osuus Manner-Suomen väestöstä oli Etelä-Savossa ja Pohjois-Karjalassa 3 %, Pohjois-Savossa 5 % (Taulukko 2.1). Suhteellista väestöosuutta enemmän Etelä-Savon aikuisväestö osallistui näyttöperustaiseen ammatilliseen perustutkintoon. Vastaavasti Pohjois-Savossa väestöosuutta enemmän osallistujia oli opetussuunnitelma- ja näyttöperustaisessa ammatillisessa peruskoulutuksessa ja ammattitutkintoon johtavassa koulutuksessa. Pohjois-Karjalassa suhteellista väestöosuutta enemmän osallistuttiin opetussuunnitelma-perustaiseen perustutkintoon, ammattitutkintoon ja tutkintoon johtamattomaan lisäkoulutukseen.

Ammattikorkeakoulutuksessa Etelä-Savossa erikoistumisopintojen ja jatkotutkintojen ja Pohjois-Karjalassa avoimen ammattikorkeakoulun ja erikoistumisopintojen aikuisopiskelijoiden suhteellinen osuus oli saman ikäryhmän väestöosuutta suurempi.

Vapaan sivistystyön koulutukseen osallistuttiin Etelä-Savossa ja Pohjois-Karjalassa saman ikäryhmän suhteellista väestöosuutta enemmän. Pohjois-Savossa opetustunteina mitattu osallistuminen oli väestöosuutta alhaisempaa.

Työvoimapolitiittisena koulutuksena toteutuneesta aikuiskoulutuksesta ammatillisen koulutuksen osuus vaihteli Itä-Suomen läänin maakunnissa 64–70 prosentin välillä Manner-Suomen vastaavan osuuden ollessa 70 % (Taulukko 2.2).

Taulukossa 2.3 on kuvattu uusien opiskelijoiden jakautumista koulutusasteittain Itä-Suomen läänissä. Maakuntien vähintään 25-vuotiaiden opiskelijoiden suhteelliset osuudet ovat lähes kaikkien koulutusasteiden osalta samaa suuruusluokkaa kuin Manner-Suomen vastaavat osuudet.

3 Aikuiskoulutuksen järjestäjä- ja ylläpitäjäverkosto

Taulukossa 3.1 on esitetty koulutuksen ylläpitäjien opiskelijamääriä Itä-Suomen läänissä. Koska lukuihin ei ole tilastoitu ylimaakunnallisia tai valtakunnallisia koulutuksen järjestäjiä, voidaan tunnuslukuja pitää vain suuntaa-antavina Itä-Suomen maakuntien osalta.

3.1 Etelä-Savo

Etelä-Savossa toimii yhteensä 39 aikuiskoulutuksen järjestäjää ja 36 koulutusorganisaatiota. Koulutuksen järjestäjinä toimii 12 kuntaa, 6 kuntayhtymää, 15 yksityistä sekä 6 valtion omistamaa oppilaitosta. Eri paikkakunnilla toimivia koulutuksen järjestäjiä ovat Mikkelin ammattikorkeakoulutuksen kuntayhtymä, jolla on oppilaitokset Mikkelissä, Pieksänmaalla sekä Savonlinnassa sekä Etelä-Savon koulutuksen kuntayhtymä, joka järjestää opetusta Mikkelissä ja Juvalla.

Valtakunnallisista koulutuksen järjestäjien oppilaitoksista toimii Pieksämäellä Diakonia-ammattikorkeakoulu ja Sisälähetysseuran oppilaitos sekä Mikkelissä Kiinteistöalan koulutussäätiön ammatillinen oppilaitos ja Kuhankosken erityisammattikoulu. Mikkelin yliopistokeskuksen ylläpitäjinä toimivat Helsingin

Taulukko 2.1.

Alue	Etelä-Savo	Pohjois-Savo	Pohjois-Karjala	Manner-Suomi
Työikäinen aikuisväestö 25 - 64 v	3%	5%	3%	2821462
Peruskoulun koko oppimäärä 1)	1%	3%	0%	13722
Toisen asteen koulutus				
Lukion koko oppimäärä 2)	3%	5%	2%	6108
Ammatillinen perustutkinto, ops 2)	3%	6%	4%	13725
Ammatillinen perustutkinto, näyttö 2)	4%	6%	3%	15104
Ammattitutkinto 2)	3%	6%	4%	13906
Erikoisammattitutkinto 2)	2%	5%	3%	6020
Ammatillinen perustutkinto, oppisopimus 2)	3%	5%	2%	8632
Ammatti- ja erikoisammattitutkinto, oppisopimus 3)	3%	5%	3%	18332
Tutkintoon johtamaton lisäkoulutus 4)	3%	3%	5%	1482,5
Ammattikorkeakoulutus				
Ammattikorkeakoulututkinto 5)	3%	5%	3%	44189
Avoin amk 6)	3%	4%	4%	7588
Erikoistumisopinnot 7)	7%	0%	4%	6038
Jatkotutkinnot 6)	6%	0%	0%	157
Opettajankoulutus 6)	0%	0%	0%	2741
Yliopistokoulutus				
Alempi ja ylempi korkeakoulututkinto 2)	1%	4%	3%	67371
Tohtori- ja lisensiaattitutkinto 2)	1%	3%	3%	17978
Erikoistumisopinnot				
Vapaa sivistäytyö (opetustunnit)				
Kansalais- ja työväenopistot, vapaatavoitteinen koulutus	4%	6%	4%	1915066
muu koulutus	4%	3%	5%	136314
Kansanopistot, vapaatavoitteinen koulutus	4%	1%	2%	458652
muu koulutus	11%	4%	6%	206125
Liikunnan koulutuskeskukset, vapaatavoitteinen koulutus	4%	0%	3%	100936
muu koulutus	5%	0%	9%	43048
Kesäyliopisto 8)				
Kielitutkinnot v. 2002 - 2003 (suoritetut tutkinnot)	9%	3%	2%	5361
Erityisopetus				
Tutkintoon johtava koulutus				
Valmentava koulutus 9)				
Maahanmuuttajille suunnattu koulutus (opiskelijamäärä)				
Ammatilliseen koulutukseen valmistava koulutus	1%	2%	2%	887

Taulukko 2.1. Opetushallinnon alaisen koulutuksen toteutuminen Itä-Suomen läänissä vuonna 2002 (maakuntien luvut ilmaisevat kunkin koulutusmuodon osuuden prosentteina suhteessa Manner-Suomeen) (Lähteet: Toisen asteen koulutus: Tilastokeskus, Ammattikorkeakoulutus: Amkota ja Tilastokeskus, Yliopistokoulutus: Kota ja Tilastokeskus, Vapaa sivistystyö: Tilastokeskus, Kielitutkinnot: Soveltavan kielitutkimuksen keskus, Maahanmuuttajat: Opetusministeriö).

- 1) Aikuiskoulutuksen osallistumistapahtumia; myös aineopinnot
- 2) Opiskelijamäärä, vähintään 25-vuotiaat asuinmaakunnan mukaan
- 3) Opiskelijamäärä, kaikenikäiset
- 4) Opiskelijatyövuosia
- 5) Aikuiskoulutuksen ja nuorten koulutuksen opiskelijamäärä, vähintään 25-vuotiaat asuinmaakunnan mukaan
- 6) Koko vuonna osallistuneiden määrä
- 7) Läsnäolevat 20.9. laskentapäivänä
- 8) Ei sisällä abi- ja lukiolaiskursseja
- 9) Opiskelijamäärä tilastointipäivänä 20.9.2003, oppilaitoksen sijaintimaakunnan mukaan

Taulukko 2.2. Työvoimapolitiittisena koulutuksena (sis. ESR -koulutukset) toteutuneet henkilötyöpäivät Itä-Suomen läänissä vuonna 2002 (Lähde: Työministeriö).

Alue	Etelä-Savo	Pohjois-Savo	Pohjois-Karjala	Manner-Suomi
Ammatillinen koulutus	70%	64%	67%	70%
Valmentava koulutus	30%	36%	33%	30%
joista maahanmuuttajat	6%	1%	7%	5%

Taulukko 2.3. Opetushallinnon alaisen tutkintoon johtavan koulutuksen uusien opiskelijoiden jakaantuminen koulutusasteittain Itä-Suomen läänissä vuonna 2002 (luvut ilmaisevat kunkin koulutusasteen osuuden prosentteina ko. maakunnan koko ikäryhmästä) (Lähde: Tilastokeskus).

Alue	Etelä-Savo	Pohjois-Savo	Pohjois-Karjala	Manner-Suomi	Etelä-Savo	Pohjois-Savo	Pohjois-Karjala	Manner-Suomi
Ikäryhmä	alle 25 v.				väh 25 v.			
Lukio	6%	6%	6%	6%	0,1 %	0,1 %	0,05%	0,1 %
Ammatillinen perustutkinto ops	8%	8%	8%	6%	0,2 %	0,3 %	0,2 %	0,2 %
Ammatillinen perustutkinto näyttö	0,4 %	1%	0,4 %	0,4 %	0,3 %	0,3 %	0,3 %	0,3 %
Ammattitutkinto	0,4 %	0,2 %	0,5 %	0,4 %	0,3 %	0,3 %	0,3 %	0,3 %
Erikoisammattitutkinto	0,02%	0,04%	0,03%	0,1 %	0,1 %	0,1 %	0,03%	0,1 %
Ammattikorkeakoulututkinto, nuorten koulutus	5%	5%	4%	4%	0,2 %	0,2 %	0,1 %	0,2 %
Ammattikorkeakoulututkinto, aikuiskoulutus	0,2 %	0,04%	0,1 %	0,1 %	0,3 %	0,2 %	0,1 %	0,2 %
Yliopiston alempi ja ylempi korkeakoulututkinto	1%	2%	3%	3%	0,1 %	0,3 %	0,3 %	0,2 %
Yhteensä	22%	22%	22%	20%	2%	2%	2%	2%

kauppakorkeakoulu, Helsingin yliopisto, Kuopion yliopisto ja Lappeenrannan teknillinen korkeakoulu. Joensuun yliopiston toinen kampus on Savonlinnassa. Savon koulutuskuntayhtymän omistamalla Savon ammatti- ja aikuisopistolla on oppilaitos Pieksämäellä. Joutsan kunnan omistamalla Puulan seutuopistolla on toimipiste myös Kangasniemellä.

Aikuisten lukiokoulutusta järjestetään Mikkelin Lyseon lukion aikuislinjalla ja Savonlinnan aikuislukiossa. Ammatillista aikuiskoulutusta järjestetään Mikkelin aikuiskoulutuskeskuksessa, Mikkelin ammattiopistossa, Savonlinnan ammatti- ja aikuisopistossa, Keski-Savon oppimiskeskuksessa ja Savon ammatti- ja aikuisopistossa. Erityisopetusta antavat Bovallius-ammattiopisto ja Kuhankosken erityisammattikoulu. Sisälähetysseuran oppilaitos järjestää sekä ammatillista koulutusta että kansanopistokoulutusta.

Kansanopistoja maakunnassa toimii kuusi: Mikkelin kaupungin ylläpitämä Otavan Opisto ja yksityisen säätiön tai yhdistyksen omistamat Itä-Karjalan kansanopisto, Partaharjun opisto, Savonlinnan kristillinen opisto, Suomen nuoriso-opisto ja Valamon kansanopisto. Kansalaisopistoja toimii alueella 10, joista valtaosa on kuntien omistamia. Yksityisessä omistuksessa on yksi ja kuntayhtymän omistuksessa yksi kansalaisopisto. Kesäyliopistoista Etelä-Savossa toimivat Mikkelin kesäyliopisto ja Savonlinnan kesäyliopisto ja liikunnan koulutuskeskuksista Tanhuvaaran Urheilupuisto. Aikuiskoulutusta järjestävät myös opintokeskukset, joista Etelä-Savossa on Kansallisen sivistysliiton opintokeskus KANSIO ja Työväen Sivistysliitto TSL opintokeskus.

3.2 Pohjois-Karjala

Pohjois-Karjalassa toimii 24 aikuiskoulutuksen järjestäjää ja 31 koulutusorganisaatiota. Koulutuksen järjestäjänä toimii 13 kuntaa, 1 kuntayhtymä, 9 yksityistä ja 1 valtion omistama järjestäjä. Eri paikkakunnilla toimivia koulutuksen järjestäjiä ovat Joensuun kaupungin ylläpitämä Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu sekä Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymän omistuksessa olevat Pohjois-Karjalan ammattiopisto ja Pohjois-Karjalan aikuisopisto. Yliopistokoulutuksesta vastaa Joensuun yliopisto. Aikuisten lukiokoulutusta

järjestetään Joensuun Lyseon lukion aikuislinjalla.

Valtakunnallisista koulutuksen järjestäjistä Pohjois-Karjalassa toimivat Humanistinen ammattikorkeakoulu ja Hengitysliitto Helin omistama Kaprakan ammatillinen koulutuskeskus. Kahden maakunnan alueella toimivista oppilaitoksista Nurmeksessa on Karkun ja Nurmeksen evankelinen opisto.

Kansanopistoja maakunnassa toimii neljä: Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymän ylläpitämä Pohjois-Karjalan Opisto ja yksityisessä omistuksessa olevat Kiteen evankelinen kansanopisto, Lieksan kristillinen opisto sekä Karkun ja Nurmeksen evankelinen opisto. Kuntien omistuksessa olevia kansalais- ja työväenopistoja on Pohjois-Karjalassa 13. Pohjois-Karjalan kesäyliopisto on Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymän omistuksessa. Lisäksi maakunnassa on liikunnan koulutuskeskuksista Itä-Suomen liikuntaopisto ja musiikkialan oppilaitoksista Joensuun konservatorio. Opintokeskuksia Pohjois-Karjalassa edustavat Maa-seudun Sivistysliitto MSL:n Itä-Suomen aluekeskus, Opintotoiminnan keskusliiton Ok-opintokeskuksen Joensuun aluetoimisto ja Työväen Sivistysliitto TSL:n opintokeskus.

3.3 Pohjois-Savo

Pohjois-Savossa toimii yhteensä 35 aikuiskoulutuksen järjestäjää ja 38 koulutusorganisaatiota. Koulutuksen järjestäjänä toimii 17 kuntaa, 3 kuntayhtymää, 11 yksityistä sekä 4 valtion ylläpitämää oppilaitosta. Eri paikkakunnilla toimivia koulutuksen järjestäjiä ovat Savonia-ammattikorkeakoulun kuntayhtymä, jolla on oppilaitokset Kuopiossa, Iisalmissa ja Varkaudessa. Savon koulutuskuntayhtymän omistuksessa oleva Savon ammatti- ja aikuisopisto tarjoaa opetusta yhdeksällä paikkakunnalla Pohjois-Savossa ja yhdellä paikkakunnalla Etelä-Savossa. Ylä-Savon ammatillisen koulutuksen kuntayhtymän ylläpitämä Ylä-Savon ammattiopisto järjestää koulutusta Iisalmissa, Kiuruvedellä ja Peltosalmella. Kuopion yliopisto vastaa yliopistokoulutuksesta.

Valtakunnallisista koulutuksen järjestäjistä Kuopiossa opetusta antavat Sibelius-Akatemia, Humanistinen ammattikorkeakoulu, Valtion Pelastusopisto ja Kuhankosken erityisammattikoulu. Kaprakan amma-

Taulukko 3. Koulutuksen ylläpitäjät Itä-Suomen läänissä (lukuihin ei ole tilastoitu ylimatekunnallisia tai valtakunnallisia koulutuksenjärjestäjiä) (Lähde: Opetusministeriö, Opetushallitus)

* Tulossopimuksessa 2004-2006 määritelty uusien opiskelijoiden vuositaivoite

	Etelä-Savo	Pohjois-Savo	Pohjois-Karjala	Manner-Suomi
Ammatillinen peruskoulutus				
kokonaisopiskelijamäärä 2005	4 590	7 245	5 150	135594
joista näyttötutkintoperusteiset	455	805	630	15490
oppisopimusopiskelijat 2004	346	624	243	12623,5
Ammatillinen lisäkoulutus				
oppilaitosmuotoinen, työvuodet 2004	252	594	378	11281,1
oppisopimuspaikat 2004	655	1 110	690	21410
Korkea-aste *				
Ammattikorkeakoulu	720	830	655	19540
Yliopisto	0	900	1 280	22427
Ylläpitäjät yhteensä				
Kunta	2	0	1	38
Kuntayhtymä	4	3	1	59
Valtio	0	1	1	1
Yksityiset	5	5	3	131

tillisella koulutuskeskuksella on toimipisteet Iisalnessa ja Kuopiossa.

Aikuisten lukiokoulutusta järjestetään Iisalmen aikuislukiossa, Kuopion aikuislukiossa, Varkauden lukion aikuislinjalla ja Portaanpään kristillisessä opistossa. Savon ammatti- ja aikuisopisto, Ylä-Savon ammattiopisto, Kuopion talouskoulu, Kaprakan ammatillinen koulutuskeskus sekä Ingmanin käsi- ja taideteollisuusoppilaitos vastaavat aikuisten ammatillisesta koulutuksesta. Ammatillista koulutusta järjestää myös Kuopiossa toimiva palo-, poliisi- ja vartiointialojen oppilaitos Valtion Pelastusopisto.

Pohjois-Savossa on kaksi yksityisten ylläpitämää kansanopistoa eli Pohjois-Savon Opisto ja Portaanpään kristillinen opisto. Kunnan ylläpitämiä kansalaisopistoja on maakunnassa 16. Lisäksi maakunnassa toimii Kuopion kesäyliopisto ja musiikkioppilaitoksista Kuopion konservatorio. Arkkitehtuuri- ja ympäristökoulu Lastu tarjoaa aikuiskoulutusta opettajille ja rakennusalan ammattilaisille. Opintokeskuksista Poh-

jois-Savossa ovat Kristillisen Opintokeskuksen Kuopion aluetoimisto, Opintokeskus Kansalaisfoorumi ja Työväen Sivistysliitto TSL opintokeskus.

4 Aikuiskoulutuksen voimavarat

4.1 Maakunnalliset toimenpide-esitykset rahoitusjärjestelmän kehittämiseksi

Itä-Suomen läänin maakunnat asettivat pitkäaikaisuuden ja vakauden hyvin toimivan rahoitusjärjestelmän kriteereiksi. Aikuiskoulutuksen rahoitusjärjestelmää on yhtenäistettävä siten, että eri koulutusmuodot ovat tasavertaisessa asemassa resurssien kohdentamisessa sekä toiminnan seurannassa ja arvioinnissa. Tuloksellisuusrahoitusta tulee kehittää niin, että siinä huomioidaan tuotettujen tutkintojen lisäksi myös alueen aikuisväestön osaamisen kehittäminen.

Resurssien kohdentamisessa on huomioitava henki-

löstön riittävyys mutta myös toiminnan kehittäminen ja uusiin erityistehtäviin ja kehittämishaasteisiin vastaaminen. Aikuiskoulutuksessa EU-hankerahoituksella on merkittävä rooli, ja koulutustoiminnan jatkuvuus on turvattava myös hanketoiminnan päättymisen jälkeen.

Itä-Suomen maakunnissa korostuu aikuiskoulutuksen rahoituksen ja ohjauksen kehittäminen aluepoliittisista lähtökohdista. Koulutuksen alueellisen tasa-arvon turvaamiseen tarvitaan uusia aluepoliittisiin tejiöihin perustuvia rahoitusmalleja, jotka mahdollistavat aikuiskoulutuksen järjestämisen pienemmissä ryhmissä. Harvaan asutuilla alueilla aikuiskoulutusryhmiä tulee koota myös erilaisia rahoituslähteitä yhdistellen. Itä-Suomen maakunnat pyrkivät vaikuttamaan valtakunnalliselle tasolle mm. aikuiskoulutuksen rahoituksen ja ohjauksen kehittämiseksi; tästä konkreettisena esimerkkinä ovat Pohjois-Karjalassa jo alkaneet alueen kansanedustajille tarkoitetut Aikuiskoulutuksen aamu-puuro -tapaamiset.

4.2 Opetushenkilöstö

Opetushenkilöstö on keskeisessä asemassa aikuiskoulutuksen kehittämiseksi asetettujen tavoitteiden täyttämässä. Maakuntien kehittämistoimenpiteissä korostuukin opetushenkilöstön jaksamisesta huolehtiminen, kouluttautumismahdollisuuksien turvaaminen ja henkilöstön asenteellisen valmiuden lisääminen työssä uusiutumiseen.

Maakuntien toimenpideohjelmissa on asetettu tavoitteeksi opettajien aikuisdidaktisen, yhteiskunnallisen ja työelämäosaamisen kehittäminen. Myös työelämän edustajat korostavat opettajien työelämäosaamisen merkitystä ja opettajien työelämään siirtymiskynnystä alentavien toimintamallien kehittämistä. Lisäksi tulevaisuudessa korostuvat opettajien ohjaukselliset ja erityispedagogiset valmiudet aikuisopiskelijan opintojen henkilökohtaistamisessa ja erityisopetusta tarvitsevien opiskelijoiden tukemisessa.

Itä-Suomessa opetushenkilöstön täydennyskoulutuksen järjestämisestä vastaavat myös maakunnan ulkopuoliset tahot. Yhteinen piirre maakuntien kehittämistoimenpiteissä on kehittää opetushenkilöstön täydennyskoulutusta tuottavien organisaatioiden yh-

teistyötä. Lisäksi tulee lisätä opetustehtävien houkuttelevuutta ja taata siten pätevän henkilöstön saatavuus etenkin Itä-Suomen maakuntakeskusten ulkopuolella. Työelämän asiantuntijoiden osallistumismahdollisuuksia koulutustehtäviin on parannettava.

4.3 Opetustilat, koneet ja laitteet

Resurssien yhteiskäytön tehostaminen eri koulutusasteiden ja -muotojen välillä korostuu Itä-Suomessa haja-asutusalueilla, joilla pienenevä väestömäärä vaikeuttaa kannattavan koulutustoiminnan ylläpitämistä. Maakunnissa tulee selvittää koulutuksen järjestäjien, eri hallintokuntien ja työorganisaatioiden tarpeita ja mahdollisuuksia tilojen ja resurssien yhteiskäyttöön ja erilaisten resurssikeskusten perustamiseen.

Nuorten ikäluokkien pieneneminen ja nuorten koulutuksesta vapautuvat resurssit tulee huomioida aikuiskoulutuksen kehittämisessä. Opetushenkilöstön toimintaa eri kouluasteilla ja -muodoissa vaikeuttavat erilaiset virkaehto- ja palkkausjärjestelmät, joiden kehittämiseen on kiinnitettävä huomiota myös valtakunnallisella tasolla.

5 Johtopäätökset ja kehittämisedotukset

5.1 Aikuiskoulutuksen saavutettavuus sekä tasa-arvon toteutuminen kansalaisten näkökulmasta

5.1.1 Aikuiskoulutustarjonnan alueellisen tasa-arvon toteutuminen

Itä-Suomen maakunnat ovat maantieteellisesti laajoja ja harvaan asuttuja. Pieni väestömäärä ja heikot julkiset liikenneyhteydet asettavat maakuntien eri osissa olevat koulutuksen järjestäjät eriarvoiseen asemaan aikuiskoulutuksen tarjonnan tasa-arvon suhteen ja aikuisopiskelijat eriarvoiseen asemaan koulutusmahdollisuuksien tasa-arvon suhteen. Väestöpohjasta ja elinkeinorakenteesta johtuen Itä-Suomessa on myös valtakunnallisesti verrattuna poikkeavat koulutuksen järjestäjien toimintaedellytykset.

Itä-Suomen maakuntien toimenpideohjelmissa on keskeisenä tavoitteena turvata monipuolinen aikuiskoulutustarjonta ja saatavuus koko maakunnan alueella. Tähän pyritään mm. kehittämällä joustavia koulutuksen järjestämistapoja, tehostamalla aikuiskoulutusorganisaatioiden yhteistyötä pienillä paikkakunnilla (ml. koulutusmuotojen välinen yhteistyö) ja lisäämällä tieto- ja viestintäteknikan opetuskäyttöä. Etä- ja aikuiskoulutusverkoston ja ammatillisen koulutuksen yhteistyötä tulee kehittää yleissivistävien välineaineiden opiskelumahdollisuuksien parantamiseksi.

Verkko- ja monimuoto-opetus on yksi mahdollisuus lisätä aikuiskoulutuksen alueellista tasa-arvoa ja ottaa huomioon yksilölliset perhe- ja elämäntilanteet. Verkko-opetuksen käyttöönotossa on kuitenkin huomioitava koulutettavan tietotekniset valmiudet ja kyky opiskella ilman lähiopetusta, opintoalakohtaiset rajoitukset sekä opettajien verkkopedagogiikan osaaminen. Itä-Suomessa on useita verkko-opetusta kehittäviä oppilaitoksia ja hankkeita, joissa tuotettua osaamista tulee levittää muiden toimijoiden käyttöön. Opetusmuotojen kehittämisessä on huomioitava myös koulutuksen sosiaalisuutta rakentava funktio.

Aikuiskoulutuksen alueellisen tasa-arvon parantaminen on valtakunnallisesti koulutuksen rahoitus- ja ohjauskysymys. Koulutusten järjestäminen pienemmissä ryhmissä edellyttää rahoituksen runsaampaa kohdentamista haja-asutusalueille ja aikuiskoulutuksen aluetukijärjestelmän kehittämistä. Aikuiskoulutuksen tuloksellisuustavoitteita ja -mittareita on kehitettävä niin, että niissä huomioidaan myös aikuiskoulutuksen paikallinen merkitys haja-asutusalueiden työelämän ja yritysten kehittämisessä ja toimintaedellytysten luomisessa. Lisäksi aikuiskoulutustarjonnalla on vaikutusta paikkakunnan yleiseen vetovoimaan ja viihtyvyyteen.

Pienillä paikkakunnilla, joilla on erityisosaamista vaativaa teollisuutta ja yrityksiä, aikuiskoulutuksen on turvattava osaavan työvoiman tarve jopa muutaman henkilön koulutusvolyymeilla. Lisäksi koulutettavien ja työntekijöiden rekrytointiin tarvitaan eri hallintokuntien, työelämän ja oppilaitosten yhteisiä toimintamalleja, joilla rekrytoitavia aikuisia palvellaan perheenjäsenten koulutus- ja työtilanteet huomioiden.

5.1.2 Aikuiskoulutuksen kohderyhmien koulutusmahdollisuuksien tasa-arvo

Maakuntien aikuiskoulutuksen erilaiset kohderyhmät (esim. alhaisen koulutustason ja monikulttuurisen taustan omaavat, ikääntyvä ja eläköitynyt väestö, työttömät) on nostettu Itä-Suomen maakuntien toimenpideohjelmissa erityishuomion kohteeksi. Tasa-arvoa pyritään parantamaan toisaalta aikuiskoulutuksessa aliedustettujen ryhmien näkökulmasta ja toisaalta kohderyhmien erilaisten opiskeluvalmiuksien ja -asenteiden näkökulmasta, jotka vaikuttavat kouluttautumismotivaatioon ja kykyyn suoriutua opiskelusta. Itä-Suomen väestön koulutustason nostaminen lähemmäksi valtakunnallista keskiarvoa vaatii erityistoimia kaikilla koulutusasteilla.

Koulutukselliseen tasa-arvoon liittyy myös aktiivisen kansalaisuuden edistäminen, sosiaalinen vahvistaminen ja syrjäytymisen ehkäiseminen sekä yhteiskuntakelpoisuuden säilyttäminen (esim. terveyden säilyttäminen, tieto- ja viestintäteknikan hallinta). Lisääntyvän eläkeläisväestön koulutustarpeisiin vastaamisessa on huomioitava kohderyhmän erilaiset koulutustaustat. Maahanmuuttajien työmarkkinakelpoisuutta tulee parantaa mm. kotouttamiskoulutuksen jälkeistä kielen opetusta lisäämällä.

Maakuntien toimenpideohjelmissa on asetettu tavoitteeksi mm. kehittää pedagogisia toimintamalleja ja erilaisten kohderyhmien koulutukseen, madaltaa koulutukseen osallistumiskynnystä erityisesti aliedustetuissa kohderyhmissä ja lisätä vapaan sivistystyön organisaatioiden merkitystä alhaisen koulutukseen sisääntulokynnyksen väylinä.

Kaikissa maakunnissa on kriittiseksi menestystekijäksi asetettu työssä ja yrittäjinä olevien koulutusmahdollisuuksien parantaminen kehittämällä opiskelijalähtöisiä toimintamalleja, jotka ovat ajasta ja paikasta riippumattomia ja kytkevät opiskelun ja työn kiinteästi toisiinsa. Lisäksi Itä-Suomen toimenpideohjelmissa pyritään vaikuttamaan valtakunnalliselle tasolle tutkintorakenteiden uudistamiseen siten, että tutkinnon kokoaminen eri koulutus- ja opintoaloilta on mahdollista (valinnaisista moduuleista rakentuva yhdistelmä-tutkinto).

Työpaikoilla tapahtuvan kouluttamisen lisäämisessä on otettava huomioon koulutusorganisaation, työn-

antajan ja työntekijän tarpeet mutta myös erilaiset reunaehdot (esim. työaika- ja tehtäväjärjestelyt, tuotannollisen ajan menetys, opiskeluun käytettävissä olevan ajan rajallisuus, ohjaukselliset valmiudet). Lisäksi aikuiskoulutuksessa tulee hyödyntää yritysälämän tuotannollisesti erilaisia kausia, kuten hiljaisia kausia koulutusajankohtina ja tuotannosta vapautuneita erityisasiantuntijoita potentiaalisina kouluttajina.

Itä-Suomen maakunnissa aikuiskoulutukseen osallistumista pyritään tasa-arvoistamaan kehittämällä aikuisopiskelijan ohjausta ja erityisopetusta. Aikuiskoulutukseen tarvittavien opinto-ohjaajien lisäksi tulee parantaa aikuiskouluttajien ohjauksellisia valmiuksia, jotka korostuvat erityisesti henkilökohtaistamisen käytänteiden muuttuessa. Kehittämisen tavoitteena on parantaa sähköisiä ohjauspalveluita ja opiskelijoiden henkilökohtaista ohjausta.

Kaikissa Itä-Suomen läänin maakunnissa on pyrkimys saada aikaan eri koulutusorganisaatioiden vahvuksille pohjautuvat verkostomaiset ohjauspalvelut. Osaamisen tunnistamiseen ja tunnustamiseen pyritään kehittämään maakunnallisesti yhteisiä menettelytapoja. Olemassa olevista resursseista Noste-ohjelmasta on löydetty toimintamalleja, joilla opiskelijan tukipalveluja on tarjottu oppilaitosrajat ylittäen. Noste-ohjelman ja työvoimapolitiittisen koulutuksen tarjoamia mahdollisuuksia aikuisten tukiovetukseen, hankkeiden tuottamia hyviä käytänteitä ja erityisoppilaitosten osaamista tulee edelleen kehittää ja levittää maakuntarajat ylittäen.

5.1.3 Tiedotus- ja neuvontapalvelut aikuiskoulutuksen saavutettavuuden parantajina

Aikuiskoulutuksen tiedotus- ja neuvontapalveluiden kehittämisessä pyritään luomaan Itä-Suomen maakuntiin helposti saavutettavat ja viestinnällisesti erilaiset kohderyhmät huomioonottavat palvelut, joissa hyödynnetään erilaisia tiedotuskanavia. Asiakkaan näkökulmasta tarvitaan vähintään seutukunnallisesti koordinoitua tiedotusta ja neuvontaa aikuiskoulutuksen tarjonnasta, koulutus- ja rahoitusmahdollisuuksista ja opiskelumuodoista. Haasteelliseksi tiedotus- ja neuvontapalveluiden kehittämisen ”yhden luokun periaatteella” tekee nopeasti muuttuvan tiedon määrä, heterogeeniset aikuiskoulutuksen kohderyhmät, maantieteellisesti laajat maakunnat ja erilaisella aika-

jänteellä koulutusta tuottavat organisaatiot.

Maakunnallisissa toimenpideohjelmissa on asetettu tavoitteiksi kehittää aikuiskoulutusorganisaatioiden yhteistä tiedotusta Internet-pohjaisesti tai muilla tiedotuskanavilla. Myös olemassa olevia tiedotuskanavia, kuten hankkeiden tuottamia portaaleja ja työhallinnon neuvonta- ja tietopalveluita tulee hyödyntää laajemmin. Yhteistyötä median kanssa tehostamalla pyritään vahvistamaan aikuiskoulutuksen positiivista julkisuuskuvaa.

5.2 Aikuiskoulutuksen yhteistyön, työnjaon ja ohjausjärjestelmä toimivuus

5.2.1 Aikuiskoulutuksen järjestäjäverkoston yhteistyön toimivuus

Itä-Suomen läänin maakunnissa aikuiskoulutuksen järjestäjillä on toimivaa yhteistyötä, mutta tällä hetkellä koulutusjärjestelmä on kuitenkin rakennettu vielä kilpailun pohjalta toimivaksi ja tuottamaan osittain päällekkäistä koulutustarjontaa. Yhteistyö on muodostunut pitkälti maakunnassa olemassa olevan koulutusastekohtaisen järjestäjäverkon rakenteen mukaisesti, mutta paikallisesti ja jopa maakunnallisesti on koulutusasteet ja -muodot ylittäviä toimintamalleja (esim. yhteiset koulutusesitteet, hanketoiminta). Maakunnissa toimii yhteensä kuusi Noste -hanketta, jotka ovat luoneet omia laajapohjaisia yhteistyömalleja. Maakunnallisten liittojen ja koulutuksen järjestäjien organisoimina maakunnissa on tehty ja tehdään edelleen koulutuksen strategiatyötä, jolla on liittymäpintoja myös aikuiskoulutukseen (esim. Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen aluestrategiat; Etelä-Savon toisen asteen koulutuksen strategia; Etelä-Savon korkeakoulutuksen ja tutkimuksen strategia, Pohjois-Karjalan koulutus- ja sivistysstrategia 2010).

Käytännön toiminnan kautta syntyvän yhteistyön syventäminen nousi jokaisessa maakunnassa keskeiseksi kehittämistoimenpiteeksi. Yhteistyötä tarkastellaan maakunnallisissa toimenpide-esityksissä aikuiskoulutuksen koulutusasteiden ja -muotojen välillä seudullisesti ja maakunnallisesti sekä ylimaakunnallisesti ja kansainvälisesti. Yhteistyön tiivistämistä tarvitaan Itä-Suomen läänissä myös koulutuksen ja työelämän välillä ja aluehallintoviranomaisten kesken. Työelämäyh-

teistyössä on huolehdittava eri osapuolten tiedollisten ja asenteellisten yhteistyövalmiuksien ylläpitämisestä ja siitä, että yhteistyö perustuu oppilaitokset, työnantajat ja eri tehtävätasojen työntekijät huomioonottavaan kolmikantaan.

Itä-Suomen läänin maakuntiin perustetaan AITO-ohjelmien tuloksena aikuiskoulutuksen yhteistyöverkostot joko maakunnassa toimineen aluetyöryhmän tai koulutuksen järjestäjän edustajien organisoimina. Perustettavissa aikuiskoulutusverkostoissa toiminta pohjautuu koulutuksenjärjestäjien vahvuuksiin ja koulutustehtäviin siten, että oppilaitokset ja organisaatiot tuottavat vuorovaikutteisen osaamisen kautta aikuisväestön koulutus- ja osaamistarpeisiin vastaavaa koulutusta ja muita palveluita.

Tavoitteena on lisätä koulutusorganisaatioiden välillä toisten osaamisalueiden tuntemusta ja vahvuuksien tiedostamista, keskinäistä luottamusta ja asenteellisia valmiuksia toimia uudella tavalla yhdessä. Selkiytyneellä työnjaolla pyritään vähentämään epätarkoituksenmukaista kilpailua ja säilyttämään verkoston moninaisuus harvaan asutuissa ja pienen väestöpohjan omaavissa maakunnissa sekä tehostamaan resurssien käyttöä ja mahdollistamaan aikuiskoulutukseen liittyvän sosiaalisen pääoman kertyminen.

Pohjois-Savossa ja Pohjois-Karjalassa verkostoyhteistyön pohjaksi tullaan luomaan aikuiskoulutuksen visio ja strategia; Etelä-Savossa samoja kehittämistarpeita on käsitelty aikuiskoulutuksen laadun parantamisen nimissä. Visioproessi on rakennettava kaikkia osapuolia osallistavaksi ja sitouttavaksi ja sen pohjaksi tarvitaan tietoa aikuiskoulutuksen nykytilasta ja sen toimintaympäristöstä. Vision ja aikuiskoulutuksen arvostuksen ja laadun kehittäminen kytketään maakuntien muuhun strategiatyöhön siten, että siinä huomioidaan maakuntien kärkiosaaminen mutta myös aikuiskoulutuksen merkitys paikallisen työelämän kehittäjänä ja aikuisväestön laaja-alaisena sivistäjänä.

Yhteistyön ja verkostoitumisen kehittämistarpeet ovat Itä-Suomen läänin maakunnissa niin samansuuntaiset, että myös ylimaakunnalliselle yhteistyölle hyvien toimintamallien kehittämisessä on potentiaaliset mahdollisuudet. Toisaalta maakunnissa on alkamassa omaleimaisia toimenpiteitä, joiden välittäminen ylimaakunnallisesti lisäisi koko Itä-Suomen aikuiskoulutusosaamista (esim. Pohjois-Savossa aikuiskoulutuksen

laaja-alaisen alueellisen kompetenssin kehittäminen; Pohjois-Karjalassa yhteistyö poliittisten päättäjien kanssa ja aikuiskoulutuksen arviointimittariston kehittäminen).

5.2.2 Aikuiskoulutuksen ohjausjärjestelmän toimivuus

Alueiden erilaisiin tarpeisiin vastaaminen ja oppilaitosten tavoitteellinen kehittäminen vaativat vakaita valtakunnallisia ohjausmalleja. Koulutusten kilpailutuksen ja lyhytkestoisten koulutussopimusten koetaan vaikeuttavan osaltaan koulutuksen järjestäjien toiminnan pitkäjänteistä suunnittelua ja tästä johtuen tulisi siirtyä pitempiin koulutussopimuksiin (esim. työhallinnon kapasiteettihankinnat).

Ohjauksessa tulee vähentää byrokraattisuutta ja taa-ta koulutuksen järjestäjien laaja määräysvalta koulutuksen toteuttamisessa. Toiminnan tehostamiseen tarvitaan tiiviimpää opetus- ja työhallinnon yhteistyötä.

Maakuntien toimenpide-esityksissä aikuiskoulutuksen ohjausta on käsitelty myös alueellisesta näkökulmasta. Itä-Suomen läänissä yleisesti koulutuksen kehittämiseen tähtäviä toimielimiä ovat lääninhalituksen organisoima Itä-Suomen alueellinen koulutusneuvottelukunta, TE-keskusten ennakointi- ja hankintatoimikunnat sekä maakunnallisten liittojen alaisuudessa toimivat Pohjois-Karjalan koulutusryhmä ja Etelä-Savon toisen asteen koulutuksen ohjausryhmä ja Etelä-Savon korkeakoulutuksen ja tutkimuksen neuvottelukunta.

Aikuiskoulutuksen tarjonnan suuntaaminen vastaamaan alueellisia ja paikallisia tarpeita korostuu maakuntien kehittämistoimissa. Alueen työvoima-, koulutus- ja osaamistarpeiden ennakoinnin kehittäminen maakunnallisesti ja seudullisesti on määritetty kriittiseksi menestystekijäksi Itä-Suomen läänin maakuntien toimenpideohjelmissa. Ammattien ydinosaamisen tuntemisen lisäksi on pystyttävä ennakoimaan, mil-laista osaamista yhteiskunnassa tapahtuvat muutokset edellyttävät ihmisiltä ja miten aikuiskoulutuksen tulee reagoita näihin muutoksiin. Haasteellista erityisesti aikuiskoulutuksen ennakoinnin kehittämisessä on nopeasti syntyviä koulutustarpeita tunnistavien menetelmien kehittäminen.

Jokaisessa maakunnassa on tehty ennakointityötä paljon, mutta erilaisilla toimintamalleilla ja tuotetun

tiedon moniin tietolähteisiin hajauttaen. Kehittämistoimenpiteiksi määritettiin aluehallintoviranomaisten, koulutusasteiden ja -muotojen osaamisen ja resurssien tehokkaampi hyödyntäminen toimintaa koordinoimalla. Järjestelmätason osaamisen lisäksi on kehitettävä myös yksittäisten opettajien ennakointitietämystä ja luotava mahdollisuuksia opettajien vankan työelämäosaamisen hyödyntämiselle. Lisäksi aikuiskoulutuksen on kehitettävä palveluja, joilla yritykset voivat hyödyntää oppilaitosten asiantuntijoita oman henkilöstönsä kouluttautumistarpeiden kartoittamisessa ja täsmentämisessä sekä yrityksen kehittämisedellytysten selkiyttämisessä.

Itä-Suomessa ammatilliseen koulutukseen liittyvästä ennakoinnin kehittamisestä ja toimijoiden verkottamisesta vastaa vuoden 2005 alussa toimintansa käynnistänyt AMOK-hanke (ammatillisen osaamisen kehittämisen alueellinen verkostomalli) yhteistyössä aluetoimijoiden kanssa. Koulutus- ja osaamistarpeiden ennakointiin liittyvät kehittämistarpeet ovat samansuuntaisia eri maakunnissa, jolloin myös ylimaakunnalliseen yhteistyöhön on hyvät mahdollisuudet.

5.3 Aikuiskoulutuksen aluekehitysvaikutus

Aikuiskoulutuksella on koulutuspoliittisten tehtävien lisäksi myös merkittävä aluekehitystehtävä, jota tulee edelleen vahvistaa Itä-Suomessa. Koulutuksella turvataan alueiden elinkelpoisuus, työvoiman saatavuus ja yritysten pysyminen alueilla. Myös julkisen sektorin työvoiman saatavuuden turvaajana aikuiskoulutuksella on suuri merkitys. Lisäksi aikuiskoulutuksella on yhteisöllinen, kulttuurinen ja yksilön henkistä aktiivisuutta ja vireyttä tukeva merkitys.

Maakunnallisissa toimenpideohjelmissa on tavoitteena vahvistaa aikuiskoulutuksen roolia työelämän kehittäjänä. Tähän pyritään mm. verkottamalla paikallisia aikuisoppilaitoksia ja yrityksiä keskenään, lisäämällä työpaikkojen kehittämistarpeista lähteviä opinnäytetöitä ja projekteja, tehostamalla työpaikoille jalkautuvaa kehittämistoimintaa ja tuottamalla yritysyhteistyöhön erilaisia luotto-opettajamalleja.

Työelämän kehittämistehtävän yhteydessä halutaan maakunnissa tehostaa myös aikuiskoulutuksen asemaa työelämän innovaatioprosesseissa. Uutta tietoa tuote-

taan sekä koulutuksessa ja tutkimuksessa että työyhteisöjen toiminnassa, jolloin alueen kehittämisessä tulee hyödyntää molemminpuolista huippuosaamista vuorovaikutteisten oppimismallien avulla. Lisäksi aikuiskoulutuksen tulee olla luomassa avointa innovaatioilmapiiriä, joka valmentaa asenteellisesti työyhteisöjä vastaanottamaan muutoksia ja uusia toimintatapoja ja sallii yksittäisten työntekijöiden toimia omaa työtään kehittävällä työnotteella.

Yleisen työelämän kehittämistehtävän lisäksi on maakunnallisissa toimenpideohjelmissa korostettu paikallisen yrittäjyyden kehittämistä ja tukemista aikuiskoulutuksen keinoin. Mielikuvia muokkaamalla ja yrittämistä koskevaa tietoa välittämällä pyritään vaikuttamaan yrittäjyysmyönteisen asenneilmapiirin syntymiseen. Itä-Suomen maakunnissa tulee korostaa aikuiskoulutuksen roolia yritysten omistajan- ja sukupolvenvaihdojen ja uuden yrittäjyyden tukemisessa.

Yrityskohtaisen substanssikoulutuksen lisäksi tarvitaan aikuiskoulutuksen tukea yrittäjien henkilökohtaisten kehittämismahdollisuuksien ja yrityksen keskeisen kehittämisstrategian määrittämiseen. Lisäksi aikuiskoulutuksen tulee jalkautua yrityksiin tuottamaan yrityskohtaisia kehittämispalveluja. Toimenpideohjelmissa pyritään vaikuttamaan valtakunnalliselle tasolle yrittäjien kouluttautumisen taloudelliseen tukemiseen, johon tarvitaan myös valtiovallan ja eri rahoittajien vastantuloa (esim. yrittäjien opintorahajärjestelmän kehittäminen). Erityisesti Itä-Suomessa tulee kiinnittää huomiota ikääntyvien ja alhaisen koulutustason omaavien yrittäjien koulutusmotivaatioon.

6 Jatkotoimenpiteet

Aikuiskoulutuksen alueelliset toimenpideohjelmat on tuotettu Itä-Suomen läänissä laajasti keskeisiä asiantuntijoita ja organisaatioita osallistaen. Itä-Suomen läänin maakunnissa käynnistyy aikuiskoulutuksen yhteistyöryhmät, joissa pyritään kaikki aikuiskoulutuksen kehittämiseen liittyvät tahot mukaanottavaan, läpinäkyvään ja merkitykselliseksi koettuun toimintamalliin. Yhteistyöverkostoissa aikuiskoulutus määrittyy laaja-alaisena eri koulutusasteet ja -muodot sisältävänä koulutus- ja palvelutoimintana, jossa huo-

mioidaan kytkeä myös nuorten koulutukseen.

Itä-Suomen läänissä tullaan jatkamaan kehittämistoimintaa alueellisissa ohjelmissa esitettyjen toimenpiteiden ja suositusten konkretisoimisella ja toimeenpanolla. Tässä tehtävässä maakuntien aikuiskoulutuksen yhteistyöryhmät ja koulutusorganisaatiot ovat keskeisessä asemassa. Lisäksi laadittuun ohjelmaan tulee kehittää arviointijärjestelmä, jolla voidaan seurata aikuiskoulutuksen kehittymistä linjattujen suositusten mukaisesti.

Aikuiskoulutuksen tilastollinen tarkastelu osoittautui tässä ohjelmatyöskentelyssä hankalaksi. Aikuiskoulutuksen maakunnallisen tilastointijärjestelmän kehittäminen siten, että riittävän ajankohtaisen tilastotiedon tuottaminen on luetettavaa ja ylläpitäminen joustavaa, tulee olemaan keskeinen kehittämistavoite vuoden 2005 aikana. Ajantasaista tilastotietoa tarvitaan Itä-Suomen maakunnissa mm. aikuiskoulutuksen visioityöskentelyn pohjaksi.

LÄHTEET

Itä-Suomen läänin peruspalveluiden tila 2004. Itä-Suomen lääninhallituksen toimialan peruspalveluiden arviointi. Maaliskuu 2005. Itä-Suomen lääninhallituksen julkaisu 104.

Itä-Suomi -ohjelma. Helmikuu 2005. Itäisen Suomen suuret tulevaisuuden kysymykset -projektin loppuraportti.

Etelä-Savo 2020. Maakuntasuunnitelma. Etelä-Savon maakuntaliiton julkaisu 55:2003.

Etelä-Savon maakuntaohjelma vuosille 2003-2006. Etelä-Savon maakuntaliiton julkaisu 60:2003.

Pohjois-Karjalan koulutus- ja sivistysstrategia 2010. Pohjois-Karjalan liitto 2:2004.

Pohjois-Karjalan maakuntaohjelma, POKAT 2006. Pohjois-Karjala hyvästä paremmaksi. Pohjois-Karjalan liitto. 72:2003.

Pohjois-Savon maakuntaohjelma 2003-2006. Pohjois-Savon liitto 2003.

Pohjois-Savon maakuntasuunnitelma vuoteen 2020. Pohjois-Savon liitto 2002.

Liite 1 Aikuiskoulutuksen alueellisten toimenpideohjelmien maakunnalliset tavoitteet, kriittiset menestystekijät ja joimenpiteet Etelä-Savossa.

Maakunnalliset tavoitteet			
Kriittiset menestystekijät	Toimenpiteet	Vastuutahot	
<i>Kehittää aikuiskoulutuksen toimintamalleja, verkostoitumista ja työelämäyhteistyötä</i>			
Toimiva yhteistyöverkosto	<ul style="list-style-type: none"> Selvitetään vaihtoehtoja Etelä-Savon aikuiskoulutuksen yhteiseksi keskustelufoorumiksi maakunnan olemassa olevista työryhmistä. 	Etelä-Savon aikuiskoulutuksen aluetyöryhmä, joka kokoontuu alkusyksystä 2005 suunnittelemaan yhteisverkoston koollekutsumista ja toimintaa.	
	<ul style="list-style-type: none"> Kehitetään aikuiskoulutuksen järjestäjien vahvuusalueisiin pohjautuvia koulutuspalveluita. 		
	<ul style="list-style-type: none"> Kehitetään verkostoitumisen pohjalta uusia ja innovatiivisia koulutusmalleja. 		
	<ul style="list-style-type: none"> Selvitetään mahdollisuuksia ja tarpeita valtakunnallisten koulutusten yhteiseen suunnitteluun ja tarjoamiseen. 		
	<ul style="list-style-type: none"> Kehitetään kesäyliopistojen yhteistyötä pienten kansalaisopistojen kanssa. 		
	<ul style="list-style-type: none"> Kehitetään kesäyliopistojen, ammatillisen ja korkea-asteen koulutuksen yhteistyötä yliopistotasoisien koulutustarjonnan hyödyntämisessä (esim. kesäyliopistojen tarjonta korkea-asteen opiskelijoiden sivuaineopintoina ja ammatillisen koulutuksen opettajien täydennyskoulutuksen opintoina). 		
	<ul style="list-style-type: none"> Selvitetään resurssien (esim. tilat, laitteet) yhteiskäytön tarvetta. 		
	<ul style="list-style-type: none"> Tiivistetään viranomaisyhteistyötä koulutuksen kehittämisessä. 		Aikuiskoulutusta järjestävät oppilaitokset.
	<ul style="list-style-type: none"> Kehitetään edelleen työelämän valmiuksia osallistua työelämäyhteistyöhön (esim. ohjausvalmiuksien kehittäminen). 		
Aikuiskoulutuksen ajantasaiset tiedotus- ja neuvontapalvelut	<ul style="list-style-type: none"> Tehostetaan työelämän ja koulutusalojen neuvottelukuntatoimintaa tai muuta vastaavaa neuvottelutoimintaa, jolla taataan työelämälle mahdollisuus vaikuttaa koulutuksen kehittämiseen. 	Aikuiskoulutusta järjestävät oppilaitokset. Työhallinto.	
	<ul style="list-style-type: none"> Tiivistetään tilaajan ja koulutuksen järjestäjien yhteistyötä. 		
	<ul style="list-style-type: none"> Selvitetään mahdollisuuksia hyödyntää olemassa olevia portaaleja (esim. e-Savottahanke) aikuiskoulutuksen yhteisenä koulutusportaalina ja markkinointitapana 		
	<ul style="list-style-type: none"> Kehitetään olemassa olevia hallinnonalojen (esim. työhallinnon) neuvonta- ja tietopalveluja aikuiskoulutuksen tiedotuspisteinä. 		
	<ul style="list-style-type: none"> Tehostetaan tiedotusta aikuiskoulutuksen järjestäjien välillä. 		
	<ul style="list-style-type: none"> Kehitetään sähköisten kanavien lisäksi myös muita tiedottamisen muotoja. 		
	<ul style="list-style-type: none"> Kehitetään oppilaitosten tiedotus- ja markkinointiosaamista (esim. nettitiedotus). 		
Vaikuttaminen uusien rahoitus- ja ohjausmallien kehittämiseen.	<ul style="list-style-type: none"> Vaikutetaan valtakunnalliseen aikuiskoulutuksen rahoitusta ja ohjausta koskevaan päätöksentekoon. Tiivistetään opetus- ja työhallinnon yhteistyötä. 	Aikuiskoulutuksen toimenpideohjelmat. Opetus- ja työhallinto.	
	<ul style="list-style-type: none"> Lisätään edelleen työvoimapolitiittisen koulutuksen pidempiaikaisia koulutushankintoja esimerkiksi jatkuvaluonteisten yrityskontaktien kehittämisessä. Järjestetään koulutuksia kooten samaan ryhmään erilaisilla rahoitusperusteilla opiskelevia. 		

Parantaa aikuiskoulutuksen laatua ja imagoa.

Aikuiskoulutuksen korkeatasoinen laatu	<ul style="list-style-type: none"> • Kehitetään työelämäläheisiä ja opiskelijalähtöisiä koulutuksen järjestämismuotoja. 	Aikuiskoulutusta järjestävät oppilaitokset.
	<ul style="list-style-type: none"> • Kehitetään opetushenkilöstön osaamista. 	

Nostaa väestön osaamis- ja koulutustasoa.

Työvoima- ja koulutustarpeiden toimiva ennakoituyhteistyö	<ul style="list-style-type: none"> • Kehitetään palveluja, joilla elinkeinoelämä voi hyödyntää oppilaitosten asiantuntijoita oman henkilöstönsä kouluttautumistarpeiden kartoittamisessa ja täsmentämisessä sekä yrityksen kehittämisedellytysten selkiyttämisessä. 	Aikuiskoulutusta järjestävät oppilaitokset. Maakunnan ennakoititahot. Yritykset ja työelämä.
	<ul style="list-style-type: none"> • Kehitetään työvoima-, osaamis- ja koulutustarpeiden ennakoinnissa alueellisten toimijoiden yhteistyötä vähintään seutukunnallisella tasolla. 	
	<ul style="list-style-type: none"> • Kehitetään työvoima- ja koulutustarpeiden ennakoititiedon hallinnointiin alueellisia työkaluja. 	
	<ul style="list-style-type: none"> • Varaudutaan lisääntyvän kansainvälistymisen ja työperusteisen maahanmuuton aiheuttamiseen muutostarpeisiin. 	

Työssä olevan väestön kouluttaminen	<ul style="list-style-type: none"> • Lisätään kehittämisprojektien, oppisopimuskoulutuksen ja työssäoppimisen merkitystä työssä olevan henkilöstön osaamisen koulutusmuotoina. 	Aikuiskoulutusta järjestävät oppilaitokset.
	<ul style="list-style-type: none"> • Kehitetään vertaistyömuotoja työssä oppimisen muotoina (esim. SAK:n pätevyysluotsihanke). 	
	<ul style="list-style-type: none"> • Kehitetään työvoimavaltaiten, mutta suhdanneherkkien alojen ja koulutuksen välille kiertomalleja, joilla turvataan työntekijälle koulutuksen ja työn vuorottelu. 	
	<ul style="list-style-type: none"> • Kehitetään korkeakoulutettujen täydennys- ja jatkokoulutusta ja lisätään mahdollisuuksia uuteen ammattiin kouluttautumiseen 	
	<ul style="list-style-type: none"> • Vahvistetaan avoimen yliopiston ja ammattikorkeakoulun väylää. 	
	<ul style="list-style-type: none"> • Kohdistetaan koulutusta ikääntyvälle työssä olevalle väestölle. 	

Yrittäjien osaamisen ylläpitäminen ja yrittäjyyden tukeminen	<ul style="list-style-type: none"> • Kehitetään yrityksille suunnattua aikuiskoulutuksesta tiedottamista. 	Aikuiskoulutusta järjestävät oppilaitokset. Etelä-Savon TE-keskus. Yrittäjäjärjestöt.
	<ul style="list-style-type: none"> • Tuotetaan yrityskohtaisesti räätälöityjä ja työpaikalla toteutettavia koulutuksia, opintoja ilta- ja viikonloppuopetuksena ja yritysten tuotannon hiljaisina kausina. 	

Osaava opetus- ja ohjaushenkilöstö	<ul style="list-style-type: none"> • Järjestetään opetushenkilöstölle täydennyskoulutusta mm. oppimisvaikeuksien ja -valmiuksien tunnistamisessa ja ohjauksessa, oppimisen henkilökohtaistamisessa, verkkopedagogiikassa, ikääntyneiden oppijoiden opettamisessa, kuntouttavassa toiminnassa ja työelämän ja työyhteisöjen kehittämisvalmiuksissa. 	Aikuiskoulutuksen järjestäjät. Opetus- ja työhallinto.
	<ul style="list-style-type: none"> • Kehitetään opetusmenetelmiä, jotka sopivat erilaiset oppimistyyliä ja koulukokemukset omaaville aikuisille. 	
	<ul style="list-style-type: none"> • Kehitetään opetushenkilöstön valmiuksia kohdata erityisryhmien koulutettavia (esim. eri hallinnonalojen yhteistyö työttömien kouluttamisessa tarvittavista taidoista). 	
	<ul style="list-style-type: none"> • Kehitetään opettajien työelämätuntemusta ja -osaamista ja yhteydenpitoa oman alan työelämän kanssa. 	
	<ul style="list-style-type: none"> • Lisätään työelämän asiantuntijoiden käyttämistä kouluttajina. 	

Kehittää aikuiskoulutuksen merkitystä yksilön elämänlaadun turvaajana.

<p>Informaalisten oppimisympäristöjen kehittäminen ja käyttöönottoaminen ja elämänlaajuisen oppimisen tukeminen</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Lisätään yleissivistävän ja ammatillisen koulutuksen yhteistyötä. • Huomioidaan yleinen sivistystehtävä myös ammatillisessa koulutuksessa (itsetunnon, rohkeuden, elämän mielekkyyden ja arjen hallinnan elementtien lisääminen opetuksessa ja ohjauksessa sekä työelämän yleisten toimintavalmiuksien kehittäminen koulutettaville). 	<p>Aikuiskoulutusta järjestävät oppilaitokset ja organisaatiot.</p>
<p>Aikuisten ohjaus ja opiskelussa tukeminen</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kehitetään aikuisopiskelijoiden ohjaus- ja tukipalveluja hyödyntäen Etelä-Savossa olevaa erityisosaamista (esim. Oppimistukikeskus). • Kehitetään oppilaitosten yhteiseen käyttöön (resurssipankkiin) menetelmiä, ohjeistusta, sähköisiä lomakemalleja ja muuta materiaalia, joilla voidaan kartoittaa opintojen alkaessa opiskelijan lähtökohtia, vahvuuksia ja opiskeluvalmiuksia (esim. kielelliset valmiudet, opiskelu- ja atk-taidot, käsitystä itsestä oppijana). • Selvitetään, miten Noste- ja työvoimapolitiittisissa koulutuksissa kehitettyjä ohjauksen ja tukitoimien malleja voidaan siirtää muihin koulutuksiin. • Kehitetään toimintamalleja opiskelijoiden asenteellisten opiskeluvalmiuksien parantamiseen. • Kehitetään työelämäläheisiä koulutusmalleja erityisesti niille aikuisille, joilla on negatiivisia koulukokemuksia ja korkea koulutukseen hakeutumiskyky. • Selvitetään mahdollisuuksia kehittää ohjaus- ja neuvontatehtäviin "osaamisasiamies" -toimintamallia (sijoituspaikkana esimerkiksi kirjastot tai kansalaisopistot). 	<p>Aikuiskoulutusta järjestävät oppilaitokset ja organisaatiot.</p>
<p>Yksilöllisten opiskelupolkujen rakentaminen aikuisille</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Tehostetaan verkko-opetuksen antamia mahdollisuuksia opintojen henkilökohtaistamisen keinona. • Välitetään hyviä henkilökohtaistamisen käytänteitä koulutusmuotojen välillä ja vakiinnutetaan oppilaitosten toimintatapoja osaamisen tunnustamisessa. 	<p>Aikuiskoulutusta järjestävät oppilaitokset ja organisaatiot.</p>

<p>Työnantajan tukipalveluiden kehittäminen</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Vaikutetaan työnantajalle maksettavien koulutuskorvausten kehittämiseen. • Kehitetään koulutukseen lähtijän sijaisjärjestelymalleja (esim. vaihtokoulutusmalli, jossa koulutukseen lähtijän tilalle tulee työssäoppimisjakson opiskelija tai malli, jossa työtön saa mahdollisuuden työvoimapolitiittiseen harjoitteluun koulutukseen lähtevän työntekijän paikalta). • Kehitetään vertaiskouluttajamalleja, joissa koulutettu työntekijä jakaa oppimistaan muille työntekijöille oppilaitoksen kouluttajan tukemana. • Kehitetään työpaikalla tapahtuvaa koulutusta osa-aikaopettajuuden avulla, jossa osa-aikaeläkkeelle lähtevä tai muu kokenut työntekijä saa työaikaresursseihinsa mahdollisuuden toimia ohjaajana koulutettaville työntekijöille työnantajan ja koulutuksenjärjestäjän jakaessa kustannukset (vrt. mestari-oppipoika -suhde). • Lisätään yrityksissä ja työpaikoilla tapahtuvaa koulutusta, valmennusta ja asiantuntijapalveluita, myös hyödyntäen työpaikkojen erikoislaitteistoa. • Sovitetaan yhteen yksilön, työnantajan ja työyhteisön koulutustarpeita siten, että kouluttaja toimii prosessissa aktiivisena osapuolena. • Välitetään hyviä koulutuskokemuksia työyhteisöille kouluttautumissuunnitelmien tueksi. 	<p>Aikuiskoulutusta järjestävät oppilaitokset.</p>
<p><i>Turvata alueellisesti kattavat ja tasa-arvoiset kouluttautumismahdollisuudet Etelä-Savon aikuisväestölle.</i></p>		
<p>Aikuiskoulutuksen alueellinen tasa-arvo</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Tehostetaan pienten paikkakuntien mahdollisuuksia järjestää koulutusta yhdessä verkostoitumalla, ml. koulutusmuotojen välinen yhteistyö (mm. vapaan sivistystyön organisaatiot ja ammatilliset oppilaitokset). • Kehitetään työn ohella tapahtuvaa opiskelua pienten paikkakuntien aikuisten koulutusmuotona. • Parannetaan koulutettavien ja kouluttajien verkko-opetuksen vaatimia valmiuksia. • Kehitetään koulutukseen osallistumismahdollisuuksia pienillä paikkakunnilla. • Hyödynnetään verkko-opetukseen keskittyneiden hankkeiden hyviä käytänteitä. • Kehitetään Etelä-Savon väestön korkeakoulutuksen jatkotutkinto-mahdollisuuksia. 	<p>Aikuiskoulutusta järjestävät oppilaitokset.</p>

<p>Erilaisten oppijoiden kouluksellinen tasa-arvo</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Pyritään levittämään Oppimistukikeskuksen tuottamia toimintamalleja ja Noste-koulutuksissa kehitettyjä rekryointimalleja myös muihin koulutuksiin sukupuolet ja tasa-arvo huomioiden. • Selvitetään mahdollisuuksia lisätä vapaan sivistystyön oppilaitosten roolia alhaisen koulutukseen sisääntulokynnyksen väylänä ja koulutusmyönteisten asenteiden muokkaajana (asentoituminen omaan oppimiseen ja ympäristöön). • Kartoitetaan hallinnonalojen ja oppilaitosmuotojen yhteistyömahdollisuuksia maahanmuuttajakoulutuksessa ja selkiytetään työnjakoa (esim. kielen ja yhteiskuntavalmiuksien opettaminen vapaan sivistystyön tehtävänä, työelämätaitojen kehittäminen työhallinnon tehtävänä). • Kehitetään maahanmuuttajien kotouttamiskoulutuksen jälkeistä kielen opetusta ja mahdollisuuksia päästä ammatilliseen koulutukseen. • Kehitetään työperäisen maahanmuuton tarvitsemaa tukea. • Kehitetään yksilön sosiaalista vahvistumista tukevia koulutusmalleja. 	<p>Aikuiskoulutusta järjestävät oppilaitokset.</p>
<p><i>Parantaa aikuiskoulutuksen niveltymistä alueen kehittämis- ja innovaatiotoimintaan.</i></p>		
<p>Aikuiskoulutuksen selkeä rooli työelämän kehittämisessä</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Selkiytetään aikuiskoulutusta järjestävien koulutusasteiden roolia innovaatioprosessissa. • Tehostetaan koulutuksen, tutkimuksen ja työelämän asiantuntijuuksien kohtaamista. • Tehostetaan uuden tiedon ja innovaatioiden siirtämistä työelämän käyttöön. • Lisätään työpaikkojen ja työntekijöiden kehittämistarpeista lähtevien opinnäytetöiden ja kehittämishankkeiden tekemistä. • Lisätään paikallisia ja alueellisia kehittämishankkeita tukevia opintoja. • Lisätään opinnäytetöistä tiedottamista (esim. internetin avulla). 	<p>Aikuiskoulutusta järjestävät oppilaitokset. Yritykset. Työelämä.</p>

Liite 2. Aikuiskoulutuksen alueellisten toimenpideohjelmien maakunnalliset tavoitteet, kriittiset menestystekijät ja toimenpiteet Pohjois-Karjalassa.

Maakunnalliset tavoitteet		
Kriittiset menestystekijät	Toimenpiteet	Vastuutahot
<i>Kehittää aikuiskoulutuksen merkitystä maakunnan työelämän kehittäjänä.</i>		
Oikea-aikainen reagointi työelämän tarpeisiin ja koulutustarpeiden ennakointi	<ul style="list-style-type: none"> • Kehitetään Pohjois-Karjalan työvoima-, osaamis- ja koulutustarpeiden ennakointiin verkostomaisia toimintatapoja. • Kehitetään työelämän ja oppilaitosten yhteistyönä pitkäjänteisiä ammatillisen kehittymisen suunnitelmia ja koulutusohjelmia yritysten henkilöstölle. 	Aikuiskoulutusta järjestävät oppilaitokset ja organisaatiot. Yritykset ja yrittäjäjärjestöt. Elinkeinoyhdistykset. Pohjois-Karjalan maakuntaliitto. Pohjois-Karjalan TE-keskus. Itä-Suomen lääninhallitus.
Työelämälähtöisyys	<ul style="list-style-type: none"> • Parannetaan aikuiskouluttajien ja työelämän edustajien kohtaamista kehittämällä toimintamalli konkreettisten ongelmien käsittelyyn ja ratkaisemiseen. • Kehitetään työn ja yrittäjyyden ohella opiskelun mahdollistavia opiskelumalleja. 	Aikuiskoulutusta järjestävät oppilaitokset ja organisaatiot. Elinkeinoelämä ja työnantajat. Työmarkkinajärjestöt. Pohjois-Karjalan TE-keskus ja työhallinto.
Yrittäjyyden tukeminen ja kehittäminen	<ul style="list-style-type: none"> • Selvitetään, millaista yrittäjäkoulutusta tarvitaan yrittäjäksi ryhtymisen kannustimiksi ja myönteisten asenteiden muokkaamiseen. • Parannetaan yritysideoiden kehittämistä ja testaamista jo ammatillisen peruskoulutuksen aikana opetuksen sisältöihin liittyen (esim. opinnäytetyöt). • Kehitetään koulutusmalleja, joilla lisätään kouluttajien jalkautumista yrityksiin tuottamaan konkreettista yritystoiminnan kehittämispalveluita ("vierihoito" -palvelut) • Kehitetään uudenlaisia yrittäjäjärjestöjen auditoimia ja akkreditoimia mikro- ja pienyritysten kehittämistoimenpiteiden toimintamalleja. 	Aikuiskoulutusta järjestävät oppilaitokset ja organisaatiot. Yritykset ja yrittäjäjärjestöt. Elinkeinoyhdistykset. Pohjois-Karjalan TE-keskus.
Innovaatiotoiminta työelämän kehittäjänä	<ul style="list-style-type: none"> • Kehitetään erilaisia "luotto-opettaja" -malleja, joissa yritys yhteistyöstä vastaa yrityksen ja toimialan tunteva kouluttaja. • Tehostetaan yrityksistä tulevien kehittämistarpeiden toteuttamista opinnäytetöinä ja projekteina. • Kehitetään vuorovaikutuksellisia ja toimijoita verkottavia toimintatapoja, kuten aikuiskoulutuksen ja työelämän innovaatiopäivät. 	Aikuiskoulutusta järjestävät oppilaitokset ja organisaatiot. Yritykset ja yrittäjäjärjestöt. Elinkeinoyhdistykset. Osaamiskeskukset. Joensuun tiedepuisto. Keksijäyhdistykset. Tutkimuslaitokset.

Edistää aikuiskoulutuksen roolia maakunnan aluekehityksessä.

<p>Opetushenkilöstön osaamisen ylläpitäminen ja kehittäminen</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kehitetään opetushenkilöstön täydennyskoulutusta järjestävien organisaatioiden yhteistyötä Pohjois-Karjalassa. • Kehitetään opettajien aikuisdidaktisia ja työelämäopintoja. • Kehitetään pedagogista vaihtoa oppilaitoksen kouluttajan ja työelämän edustajan välille molemminpuolisen osaamisen vaihtamisen ja toisen toimintaan tutustumisen välineenä. 	<p>Aikuiskoulutusta järjestävät oppilaitokset ja organisaatiot. Pohjois-Karjalan aikuiskoulutuksen yhteistyöelin.</p>
<p>Osaavan työvoiman saatavuuden turvaaminen</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kehitetään kokonaisvaltaisia koulutuksen ja työvoiman rekrytointimalleja. • Vaikutetaan valtakunnalliselle tasolle Noste-ohjelman kehittämiseen ja jatkuvuuteen. • Kehitetään korkeakoulutettujen täydennys- ja jatkokoulutusta ja lisätään mahdollisuuksia uuteen ammattiin kouluttautumiseen. • Vahvistetaan avoimen yliopiston ja ammattikorkeakoulun väylää. 	<p>Aikuiskoulutusta järjestävät oppilaitokset ja organisaatiot. Yritykset. Pohjois-Karjalan TE-keskus ja työhallinto. Itä-Suomen lääninhallitus.</p>
<p>Aikuiskoulutuksen alueellinen tasa-arvo</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kehitetään kustannustehokkaita aikuiskoulutuksen järjestämismalleja huomioiden aluepoliittiset näkökulmat. 	
	<ul style="list-style-type: none"> • Muut toimenpiteet: ks. viimeinen tavoite. 	

Kehittää aikuiskoulutuksen järjestäjien yhteistyötä luomalla yhteinen aikuiskoulutuksen visio Pohjois-Karjalaan.

<p>Yhteinen aikuiskoulutuksen visio ja strategia Pohjois-Karjalaan</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Pohjois-Karjalaan on perustettu huhtikuussa 2005 aikuiskoulutusorganisaatioiden yhteistyöelin, jossa on edustajat kaikista aikuiskoulutusmuodoista ja -asteista. Tarvittaessa siihen kutsutaan muita asiantuntijoita. • Yhteistyöelin laatii aikuiskoulutuksen vision ja strategian, jotka valmistuvat syksyllä 2005. • Visioprosessissa kuullaan työelämän edustajia ja muita asiantuntijoita. 	<p>Pohjois-Karjalan aikuisopiston rehtori Esa Karvinen vastannut yhteistyöelimen koollelutsumisesta.</p>
--	---	--

Yhteistyö ja verkostoituminen	<ul style="list-style-type: none"> • Informoidaan pohjoiskarjalaisia kansanedustajia aikuiskoulutuksen tilasta ja kehittämisestä Aikuiskoulutuksen aamupuuro -tilaisuuksissa (ensimmäinen tapaaminen 14.3.2005). • Laaditaan Pohjois-Karjalan aikuiskoulutuksen yhteinen tilastointi- ja arviointimittaristo ja pyritään suorittamaan aikuiskoulutuksen kokonaisuuden arviointi Joensuun yliopiston Täydennyskoulutuskeskuksen koordinoimana. • Kehitetään yhteistä asiakkuuden hallintajärjestelmää Pohjois-Karjalan aikuiskoulutuksen yhteistyöelimen johdolla. • Huomioidaan verkostoitumisessa koulutuksen tilaajan (rahoittajan), työelämän ja oppilaitosorganisaatioiden näkökulma. • Kartoitetaan aikuiskoulutusosaamisen viennin ja useiden oppilaitosten yhteistyönä tehtävien koulutustarjousten tarvetta ja mahdollisuuksia. • Selkiytetään aikuiskoulutuksen järjestäjien työnjakoa. 	Pohjois-Karjalan aikuiskoulutuksen yhteistyöelin. Joensuun yliopiston Täydennyskoulutuskeskus.
<i>Kehittää aikuiskoulutusta yleisen sivistystehtävän täyttäjänä.</i>		
Laaja-alainen ammattitaidon käsite	<ul style="list-style-type: none"> • Järjestetään alueellisesti tarpeellisia lukioiden, ammatillisen aikuiskoulutuksen ja vapaan sivistystyön yhteistyönä toteutettavia koulutuksia. 	Aikuiskoulutusta järjestävät organisaatiot.
Laaja-alainen elämänhallinta	<ul style="list-style-type: none"> • Sisällytetään kansalaisvalmiuksien opetusta aikuiskoulutukseen. 	Aikuiskoulutusta järjestävät organisaatiot.
Aikuisopiskelijan osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen	<ul style="list-style-type: none"> • Lisätään koulutuksen järjestäjien tietoisuutta toisten koulutusten sisällöistä. • Järjestetään kouluttajille arviointikoulutusta, jota tarvitaan aikuisopiskelijan osaamisen tunnistamisessa. • Vakiinnutetaan oppilaitosten toimintatapoja esimerkiksi laatimalla opintojen hyväksilukemiseen yhteisiä pisteytysmalleja ja kehitetään opintojen rekisteröimistä siten, että eri oppilaitoksissa suoritettut tutkinnot ovat vertailtavissa. • Vaikutetaan valtakunnalliselle tasolle rahoitusmallien kehittämiseen niin, että ne tukevat hyväksilukemisen käyttämistä koulutuksessa. 	Aikuiskoulutusta järjestävät organisaatiot. Pohjois-Karjalan aikuiskoulutuksen yhteistyöelin.

Kehittää aikuiskoulutuksen muotoja ja ohjausta.

Ajantasaiset aikuisopiskelijan tiedotus-, neuvonta- ja ohjauspalvelut	<ul style="list-style-type: none"> • Kehitetään tiedotusta, ohjausta ja neuvontaa luomalla Pohjois-Karjalaan yhteinen Internet-portaali ja seutukunnalliset yhteispalvelupisteet. • Hyödynnetään tiedotuksen kehittämisessä olemassa olevia palveluita (esim. työvoimatoimistojen koulutus- ja ammattitietopalvelu). • Selvitetään digitaalisen tiedotuksen ja markkinoinnin mahdollisuuksia Pohjois-Karjalassa. • Tehostetaan erityisryhmille suunnattua tiedotusta. • Kehitetään aikuiskoulutukseen innovatiivisia ja ihmisläheisiä markkinointitapoja. 	Aikuiskoulutusta järjestävät organisaatiot. AIKUIS-PK -hanke. Maakuntakorkeakoulukoelu. Pohjois-Karjalan TE-keskus. Työhallinto.
Työn ja yrittäjyyden ohella opiskelun mahdollistavat opiskelumallit	<ul style="list-style-type: none"> • Lisätään koulutuksenjärjestäjien tietoisuutta toisten hyvin toimivista koulutuksen järjestämismalleista. • Kehitetään työn ohelle opiskelun mahdollistavia koulutusmalleja (esim. osatutkinnot, oppisopimus, osaamisen näytöt) ja joustavia työssä oppimisen malleja (esim. työkierto ja työpaikalla tapahtuva opetus). • Tehostetaan vaihtovalmennus- ja sijaisjärjestelymallien hyödyntämistä. • Kehitetään osaamisen näyttöjä myös korkeakoulutukseen. • Kehitetään joustavia tutkintorakenteita, jotka mahdollistavat tutkinnon kokoamisen eri koulutusalojen koulutustarjonnasta. • Vaikutetaan valtakunnalliselle tasolle Noste-ohjelmaan hakeutumisen kriteerien väljentämiseen (esim. ylioppilastutkinto ja vanhentuneet tutkinnot osallistumisen esteenä). • Tehostetaan Pohjois-Karjalassa toteutettavien hankkeiden tulosten levittämistä (esim. Virtaa firmaan – voimaa verkostoista -hanke). • Lisätään yrittäjien koulutuksissa lyhytkurssi-, ilta- ja verkko-opetusta ja vaikutetaan valtakunnallisesti yrittäjien koulutusraha -mallien kehittämiseen. • Kehitetään Pohjois-Karjalaan yhteistä verkkopalvelua helpottamaan opiskelua. 	Aikuiskoulutusta järjestävät oppilaitokset ja organisaatiot. Pohjois-Karjalan aikuiskoulutuksen yhteistyöelin. Elinkeinoelämä ja työnantajat. Työmarkkinajärjestöt. Pohjois-Karjalan TE-keskus ja työhallinto.

Opiskelijan ohjaus ja opiskelussa tukeminen	<ul style="list-style-type: none"> • Kehitetään Pohjois-Karjalan aikuiskoulutuksen käyttöön 1-2 päivän aikuisopiskeluun orientoitumisopinnot (starttijaksot), joissa käsitellään alueellisesti sovitut perusasiat. • Kehitetään oppilaitosten yhteiseen käyttöön (resurssipankkiin) menetelmiä, ohjeistusta, sähköisiä lomakemalleja ja muuta materiaalia, joilla voidaan kartoittaa opintojen alkaessa opiskelijan lähtökohtia, vahvuuksia ja opiskeluvalmiuksia (esim. kielelliset valmiudet, opiskelu- ja atk-taidot, käsitystä itsestä oppijana). • Kehitetään seudullisesti toteutettavia palveluja aikuisten opiskeluvalmiuksien kartoittamiseen (ml. kirjastojen tarjoamat mahdollisuudet). • Tehostetaan aikuisopiskelun ohjaukseen keskittyneiden projektien ja hankkeiden tuottamien hyvien käytänteiden levittämistä. 	Kapraikan ammatillinen koulutuskeskus. Joensuu yliopiston täydennyskoulutuskeskus ja opetusteknologiakeskus (VAPO-hanke). Pohjois-Karjalan aikuisopiskelun yhteistyöelin. Lukineuvola.
Erialaisten kohderyhmien opiskelumahdollisuuksien kehittäminen	<ul style="list-style-type: none"> • Eriaiset kohderyhmät huomioidaan kaikissa kriittisissä menestystekijöissä. 	
<i>Tuoda esiin aikuiskoulutuksen pitkäjänteiseen suunnitteluun ja rahoitusjärjestelmään liittyviä kehittämistarpeita.</i>		
Vakaat ja pitkäjänteiset rahoitus- ja ohjausmallit	<ul style="list-style-type: none"> • Kehitetään Pohjois-Karjalan aikuiskoulutuksen maakuntamalli, johon sisältyy väestön ansiotason ja työmarkkinatilanteen huomioonottava aluetukijärjestelmä. • Perustetaan Pohjois-Karjalan aikuiskoulutusrahasto aikuiskoulutuksen kehittämiseksi ja aikuisopiskelijoiden tukemiseksi. • Pyritään vaikuttamaan päättäjiin aikuiskoulutuksen pitkän tähtäimen kehittämislinjauksista. • Varaudutaan aikuiskoulutuksen yhteistyöllä tulevaisuuden muutostarpeisiin huomioiden Pohjois-Karjalan väestökehitys. 	Pohjois-Karjalan aikuiskoulutuksen yhteistyöelin.

Liite 3 Aikuiskoulutuksen alueellisten toimenpideohjelmien maakunnalliset tavoitteet, kriittiset menestystekijät ja toimenpiteet Pohjois-Karjalassa.

Maakunnalliset tavoitteet		
Kriittiset menestystekijät	Toimenpiteet	Vastuutahot
<i>Luoda Pohjois-Savoon yhteinen aikuiskoulutuksen visio ja strategia.</i>		
Pohjois-Savon yhteinen näkemys tulevaisuudesta ja aikuiskoulutuksen kehittämistarpeista ja -toimista	<ul style="list-style-type: none"> Tuotetaan vision pohjaksi tietoa aikuiskoulutuksen nykytilaa ja sen toimintaympäristöä kuvaavista indikaattoreista. Kytetään visio maakunnan muuhun strategiatyöhön. 	Pohjois-Savon aikuiskoulutusverkosto koordinoivana ja verkottavana tahona.
<i>Parantaa aikuiskoulutuksen ja työelämän tarpeiden kohtaantoa ottaen huomioon nuorten koulutus.</i>		
Tulevaisuuden toimialojen ja kehitystrendien tuntemus sekä osaamisen muutoksen ennakointi	<ul style="list-style-type: none"> Kehitetään koulutuksenjärjestäjien, työelämän, TE -keskuksen, maakuntaliiton ja lääninhallituksen vuorovaikutteiseen osaamiseen pohjautuvaa yhteistyötä. Kehitetään alueellisesti verkostoitunut toimintamalli ja tiedonhallinnan työkalut työvoima- ja koulutustarpeiden kartoittamiseen ja olemassa olevan tiedon hyödyntämiseen. Luodaan aikuiskouluttajille mahdollisuudet kehittää ennakointiosaamista ja näkemystään oman alansa kehittymisestä tarjoamalla heille ajantasaista ja oikein alueellisesti fokuoitunutta materiaalia sähköisesti. Tarjotaan yrityksille, koulutusorganisaatiolle ja julkishallinnon yksiköille joustava tapa löytää osaamisen ennakointiin liittyvää asiantuntemusta, jota on mahdollista käyttää yksiköiden omassa ennakointityössä ja ennakointiosaamisen kehittämisessä hankkeessa luotavan verkoston kautta. 	AMOK – ammatillisen osaamisen kehittämisen alueellinen verkostomalli (Savonia ammattikorkeakoulu).
Vahva ammatillinen perusosaaminen Aikuiskoulutusta järjestävät oppilaitokset.	<ul style="list-style-type: none"> Tuetaan työelämän sitoutumista aikuiskoulutuksen opetussuunnitelma- ja kehittämistyöhön. Kehitetään koulutus- ja opintoalojen sisältöjä niin, että koulutuksesta valmistuu muutoskykyisiä ja asenteellisesti jatkuvaan uuden oppimiseen motivoituneita työntekijöitä. Kehitetään aikuiskouluttajien työelämäjaksoja siten, että niissä on ennakoitu työelämän muutokset ja ne täyttävät työelämäjaksoille asetetut laatuvarmistetut kriteerit. 	Aikuiskoulutusta järjestävät oppilaitokset.
Aikuisten ja nuorten koulutuksen toimiva suhde	<ul style="list-style-type: none"> Sovitetaan aikuisten koulutustarjontaa yhteen nuorten koulutustarjonnan kanssa. Pyritään vähentämään aikuis- ja nuorten koulutuksen vastakkainasettelua ja eriytetään aikuisten koulutusta rakenteellisesti ja menetelmällisesti siten, että henkilökohtaisten etenemispolkujen ja lyhyempien, mutta tavoitteellisten opiskelujaksojen avulla ylläpidetään aikuisten kouluttautumismotivaatiota ja -mahdollisuuksia. 	Aikuiskoulutusta järjestävät oppilaitokset.

Kehittää koulutuksen järjestäjien verkostoitumista ja selkiyttää alueellista roolia.

Konkreettisen tekemisen kautta syntyvä aikuiskoulutusverkosto	<ul style="list-style-type: none"> Perustetaan Pohjois-Savoon aikuiskoulutusverkosto. 	Koordinoivana tahona Pohjois-Savon aikuiskoulutuksen alue-työryhmä tarkistetussa kokoonpanossa.
Aikuiskoulutusorganisaatioiden vahvuudet yhteistyön pohjana	<ul style="list-style-type: none"> Tuotetaan verkostomaisesti uusia aikuiskoulutuksen järjestämis- ja tutkintomalleja. 	Pohjois-Savon aikuiskoulutusverkosto.
Pohjois-Savon aikuiskoulutuksen vahva alueellinen kompetenssi	<ul style="list-style-type: none"> Toimintasuunnitelma laadittu 15.4.2005. 	Toimijoita verkottavana tahona Kuopion yliopiston koulutus- ja kehittämiskeskus.

Taata joustavat, alueellisesti kattavat ja tasa-arvoiset koulutusmahdollisuudet, huomioiden aikuiskoulutuksen erilaiset kohderyhmät.

Aikuiskoulutuksen ajan tasalla pysyvä tiedotus	<ul style="list-style-type: none"> Kehitetään oppilaitosten yhteistä sekä oppilaitosten ja yritysten yhteistä tiedotusta. 	Pohjois-Savon aikuiskoulutusverkosto koordinoivana tahona.
	<ul style="list-style-type: none"> Kehitetään kohderyhmien moninaisuuden huomioonottavia tiedotuskanavia (sähköinen portaali, yhteisesitteet, tiedotuspisteet, henkilökohtainen neuvonta). 	
	<ul style="list-style-type: none"> Hyödynnetään olemassa olevia hyviä käytänteitä (esim. Pyrke-hanke yrittäjäkoulutusten tiedottamisessa). 	
	<ul style="list-style-type: none"> Kehitetään Pohjois-Savoon oppilaitosten ja työelämän yhteiseen käyttöön 'aikuiskoulutusneuvojen' verkostoa. 	
Aikuisopiskelijan ohjaus ja opiskelussa tukeminen	<ul style="list-style-type: none"> Ohjauksellisen työtteen kehittäminen: ohjaus on prosessinomainen jatkumo, jossa aikuisopiskelijaa tuetaan hänen opiskelu- ja oppimisprosessissaan, ammatillisessa kehittämisessään ja elämäntilanteessaan. 	Savon ammatti- ja aikuisopisto.
	<ul style="list-style-type: none"> Muodostetaan aikuisohjauksen toimija/kehittäjäverkosto, joka kehittää aikuisohjausta ja ohjauksen tarjontaa henkilökohtaistamisen kolmivaiheistuksen näkökulmasta (opintojen suunnitteluvaiheessa, näyttötutkinnon/tutkinnon suorittamisen vaiheessa ja ammattitaidon hankkimisvaiheessa). Näihin kolmeen vaiheeseen liittyy oleellisesti henkilökohtaistaminen ja vahva ohjauksellinen työote. 	
Joustavat koulutusmallit ja opiskelupolut Aikuiskoulutusta järjestävät oppilaitokset.	<ul style="list-style-type: none"> Kehitetään seudullista aikuisoppilaitosten yhteistyötä. 	Aikuiskoulutusta järjestävät oppilaitokset.
	<ul style="list-style-type: none"> Kehitetään opettajien tietoteknistä ja verkkopedagogista osaamista ja pyritään vaikuttamaan verkko-opetuksen resursoinnin kehittämiseen. 	
	<ul style="list-style-type: none"> Kehitetään erilaisia työssä oppimisen malleja (esim. työkierto), jotka mahdollistavat henkilöstön uuden oppimisen siirtymällä työpaikasta ja tehtävästä toiseen. 	
	<ul style="list-style-type: none"> Kehitetään osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen käytänteitä. 	
Oppimismahdollisuuksien turvaaminen	<ul style="list-style-type: none"> Tuotetaan pedagogisia toimintamalleja aikuiskoulutuksen erilaisille kohderyhmille. 	Aikuiskoulutusta järjestävät oppilaitokset.
	<ul style="list-style-type: none"> Kehitetään aikuisten välineaineiden osaamista ammatilliseen koulutukseen valmiuksia antavana tekijänä. 	

Ylläpitää ja kohottaa työssä olevan väestön koulutustasoa ja kehittää työelämää.

<p>Osaavan työvoiman saannin turvaaminen</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kehitetään erilaisen koulutustaustan omaavien maahanmuuttajien, ikääntyvän työväestön ja lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien henkilöiden kouluttautumismalleja ja -mahdollisuuksia. • Vaikutetaan Noste-ohjelman osallistumisrajoitusten lieventämiseen ja kehitetään sen hakevaa toimintaa. • Lisätään työpaikoilla tapahtuvaa opetusta niillä koulutusaloilla, joille se soveltuu laitteiston ja työtehtävän vaativuustason mukaan. • Tuetaan aikuiskoulutuksen keinoin osaamisen siirtoa kokeneiden ja nuorten työntekijöiden välillä (esim. mentorointi). • Tehostetaan työpaikoilla tapahtuvaa kehittämistoimintaa. • Kehitetään oppilaitoksiin osaamisalueittain työelämään yhteyttä pitävä yhdyshenkilöverkosto. 	<p>Aikuiskoulutusta järjestävät oppilaitokset.</p>
<p>Yritystoiminnan tukeminen ja yrittäjien koulutusmahdollisuuksien lisääminen</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kehitetään toimintatapoja, joissa yritykset voivat hyödyntää oppilaitosten asiantuntijoita yrittäjän ja muun henkilöstön kouluttautumistarpeiden kartoittamisessa ja täsmentämisessä sekä yrityksen kehittymisedellytysten selkiyttämässä. • Tuotetaan yrityskohtaisesti räätälöityjä non stop -koulutuksia, opintoja ilta- ja viikonloppuopetuksena ja yritysten tuotannon hiljaisina kausina. • Kehitetään sijaisjärjestelmälle, jossa esimerkiksi tutkintotavoitteisessa koulutuksessa olevat opiskelijat toimivat sijaisina sinä aikana kun vakinainen henkilöstö osallistuu koulutukseen (esim. Varkaudessa toimiva Naisresurssikeskus). • Kehitetään pedagogisia vaihtomalleja (esim. työelämäjaksolla oleva opettaja on yrityksistä koulutukseen lähtevän henkilön "sijaisena", jolloin mahdollistuisi myös osaamisen vaihtaminen työelämän ja oppilaitoksen välillä). 	<p>Aikuiskoulutusta järjestävät oppilaitokset. Yrittäjäjärjestöt.</p>

Kehittää aikuiskoulutuksen pitkäjänteistä suunnittelua ja rahoitusjärjestelmää.

<p>Rahoitusmallien vakauttaminen ja rahoitusjärjestelmän ennakoitavuus pitkällä aikajänteellä</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Vaikutetaan valtakunnalliseen aikuiskoulutuksen rahoitusta ja ohjausta koskevaan päätöksentekoon. • Aikuiskoulutuksen kehittäminen turvataan vakailla ja pitkäjänteisillä rahoitus- ja ohjausjärjestelmillä. • Aikuiskoulutuksen rahoitusjärjestelmässä huomioidaan alueiden erityispiirteet ja aluekehityksen mahdollisuudet. 	<p>Pohjois-Savon aikuiskoulutusverkosto valtakunnalliseen päätöksentekoon vaikuttavana tahona.</p>
<p>Aikuiskoulutuksen pitkäjänteinen ohjaus</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Vaikutetaan valtakunnalliseen aikuiskoulutuksen rahoitusta ja ohjausta koskevaan päätöksentekoon. 	<p>Pohjois-Savon aikuiskoulutusverkosto valtakunnalliseen päätöksentekoon vaikuttavana tahona.</p>

Oulun läänin aikuiskoulutuksen alueellinen toimenpideohjelma

Johdanto	157
1. Taustatiedot ja tavoitteet	157
1.1. Toimintaympäristön ja väestön koulutusrakenteen kuvaus	157
1.2. Tulevaisuus ja toimintaympäristön muutos	158
1.3. Aikuisväestön koulutukselle asetetut tavoitteet	160
1.4. Aikuiskoulutuksen haasteet tulevaisuuden näkökulmasta	161
2. Aikuiskoulutuksen nykytila	163
2.1. Aikuiskoulutuksen saavutettavuus sekä tasa-arvon toteutuminen kansalaisten näkökulmasta	163
2.2. Aikuiskoulutuksen yhteistyön, työnjaon ja ohjausjärjestelmän toimivuus	163
2.3. Alueen lähitulevaisuuden työllisyysnäkökymien haasteet aikuiskoulutukselle	165
2.4. Aikuiskoulutuksen aluekehitysvaikutus	166
3. Aikuisten osallistuminen koulutukseen	166
4. Aikuiskoulutuksen järjestäjä- ja ylläpitäjäverkosto	171
5. Aikuiskoulutuksen voimavarat	173
6. Johtopäätökset ja kehittämissuhteet	174
6.1. Aikuiskoulutuksen saavutettavuus ja alueellinen tasa-arvo	174
6.2. Ohjausjärjestelmän kehittäminen	175
6.3. Yleiset johtopäätökset ja kehittämissuhteet	176
7. Jatkotoimenpiteet	176
Lähteet	177
Liitteet	178

Johdanto

Opetusministeriö on sopinut lääninhallitusten kanssa vuotta 2004 koskevista tulossopimuksista, että lääninhallitukset laativat yhteistyössä alueen TE-keskusten, maakuntien liittojen ja julkisesti rahoitetun aikuiskoulutuksen järjestäjien (ammattillinen aikuiskoulutus, yliopistot ja ammattikorkeakoulut, vapaan sivistystyön oppilaitokset) kanssa aikuiskoulutuksen vaikuttavuutta koskevat alueelliset toimenpideohjelmat, joihin sisältyy arvio alueen elinkeinoelämän ja aikuisväestön koulutustarpeista, koulutustarjonnasta ja sen kehittämistarpeista. Ohjelmatyön käynnistäminen pohjautuu Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmaan 2003 - 2008, opetusministeriön aluestrategiatyöhön sekä parlamentaarisen aikuiskoulutustyöryhmän (PAT) esityksiin.

Valmistelutyöllä on hankittu ensisijaisesti alueellisen kehittämistyön tueksi aluetason tietoa opetusministeriön toimialan aikuiskoulutustarjonnan ja -järjestelmän sekä soveltuvin osin työvoimapolitiittisen ja muun aikuiskoulutuksen tilasta ja kehittämistarpeista pyrittäessä parantamaan aikuiskoulutuksen roolia ja vaikuttavuutta työelämän ja aikuisväestön osaamis- ja sivistystarpeiden hoidossa sekä turvaamaan aikuiskoulutuksen saatavuus ja tasa-arvo maan eri osissa. Alueellisten ohjelmien, kuten tämän Oulun läänin aikuiskoulutuksen alueellisen toimenpideohjelman, tarkoituksena on osaltaan edesauttaa valtakunnallista aikuiskoulutuksen kohdentamista sekä järjestäjäverkostojen yhteistyön ja työnjaon kehittymistä.

Oulun läänin aikuiskoulutuksen alueellisen toimenpideohjelman ovat myötävaikuttaneet Oulun läänin ohjelmaa varten nimetty työryhmä, alueelliset yhdyshenkilöt seutukunnissa, Pohjois-Pohjanmaan ja Kainuun TE-keskukset, maakuntien liitot sekä Ou-

lun läänin koulutusneuvottelukunta. Nykytilanteen kartoittamisessa on käytetty menetelmänä aikuiskoulutuksen asiakas- ja toteuttajatahojen useiden edustajien syvähaastatteluja. Tilastomateriaalia on saatu valtakunnallisen ohjelmatyön koordinaattoreilta Jukka Kohoselta, Jaana Lepistöltä, ja Sanna Kankaanpäältä Länsi-Suomen lääninhallitukselta. Oulun läänin maakuntaraportit ja lääniraportin ovat laatineet ammatikasvatustarkastaja Paula Lohikoski ja suunnittelija Seija Hämäläinen. Taustatukea työhön on antanut lääninsivistysneuvos Pertti Kokkonen.

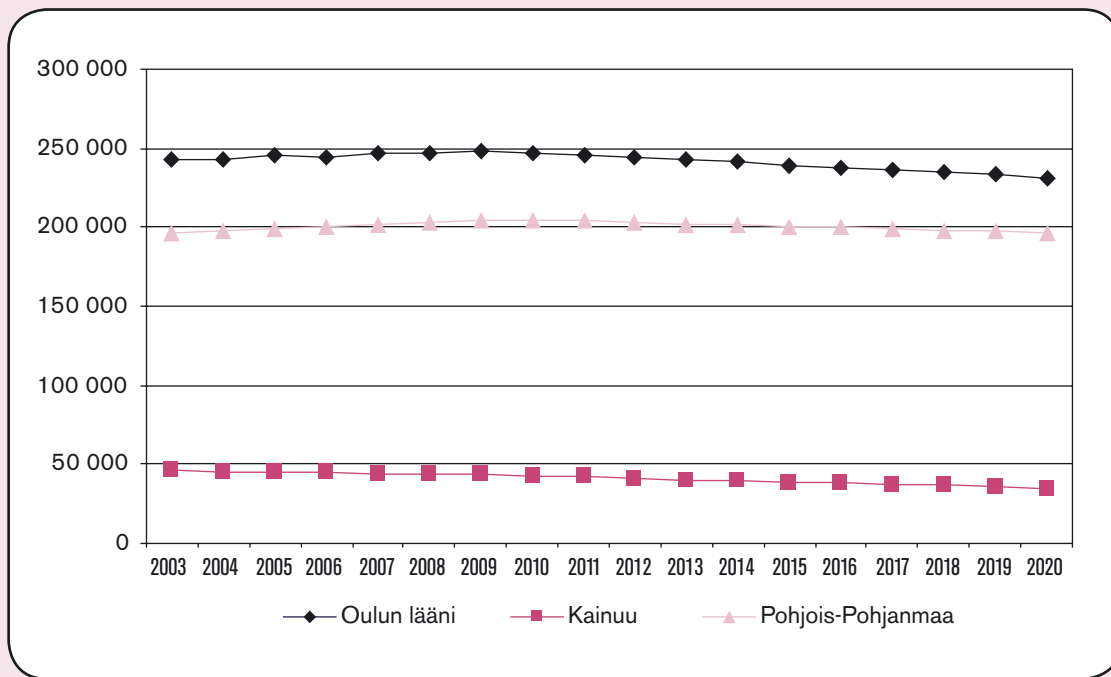
1. Taustatiedot ja tavoitteet

1.1. Toimintaympäristön ja väestön koulutusrakenteen kuvaus

Oulun lääni muodostuu kahdesta maakunnasta Kainuusta ja Pohjois-Pohjanmaasta. Maakunnat sekä niiden seutukunnat poikkeavat toisistaan merkittävästi elinkeino ja aluerakenteiltaan. Pohjois-Pohjanmaalla (erityisesti Oulussa ja Oulun seudulla) väestön määrä on kasvaa aina vuoteen 2009 saakka. Kainuussa väestö vähenee poismuuton seurauksena.

Pohjois-Pohjanmaa on erilaisten alueiden maakunta. Maakunnassa on käynnistynyt verkostoja ja alueiden vahvuuksia hyödyntävä 1+3-alueyhteistyö. Se saa nimensä Oulun seudusta ja maakunnan kolmesta aluekeskuksesta. Keskuksena on Oulun seutu, joka on alueellisesti omassa sarjassaan 200 000 asukkaan kaupunkiseutuna. Muita aluekeskuksia ovat Oulun Eteläinen, Koillismaa ja Raahen seutu. Oulunkaaren seutukunta on mukana yhteistyöverkostossa, vaikka se

Kuva 1.1. 24-64-vuotiaiden väestöennuste Oulun läänissä, Tilastokeskus

ei kuulukaan varsinaisten aluekeskusohjelmien piiriin. Oulu ja Oulun seutu ovat kasvualuetta, kun muualla maakunnassa palvelurakennetta on jouduttu karsimaan väestön poismuuton vuoksi. Eniten työllistäviä aloja Pohjois-Pohjanmaalla ovat yhteiskunnalliset palvelut, teollisuus, kauppa, majoitus- ja ravintolapalvelut sekä rahoitus-, kiinteistö- yms. palvelut.

Kainuun alueen suurin poikkeavuus muuhun Suomeen nähden on harva asutus ja alkutuotantoon painottunut elinkeinorakenne. Eniten työllistäviä toimialoja Kainuussa ovat yhteiskunnalliset palvelut, teollisuus sekä kauppa, majoitus- ja ravintolatoiminta.

Työttömyys Oulun läänissä on laskenut viime vuosina, mutta on edelleen koko maata korkeampi, erityisesti Kainuussa. Pohjois-Pohjanmaalla työttömyydessä on suuria seutukuntaakohtaisia eroja. Oulun läänissä myös nuorten osuus työttömistä on keskimääräistä suurempi.

Aikuisväestöstä (25-64-vuotiaat) perusasteen jälkeistä tutkintoa vailla olevia on Pohjois-Pohjanmaalla vähemmän (24 %) ja Kainuussa enemmän (28 %) kuin Manner-Suomessa (26 %). Kainuussa 30-49-

vuotiaiden ikäryhmässä tilanne on kuitenkin päinvastainen. Oulun läänissä toisen asteen ammatillisen perustutkinnon suorittaneita on suhteellisesti enemmän kuin maassa keskimäärin. Alemman tai ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneita on Kainuussa selvästi keskimääräistä vähemmän. (Väestön koulutusrakenteen kuvaus sekä perusasteen jälkeistä tutkintoa vailla olevien tilanne maakunnittain esitetään liitteissä 1-2.)

1.2. Tulevaisuus ja toimintaympäristön muutos

Globalisaation seurauksena kilpailu kiristyy ja markkinat laajentuvat. Globaali kehitys on johtanut siihen, että joillakin aloilla (tuotantotyö) toimintaedellytykset ovat vähentyneet, kun toisilla aloilla (korkeaan osaamiseen tai teknologiaan perustuvilla aloilla) kehitys on avannut uusia mahdollisuuksia. Kiinan ja Venäjän taloudet kasvavat ja kirivät kiinni USA:n ja EU-maiden korkeaa elintasoja ja niistä kehittyvät Suomen mer-

Taulukko 1.1. Oulun lääni tunnusluvuin

Alue	Pohjois-Pohjanmaa	Kainuu	Manner-Suomi
BKT/asukas (eur) v. 2002	21 154	15 741	23 371
Asukastiheys, v. 2003	10	4	17
25 - 64 v. osuus alueen väestöstä	191 258	45 482	2 821 462
25 - 64 v. osuus alueen väestöstä	51%	53%	54%
väh. 65 v. osuus alueen väestöstä	13%	18%	16%
15 - 64 v. vieraskielisten osuus ¹	1%	1%	3%
Koulutustasoindeksi v. 2002	293	247	289
25 - 64 v. koulutus rakenne v. 2002 ³			
ei perusasteen jälkeistä tutkintoa	24%	28%	26%
ylioppilastutkinto	4%	2%	5%
2. asteen ammatill. Perustutkinto	39%	42%	34%
ammatti- ja erikoisammattitutkinto	2%	1%	2%
opistoaste + ammatillinen korkea-aste	19%	17%	19%
ammattikorkeakoulututkinto	3%	2%	5%
alempi ja ylempi korkeakoulututkinto	9%	6%	10%
lisenssiaatin ja tohtorin tutkinto	1,0 %	0,2 %	1%
muu tai tuntematon koulutusaste	0,6 %	0,5 %	1%
Työllisyysaste v. 2003	65%	55%	65
Työttömyysaste v. 2003	13%	19%	12,7
väh. 25 v. työttömien osuus väestöstä ²	8%	10%	7%
yli 50 v. työttömien osuus työttömistä	29%	33%	35%
pitkäaikaistyöttömien osuus työttömistä	22%	20%	25%
Työpaikkojen lukumäärä	145 608	29 165	2 226 894
Toimialan osuus maakunnassa:			
Maa- ja metsätalous	6%	9%	5%
Kaivostoiminta ja louhinta	0,6 %	0,6 %	0,2 %
Teollisuus	20%	14%	19%
Sähkö-kaasu- ja vesihuolto	0,8 %	1%	0,7 %
Rakentaminen	7%	5%	6%
Kauppa, majoitus- ja rav.toiminta	12%	13%	15%
Kuljetus, varastointi ja tietoliikenne	6%	6%	7%
Rahoitus-, kiinteistö-, ym. palvelu	11%	9%	14%
Yhteiskunnalliset palvelut	34%	39%	32%
Toimiala tuntematon	2%	3%	2%

1) 15-64-vuotiaiden osuus alueen vastaavasta ikäryhmästä

2) Vähintään 25-vuotiaiden työttömien työnhakijoiden osuus alueen vastaavasta väestöstä

3) Tutkinnon suorittaneet on luokiteltu koulutusasteittain korkeimman/viimeksi suoritettujen tutkinnon mukaan. Henkilö on mukana ainoastaan kerran joko korkeimman tutkinnon tai viimeisimmän tutkinnon mukaan seuraavasti: ammatillinen tutkinto on korkeampi kuin ylioppilastutkinto; ammatillinen perustutkinto, ammattitutkinto ja erikoisammattitutkinto katsotaan samantasoisiksi koulutuksiksi.

kittävimpiä kauppakumppaneita EU-maiden ja USA: n ohella. Investointien vähäisyys ja korkealle tasolle jämähtänyt työttömyys nakertavat Suomen kansainvälistä kilpailukykyä.

Väestön ikääntymisen ja eläköitymisen myötä huoltosuhde heikkenee ja terveydenhuollon menot uhkaavat kasvaa rajusti. Työn tuottavuutta tulee lisätä erityisesti palvelualoilla teknologiaa ja uusia toimintatapoja hyödyntämällä. Ketjuuntuminen ja verkostomainen toimintatapa lisääntyvät tuotteiden ja palvelujen tuottamisessa.

Nuoren ikärakenteensa vuoksi Pohjois-Pohjanmaan väestö- ja työvoimarakenteen kehitys poikkeaa oleellisesti maan keskimääräisestä kehityksestä. Väestön ikääntyminen merkitsee alueella nuoren työvoiman tarjonnan hidasta vähentymistä, mutta vaikka työmarkkinoilta poistuvien määrä kohoaa 2000-luvun alkuvuosikymmenellä aiempaa korkeammalle tasolle, se ei ylitä työmarkkinoille tulevan työvoiman määrää, vaan suhde säilyy lähes tasapainossa aina vuoteen 2015 saakka, jolloin poistuvien määrä ylittää hieman työmarkkinoille tulevien määrän.

Kainuussa työmarkkinoille tuleva ikäluokka on jo nyt pienempi kuin eläkkeelle siirtyvä ikäluokka. Väestön ikärakennemuutoksesta johtuva työmarkkinoille tulevan uuden työvoiman niukkuus vaikuttaa jo selvästi työvoiman saatavuuteen. Joidenkin toimialojen myönteisen työllisyyskehityksen ohessa laaja eläköitymisprosessi aiheuttaa runsaasti työpaikka-avauksia, jolloin samanaikaisesti, kun työttömyys vähenee, syntyy yhä enenevässä määrin työtä hakevan työvoiman ja avautuvien työmahdollisuuksien kohtaanto-ongelmia.

Viime aikoina rekrytointiongelmat ovat merkittävästi yleistyneet Kainuussa. Työnantajien kokemat rekrytointiongelmat ovat nyt jo selvästi yleisempiä Kainuussa (n. 29 %) kuin koko maassa keskimäärin (25 - 26 %). Vuosikymmenen loppua kohti uuden työvoiman tarpeen ennakoidaan kasvavan Kainuussa runsaasti.

Suurten ikäluokkien siirtyessä eläkkeelle Kainuun työmarkkinoilta poistuu vuosittain jopa 400 - 500 henkilöä enemmän kuin nuorista ikäluokista tulee tilalle. Vuosikymmenen loppuun mennessä työmarkkinoille tulevien määrällinen vaje poistuviin nähden kasvaa 2 000 henkilöön. Samanaikaisesti vuoteen

2010 mennessä työpaikoilta jää eläkkeelle noin 6 200 henkilöä, mikä on 21 % Kainuussa työssäkäyvistä. (Työmarkkinoille tuleva ja sieltä poistuva ikäluokka liite 3.)

1.3. Aikuisväestön koulutukselle asetetut tavoitteet

Suuntaviivat kuluvan vuosikymmenen aikuiskoulutuspolitiikalle asetettiin mietintönsä alkuvuodesta 2002 luovuttaneen parlamentaarisen aikuiskoulutustyöryhmän (PAT) työssä. Työryhmän työ ajoittui aikaan, jolloin työvoiman poistuma, aluekehitys ja väestön koulutusrakenteen kehittyminen nousivat voimakkaasti keskusteluun. Näistä lähtökohdista PAT esittää työikäisen väestön osaamistason tuntuva kohottamista, aliedustettujen ryhmien koulutustason nostoa ja sosiaalisen eheyden ylläpitoa ja kehittämistä. Näitä tavoitteita tukemaan työryhmä esitti useita aikuiskoulutusjärjestelmää kehittäviä toimia. Kehittämisehdotukset koskivat mm. aikuiskoulutuksen organisointia ja järjestelyjä, järjestelmän ohjausta, aikuiskoulutuksen rahoitusta ja alueellisen vaikuttavuuden kehittämistä. Tavoitteena on sekä aikuisten omiin että työelämän tarpeisiin vastaava alueellisesti ja alakohtaisesti kattava aikuiskoulutusjärjestelmä.

Aikuiskoulutuksen alueelliseen kattavuuteen ja järjestäjäverkkoon kiinnitetään mietinnössä erityistä huomiota. Siinä tunnistetaan mm. Suomen alueellisesti eriytynyt väestöpohja, työmarkkinat ja elinkeinorakenne sekä niistä seuraavat oppilaitosten ja koulutuksen järjestäjien alueellisesti poikkeavat toimintaedellytykset. Perusrahoituksen turvaamisen koulutuksen kaikilla tasoilla katsotaan olevan alueellisen tarjonnan ja saatavuuden kannalta keskeistä. Samalla kun halutaan huolehtia aikuiskoulutuksen saatavuudesta, kiinnitetään huomiota koulutuksen tarjontaan oppilaitosten perustehtävän mukaisena. Jokainen järjestäjä keskittyy siis tälle ominaiseen koulutustarjontaan myös aikuiskoulutuksessa. Alueilla tärkeää on myös kaikkien aikuiskoulutustoimijoiden vahva yhteistyö, joka ottaa huomioon alueen elinkeinoelämän ja muut kehittämistarpeet. Yhteistyön tulee olla sekä hallinnollista että toiminnallista. Tällaiselta perustalta PAT ehdottaa laadittavaksi aikuiskoulutuksen alueellisen

vaikuttavuuden strategiat. Nyt käsillä olevat, lääninhallitusten toteuttamat, aikuiskoulutuksen alueelliset toimenpideohjelmat toteuttavat juuri tätä tavoitetta.

Hallitusohjelmassa ja koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa aikuiskoulutusta esitetään kehitettäväksi PAT:n pohjalta. Keskeisten yhteiskunnallisten ja demografisten muutosten takia aikuiskoulutus nostetaan suunnitelmassa koulutuspolitiikan painopisteeksi. PAT:ään verrattuna keskeisenä uutena elementtinä ovat koko koulutusjärjestelmän tehostamista koskevien toimenpiteiden vaikutukset aikuiskoulutukseen. Väestön työllisyysasteen nostotavoitteista seuraa mm. se, että niitä nuoria, jotka haluavat suorittaa toisen samantasoisin tutkinnon ohjataan lyhyempiin ja helpommin työn ohessa suoritettaviin aikuiskoulutusohjelmiin.

Myös kehittämissuunnitelmassa aikuiskoulutuksen alueellinen kehittäminen ja aikuiskoulutus aluekehitysvaikutukset ovat vahvasti esillä. Erityistä huomiota kiinnitetään kattavaan aikuiskoulutusta järjestävään oppilaitosverkostoon, joka turvaa aikuiskoulutuksen alueellisen saatavuuden. Koulutusorganisaatioiden ohella huomiota kiinnitetään hallinnonalojen väliseen yhteistyöhön aikuisten opiskelumahdollisuuksien kehittämisessä. Samaten huomioon otetaan molempien kieliryhmien tarpeet.

Oulun läänissä aikuiskoulutuksella vahvistetaan samoja aloja, jotka on kuvattu maakuntaohjelmien toteuttamissuunnitelmissa, aluekeskusohjelmissa ja Osaava- Pohjois-Suomi strategiassa sekä muissa alueen osaamisen vahvistamista kuvaavissa asiakirjoissa.

Aikuiskoulutuksen tavoitteet Oulun läänissä

- Väestön osaamistasoa kohottamalla luodaan työtä ja hyvinvointia
- Aikuiskoulutuksella edistetään sivistyksellisiä ja aktiivisen kansalaisuuden valmiuksia
- Aikuiskoulutuksella ylläpidetään alueilla monipuolista osaamista ja myönteistä kehittämisilmapiiriä
- Aikuiskoulutuksen avulla aikaansaatu innovatiivisuus, luovuus ja yritteliäisyys tuottavat uusia palveluja ja tuotteita

- Aikuiskoulutuksen avulla parannetaan tuotteiden ja palveluiden tuottavuutta ja laatua
- Liiketoimintaosaamiseen liittyvää aikuiskoulutusta lisäämällä asiakastarpeiden ymmärtäminen ja kulutustrendien oivaltaminen tuotteistamisessa kasvaa
- Kilpailulla parannetaan aikuiskoulutuksen laatua, yhteistyötä ja kustannustehokkuutta

1.4. Aikuiskoulutuksen haasteet tulevaisuuden näkökulmasta

Oulun läänin aikuiskoulutuksen yleisenä tavoitteena on alueen elinkeinoelämän kilpailukyvyyn säilyttäminen ja parantaminen turvaamalla yrityksille osaava työvoima tehokkaalla ja joustavalla koulutuksella. Näin luodut kehitysmahdollisuudet lisäävät ihmisten hyvinvointia, mikä heijastuu yksilötasolle aina lapsiin ja nuoriin saakka. Asetettu tavoite on vaativa, koska elinkeinoelämässä kilpailu kiristyy sekä kansallisella että globaalilla tasolla. Koulutuksen painotuksia valittaessa on oltava hyvä bisnes-vainu lupaavista tuotealueista, ihmisten tulevaisuuden tarpeista sekä niiden asettamista vaatimuksista koulutukselle.

Aikuiskoulutuksella pyritään nostamaan aikuisväestön koulutus- ja sivistystasoa. Aikuiskoulutuksen onnistuminen tai tuottavuus näkyy myös alueen hyvinvoinnin lisääntymisenä, alueen yritysten kilpailukykyinä, työpaikkojen syntymisenä ja työttömyyden vähenemisenä sekä alueen BKT:n kasvuna. Erityisiä toimenpiteitä tarvitsevat ne nuoret (24-35-vuotiaat), jotka ovat jääneet pelkästään peruskoulun varaan. Aikuiskoulutuksella on merkitystä myös työyhteisöjen jatkuvaan kehittymiseen. Yhtenä aikuiskoulutuksen tuottavuuden mittarina voidaan käyttää aikuiskoulutukseen osallistuneiden osuutta aikuisväestöstä. Opetusministeriön tavoitteena on, että vähintään 60 % työikäisestä aikuisväestöstä (24-64-vuotiaat) osallistuu vuosittain aikuiskoulutukseen. Oulun läänin aikuisväestön koulutusrakennetta on esitetty taulukossa 2 sekä liitteissä 1 ja 2.

Koska aikuiskoulutukseen osallistuvien yksilölliset tarpeet kasvavat, ei homogeenisia opetusryhmiä enää juurikaan ole. Tämä edellyttää aikuiskoulutukselta ja sen järjestäjiltä uudenlaisia valmiuksia, sillä opis-

Lähde: Oulun kasvusopimus 2006

Kainuun osaamiskärjet: ICT (ja elektroniikka), hyvinvointiklusteri ja elämystuotanto (matkailu ja kulttuuri)

Läänin muut kehittämisen kohteena olevat alat: Matkailu- ja kulttuuriala, kone- ja metalliala, puu- ja paperiala ja liiketoimintaosaaminen

kelijöiden erilaisista elämäntilanteista johtuen heille on pystyttävä tarjoamaan joustavia opiskelumuotoja. Perinteisten opetusmenetelmien laajentaminen joustavammiksi on kohderyhmän moninaisuuden takia välttämätöntä. Aikuinen opiskelija on hyvin laatu-tietoinen ja tietää mitä koulutukseltaan haluaa. Hän ha-keutuukin koulutukseen sen haluttavuuden ja hyödyn johdosta. Ammatillisen aikuiskoulutuksen odotetaan avaavan uusia mahdollisuuksia työelämässä (uusi ura, palkka, oman työn kehittämien ja mielekkyys). Kou-lutuksen moninaisuuden vuoksi aikuiskoulutukseen on kehitettävä selkeä laatujärjestelmä minkä tulosten kautta toimintaa voidaan edelleen kehittää ja mahdol-lisiin ongelmiin pystytään tarvittaessa nopeasti reagoi-maan. Yksittäisellä opettajalla ja aikuiskoulutustuote-teen kehittäjällä on vielä suurempi vastuu ja kehittä-mismotivaatio kuin nuorten koulutuksessa.

Erityisen tärkeää aikuiskoulutuksen järjestämises-

sä on ketjuuntumisen ja verkostoitumisen (yhteistyö, työnjako ja kumppanuus) mukanaan tuomien etujen ja voimavarojen hyödyntäminen. Tässä apuna ovat uuteen opetusteknologiaan perustuvat menetelmät (virtuaaliopetus), jotka parantavat opetuksen saavutet-tavuutta. Verkko-oppimismahdollisuuksia kehitetään siten, että korkeakouluopintoja on mahdollista suorit-taa myös korkeakouluopintokuntien ulkopuolella hyö-dyntäen kansalais- ja kansanopistojen toimipisteitä.

Koulutuksen asiakaslähtöisyys täytyy turvata rahoit-uslähteestä riippumatta. Tämä muodostaa vaativan haasteen aikuiskoulutukselle ja sen järjestäjille. Va-paaseen sivistystyöhön tulee mukaan yhä enenevässä määrin uudenlaisia henkilöryhmiä (eläkeläiset, maa-hanmuuttajat, työssäkäyvien ”stressipurku ja viri-ketoiminta”). Tehokkuus- ja tuottavuusvaatimukset koskevat myös vapaan sivistystyön toimintaa. Siksi palveluja tulee kehittää ja hakea yhteistyötä ja tarjon-

nan monipuolisuutta suuremmista järjestäjäyhteistyistä. Koulutuksen on myös oltava oikea-aikaista, jotta pystytään vastaamaan jatkuvasti muuttuvaan kysyntään.

Alla esitetään Oulun kasvusopimus ja Kainuun osaamiskärjet sekä läänin muut kehittämisen kohteena olevat alat. Aikuiskoulutuksella tuetaan samoja aloja kuin nuorten koulutuksessa sekä alueen tutkimus ja kehittämistoiminnassa.

Aikuiskoulutuksen tuottavuus (mittarit)

- Alueen yritysten kilpailukyky (työpaikkojen määrä)
- Väestön koulutustaso
- Työllisten määrä ja työttömyysaste
- Työhyvinvointi (sairauspoissaolot)
- Alueen BKT
- Suoritettujen tutkintojen määrä
- Aikuiskoulutukseen osallistuneiden osuus aikuisväestöstä (60%)

2. Aikuiskoulutuksen nykytila

2.1. Aikuiskoulutuksen saavutettavuus sekä tasa-arvon toteutuminen kansalaisien näkökulmasta

Kansalaisen, yksittäisen koulutukseen hakeutujan näkökulmasta aikuiskoulutustarjonnan moninaisuus johtaa usein siihen, että kokemattoman koulutuksen etsijän on vaikea löytää oikeaa ja osuvaa koulutusta. Tiedon sirpaleisuus ja monimuotoisuus aikuiskoulutuksen tarjonnasta ja rahoituksesta on ongelma. Neuvonta ja ohjaus on hajanaista eikä koottua tietoa ja koulutuksen sopivuuden arviointia ole tarjolla. Koulutuksen laatuun ei kiinnitetä aina tarpeeksi huomiota, vaikka aikuisopiskelijat ovat nykyään hyvin laatutietoisia. Tutkintotavoitteisen koulutuksen tarjonta läänin alueella on hyvä, mutta ongelmana on sen keskittyminen maakuntakeskuksiin ja niiden lähialueille. Myös päällekkäisyyttä koulutustarjonnassa esiintyy jonkin

verran. Vapaan sivistystyön, erityisesti kansalaisopistojen rooli korostuu harvaan asutuilla alueilla.

Vammaisten ja vajaakuntoisten kannalta koulutuksen saatavuus on huonontunut, kun tutkintotavoitteisuuden korostuminen koulutuksissa on johtanut suorituspainotteisuuteen. Erityisopetuksen saatavuudessa, erityisesti valmentavassa ja kuntouttavassa koulutuksessa, alueelliset erot ovat suuret. On huomattava, että erityisopetuksessa olevilla aikuisilla on suuria eroja erityistarpeissaan. Sitä ei ole huomioitu riittävästi tai se on jäänyt kokonaan huomioimatta nykyisessä aikuiskoulutusjärjestelmässä. Valmentavaan ja kuntouttavaan koulutukseen joudutaan jonottamaan.

Maahanmuuttajien koulutuksen saavutettavuus on toisaalta hyvä, vapaalla sivistystyöllä on tässä tärkeä rooli, mutta maahanmuuttaja koulutuksessa neljän kuukauden jakso on useimmiten liian lyhyt. Hyvin harvoissa tapauksissa se riittää antamaan edellytykset ammatilliseen koulutukseen osallistumiseen. Koulutautumiseen tulee tästä johtuen katkos, mikä ei ole henkilön eikä suomalaisen yhteiskunnankaan kannalta hyvä. Tähän epäkohtaan on työhallinto jo puuttumassa.

Työvoimakoulutusta ohjaa jossain määrin liian lyhyt suunnittelujänne, mutta toisaalta tätä tulee pitää vahvuutena ja keinona pyrkiä nopeaan reagointiin. Kansalaisen näkökulmasta tasa-arvon toteutuminen koulutuksessa voidaan kyseenalaistaa siinä, että työtömille tarjotaan usein työvoimapolitiittista koulutusta eikä muuta avointa koulutustarjontaa. Avoimen koulutustarjonnan, esimerkiksi etä- ja verkko-opetuksen ja avoimen korkeakouluopetuksen hyödyntäminen on tehty työttömille päiväsaikaan hankalaksi, koska opiskelu ei saa estää työn vastaanottamista siinä mielessä, että opiskelu on mahdollista vain iltaisin. Etä- ja verkko-opetusta on hyödynnetty ammattitutkintojen suorittamiseksi mm. Kainuussa.

2.2. Aikuiskoulutuksen yhteistyön, työnjaon ja ohjausjärjestelmän toimivuus

Korkea-asteen koulutuksen järjestäjät tarjoavat koulutuspalvelujaan Oulun ja Kajaanin lisäksi Oulun Eteläisessä, Kuusamossa, Sotkamossa ja Raahessa. Vapaan sivistystyön järjestäjien koulutustarjonta on

alueellisesti kattavinta, se ulottuu läänin alueella kaikkiin seutukuntiin. Kansalaisopistoilla on ratkaiseva asema syrjäisten alueiden väestön koulutuspalvelujen turvaajana ja tarjonnan monipuolistajana, varsinkin silloin kun yhteistyötä tehdään kunnan yleissivistävän opetuksen kanssa, kuten esimerkiksi Taivalkoskella. Läänin kesäyliopistot muodostavat mittavan ja merkittävän verkoston, joka yhteistyössä maakuntakorkeakouluverkoston kanssa tuottaa korkeakoulutarjontaa alueella ja lisää aikuiskoulutuksen saavutettavuutta. Koulutuksen järjestäjien välisessä yhteistyössä on kuitenkin huomattavia alueellisia eroja.

Pohjois-Pohjanmaan maakunnassa toimivat ammatilliset erikoisoppilaitokset Pohto ja Markkinointi – Instituutti, jotka järjestävät koulutusta lähinnä teollisuuden ja kaupan alalla. Merkittävä osa erikoisoppilaitosten koulutuksesta on ammatissa toimivien lisäkoulutusta, mutta jonkin verran on tarjolla myös ammatillista peruskoulutusta. Lisäksi erikoisoppilaitokset järjestävät koulutusta oppisopimuskoulutuksena ja työvoimapolitiittisena aikuiskoulutuksena. Raahessa toimiva Ferrea Ruukin teollisuusoppilaitos kouluttaa työntekijöitä oman yrityksen tarpeisiin.

Korkea-asteen koulutuksen, erityisesti aikuiskoulutuksen yhteistyön ja saavutettavuuden lisäämiseksi alueella kokeillaan yhteistyömalleja, joista yksi merkittävä on maakuntakorkeakoulu. Muodostuneiden yhteistyöverkostojen osapuolina ovat useimmiten yliopistot, ammattikorkeakoulut, alueen muut aikuiskoulutusta antavat organisaatiot, esimerkiksi kesäyliopistot sekä maakunnalliset liitot. Maakuntakorkeakoulun erilaisia toimintamalleja kokeillaan mm. Kainuussa, Lapisissa ja Pohjois-Pohjanmaalla. Maakuntakorkeakoulun tarkoituksena on korkeakoululaitoksen näkökulmasta alueellinen kehittäminen, yhteiskunnallinen palvelutehtävä, työelämäyhteyksien ja T&K-toiminnan kehittäminen sekä opetuksen tarjoaminen tavalla, jossa otetaan huomioon niin opiskelijan tarpeet, tietoteknologian hyödyntäminen kuin korkeakoulujen tutkimusten uudistaminen. Tavoitteena hankkeissa on myös oppimiskeskusten synnyttäminen alueille. Ne ovat opiskelua tukevia, usein kirjastojen yhteyteen rakennettuja teknisesti hyvin varustettuja tiedon hakuun ja käsittelyyn erikoistuneita asiantuntijajyksikköjä (esim. Kuusamon Naturpolis).

Kainuussa ja Kalajokilaaksossa nuorten toisen as-

teen ammatillinen koulutus ja aikuiskoulutus on keskitetty samalla ylläpitäjälle. Jokilaaksojen Noste ja Siika – Pyhäjokialueen Noste-hankkeiden alueelliset verkostot ovat jo toimineet yhteistyössä ja verkostojen jäsenorganisaatiot vahvistaneet perustehtävänsä mukaisia roolejaan. Oulun alueella ammatillisen aikuiskoulutuksen järjestäjien yhteistyö on vielä hajanaista ja osin on päällekkäistä koulutustarjontaa. Päällekkäisyyksiä on ollut nähtävissä mm. Noste-toiminnassa. Oulun seudun ammattiopiston aikuiskoulutuksen järjestämistä ja tarjontaa ollaan voimakkaasti kehittämässä. Noste-hankkeita toimii alueella kaksi, ammattiopiston ja aikuiskoulutuskeskuksen hankkeet. Toisaalta alueella halutaan tietoisesti pitää yllä kilpailutilannetta laadun varmistamiseksi ja välttää liian tarkkojen rajojen sopimista. Osaamiseen ja erikoisasiantuntemukseen perustuvan verkostoitumisen ja yhteistyön tarve koulutustarjonnan suuntaamiseksi on kuitenkin tiedostettu ja kehittämistyötä suunnataan sen mukaisesti. Koillismaalla toimii yhteinen aikuiskoulutuksen suunnittelutyöryhmä, joka myös koordinoi työnjakoa koulutuksen tarjonnassa sekä resurssien ja tukipalvelujen käyttöä. Alueella toimii Koillismaahan Noste-hanke, jossa voimavarat on kyetty yhdistämään. Raahen alueella yhteistyön lisäämisen tarve tilojen ja laitteiden käytössä on tiedostettu ja järjestäjät ovat käynnistämässä työnajon kehittämistä. Alueen aikuiskoulutustarjonta on kokonaisuudessaan tasapainossa suhteessa elinkeinorakenteeseen. Noste-toiminnassa alueellinen yhteistyö ei ole käynnistynyt. Raahen aikuiskoulutuskeskus toimii Oulun aikuiskoulutuskeskuksen Noste-verkostossa ja Raahen porvari- ja kauppakoululla on oma Noste-hankkeensa.

Kainuussa korkea-asteen koulutuksen tarjontaa kehitetään Kajaanin yliopistokeskuksessa ja Kajaanin ammattikorkeakoulussa vastaamaan maakunnan elinkeinojen tarpeita. Kainuun maakuntakorkeakoulun toimintaa kehitetään Kajaanin ammattikorkeakoulun, Kajaanin yliopistokeskuksen ja Kainuun kesäyliopiston kesken. Toisen asteen ammatillinen koulutus on yhdellä järjestäjällä, Kainuun maakunta – kuntayhtymällä, joka vastaa myös aikuiskoulutuksesta. Nostekoulutuksia toteuttaa Kainuun Noste-verkosto sekä Kajaanin ja lähialueen kansalaisopistoverkosto. Paikallistasolla yhteistyötä osin on ja se toimii siten että kukin järjestäjä pyrkii keskittymään omaan ydinosa-

miseensa. Järjestelmä pakottaa järjestäjän tarjoamaan lähes kaikkea koulutusta. Keskinäistä kilpailua välteään paikallistasolla sopimalla työnjaosta. Kehittämissä projektipohjaisuudesta pyritään pysyvämpään ja pitkäkestoiseen toimintaan.

Ohjausjärjestelmä

Opetusministeriön valtakunnallinen ohjaus toimii koulutuksen järjestäjien suuntaan, mutta yhtenäinen alueellinen ohjaus puuttuu. Alueviranomaisten toiminta työnantajien ja kansalaisjärjestöjen tarpeiden pohjalta ja reagoiminen todettuihin koulutustarpeisiin edistää aikuiskoulutuksen kohdentumista. Ennakointiyhteistyötä eri ministeriöiden hallinnonalojen välillä on jo käynnissä, vetovastuu yhteistyön kehittämisestä alueellisella tasolla tulisi selkiyttää.

Isot koulutuksen järjestäjät näkevät valtionosuuksien keskittämisen hyvänä asiana pitkäjänteisen kehittämisen kannalta. Näin pystytään tuottamaan elinkeinoelämää tukevia ratkaisuja ja suuntaamaan koulutusta sitä tarvitseville aloille. Keskittämisen toinen puoli on se, että pienet järjestäjät näkevät rahoitusjärjestelmän liian voimakkaana aikuiskoulutuksen ohjaajana, jolloin heillä kehittäminen toteutuu erityisohjelmien varassa. Puutteena pienten järjestäjien piirissä nähdään myös heikko alueellinen koordinointi, vaikka lääninhallituksen nykyinen ohjaus ja ote nähdäänkin jossain määrin vahvuutena. Pohjois-Pohjanmaalla ja koko Oulun läänissä on olemassa erilaisia ohjausryhmiä ja työryhmiä, mutta kokonaisuuden koordinointi on hajanaista ja lähes olematonta.

Toteutuneista koulutuksista ei käydä kriittistä keskustelua, koska siihen ei ole olemassa foorumia. Epäonnistuneet koulutukset jäävät osallistujan vahingoksi ja näin hukataan mahdollisuus oppia virheistä. Näyttötutkintojärjestelmä ja siihen liittyvät menettelyt, esimerkiksi näyttöoikeuksien hakeminen on työlästä. Nykyisessä kiintiöjärjestelmässä kilpailuttaminen ei toimi eikä julkisella puolella osata markkinaelämän sääntöjä eikä hallita kilpailu-käsitettä. Tästä johtuu, että järjestäjät ja asiakkaat eli opiskelijat joutuvat eriarvoiseen asemaan ja tilanne hämmentää monella tasolla. Koulutusratkaisuja säatelevät enemmän esimerkiksi kustannustekijät kuin aikuispedagogiset tekijät.

Maakuntasuunnitelmissa määritellään maakuntien koulutustarjonnan tavoitteet, joita arvioi ja kommentoi

toin elinkeinoelämä. Maakuntavaltuustot vahvistavat tavoitteet yhteisesti hyväksyttävässä muodossa. Kainuun maakunnan hallintokokeilussa lukiokoulutusta ja toisen asteen ammatillista koulutusta koskeva päätöksenteko on yhdellä järjestäjällä. Omistajaosaamisen kehittäminen ja arvioiminen monipuolisesti on osa ohjausjärjestelmää. Pohjois-Pohjanmaalla alueellista ennakoitua toteutetaan eri kehittäjäorganisaatioiden työnjakoon perustuvassa ennakoitiverkostossa.

Opetusministeriön ohjausjärjestelmät toimivat eri tavalla koulutusmuodosta riippuen. Heikkoutena nähdään se, että rahoitusjärjestelmiä ei tunneta riittävästi hyvin kuntien keskusjohtossa sen enempää kuin yrityksissä ja työpaikoillakaan. Tämä näkyy puutteina koulutuksen suunnittelussa ja kehittämisessä, koska talousarvioissa asetetaan jo valmiiksi rajoitukset, jotka eivät jätä tilaa kehittämiselle. Tulevaisuuden ennakointiin ja nopeisiin muutostarpeisiin ei kyetä nykyisellään riittävästi panostamaan.

2.3. Alueen lähitulevaisuuden työllisyysnäkökymien haasteet aikuiskoulutukselle

Oulun läänissä väestörakenne muuttuu siten, että nuorten ikäluokat vähenevät ja vanhusväestön osuus kasvaa. Pohjois-Pohjanmaan työllisistä poistuu vuosien 2001-2015 aikana 38 % (n. 54 000) ja Kainuussa 44 % (n. 13 000). Myös uusien työpaikkojen määrän odotetaan kasvavan. Pohjois-Pohjanmaalla tavoitellaan lähes 29 000 ja Kainuussa 1 600 uuden työpaikan syntymistä vuoteen 2015 mennessä. Pohjois-Pohjanmaalla ja Kainuussa työpaikkojen määrän odotetaan lisääntyvän sosiaali- ja terveystyössä, tekniikan suunnittelu-, johto- ja tutkimustyössä sekä tekniikan asiantuntija- ja työnjohtotyössä. Myös myynti- ja opetustyöhön avautuu uusia työpaikkoja. Kainuussa lisääntyy edellisten lisäksi myös liikennetyö. (Liitteissä 4 ja 5 esitetään avautuvat työpaikat 2001-2015.)

Alueellisen ennakkoinnin tavoitteena on tarjota lähitulevaisuuden alueiden ja kuntien strategiselle ja toimenpidesuunnittelulle ja näin tehostaa suunnittelua. Tulevaisuutta muokkaavia kehityskulkuja koskeva tieto on hajautunut yhteiskunnassa niin laajalle, ettei yksittäinen organisaatio voi sitä kaikkea hankkia. Siksi alueellisessa ennakkoinnissa korostuu verkostoituminen tällaisen tiedon saatavuudessa.

2.4. Aikuiskoulutuksen aluekehitysvaikutus

Ihmisten tulevaisuudenuskon luominen ja passiivisuuden torjuminen on koulutuksen keskeinen tehtävä varsinkin muuttotappioalueilla, joissa myös syntyvyys on alhainen.

Maakuntien kannalta koulutuksen suhde elinkeinorakenteeseen ja työllistymiseen on ennakoitava alueilla tarkemmin kehittämisaaloja tukevaksi. Lähtökohdiana on paikallistasolla tehtävä koulutustarpeiden ennakointi, jota mm. työvoimatoimistot tekevät TKTT-ennakoinnin kautta sekä toisaalta valtakunnan ja jopa kansainvälisellä tasolla tehtävä ennakointi, jota mm. eri ministeriöt ja tutkimuslaitokset välittävät alueen ennakointi- ja koulutussuunnittelutyötä tekevien käyttöön. Yhteistyön on oltava koordinoitua sekä elinkeinoelämän kanssa että viranomaisten ja koulutuksen tarjoajien kesken. Aluekehitysvaikutus on nähtävä sekä institutionaalisilla osallistumisilla että omaehtoisella kansalaisten eturyhmien osallistumisella.

Työvoima- ja opetushallinnon yhteistyötä aikuis-koulutuksessa on välttämätöntä tiivistää taloudellisuuden ja tehokkuuden parantamiseksi. Työvoimahallinnon rooli tulee olla työttömien ohjaaminen koulutusjärjestelmän piiriin ja aktivointi ja syrjäytymisen ehkäiseminen. Massakouluttamisen sijaan on panostettava opiskelun ohjaukseen, henkilökohtaistamiseen ja ammatillisen tutkinnon suorittamiseen, koska tutkinnon suorittaneet voivat dokumentoidusti osoittaa tietyn osaamistason työmarkkinoilla ja heillä on myös mahdollisuus hakea töitä laajemmilta alueilta. Työttömien tietotaidon ja osaamisen ylläpidon tulee perustua työmarkkinoilla ennakoituihin muutoksiin ja koko koulutustarjonnan tulee olla avoin myös heille.

Oppilaitosverkon toimivuus ja opetuksen laatu ovat opetushallinnon vastuulla. Koulutus tulee nähdä investointina tulevaisuutta varten ja työkyvyn ylläpitämisen keinona sekä työnantajien että työntekijöiden piirissä. Koulutuksen suunnittelussa ylläpitäjien on huomioitava nykyistä painokkaammin alueelliset erot ja seudulliset painotukset, joita mm. alueiden työllisyysstrategioissa tuodaan esille. Koulutuksen on tuettava alueellista erikoistumista. Resursseja tulee kehittää alueella vallitsevan todellisen kysynnän mukaisesti kasvattamaan osaamis pääomaa uuden tiedon avulla. Haasteena on tarjota kansainvälisesti kilpailukykyistä

koulutusta erikoistumisaloilla eri koulutusasteilla. Aikuiskoulutuksella on tässä vahva rooli ja mahdollisuus toimia alueiden työvoiman osaamista ja saatavuutta vahvistavana tekijänä.

Osaamisen kehittäminen ei aina ole koulutusta, vaan se on nähtävä paljon laajempaan työn ja toiminnan kautta oppimisena. Järjestelmät eivät tällä hetkellä tue erilaisten oppimisen kehittämismuotojen käyttöä, eivät myöskään rahoitusjärjestelmät. Ammattikorkeakoulujen tarjoamia mahdollisuuksia ei tunneta vielä riittävästi elinkeinoelämässä eikä koulutuksenkaan piirissä. Yliopistojen kolmannen perustehtävän selkeyttäminen on tarpeen sekä korkeakoululaitoksen sisällä että yliopistojen ja ministeriöiden välillä.

Aikuiskoulutuksessa on työelämälähtöisen koulutuksen rinnalla varauduttava myös aktiivisen seniori- iän kasvaviin koulutusmarkkinoihin. Tämä edellyttää vapaan sivistystyön vahvempaa tukemista demokratian ja lainsäädännönkin foorumeilla. Alueellinen aikuiskoulutusstrategia johon sisältyy toimijoiden välinen selkeä työnjako ja rahoitus konkretisoisi maakuntasuunnitelmissa keskeiseksi nostettua osaamisen vahvistamista ja ihmisten hyvinvointia.

3. Aikuisten osallistuminen koulutukseen

Taulukossa 3.1. esitetään opetushallinnon alaisen koulutukseen osallistuneiden aikuisopiskelijoiden osuudet Manner-Suomesta maakunnittain. Maakunnan osuutta Manner-Suomen koulutuksesta verrataan työikäisen aikuisväestön vastaavaan osuuteen. Pohjois-Pohjanmaan osuus Manner-Suomen aikuisväestöstä (25-64-vuotiaat) oli 6,8 % ja Kainuun 1,6 %. (Aikuisopiskelijoiden lukumäärätietoja on esillä liitteessä 6.)

Peruskoulu

Vuonna 2002 peruskoulun koko oppimäärän käsitävässä koulutuksessa Pohjois-Pohjanmaalla osallistumistapauksia oli 899 ja Kainuussa 22. Pohjois-Pohjanmaan osuus oli hieman vähemmän kuin alueen aikuisväestön osuus Manner-Suomesta. Kainuussa osallistumistapausten osuus oli aikuisväestön osuutta selvästi pienempi.

Taulukko 3.1. Opetushallinnon alaisen koulutuksen toteutuminen (suhteessa aikuisväestöön)
Oulun läänissä vuonna 2002.

Alue	Pohjois- Pohjanmaa	Kainuu	Manner- Suomi (=100 %)
Työkäinen aikuisväestö 25 - 64 v	6,8 %	1,6 %	2 821 462
Peruskoulun koko oppimäärä 1)	6,6 %	0,2 %	13 722
Toisen asteen koulutus			
Lukion koko oppimäärä 2)	6,9 %	1,3 %	6 108
Ammatillinen perustutkinto, ops 2)	10,6 %	1,5 %	13 725
Ammatillinen perustutkinto, näyttö 2)	5,6 %	1,2 %	15 104
Ammattitutkinto 2)	9,0 %	1,5 %	13 906
Erikoisammattitutkinto 2)	6,3 %	1,3 %	6 020
Ammatillinen perustutkinto, oppisopimus 2)	7,8 %	1,4 %	8 632
Ammatti- ja erikoisammattitutkinto, oppisopimus 3)	6,9 %	1,9 %	18 332
Tutkintoon johtamaton lisäkoulutus 4)	10,2 %	4,1 %	1 483
Ammattikorkeakoulutus			
Ammattikorkeakoulututkinto 5)	7,2 %	1,4 %	44 189
Avoin amk 6)	6,5 %	1,6 %	7 588
Erikoistumisopinnot 7)	3,8 %	1,8 %	6 038
Jatkotutkinnot 6)	12,1 %	0,0 %	157
Opettajankoulutus 6)	14,7 %	0,0 %	2 741
Yliopistokoulutus			
Alempi ja ylempi korkeakoulututkinto 2)	7,2 %	0,6 %	67 371
Tohtori- ja lisensiaattitutkinto 2)	7,2 %	0,4 %	17 978
Avoin yliopisto vuoden 2003 osallistujamäärä	7,0 %	1,7 %	179 134
Täydennyskoulutus vuoden 2003 arvioitu osallistujamäärä	3,9 %	2,0 %	90 391
Erikoistumisopinnot osallistujamäärä	16,4 %	0,0 %	4926
Vapaa sivistyö yhteensä			
Kansalais- ja työväenopistot, vapaatavoitteinen koulutus	7,9 %	2,6 %	1 915 066
muu koulutus	3,9 %	4,9 %	136 314
Kansanopistot, vapaatavoitteinen koulutus	6,7 %	0,7 %	458 652
muu koulutus	7,8 %	0,9 %	206 125
Liikunnan koulutuskeskukset, vapaatavoitteinen koulutus	0,9 %	16,2 %	100 936
muu koulutus	0,9 %	3,1 %	43 048
Kesäyliopisto 8)	17,9 %	6,2 %	95945
Kielitutkinnot	4,4 %	1,4 %	5 361
Erityisopetus			
Valmentava ja kuntouttava opetus ja ohaus 9)	15,6 %	0,1 %	1835
Maahanmuuttajille suunnattu koulutus			
Ammatilliseen koulutukseen valmistava koulutus	1,6 %	0,0 %	887

1) Aikuis-koulutuksen osallistumistahtumia; myös aineopinnot

2) Opiskelijamäärä, vähintään 25-vuotiaat asuinmaakunnan mukaan

3) Opiskelijamäärä, kaikenikäiset

4) Opiskelijatyövuosia

5) Aikuis-koulutuksen ja nuorten koulutuksen

opiskelijamäärä, vähintään 25-vuotiaat asuinmaakunnan mukaan

6) Koko vuonna osallistuneiden määrä

7) Läsnäolevat 20.9. laskentapäivänä

8) Ei sisällä abi- ja lukiolaiskursseja

9) Opiskelijamäärä tilastointipäivänä 20.9.2003, oppilaitoksen sijaintimaakunnan mukaan

Taulukko 3.2. Työvoimapolitiittisena koulutuksena (sis. ESR –koulutukset) toteutuneet henkilötyöpäivät Oulun läänissä vuonna 2002.

Alue	Pohjois-Pohjanmaa	Kainuu	Manner-Suomi
Ammatillinen koulutus	72%	72%	70%
Valmentava koulutus	28%	28%	30%
joista maahanmuuttajat	3%	1%	5%

Taulukko 3.3. Opetushallinnon alaisen tutkintoon johtavan koulutuksen uusien opiskelijoiden jakaantuminen koulutusasteittain suhteutettuna vastaavaan alueen ikäryhmään Oulun läänissä vuonna 2002.

Alue	Pohjois-Pohjanmaa	Kainuu	Manner-Suomi	Pohjois-Pohjanmaa	Kainuu	Manner-Suomi
Ikäryhmä	alle 25-vuotiaat			vähintään 25-vuotiaat		
Lukio	5,65%	5,98%	5,98%	0,06%	0,05%	0,08%
Ammatillinen peruskoulutus ops	6,90%	6,80%	6,48%	0,34%	0,13%	0,20%
Ammatillinen peruskoulutus näyttö	0,26%	0,19%	0,42%	0,23%	0,12%	0,28%
Ammattitutkinto	0,53%	0,31%	0,38%	0,49%	0,25%	0,32%
Erikoisammattitutkinto	0,01%	0,00%	0,05%	0,10%	0,03%	0,14%
Ammattikorkeakoulututkinto, nuorten koulutus	3,05%	3,80%	3,78%	0,18%	0,15%	0,15%
Ammattikorkeakoulututkinto, aikuiskoulutus	0,05%	0,06%	0,08%	0,18%	0,21%	0,19%
Yliopiston alempi ja ylempi korkeakoulututkinto	2,92%	0,82%	2,53%	0,16%	0,04%	0,19%
Yhteensä	19,38%	17,96%	19,70%	1,74%	0,98%	1,53%

Toisen asteen koulutus

Lukiokoulutukseen osallistuneita aikuisopiskelijoita Pohjois-Pohjanmaalla oli 419 ja Kainuussa 78. Pohjois-Pohjanmaan aikuisopiskelijoiden osuus oli hieman suurempi kuin sen osuus Manner-Suomen aikuisväestöstä. Kainuussa uusia aikuisopiskelijoita oli hieman vähemmän kuin mitä oli aikuisväestön osuus.

Toisen asteen ammatillisessa perus- ja lisäkoulutuksessa aikuisopiskelijoiden määrä oli Pohjois-Pohjanmaalla 3 929 ja Kainuussa 661. Pohjois-Pohjanmaalla ammatillisen peruskoulutuksen opetussuunnitelmaperusteisen ja ammatillisen lisäkoulutuksen ammattitutkintoon johtavan koulutuksen opiskelijamäärän osuus Manner-Suomesta oli selvästi suurempi kuin aikuisväestön osuus. Ammatillisen peruskoulutuksen näyttötutkintoon ja erikoisammattitutkintoon johtavan koulutuksen osuus oli puolestaan pienempi. Kainuun osuus ammatilliseen perustutkintoon sekä ammatti- ja erikoisammattitutkintoon johtavasta koulutuksesta oli pienempi kuin maakunnan osuus aikuisväestöstä ja lisäkoulutuksen opiskelijamäärän osuus oli aikuisväestön osuutta pienempi.

Oppisopimuskoulutuksessa opiskeli Pohjois-Pohjanmaalla 1930 ja Kainuussa 463 opiskelijaa. Pohjois-Pohjanmaan osuus Manner-Suomen oppisopimuskoulutuksesta oli suurempi kuin osuus aikuisväestöstä, erityisesti perustutkintokoulutuksessa. Kainuussa oppisopimuksella suoritettavan perustutkinnon osuus oli pienempi ja ammatti- ja erikoisammattitutkintoon johtava oppisopimuskoulutus suurempi kuin Kainuun osuus Manner-Suomen aikuisväestöstä.

Tutkintoon johtamattomassa koulutuksessa lisäkoulutuksen opiskelijatyövuosia oli Pohjois-Pohjanmaalla 151 ja Kainuussa 60. Pohjois-Pohjanmaan ja Kainuun osuudet Manner-Suomen tutkintoon johtamattomasta koulutuksesta olivat selvästi suurempia kuin mitä oli aikuisväestön osuus.

Ammattikorkeakoulutus

Pohjois-Pohjanmaalla ammattikorkeakoulututkintoon johtavassa koulutuksessa opiskeli 3 203 ja Kainuussa 639 aikuisopiskelijaa. Pohjois-Pohjanmaan osuus Manner-Suomen ammattikorkeakoulutuksesta oli suurempi kuin alueen osuus aikuisväestöstä. Kainuussa ammattikorkeakoulutuksen osuus oli puolestaan hieman pienempi. Avoimeen ammattikorkeakoulutukseen

osallistuneiden määrä oli Pohjois-Pohjanmaalla 496 ja Kainuussa 124. Avoimen ammattikorkeakoulutuksen osuus Pohjois-Pohjanmaalla oli pienempi ja Kainuussa sama kuin maakunnan osuus Manner-Suomen aikuisväestöstä. Erikoistumisopintoja Pohjois-Pohjanmaalla opiskeli 228 ja Kainuussa 106 opiskelijaa. Erikoistumisopintojen osuus Pohjois-Pohjanmaalla oli selvästi pienempi ja Kainuussa jonkin verran suurempi kuin mitä oli aikuisväestön osuus. Jatkotutkintokoulutuksessa oli Pohjois-Pohjanmaalla mukana 19 ja opettajankoulutuksessa 403 opiskelijaa. Pohjois-Pohjanmaan osuus jatkotutkinnoista ja opettajankoulutuksesta oli selvästi suurempi kuin osuus aikuisväestöstä. Kainuussa vastaava koulutusta ei vuonna 2002 ollut.

Yliopistokoulutus

Alempaa ja ylempää korkeakoulututkintoa tai lisen-siaatin ja tohtoritutkintoa opiskeli Pohjois-Pohjanmaalla 6 111 ja Kainuussa 479 opiskelijaa. Pohjois-Pohjanmaan osuus Manner-Suomen tutkintoon johtavasta yliopistokoulutuksesta oli suurempi kuin sen osuus aikuisväestöstä. Kainuun osuus oli puolestaan selvästi pienempi. Avoimen yliopiston opiskelijamäärä oli Pohjois-Pohjanmaalla 12 611 ja Kainuussa 3 048. Pohjois-Pohjanmaan ja Kainuun osuudet Manner-Suomen avoimen yliopiston opiskelijoista olivat hieman suurempia kuin alueiden osuudet aikuisväestöstä. Täydennyskoulutuksen arvioitu opiskelijamäärä oli Pohjois-Pohjanmaalla 3 548 ja Kainuussa 1 802. Pohjois-Pohjanmaan osuus Manner-Suomen koulutuksesta oli selvästi pienempi ja Kainuun suurempi kuin alueen osuudet aikuisväestöstä. Osallistujamäärä yliopistokoulutuksen erikoistumisopinnoissa oli Pohjois-Pohjanmaalla 808 ja sen osuus oli selvästi suurempi kuin osuus aikuisväestöstä. Kainuussa vastaavaa koulutusta ei ollut.

Vapaa sivistystyö

Kansalais- ja työväenopistojen vapaatavoitteisessa koulutuksessa annettiin Pohjois-Pohjanmaalla 151 918 opetustuntia ja muuta koulutusta oli 5 363 tuntia. Kainuussa vapaatavoitteista koulutusta oli 49 303 opetustuntia ja muuta koulutusta 6 706 tuntia. Pohjois-Pohjanmaan osuus Manner-Suomen kansalais- ja työväenopistojen vapaatavoitteisesta koulutuksesta oli suurempi ja muun koulutuksen osuus pienempi kuin

maakunnan osuus aikuisväestöstä. Kainuun osuus sekä vapaatavoitteisesta että muusta koulutuksesta oli puolestaan suurempi. Pohjois-Pohjanmaan kansanopistoissa opetustunteja vapaatavoitteisessa koulutuksessa annettiin 30 788 ja muussa koulutuksessa 16 099. Kainuussa vapaatavoitteisessa koulutuksessa opetustunteja oli 3 026 ja muussa koulutuksessa 1 785. Pohjois-Pohjanmaan ja Kainuun osuudet Manner-Suomen kansanopistojen vapaatavoitteisesta koulutuksesta olivat pienempiä kuin alueiden osuudet aikuisväestöstä, erityisesti Kainuussa. Kansanopistojen muun koulutuksen osuus oli Pohjois-Pohjanmaalla suurempi ja Kainuussa pienempi kuin osuus aikuisväestöstä. Liikunnan koulutuskeskusten vapaatavoitteisessa koulutuksessa oli opetustunteja Pohjois-Pohjanmaalla 908 ja Kainuussa 16 351. Muuta koulutusta Pohjois-Pohjanmaalla oli 393 ja Kainuussa 1 345 tuntia. Liikunnan koulutuskeskusten vapaatavoitteisen ja muun koulutuksen osuudet olivat Pohjois-Pohjanmaalla selvästi pienempiä ja Kainuussa selvästi suurempia kuin alueen osuus aikuisväestöstä. Kesäyliopistossa opetustunteja annettiin Pohjois-Pohjanmaalla 17 156 ja Kainuussa 5 995. Molemmissa maakunnissa opetustuntien osuus oli selvästi suurempi kuin osuus aikuisväestöstä.

Kielitutkinnot

Kielitutkintoja Pohjois-Pohjanmaalla suoritettiin 234 ja Kainuussa 74. Eniten kielitutkintoja suoritettiin englannin kielessä. Maakuntien osuudet Manner-Suomen suoritetuista kielitutkinnoista olivat selvästi pienempiä kuin maakuntien osuudet aikuisväestöstä.

Erityisopetus

Valmentavan ja kuntouttavan opetuksen ja ohjauksen opiskelijamäärä Pohjois-Pohjanmaalla oli 287 ja Kainuun 2. Pohjois-Pohjanmaan osuus Manner-Suomen koulutuksesta oli selvästi suurempi kuin maakunnan osuus aikuisväestöstä. Kainuun osuus oli selvästi pienempi.

Maahanmuuttajille suunnattu koulutus

Maahanmuuttajille suunnattuun ammatilliseen koulutukseen valmistavaan koulutukseen Pohjois-Pohjanmaalla otti osaa 14 maahanmuuttajaa. Kainuussa vastaavaa koulutusta ei ollut. Pohjois-Pohjanmaan osuus

Manner-Suomen koulutuksesta oli selvästi pienempi kuin maakunnan osuus aikuisväestöstä.

Työvoimapoliittinen koulutus

Pohjois-Pohjanmaan osuus Manner-Suomen työvoimapoliittisen koulutuksen henkilötyöpäivistä oli 6,6 % ja Kainuun 2,9 %. Työvoimapoliittisesta koulutuksesta ammatillista koulutusta oli noin $\frac{3}{4}$ ja valmentavaa koulutusta $\frac{1}{4}$. Kaikista työvoimapoliittisessa koulutuksessa mukana olleista maahanmuuttajista 4,9 % suoritti opintoja Pohjois-Pohjanmaalla ja 0,03 % Kainuussa. (Lukumäärätiedot on esitetty liitteessä 7.)

Uudet opiskelijat

Opetushallinnon alaisessa tutkintoon johtavassa koulutuksessa Pohjois-Pohjanmaan osuus Manner-Suomen uusista aikuisopiskelijoita oli 7,7 % (3 314 opiskelijaa) ja Kainuun 1,0 % (451 opiskelijaa). Taulukossa 3.3. esitetään uusien opiskelijoiden (alle 25-vuotiaat ja vähintään 25-vuotiaat) jakaantuminen koulutusasteittain. Pohjois-Pohjanmaalla opetushallinnon alaisen tutkintoon johtavan koulutuksen vuonna 2002 aloitti 1,7 %, Kainuussa 1,0 % ja Manner-Suomessa 1,5 % aikuisväestöstä.

Pohjois-Pohjanmaalla eniten uusia aikuisopiskelijoita oli ammattitutkintoon johtavassa (929 opiskelijaa) ja ammatillisen peruskoulutuksen opetussuunnitelmaperusteisessa koulutuksessa (652 opiskelijaa). Kainuussa ammattitutkintoon johtavassa koulutuksessa (113 opiskelijaa) ja ammattikorkeakoulutuksen aikuiskoulutuksessa (98 opiskelijaa) oli uusia aikuisopiskelijoita muita koulutusasteita enemmän. Erikoisammattitutkintoon johtavassa koulutuksessa oli Pohjois-Pohjanmaalla ja Kainuussa suhteellisesti vähemmän opiskelijoita kuin Manner-Suomessa. Kainuussa myös yliopistokoulutuksen osuus oli selvästi pienempi. Manner-Suomessa eniten opiskelijoita oli puolestaan ammattitutkintoon johtavassa ja ammatillisen peruskoulutuksen näyttötutkintomuotoisessa koulutuksessa. Nuorten kohdalla suosituimpia koulutuksia oli lukio, ammattikorkeakoulutuksen nuorten koulutus ja yliopistokoulutus. (Lukumäärätiedot on esitetty liitteessä 8.)

4. Aikuiskoulutuksen järjestäjä- ja ylläpitäjäverkosto

Taulukossa 4.1. esitetään koulutuksen ylläpitäjäverkosto Oulun läänissä vuonna 2005.

Oulun läänissä aikuiskoulutusta tarjoavia oppilaitoksia on kaikkiaan 86, Pohjois-Pohjanmaalla 70 ja Kainuussa 16. Pohjois-Pohjanmaalla koulutuksen ylläpitäjiä on yhteensä 23. Ammatillisen peruskoulutuksen ylläpitäjiä Pohjois-Pohjanmaalla on 17, joista näyttötutkintoperusteista koulutusta järjestää 16 ja oppisopimuskoulutusta 7 ylläpitäjää. Ammatillisen lisäkoulutuksen ylläpitäjiä on 19, joista yhtä lukuun ottamatta kaikki järjestävät oppilaitosmuotoista lisäkoulutusta ja 7 oppisopimuskoulutusta. Alueella on yksi yliopisto ja kaksi ammattikorkeakoulua. Lisäksi alueella toimii Keski-Pohjanmaan ja kahden valtakunnallisen (Diak ja Humak) ammattikorkeakoulun yksiköt.

Vapaan sivistystyön asema Oulun läänissä on merkittävä. Pohjois-Pohjanmaalla toimii 32 vapaan sivistystyön opetuspistettä. Alueella on lisäksi kuusi musiikkiopistoa sekä Virpiniemen liikuntaopisto. Pohjois-Pohjanmaan kesäyliopisto toimii viiden seutukunnan alueella. Maakunnassa toimii yksi aikuislukio, ja Pohjois-Pohjanmaan etälukioverkoston tarjonnasta on muodostunut merkittävä opiskeluyölä aikuisille.

Vuoden 2005 alusta lähtien toisen asteen ammatillinen koulutus on Kainuussa keskitetty yhdelle ylläpitäjälle Kainuun maakunta-kuntayhtymälle. Ammatillisen lisäkoulutuksen ylläpitäjiä on kolme, joista pelkästään Kainuun maakunta-kuntayhtymä järjestää oppisopimuskoulutusta. Kainuussa toimii Kajaanin ammattikorkeakoulu sekä Kajaanin yliopistokeskus.

Kainuussa vapaan sivistystyön oppilaitoksia on 11, joista yksi on Kainuun kesäyliopisto. Alueella toimii myös Vuokatin urheiluopisto ja kaksi musiikkiopistoa. Lukio-opintoja tarjoaa Kajaanin lukion aikuislinja sekä Pohjois- ja Itä-Suomen etälukioverkot.

Taulukko 4.1. Koulutuksen ylläpitäjät Oulun läänissä (lukuihin ei ole tilastoitu ylimaakunnallisia tai valtakunnallisia koulutuksenjärjestäjiä).

	Pohjois-Pohjanmaa	Kainuu	Manner-Suomi
Ammatillinen peruskoulutus			
kokonaisopiskelijamäärä 2005	11 095	2 390	135 594
joista näyttötutkintoperusteiset	934	75	15 490
oppisopimusopiskelijat 2004	833	120	12 624
Ammatillinen lisäkoulutus			
oppilaitosmuotoinen, työvuodet 2004	966	175	11 281
oppisopimuspaikat 2004	1 300	390	21 410
Korkea-aste			
Ammattikorkeakoulu	985	285	19 540
Yliopisto	2 220	0	22 427
Ylläpitäjät yhteensä	21	6	268
Kunta	2	4	45
Kuntayhtymä	6	0	65
Valtio	1	0	26
Yksityiset	12	2	132

Taulukko 5.1. Ammatillisen koulutuksen rahoitus.

	Pohjois-Pohjanmaa	Kainuu	Manner-Suomi
Näyttötutkintoperusteisen ammatillisen peruskoulutuksen valtionosuus 2004 2)	6 452 122	662 223	104 608 500
Oppilaitosmuotoisen ammatillisen lisäkoulutuksen valtionosuus 2004	6 763 510	1 129 196	85 112 184
Oppisopimusmuotoisen ammatillisen lisäkoulutuksen valtionosuus 2004	3 390 471	1 016 695	55 316 473
Ammattikorkeakoulun aikuiskoulutuksen valtionosuus 2005	6 260 069	1 625 298	125 608 774
eur/asukas			
Aikuisväestö 2005 (25-65-vuotiaat) 1)	194 245	44 528	2 837 165
Näyttötutkintoperusteisen ammatillisen peruskoulutuksen valtionosuus 2004 2)	33,2	14,9	36,9
Oppilaitosmuotoisen ammatillisen lisäkoulutuksen valtionosuus 2004	34,8	25,4	30,0
Oppisopimusmuotoisen ammatillisen lisäkoulutuksen valtionosuus 2004	17,5	22,8	19,5
Ammattikorkeakoulun aikuiskoulutuksen valtionosuus 2005 3)	32,2	36,5	44,3

1) Tilastokeskuksen väestöennusteen mukaan

2) Laskettu vuodelle 2005 vahvistetun näyttötutkintoperusteisen enimmäisopiskelijamäärän perusteella, luku on täten suuntaa antava määrä aikuisille tarkoitetun peruskoulutuksen valtionosuudesta.

Taulukko 5.2. Vapaan sivistystyön rahoitus vuonna 2005.

Valtionosuus 2005 (eur)	Pohjois-Pohjanmaa	Kainuu	Manner-Suomi
Kansanopistot	2 159 432	251 412	41 946 550
Kansalais- ja työväenopistot	6 489 004	1 740 088	74 095 814
Kesäyliopistot	511 694	92 458	4 244 801
Liikunnan koulutuskeskukset	0	1 404 983	11 960 963
eur/asukas			
Aikuisväestö 2005 (25-65-vuotiaat)	194 245	44 528	2 837 165
Kansanopistot	11,1	5,6	14,8
Kansalais- ja työväenopistot	33,4	39,1	26,1
Kesäyliopistot	2,6	2,1	1,5
Liikunnan koulutuskeskukset	0,0	31,6	4,2

5. Aikuiskoulutuksen voimavarat

Yliopistojen täydennyskoulutuksen resurssit ovat olleet täysin riittämättömät akateemisen osaamisen ja ylläpitämisen ja jatkuvan kehittämisen kannalta, vaikka osa koulutuksesta kuuluukin työnantajien maksullisen koulutuksen piiriin. Lisä- ja täydennyskoulutuksen saavutettavuus on heikentynyt ratkaisevasti sen muututtua bisnestoiminnaksi sen jälkeen kun lääninhallituksen myöntämin valtionavustuksen tuettu koulutustoiminta lakkasi. Koulutuksellisen tasa-arvon ja saavutettavuuden kannalta avoimen yliopiston tarjonta on merkittävässä asemassa läänin syrjäisillä alueilla. Oulun läänin ammattikorkeakoulujen aikuiskoulutuskiintiö on alhainen suhteessa muuhun maahan. Ammatti- ja erikoisammattitutkintoon johtavan oppisopimuskoulutuksen kehittämisen esteenä ovat liian pienet kiintiöt.

Opettajat

Opetusministeriön opettajatarvetyöryhmän selvityksen mukaan (Opettajatarvetyöryhmän muistio, opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2003:9) 82,2 % ammatillisen perus- ja lisäkoulutuksen ammatillisten opintojen opettajista ja 80,6 % yhteisten opintojen opettajista oli muodollisesti kelpoisia Kainuussa vuonna 2002. Pohjois-Pohjanmaalla ammatillisen perus- ja lisäkoulutuksen ammatillisten opintojen opettajista 73,1 % ja yhteisten opintojen opettajista 64,3 % oli muodollisesti kelpoisia vuonna 2002. Koko maan opettajista vastaavat luvut olivat 75 % ammatillisten ja 73,6 % yhteisten opintojen opettajista.

Oulun seudun ammattikorkeakoulun opettajakorkeakoulun tarjonnan ansiosta opettajankoulutukseen osallistumiset ovat reilusti yli Manner-Suomen keskiarvon, mistä johtuen tulevaisuudessa opettajien saattavuus näyttää paremmalta kuin koko maassa keskimäärin. Ammatillisella puolella teollisuuden suhdanteet aiheuttavat ajoittain puutetta opettajista, mikä voi olla koulutuksen alueellisen saattavuuden este. Kouluttajien osalta tieto- ja viestintäteknologian osaaminen ei ole vielä riittävän korkealla tasolla etä- ja verkko-opetuksen toteuttamisen kannalta. (Lukumäärätietoja opettajista esitetään liitteessä 9.)

Tilat, koneet ja laitteet

Oulun läänin alueella ammatillisen koulutuksen järjestäjillä on pääsääntöisesti runsaasti tiloja. Nuorten ikäluokkien alueellinen kehitys ja muuttoliike aiheuttavat sen, että osin tiloja jää sellaisille alueille, joissa niille ei ole tarvetta. Tilojen kunto ja varustamisen taso vaihtelee. Erityisesti Oulun seudun ulkopuolella yhteistyön tiivistäminen tilojen ja laitteiden tehokkaamman käytön saavuttamiseksi on perusteltua. Koneiden ja laitteiden nopean uusimisen tarpeen vuoksi on myös perusteltua päästä alueelliseen yhteistyöhön. Tiloja peruskorjattaessa huomio tulisi kiinnittää terveellisen ja turvallisen oppimisympäristön lisäksi erityisesti ammatillisessa koulutuksessa tilojen monikäyttöisyyteen sekä etä- ja verkko-opetusvalmiuteen. Esimerkiksi Kaajanissa ammattikorkeakoulu toimii samalla kampusalueella toisen asteen koulutuksen kanssa. Tämä mahdollistaa hyvin yhteisten tilojen ja laitteiden käytön. Ammattikorkeakoulu ja Edukai tekevät yhteistyötä ja hyödyntävät toistensa asiantuntijapalveluita.

Rahoitus

Näyttötutkintoperusteisen ammatillisen peruskoulutuksen valtionosuudesta 6,1 % suuntautui Pohjois-Pohjanmaalle ja 0,6 % Kainuuseen. Valtionosuus suhteutettuna aikuisväestöön vaihteli merkittävästi Pohjois-Pohjanmaan ja Kainuun välillä. Pohjois-Pohjanmaan osuus oli yli kaksinkertainen Kainuuseen nähden. Erityisesti Kainuun osuus oli selvästi keskimääräistä pienempi.

Ammatillisen lisäkoulutuksen valtionosuudesta Pohjois-Pohjanmaan osuus oli 8,0 % ja Kainuun 1,3 %. Aikuisväestöön suhteutettuna Pohjois-Pohjanmaan osuus oli keskimääräistä suurempi ja Kainuun pienempi.

Oppisopimusmuotoisen ammatillisen lisäkoulutuksen valtionosuudesta Pohjois-Pohjanmaan osuus oli 6,1 % ja Kainuun 1,8 %. Aikuisväestöön suhteutettuna Pohjois-Pohjanmaan osuus oli pienempi ja Kainuun suurempi kuin maassa keskimäärin.

Pohjois-Pohjanmaan osuus oli 5,0 % ja Kainuun 1,3 % ammattikorkeakoulun aikuiskoulutuksen valtionosuudesta. Valtion osuus aikuisväestöön suhteutettuna oli Pohjois-Pohjanmaalla ja Kainuussa noin kolmanneksen pienempi kuin maassa keskimäärin.

Kansanopistojen valtionosuudesta 5,1 % suuntautui Pohjois-Pohjanmaalle ja 0,6 % Kainuuseen. Aikuisväestöön suhteutettuna erityisesti Kainuun osuus oli pieni. Kansalais- ja työväenopistojen valtionosuudesta Pohjois-Pohjanmaan osuus oli 8,8 % ja Kainuun 2,3 %. Aikuisväestöön suhteutettuna euromäärä oli Pohjois-Pohjanmaalla ja Kainuussa keskimääräistä suurempi. Kesäyliopistojen valtionosuudesta 12,1 % suuntautui Pohjois-Pohjanmaalle ja 2,2 % Kainuuseen. Valtionosuus suhteessa aikuisväestöön oli molemmissa maakunnissa selvästi suurempi kuin Manner-Suomessa keskimäärin, erityisesti Pohjois-Pohjanmaalla. Liikunnan koulutuskeskusten valtionosuudesta yli 10 % suuntautui Kainuuseen. (Liitteissä 10-12 esitetään aikuiskoulutuksen lukuja valtion talousarviossa eri vuosina.)

6. Johtopäätökset ja kehittämishetköt

6.1. Aikuis-koulutuksen saavutettavuus ja alueellinen tasa-arvo

Aikuis-koulutuksella tuetaan samoja elinkeinoelämän kehittämisalvoja kuin nuorten tutkintoon johtavassa koulutuksessa ja tutkimus- ja kehittämistoiminnassa unohtamatta aikuispedagogiikan omia haasteita.

Oppilaitosverkoston ja eri oppilaitosmuotojen välisen työnjaon ja yhteistyön kehittämisen tulee kattaa kaikki oppilaitosmuodot ja koulutustasot tasa-arvon ja laadun turvaamiseksi. Tilojen ja laitteiden tehokas käyttö ja opetushenkilöstön erikoistuminen takaavat koulutuksen taloudellisuuden ja turvaavat alueellisen saavutettavuuden. Pienemmällä paikkakunnilla on välttämätöntä, että ammatilliseen perustutkintoon johtavassa koulutuksessa nuorten koulutus ja aikuis-koulutus toimivat kiinteässä yhteistyössä.

Etä- ja verkko-opetuksen kehittäminen on välttämätöntä koulutuksen saavutettavuuden, tasa-arvoisten palvelujen ja laadukkaan opetuksen näkökulmasta. Vapaan sivistystyön roolia aikuisten vapaaehtoisena ja opiskeluvaihtoehtona parantavana koulutusmuotona on vahvistettava. Kansan- ja kansalaisopistojen taustayhteisöt ja niitä ylläpitävät yhdistykset tuovat moniarvoiseen

yhteiskuntaan arvopohjansa kautta vaihtoehtoja, joille on kysyntää tämän päivän koulutusmarkkinoilla.

Koulutustarjontaa Oulun ja Kajaanin alueitten välillä voitaisiin kehittää vuorovaikutteisemmaksi. Oulusta voitaisiin tuoda opetusta jollekin osa-alueelle Kajaaniin ja päinvastoin ja näin ydinosaaminen saataisiin paremmin hyödynnetyksi. Esimerkiksi Kajaanin ammattikorkeakoulu ja Oulun seudun ammattikorkeakoulu järjestävät yhdessä röntgenhoitajan amk-tutkinnon. Samalla periaatteella on jo ollut myös kättilökoulutusta Savonia ammattikorkeakoulun kanssa.

Opettajille on luotava pysyvät käytännöt säännöllisin väliajoin työelämäjaksoille osallistumiseen. Aikuispedagogista osaamista ja näkemystä opettajien koulutuksessa tulee vahvistaa. Opetussuunnitelmien kehittämistä yhteistyössä elinkeinoelämän kanssa on lisättävä ja ne tulee saada riittävän yksityiskohtaisessa muodossa esimerkiksi verkkosivuille kaikkien nähtäviksi ja arvioitaviksi. Vaikuttavuuden seuraamiseksi on kehitettävä vertailukelpoiset mittarit.

Kehittämistoimenpiteet yksilön kannalta

Yksilöllisiä valinnanmahdollisuuksia tulee parantaa erilaisin rahoituksen tukimuodoin, esimerkiksi opintoseteleillä. Uusien opetusratkaisujen ja -muotojen etsimiselle ja kehittämiselle paineita asettaa koulutettavien taustojen erilaisuus ja sen mukanaan tuomat opiskelun henkilökohtaistamisen vaatimukset. Opitun tunnustamisen apuvälineitä on kehitettävä monipuolisesti, esimerkkinä portfoliot, joihin voi koota suoritettuja opintokokonaisuuksia ja työelämässä hankitun ammattitaidon osoituksia. Opiskelijoiden ohjaus- ja neuvontajärjestelyjä, uusia oppimismuotoja, rohkeampia yhteisiä koulutusratkaisuja ja kokeiluja eri toimijoiden välillä tulee kehittää. Elinikäisen oppimisen toteutuksessa tulee mahdollisuudet olla sekä omalla koulutustasolla mestaritason saavuttamiseen että koulutusasteelta seuraavalle etenemiseen. Aikuisopetuksen erityisopetukseen on saatava kiintiö ja tutkintotavoitteisuuden sijaan painopiste tulee olla osatutkinnoissa. Maahanmuuttajien koulutuksen rinnalle on saatava tukiverkosto esim. mentori tai vastaava joka olisi mukana sekä koulutuksessa että työnhaussa.

Kehittämistoimenpiteet elinkeinoelämän kannalta

Aikuiskoulutustarjontaa tulee suunnata entistä täsmällisemmin elinkeinoelämän kehittämisalueille. Yrityselämän kehittymisen ja sukupolvenvaihdosten kannalta tärkeää on luoda koulutuksen tukiverkkoja nuorille yrittäjille. Pienyritysten koulutustarpeet on huomioitava paremmin kehittämällä yhden luukun palveluperiaatetta. On luotava uusia yhteistyömuotoja koulutuksien tarjoajien välille kehittämään yritysten osaamista, esimerkiksi kumppanuussopimuksia. Työvoima- ja osaamistarvekyselyjä, myös alakohtaisia lisäämällä koulutus kohdentuu täsmällisesti ja oikea-aikaisesti yritysten tarpeisiin. Työssäkäyvien sekä työttömien mahdollisuus opiskella myös päivisin on tehtävä mahdolliseksi. Tämä voisi toteutua kehittämällä edelleen etä- ja virtuaaliopetusta ja niiden sisältöä sekä mahdollisuuksia monimuoto-opiskeluun. Koulutuksen marginaaliryhmät on saatava mukaan järjestelmän piiriin.

Kehittämistoimenpiteet koulutuksen järjestelmän kannalta

Aikuiskoulutuksen alueellista koordinaointia tulee kehittää ja asettaa yhteiset tavoitteet. Eri rahoitusjärjestelmillä toteutettavan koulutuksen yhteissuunnittelua on lisättävä eikä rahoitustausta saa olla este henkilön koulutukseen osallistumiselle. Eri koulutusmuotojen on entistä selvemmin löydettävä oma roolinsa ja vahvuutensa, mikä edistää erikoistumista ja työnjakoa. Työelämälähtöistä oppimista ja työpaikkaa oppimisympäristönä tulee vahvistaa yritysten ohjauksessa. Tietoteknisiä valmiuksia on parannettava syrjäkylillä niin viestintävälineiden kuin niiden käytön hallinnan osalta. Koulutukseen hakeutujan kannalta hakeutumista helpottaa tarjonnan esittäminen kokonaisuutena.

Hankitun ammattitaidon säilyttämiseen ja ajan tasalla pitämiseen ja työkyvyn ylläpitämiseen tarvitaan edelleen kaikkia koulutusmuotoja. Ohjausta ja neuvontaa on kehitettävä ja oppimista tukevat palvelut on saatettava myös aikuisten käyttöön. Aikuiskoulutuksen hoitamiseksi tehokkaasti ja taloudellisesti tarvitaan yksi yhtenäinen ja selkeä koulutusjärjestelmä. Yhteinen alueellinen rekisteri koulutustarjonnasta parantaa saatavuutta kansalaisen näkökulmasta.

6.2. Ohjausjärjestelmän kehittäminen

Aikuiskoulutuksen kokonaiskoordinaointia on kehitettävä ja sitä hoitamaan on saatava vastuullinen taho, kuitenkin niin ettei järjestelmästä tule liian jäykkä ja byrokraattinen. Alueellinen ohjaus noudattaisi valtakunnallisia suuntaviivoja. Voimavaroja on suunnattava myös aikuiskoulutuksen yhteiseen suunnitteluun, esimerkiksi nimeämällä yrityksiin ja oppilaitoksiin yhteyshenkilöt samaan tapaan kuin nuorten ammatilliseen perustutkintokoulutukseen on saatu.

Aikuiskoulutuksen profiilia on pohdittava laajemmin koko läänin tasolla, jotta resurssit saataisiin paremmin palvelemaan aluekehitystä. Tarjonnan tulee perustua mahdollisimman täsmälliseen ennakointitietoon ja todettuun tarpeeseen. Alueellinen ennakointi tulee hoitaa verkostomaisena yhteistyönä, jotta rajalliset resurssit voidaan hyödyntää tehokkaasti ja ennakoitua tarpeet antavat yhteisen lähtökohdan eri organisaatioissa tapahtuvalle koulutuksen suunnittelulle. Yhteistyön tulee olla organisoitua siten, että säännöllisissä tapaamisissa arvioidaan koulutuksen järjestämiresurssit ja sovitaan yhteistyöstä painopisteiden ja vahvuuksien mukaisesti. Erityisesti suuren koulutusalan (tekniikka ja liikenne) ennakoinnin raportointia tulee tämentää opintoaloittain koulutustarjonnan paremmaksi kohdentamiseksi.

Rahoitusjärjestelmän ohjausvaikutusta tulee kehittää tulospalkkio-järjestelmän suuntaan ammatillisessa aikuiskoulutuksessakin. Lisä- ja täydennyskoulutukseen tulee kehittää mittarit ja niihin perustuva rahoitusjärjestelmä. Aikuiskoulutuksen henkilökohtais-taminen ja aikuisten opinto-ohjaus sekä opiskelun alkuvaiheessa että koulutuksen aikana tulee sisältyä rahoitusjärjestelmään valtakunnan tasolla. Yksityisten kaupallisten yritysten koulutustoiminta tulee olla opetusministeriön valvonnan alaisena, jos se on opintotutkeen oikeuttavaa tai muuten julkisin varoin tuettua.

Aikuiskoulutuksen erilaiset muodot tulisi nähdä nykyistä selvemmin ja ottaa huomioon koulutusta suunniteltaessa. Työmarkkinoita palvelevan ammatillisen koulutuksen rinnalla omana osana koulutuskokonaisuutta on nähtävä vapaatavoitteinen ja yleissivistävä koulutus aktiivisen seniori-ikä saavuttaneiden kansalaisten palvelemiseksi. Työttömien ja maahanmuuttajien valmentava koulutus tulisi nähdä osana

koulutusjatkumoa ja mahdollisuuksia muunkin kuin työvoimapolitiittisen koulutuksen tarjonnan hyödyntämiseen tulee lisätä. Kaikille aikuisopiskelijoille tulee taata samat edut opiskeluaikana.

6.3. Yleiset johtopäätökset ja kehittämissuhteukset

Yleiset johtopäätökset

- Tieto aikuiskoulutustarjonnasta on sirpaleista ja monimuotoista sekä aikuiskoulutuksen neuvonta ja ohjaus hajanaista ja osin puutteellista
- Yhtenäinen alueellinen ohjaus puuttuu
- Ennakointiyhteistyö eri ministeriöiden ja hallinnonalojen välillä on käynnissä, mutta tarvitsee yhteistyön tiivistämistä
- Aikuiskoulutuksen tarjonnassa kilpailulla on oma merkityksensä koulutuksen laadun kehittämisessä, vaikka kehittämisen kannalta yhtä tärkeää on koulutuksen järjestäjien välinen yhteistyö, työnjako ja erikoistuminen
- Työvoimakoulutuksen kilpailuttaminen ja kilpailuun osallistuminen vaatii liian paljon kehittämis- ja hallintoresursseja pieniltä koulutuksen järjestäjiltä
- Vapaalla sivistystyöllä on merkittävä rooli vapaaehtoisena ja oppimisvalmiuksia parantavana koulutusmuotona
- Etä- ja verkko-opetuksen kehittäminen on välttämätöntä saavutettavuuden parantamiseksi
- Tilojen, laitteiden ja muiden resurssien yhteiskäytöstä on jo hyviä esimerkkejä eri puolilla lääniä, mutta yhteiskäyttöä tulee edelleen tehostaa
- Yliopistojen lisä- ja täydennyskoulutukseen osoitettu valtionrahoitus on muuhun aikuiskoulutustarjontaan nähden aivan liian vähäistä
- Oulun läänin ammattikorkeakoulujen tulossopimusten mukaiset aikuiskoulutuksen resurssit ovat alle valtakunnan keskitason
- Oulun läänissä on riittämättömästi lisäkoulutuksen oppisopimuspaikkoja ja tulijoita olisi enemmänkin

- Tutkintotavoitteisuus erityisopetuksessa korostuu liikaa ja alueelliset erot ovat suuria
- Maahanmuuttajin koulutuksessa neljän kuukauden jakso on aivan liian lyhyt

Aikuiskoulutuksen kehittämistoimenpiteet

- Laaditaan aikuiskoulutuksen yhteiset keskeiset tavoitteet ja toimintaohjelmat, johon eri tahot sitoutuvat
- Kootaan yhteinen hakurekisteri koulutustarjonnasta OPTI- tietojärjestelmään
- Tuetaan kilpailun tuomaa erikoistumista, työnjakoa ja verkostoitumista
- Kehitetään ja monipuolistetaan verkko-opetusta
- Vahvistetaan vapaan sivistystyön asemaa aikuiskoulutusverkkoa kehitettäessä
- Tehostetaan nuorten ja aikuiskoulutuksen järjestäjien kesken tilojen, laitteiden ja muiden resurssien yhteiskäyttöä
- Yliopistoille tulee saada rahoitusta aikuisväestön lisä- ja täydennyskouluttamiseksi
- Lisätään tuntuvasti aikuiskoulutuksen aloituspaikkoja Oulun läänin ammattikorkeakoululle vastaamaan aikuiskoulutustarjonnan valtakunnallista keskiarvoa
- Lisätään toisen asteen ammatillisen lisäkoulutuksen oppisopimuspaikkoja

7. Jatkotoimenpiteet

Aikuiskoulutuksen tilastointi kaipaa kokonaisvaltaista kehittämistä. Erityisesti tämä pätee vapaan sivistystyön ja henkilöstökoulutuksen tilastointiin. Samoin käytettyjä luokituksia tulisi yhdenmukaistaa hallinnonalojen välillä. Erityisesti uusien opiskelijoiden määrät tulee saada jatkossa alueittain (maakunnittain ja mielellään seutukunnittain) ja asteittain kattavina, jotta alueellista tasapuolisuutta voidaan tarkastella suhteessa alueen väestön koulutustarpeisiin.

Tutkintoon johtavassa koulutuksessa erityisesti oppisopimusmuotoisen koulutuksen tilastointi on ongelmallinen. Se on osittain mukana oppilaitosmuotoisen koulutuksen luvuissa. Oppisopimusmuotoisen koulutuksen erillistarkastelussa puolestaan ei erotella eri ikäryhmiä, joten aikuisopiskelijoiden määrää ei ole saatavissa. Alueellista aikuiskoulutuksen tarkastelua hankaloittaa tilastointi päätoimipisteen mukaan.

Toisen asteen koulutuksen tarjontatiedot tulee koota kattavasti oppilaitosten käytössä olevaan OPTI-tietokantaan. Tällöin kaikkien saatavilla on ajantasainen tieto alueen koulutustarjonnasta ja koulutukseen hakijoiden lisäksi myös koulutuksen järjestäjät voivat nykyistä enemmän hyödyntää kyseistä järjestelmää. Tieto alueella järjestettävästä koulutuksesta on perusedellytys koulutuksen järjestäjien väliselle yhteistyölle.

OPTI-tietokannan tietojen ajantasaisuus ja oikeellisuus on oppilaitosten vastuulla, sillä ne ovat tallentaneet itse tietonsa vuodesta 2002 alkaen. Tietojen luotettavuudessa on tällä hetkellä paljonkin toivomisen varaa.

LÄHTEET

Ammatillisen aikuiskoulutuksen järjestäjäverkon laadun ja rahoituksen kehittäminen. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2004:39

Ammatillisen peruskoulutuksen järjestämislupapäätösten tietojärjestelmä (KOUTE), opetusministeriö

Ammattikorkeakoulujen seurannan ja arvioinnin tietokanta (AMKOTA), opetusministeriö

Ammattikorkeakoulujen tulossopimukset kaudelle 2004-2006.

Koulutus ja työvoiman kysyntä 2015, Opetushallitus 2004

Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelma vuosille 2003-2008 (KESU), valtioneuvosto 2003

Korkeakoulujen seurannan ja arvioinnin tietokanta (KOTA), opetusministeriö

Maakunnan liittojen maakuntasuunnitelmat, -ohjelmat ja niiden toteuttamissuunnitelmat

Opetushallituksen EDU.fi-verkkopalvelu: <http://www.edu.fi>

Opetushallituksen koulutustiedon hakupalvelu
Koulutusnetti: <http://www.koulutusnetti.fi>

Opetushallituksen opetus- ja kulttuuritoimen rahoitusjärjestelmän raportit: <http://vos.uta.fi>

Oppilaitostietokanta OPTI, Opetushallitus

Soveltavan kielentutkimuslaitoksen tilastot

Suomen Kesäyliopistot ry:n tilastot

Tiainen Pekka, Osaamisen ja täystyöllisyyden Suomi, Työvoima 2020 loppuraportti, Työpoliittinen tutkimus 245, Työministeriö 2003

Tilastokeskus, Aikuiskoulutustutkimus 2000.

Tilastokeskus, Oppilaitostilastot 2000-2003.

Tilastokeskus, Työvoimatutkimus 2002: <http://www.tilastokeskus.fi>

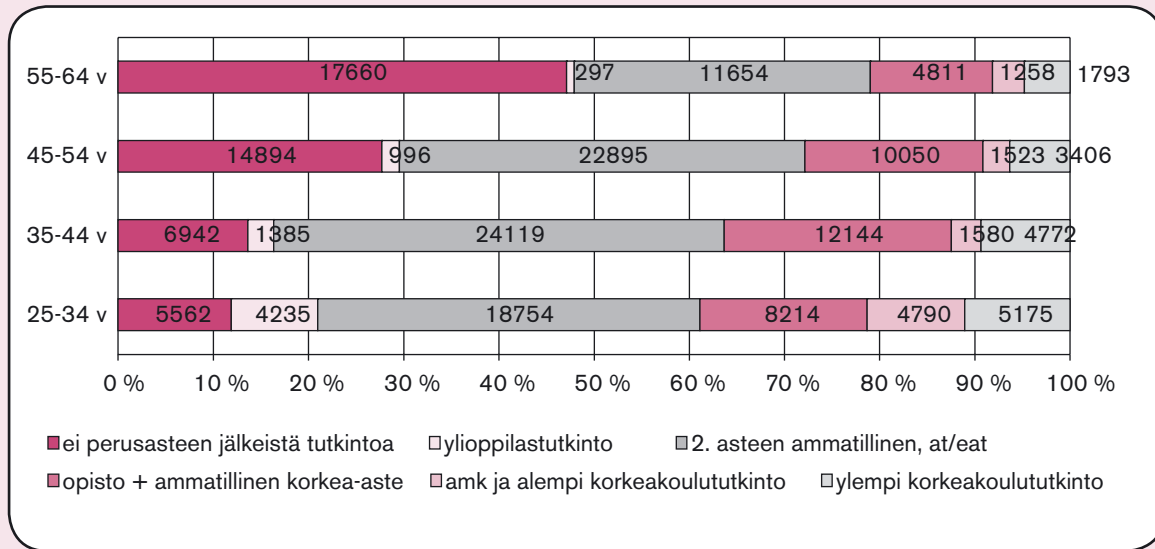
Tilastokeskus, Väestötietopalvelu.

Työministeriö, Ammatillisen kehittymisen palvelut.

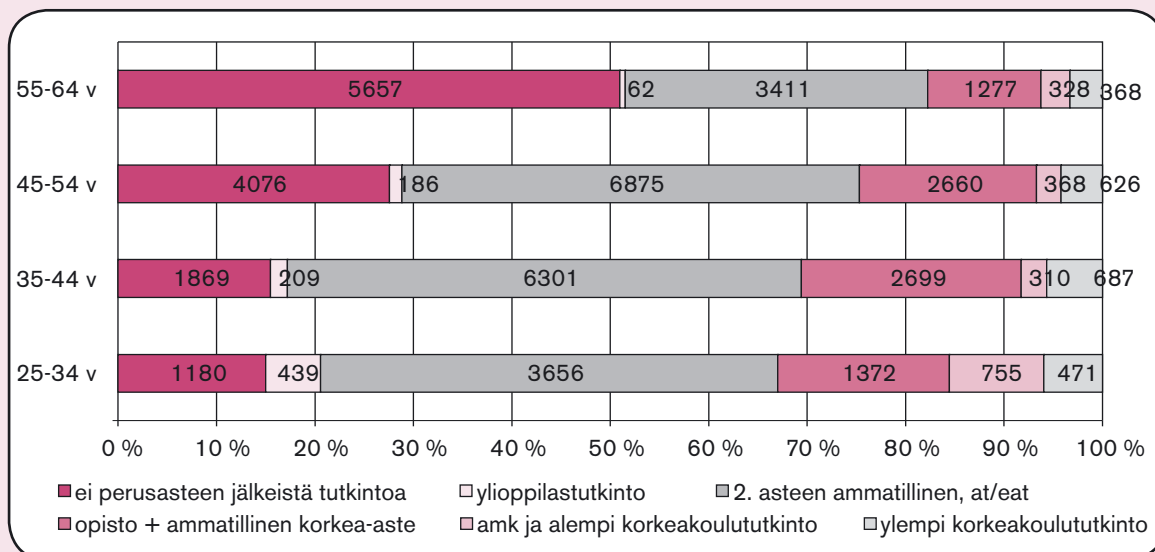
www.oph.fi/rahoitus

Liite 1

Aikuväestön koulutus rakenne Pohjois-Pohjanmaalla (tilanne 31.12.2002)

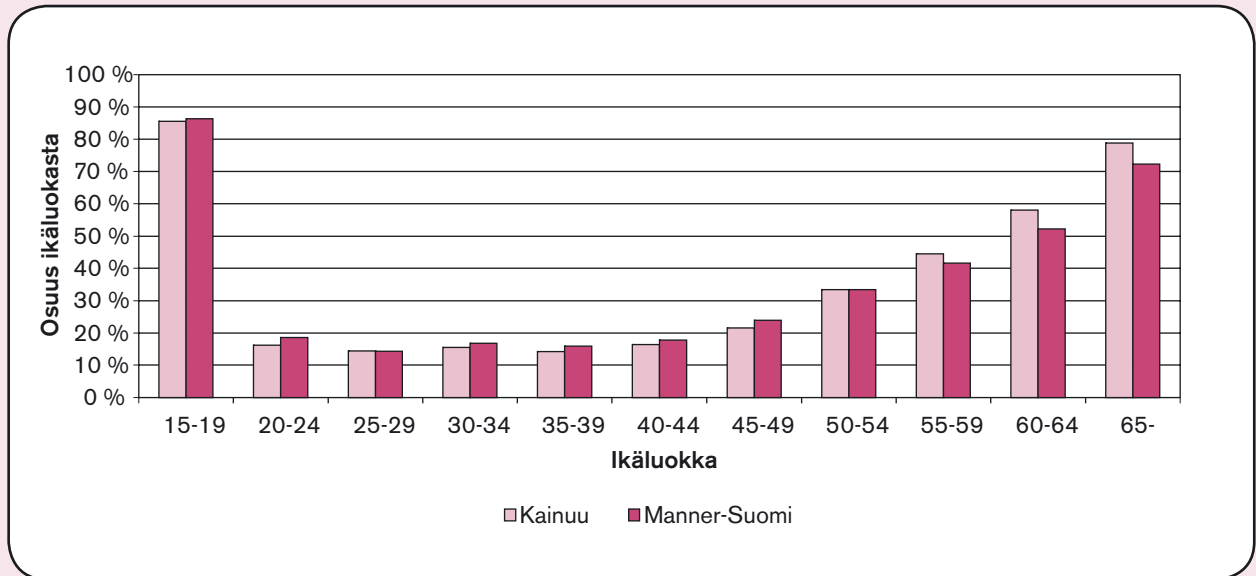

Aikuväestön koulutus rakenne Kainuussa (tilanne 31.12.2002)

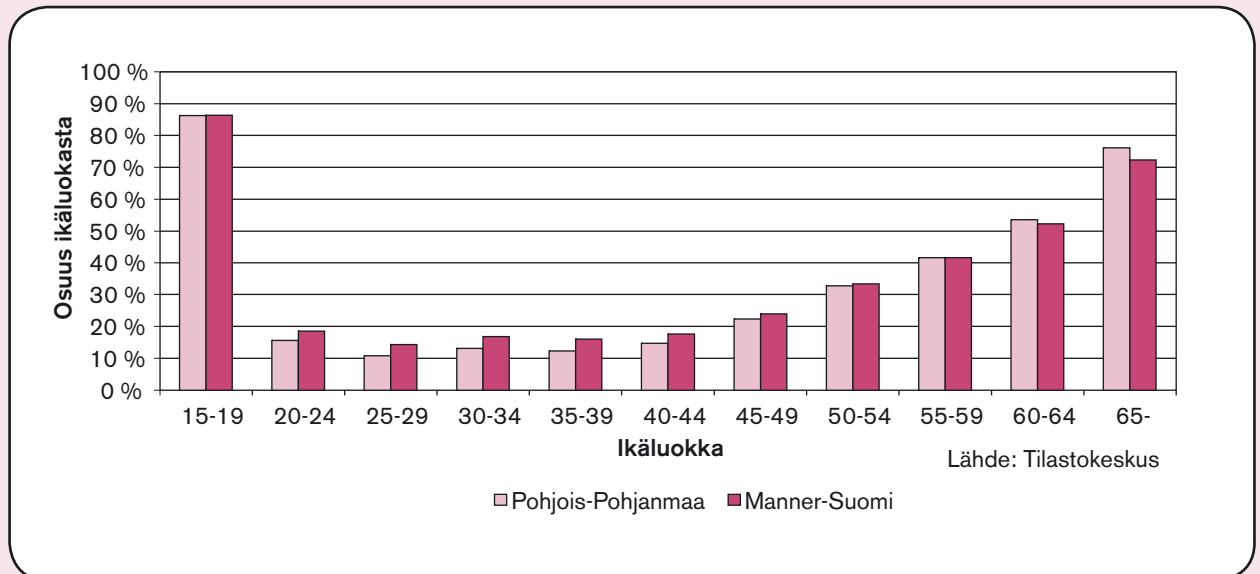

Liite 2

Ei perusasteen jälkeistä tutkintoa, Pohjois-Pohjanmaa suhteessa Manner-Suomi 2002

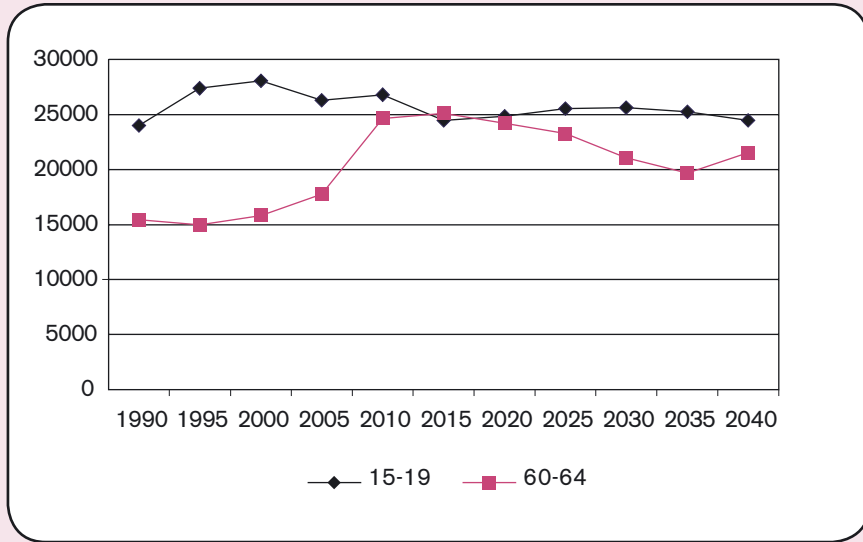

Ei perusasteen jälkeistä tutkintoa, Kainuu suhteessa Manner-Suomi 2002

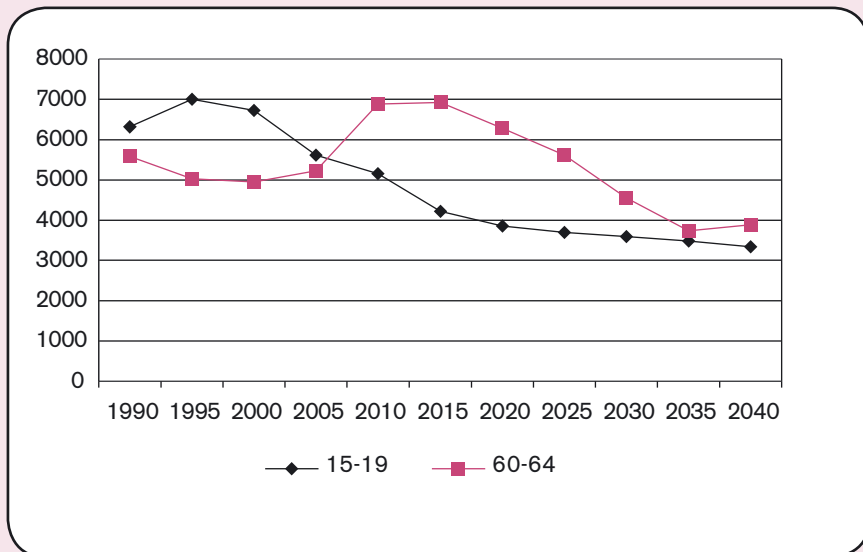

Liite 3

Työmarkkinoille tuleva ja sieltä poistuva ikäluokka 1990–2040, Pohjois-Pohjanmaa

Työmarkkinoille tuleva ja sieltä poistuva ikäluokka 1990–2040, Kainuu

Liite 4

Avautuvat työpaikat 2001-2015, maakuntien ennusteet muuttujina maakunta, ammattiryhmä ja muuttuja. Pohjois-Pohjanmaa

	Työlliset (työpaikat) 2000 määrä	Peruskehitys työpaikkojen muutos	Peruskehitys poistuma	Peruskehitys avautuvat työpaikat
Kaikki yhteensä	144908	7890	54630	62520
1 . 1 Maatalous- ja puutarhatyö	8576	-2370	3870	1 500
1.4 Metsätaloustyö	919	-70	480	410
2.1 Elintarviketyö	1 093	-50	410	360
2.2 Tekstiili-, vaatetus- ja nahkatyö	585	-230	240	10
2.3 Metallityö	5420	490	2040	2530
2.4 Koneenasentajat	3340	-420	1 410	990
2.5 Työkoneiden käyttäjät	2100	-430	930	500
2.6 Puutyö	2055	-240	630	390
2.7 Kemiallinen prosessityö	2178	-130	900	770
2.8 Sähkö- ja elektroniikkatyö	3953	240	1 140	1 380
2.9 Graafinen työ	592	-110	200	90
2.10 Ahtaus- ja varastotyö	2 157	-260	800	540
2.1 1 Muu teollinen työ	5300	-360	1 490	1 130
3.1 Talonrakennustyö	2561	40	1 120	1 160
3.2 Putkityö	804	30	360	390
3.3 Maalaustyö	547	0	200	200
3.4 Muu rakennustyö	2330	-360	1 160	800
4.1 Maaliikennetyö	5382	830	2210	3040
4.2 Vesiliikennetyö	42	0	30	30
5 Postityö	1 460	20	520	540
6.1 Maa- ja metsätalouden työnjohtotyö	251	-200	150	-50
6.2 Tekniikan suunnittelu-, johto- ja tutkimustyö	6664	4810	1 550	6360
6.3 Tekniikan asiantuntija- ja työnjohtotyö	5334	3350	1 990	5340
6.4 Liikenteen asiantuntija- ja johtotyö	236	100	130	230
7.1 Kiinteistötyö	1 539	90	730	820
7.2 Siivoustyö	5652	-1 080	2690	1 610
7.3 Muu palvelutyö	321	-90	150	60
7.4 Myyntityö	10498	2340	3300	5640
7.5 Ravintolapalvelutyö	4761	730	1 730	2460
7.6 Matkapalvelutyö	620	130	200	330
8.1 Toimistotyö	8643	-2860	2840	-20
8.2 Kirjanpito- ja kassanhoitotyö	2964	-830	1 280	450
9.1 Julkisen ja yksityisen sektorin johtotyö	2548	810	1 020	1 830
9.2 Markkinointi-, myynti- ja rahoitusasiantuntijat	1 250	1 590	430	2020
9.3 Lakiasiantuntijat	482	90	270	360
9.4 Luonnontieteellinen asiantuntijatyö	838	480	310	790
9.5 Muu asiantuntijatyö	2808	1 100	890	1 990
10.1 Lääkärit ja lääketieteen tutkijat	1 556	310	480	790
10.2 Sairaanhoidajat ja terveydenhuollon tekninen henkilöstö	5607	1 150	2100	3250
10.3 Muu terveydenhuolto- ja kauneudenhoitotyö	4274	790	1 680	2470
10.4 Sosiaali- ja vapaa-aika-alan työ	9566	420	4430	4850
11.1 Opetus- ja kasvatustyö	9132	60	3540	3600
1 1 .2 Tiedotus- ja viestintätyö	535	230	190	420
11.3 Käsi- ja taideteollinen työ	95	50	30	80
11.4 Musiikki-, kuvataide- ja muu taiteellinen työ	426	130	110	240
12.1 Poliisit, palomiehet ja vartijat	1 505	100	590	690
12.2 Sotilaat	216	-50	130	80
13 Ammatti tuntematon	5193	-2480	1 550	-930

Liite 5

Avautuvat työpaikat 2001-2015, maakuntien ennusteet muuttujina maakunta, ammattiryhmä ja muuttuja. Kainuu

	Työlliset (työpaikat) 2000 määrä	Peruskehitys työpaikkojen muutos	Peruskehitys poistuma	Peruskehitys avautuvat työpaikat
Kaikki yhteensä	30449	-3200	13340	10140
1 . 1 Maatalous- ja puutarhalyö	1 942	-870	950	80
1.4 Metsätaloustyö	569	-130	300	170
2.1 Elintarviketyö	264	-50	110	60
2.2 Tekstiili-, vaatetus- ja nahkalyö	166	-30	60	30
2.3 Metallilyö	713	30	300	330
2.4 Koneenasentajat	763	-110	310	200
2.5 Työkoneiden käyttäjät	452	-90	220	130
2.6 Puutyö	497	270	210	480
2.7 Kemiallinen prosessilyö	538	-100	220	120
2.8 Sähkö- ja elektroniikkalyö	491	250	200	450
2.9 Graafinen työ	81	-10	30	20
2.10 Ahtaus- ja varastolyö	317	-80	140	60
2.11 Muu teollinen työ	698	-310	210	-100
3.1 Talonrakennustyö	440	80	190	270
3.2 Putkilyö	134	10	70	80
3.3 Maalaustyö	117	10	50	60
3.4 Muu rakennustyö	444	-140	260	120
4.1 Maaliikennetyö	1 391	430	630	1 060
4.2 Vesiliikennetyö	7	0	0	0
5 Postilyö	392	70	120	190
6.1 Maa- ja metsätalouden työnjohtolyö	132	-70	90	20
6.2 Tekniikan suunnittelu-, johto- ja tutkimustyö	595	440	200	640
6.3 Tekniikan asiantuntija- ja työnjohtolyö	853	-110	410	300
6.4 Liikenteen asiantuntija- ja johtolyö	33	10	20	30
7.1 Kiinteistötyö	457	-90	220	130
7.2 Siivoustyö	1 267	-190	690	500
7.3 Muu palvelulyö	76	20	40	60
7.4 Myyntilyö	2258	-280	800	520
7.5 Ravintolapalvelulyö	1 242	-180	530	350
7.6 Matkapalvelulyö	125	30	40	70
8.1 Toimistulyö	1 777	-490	670	180
8.2 Kirjanpito- ja kassanhoitolyö	627	-70	310	240
9.1 Julkisen ja yksityisen sektorin johtolyö	477	30	220	250
9.2 Markkinointi-, myynti- ja rahoitusasiantuntijat	191	40	70	110
9.3 Lakiasiantuntijat	88	-20	50	30
9.4 Luonnontieteellinen asiantuntijalyö	254	0	100	100
9.5 Muu asiantuntijalyö	507	-20	180	160
10.1 Lääkärit ja lääketieteen tutkijat	265	20	100	120
10.2 Sairaanhoidajat ja terveydenhuollon tekninen henkilöstö	1 140	40	510	550
10.3 Muu terveydenhuolto- ja kauneudenhoitolyö	1 081	300	470	770
10.4 Sosiaali- ja vapaa-aika-alan työ	2419	-230	1 290	1 060
11.1 Opetus- ja kasvatustyö	1 767	-310	840	530
1 . 2 Tiedotus- ja viestintätyö	113	10	40	50
1 . 3 Käsi- ja taideteollinen työ	16	30	0	30
11.4 Musiikki-, kuvataide- ja muu taiteellinen työ	75	40	30	70
12.1 Poliisit, palomiehet ja vartijat	575	-150	250	100
12.2 Sotilaat	409	-30	170	140
13 Ammatti tuntematon	1 214	-1 200	420	-780

Liite 6

Alue	Pohjois-Pohjanmaa	Kainuu	Manner-Suomi
Aikuisväestö 25 - 64 v	191 258	45 482	2 821 462
Peruskoulun koko oppimäärä 1)	899	22	13 722
Toisen asteen koulutus			
Lukion koko oppimäärä 2)	419	78	6 108
Ammatillinen perustutkinto, ops 2)	1 458	201	13 725
Ammatillinen perustutkinto, näyttö 2)	840	176	15 104
Ammattitutkinto 2)	1 254	204	13 906
Erikoisammattitutkinto 2)	377	80	6 020
Ammatillinen perustutkinto, oppisopimus 2)	673	125	8 632
Ammatti- ja erikoisammattitutkinto, oppisopimus 3)	1 257	339	18 332
Tutkintoon johtamaton lisäkoulutus 4)	151	60	1 483
Ammattikorkeakoulutus			
Ammattikorkeakoulututkinto 5)	3 203	639	44 189
Avoin amk 6)	496	124	7 588
Erikoistumisopinnot 7)	228	106	6 038
Jatkotutkinnot 6)	19	0	157
Opettajankoulutus 6)	403	0	2 741
Yliopistokoulutus			
Alempi ja ylempi korkeakoulututkinto 2)	4 817	408	67 371
Tohtori- ja lisensiaattitutkinto 2)	1 294	71	17 978
Avoin yliopisto vuoden 2003 osallistujamäärä	12 611	3 048	179 134
Täydennyskoulutus vuoden 2003 arvioitu osallistujamäärä	3 548	1 802	90 391
Erikoistumisopinnot osallistujamäärä	808	0	4 926
Vapaa sivistäytyä yhteensä	222 625	84 511	2 956 086
Kansalais- ja työväenopistot, vapaatavoitteinen koulutus	151 918	49 303	1 915 066
muu koulutus	5 363	6 706	136 314
Kansanopistot, vapaatavoitteinen koulutus	30 788	3 026	458 652
muu koulutus	16 099	1 785	206 125
Liikunnan koulutuskeskukset, vapaatavoitteinen koulutus	908	16 351	100 936
muu koulutus	393	1 345	43 048
Kesäyliopisto 8)	17 156	5 995	95 945
Kielitutkinnot	234	74	5 361
Erityisopetus			
Valmentava ja kuntouttava opetus ja ohaus 9)	287	2	1 835
Maahanmuuttajille suunnattu koulutus			
Ammatilliseen koulutukseen valmistava koulutus	14	0	887

1) Aikuisopetuksen osallistumistapahtumia; myös aineopinnot

2) Opiskelijamäärä, vähintään 25-vuotiaat asuinmaakunnan mukaan

3) Opiskelijamäärä, kaikenikäiset

4) Opiskelijatyövuosia

5) Aikuisopetuksen ja nuorten opetuksen

opiskelijamäärä, vähintään 25-vuotiaat asuinmaakunnan mukaan

6) Koko vuonna osallistuneiden määrä

7) Läsnäolevat 20.9. laskentapäivänä

8) Ei sisällä abi- ja lukiolaiskursseja

9) Opiskelijamäärä tilastointipäivänä 20.9.2003, oppilaitoksen sijaintimaakunnan mukaan

Liite 7

Työvoimapolitiittisena koulutuksena (sis. ESR-koulutus) suoritettujen koulutusten henkilötyöpäivien jakaantuminen koulutusmuodoittain v. 2002

	Pohjois-Pohjanmaa	Kainuu	Manner-Suomi
Ammatillinen koulutus	231 422	100 931	3 409 861
Valmentava koulutus	90 925	39 702	1 475 121
joista maahanmuuttajat	10 837	1 540	221 207
Yhteensä	322 347	140 633	4 884 982

Liite 8

Opetushallinnon alaisen tutkintoon johtavan koulutuksen uusien opiskelijoiden jakaantuminen koulutusasteittain v. 2002 Pohjois-Pohjanmaalla

	Pohjois-Pohjanmaa		Manner-Suomi	
	alle 25 v	väh 25 v	alle 25 v	väh 25 v
väestö v. 2002	54 122	189 954	647 538	2 816 067
Lukio	3 056	109	38 701	2 168
Ammatillinen peruskoulutus ops	3 736	652	41 986	5 509
Ammatillinen peruskoulutus näyttö	142	441	2 738	7 829
Ammattitutkinto	285	929	2 444	9 043
Erikoisammattitutkinto	8	189	353	3 818
Ammattikorkeakoulututkinto, nuorten koulutus	1 649	335	24 468	4 276
Ammattikorkeakoulututkinto, aikuiskoulutus	29	350	514	5 217
Yliopiston alempi ja ylempi korkeakoulututkinto	1 583	309	16 364	5 278
Yhteensä	10 488	3 314	127 568	43 138

Opetushallinnon alaisen tutkintoon johtavan koulutuksen uusien opiskelijoiden jakaantuminen koulutusasteittain v. 2002 Kainuussa

	Kainuu		Manner-Suomi	
	alle 25 v	väh 25 v	alle 25 v	väh 25 v
väestö v. 2002	11 032	46 051	647 538	2 816 067
Lukio	660	22	38 701	2 168
Ammatillinen peruskoulutus ops	750	60	41 986	5 509
Ammatillinen peruskoulutus näyttö	21	55	2 738	7 829
Ammattitutkinto	34	113	2 444	9 043
Erikoisammattitutkinto	0	15	353	3 818
Ammattikorkeakoulututkinto, nuorten koulutus	419	71	24 468	4 276
Ammattikorkeakoulututkinto, aikuiskoulutus	7	98	514	5 217
Yliopiston alempi ja ylempi korkeakoulututkinto	90	17	16 364	5 278
Yhteensä	1 981	451	127 568	43 138

Liite 9

	Professorit	Yliassistentit/ lehtorit yliopistossa	Rehtorit ja johtajat	Lehtorit; aineenopettajat, assistentit ym.	Erytysluokan- opettajat, erityisopettajat	Opettajat yhteensä
Pohjois-Pohjanmaa						
Lukiot	0	0	36	542	0	578
Ammatilliset oppilaitokset	0	0	36	1 242	0	1 278
Ammattikorkeakoulu	0	0	2	314	0	316
Yliopisto	259	296	0	351	0	906
Kainuu						
Lukiot	0	0	8	146	0	154
Ammatilliset oppilaitokset	0	0	6	210	0	216
Ammattikorkeakoulu	0	0	7	81	0	88
Yliopisto	0	0	0	0	0	0

Lapin läänin aikuiskoulutuksen
alueellinen toimenpideohjelma
Lääniraportti

2005

Johdanto	189
Työskentelymenetelmät ja käytetty aineisto	189
1. Taustatiedot ja tavoitteet	190
2. Aikuisten osallistuminen koulutukseen	194
3. Aikuiskoulutuksen järjestäjä- ja ylläpitäjäverkosto	194
4. Aikuiskoulutuksen voimavarat	198
5. Johtopäätökset ja kehittämisehdotukset	199
5.1. Tarjonnan kokonaisvolyymi	199
5.2. Aikuiskoulutuksen saavutettavuus sekä tasa-arvon toteutuminen kansalaisten näkökulmasta	200
5.3. Aikuiskoulutuksen yhteistyön, työnjaon ja ohjausjärjestelmän toimivuus	201
5.4. Alueen lähitulevaisuuden työllisyysnäkökymien haasteet aikuiskoulutukselle	202
5.5. Aikuiskoulutuksen aluekehitysvaikutus	203
6. Yhteenveto kehittämisehdotuksista	204
Lähteet	205

Johdanto

Opetusministeriö on sopinut lääninhallitusten kanssa vuotta 2004 koskevista tulossopimuksista, että lääninhallitukset laativat yhteistyössä alueen työvoima- ja elinkeinokeskusten, maakuntien liittojen ja julkisesti rahoitetun aikuiskoulutuksen järjestäjien (ammattillinen aikuiskoulutus, yliopistot ja ammattikorkeakoulut, vapaan sivistystyön oppilaitokset) kanssa aikuiskoulutuksen vaikuttavuutta koskevat alueelliset toimenpideohjelmat, joihin sisältyy arvio alueen elinkeinoelämän ja aikuisväestön koulutustarpeista, koulutustarjonnasta ja sen kehittämistarpeista. Ohjelmatyön käynnistäminen pohjautuu Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmaan 2003 - 2008, opetusministeriön aluestrategiatyöhön sekä parlamentaarisen aikuiskoulutustyöryhmän (PAT) esityksiin.

Valmistelutyöllä on hankittu ensisijaisesti alueellisen kehittämistyön tueksi aluetason tietoa opetusministeriön toimialan aikuiskoulutustarjonnan ja -järjestelmän sekä soveltuvin osin työvoimapolitiittisen ja muun aikuiskoulutuksen tilasta ja kehittämistarpeista pyrittäessä parantamaan aikuiskoulutuksen roolia ja vaikuttavuutta työelämän ja aikuisväestön osaamis- ja sivistystarpeiden hoidossa sekä turvaamaan aikuiskoulutuksen saatavuus ja tasa-arvo maan eri osissa. Alueellisten ohjelmien, kuten tämän Lapin läänin aikuiskoulutuksen alueellisen toimenpideohjelman, tarkoituksena on osaltaan edesauttaa valtakunnallista aikuiskoulutuksen kohdentamista sekä järjestäjäverkostojen yhteistyön ja työnjaon kehittymistä.

Lapin aikuiskoulutuksen alueelliseen toimenpideohjelmaan ovat myötävaikuttaneet erityisesti Lapin läänin alueellisen koulutusneuvottelukunnan jäsenet sekä kyselyyn vastanneet ja työpajoihin osallistuneet asiantuntijat. Lapin lääninhallituksen sivistysosaston

osalta tekstin tuottamisesta ovat vastanneet sivistystoimentarkastaja Kauko Kunnari ja suunnittelija Aune Kina. Lapin työvoima- ja elinkeinokeskuksen osuuden on tuottanut erikoissuunnittelija Tiina Keränen. Tilastomateriaalia on saatu Länsi-Suomen lääninhallituksesta valtakunnallisen ohjelmatyön koordinaattoreilta, projektipäällikkö Jukka Kohoselta ja erikoissuunnittelija Jaana Lepistöltä sekä Sanna Kankaanpäältä ja Heidi Majaselta.

Työskentelymenetelmät ja käytetty aineisto

Toimenpideohjelmat on laadittu kahdessa vaiheessa. Lähtökohtana on ollut laajempi maakuntaraportti, jossa on toisaalta pyritty tuottamaan aineksia aikuiskoulutuksen aluetason kehittämisen tueksi ja toisaalta aluekehittämiseen yleensä. Raportti on julkaistu lääninhallituksen www-sivuilla. Siitä on koottu nyt käsillä oleva toimenpideohjelma, mikä sisältää aineksia myös valtakunnan tason kehittämistyöhön.

Selvityksessä on tukeuduttu käytettävissä olevaan tilastoaineistoon, jonka avulla kuvataan aikuiskoulutuksen nykytila maakunnittain. Keskeisenä kehittämisehdotusten lähteenä ovat olleet oppilaitosten, työelämän ja alueviranomaisten asiantuntijoille suunnattu kirjallinen kysely ja sen pohjalta järjestetyt asiantuntijatyöpajat. Kyse on siten ensisijaisesti innovatiivisten, uusia ajatuksia ja muutostarpeita hakevien kehittämishojelmien laatimisesta. Vielä työn loppuvaiheessa on kuultu Lapin alueellisen koulutusneuvottelukuntaan kuuluvia tahoja.

Kattavan kokonaiskuvan muodostaminen aikuiskoulutuksen tilasta oli joiltakin osin vaikeaa, koska

saatavissa oleva tilastoaineisto on epäyhtenäistä ja puutteellista. Muun muassa oppilaitosten ja korkeakoulujen sivutoimipisteiden tiedot tilastoidaan pääsääntöisesti päätoimipaikan mukaan, mikä jossain määrin vääristää alueellista tarkastelua. Käyttökelpoista tietoa ei ollut mm. Euroopan sosiaalirahaston osarahoittamissa projekteissa toteutetuista koulutuksista. Koulutustarjonnan arvioimisen kannalta tällä asialla olisi ollut kuitenkin suuri merkitys. Osin tilastollisista ja osin aikataulullisista syistä toimenpideohjelmissa päätettiin keskittyä julkisesti rahoitettuun opetus- ja työministeriön hallinnonalojen koulutukseen. Muiden ministeriöiden (SM, KTM, MMM, STM) rahoittama aikuiskoulutus, joka on kuitenkin määrällisesti suhteellisen vähäistä, jätettiin huomiotta. Samoin yritysten kokonaan rahoittama henkilöstökoulutus on alueellisen tilastoinnin puuttuessa jätetty tarkastelun ulkopuolelle.

1. Taustatiedot ja tavoitteet

Lappi on väestöltään Manner-Suomen yhdenneksi-toista suurin maakunta. Se muodostuu 22 kunnasta ja kuudesta seutukunnasta. Maapinta-ala on 93 003 km² (koko 98 947km²), taajama-aste vuonna 2003 oli 74,5 ja asukastiheys (asukkaita/maa-km²) 2. Asukkaita oli vuoden 2003 lopussa 186 917. Tilastokeskuksen uuden ennusteen mukaan Lapin väestön määrä laskee vuoteen 2010 mennessä 178 012 ja jatkaa laskuaan vuoteen 2020 vähän yli 171 000 henkilöön.

Työministeriön mukaan työttömyysaste Lapissa on laskenut tasaisesti ja hitaasti. Se on vielä noin 5 % -yksikköä koko maata korkeampi. Työttömyyden kehittymiseen on vaikuttanut elinkeinorakenteen muutos. Alkutuotannosta vapautunut väestö ei ole työllistynyt uusien kasvualojen työpaikkoihin niiden erilaisten osaamisvaateiden vuoksi. Lisäksi uudet työpaikat ovat syntyneet kaupunkeihin ja poistuma on ollut maaseudulla. Työvoiman osuus Manner-Suomen työvoimasta on suhteessa vähemmän kuin maakunnan osuus Manner-Suomen väestöstä. Maahanmuuttajia on väestön määrään nähden suhteessa vähemmän kuin Manner-Suomessa. Suomessa asuvista 7 500 saamelaisesta vajaa 4 000 asuu saamelaisten kotiseutualueellaan.

Maakuntasuunnitelman ja -ohjelman mukaan La-

pin suurteollisuuden toimialat, teräs- ja metsäteollisuus, ovat strategisia maakunnan kehittämässä. PK-yritystoiminnan kärkitoimialat ovat mm. matkailu, ICT ja elektroniikka, mekaaninen puunjalostus, kylmä- ja talviteknologia sekä elämysteollisuus.

Lapissa oli vuonna 2001 työpaikkoja 67 806. Tilastokeskuksen mukaan eniten työllistäviä toimialoja absoluuttisin luvuin tarkasteltuna olivat yhteiskunnalliset palvelut (25 076), teollisuus (9 457), kauppa-, majoitus- ja ravitsemistoiminta (9 762) sekä rahoitus-, kiinteistö- ym. palvelut (6 852).

Manner-Suomeen verrattuna merkittävin työllistäjä Lapissa oli kaivostoiminta ja louhinta (329). Seuraavina tulevat sähkö-, kaasu- ja vesihuolto (893), maa- ja metsätalous (4 378) ja yhteiskunnalliset palvelut (25 076). Maakunnan toimialarakenne näyttää tässä tarkastelussa epätasaiselta. Työpaikkoja on hieman vähemmän suhteessa Manner-Suomeen.

Panostus tutkimus- ja kehittämistoimintaa työvuosina mitattuna oli noin pari prosenttiyksikköä pienempi suhteessa Manner-Suomeen.

Aikuisväestön koulutukselle asetetut tavoitteet

Suuntaviivat kuluva vuosikymmenen aikuiskoulutuspolitiikalle asetettiin mietintönsä alkuvuodesta 2002 luovuttaneen parlamentaarisen aikuiskoulutustyöryhmän (PAT) työssä. Työryhmän työ ajoittui aikaan, jolloin työvoiman poistuma, aluekehitys ja väestön koulutusrakenteen kehittyminen nousivat voimakkaasti keskusteluun. Näistä lähtökohdista PAT esittää työikäisen väestön osaamistason tuntuva kohottamista, aliedustettujen ryhmien koulutustason nostoa ja sosiaalisen eheyden ylläpitoa ja kehittämistä. Näitä tavoitteita tukemaan työryhmä esitti useita aikuiskoulutusjärjestelmää kehittäviä toimia. Kehittämisehdotukset koskivat mm. aikuiskoulutuksen organisointia ja järjestelyjä, järjestelmän ohjausta, aikuiskoulutuksen rahoitusta ja alueellisen vaikuttavuuden kehittämistä. Tavoitteena on sekä aikuisten omiin että työelämän tarpeisiin vastaava alueellisesti ja alakohtaisesti kattava aikuiskoulutusjärjestelmä.

Aikuiskoulutuksen alueelliseen kattavuuteen ja järjestäjäverkkoon kiinnitetään mietinnössä erityistä huomiota. Siinä tunnistetaan mm. Suomen alueellisesti eriytynyt väestöpohja, työmarkkinat ja elin-

Taulukko 1.1. Lapin lääni tunnusluvuin. Taulukossa on esitetty väestöä ja väestö-rakennetta, koulutustasoa, työllisyyttä sekä elinkeinorakennetta kuvaavia tietoja Lapista sekä koko maan vastaavat tiedot.

Alue	Lappi	Manner-Suomi (ml Ahvenanmaa)
B KT/asu kas (euro)	18877	23371
Asukastiheys	2	n. 17
25 - 64 v. osuus alueen väestöstä	99085	2 821 462
25 - 64 v. osuus alueen väestöstä	53%	54%
väh. 65 v. osuus alueen väestöstä	17%	16%
15 - 64 v. saamenkielisten osuus 1)	1%	0,03%
15 - 64 v. vieraskielisten osuus 1)	1%	3%
Koulutustasoindeksi v. 2002	261	289
25 - 64 v. koulutus rakenne v. 2002		
ei perusasteen jälkeistä tutkintoa	26%	26%
ylioppilastutkinto	3%	5%
2. asteen ammatill. Perustutkinto	41%	34%
ammatti- ja erikoisammattitutkinto	2%	2%
opistoaste + ammatillinen korkea-aste	19%	19%
ammattikorkeakoulututkinto	2%	2%
alempi ja ylempi korkeakoulututkinto	7%	1%
lisanssiaatin ja tohtorin tutkinto	0,3%	1%
muu tai tuntematon koulutusaste	0,4%	1%
Työllisyysaste	58%	65%
Työttömyysaste	17%	13%
väh. 25 v. työttömien osuus väestöstä 2)	10%	7%
yli 50 v. työttömien osuus työttömistä	31%	35%
pitkäaikaistyöttömien 3) osuus työttömistä	20%	25%
Työpaikkojen lukumäärä	68990	2 226 894
Toimialan osuus maakunnassa:		
Maa- ja metsätalous	5%	5%
Kaivostoiminta ja louhinta	2,2%	0,20%
Teollisuus	8%	19%
Sähkö-kaasu- ja vesihuolto	0,8%	0,7%
Rakentaminen	6%	6%
Kauppa, majoitus- ja rav.toiminta	12%	15%
Kuljetus, varastointi ja tietoliikenne	29%	7%
Rahoitus-, kiinteistö-, ym. palvelu	7%	14%
Yhteiskunnalliset palvelut	31%	32%
Toimiala tuntematon	2%	2%

1) 15 – 64 -vuotiaiden osuus alueen vastaavasta ikäryhmästä

2) Vähintään 25-vuotiaiden työttömien työnhakijoiden osuus alueen vastaavasta väestöstä

3) Tutkinnon suorittaneet on luokiteltu koulutusasteittain korkeimman/viimeksi suoritettun tutkinnon mukaan. Henkilö on mukana ainoastaan kerran joko korkeimman tutkinnon tai viimeisimmän tutkinnon mukaan seuraavasti: ammatillinen tutkinto on korkeampi kuin ylioppilastutkinto; ammatillinen perustutkinto, ammattitutkinto ja erikoisammattitutkinto katsotaan samantasoisiksi koulutuksiksi.

keinorakenne sekä niistä seuraavat oppilaitosten ja koulutuksen järjestäjien alueellisesti poikkeavat toimintaedellytykset. Perusrahoituksen turvaamisen koulutuksen kaikilla tasoilla katsotaan olevan alueellisen tarjonnan ja saatavuuden kannalta keskeistä. Samalla kun halutaan huolehtia aikuiskoulutuksen saatavuudesta kiinnitetään huomiota koulutuksen tarjontaan oppilaitosten perustehtävän mukaisena. Jokainen järjestäjä keskittyy siis tälle ominaiseen koulutustarjontaan myös aikuiskoulutuksessa. Alueilla tärkeää on myös kaikkien aikuiskoulutustoimijoiden vahva yhteistyö, joka ottaa huomioon alueen elinkeinoelämän ja muut kehittämistarpeet. Yhteistyön tulee olla sekä hallinnollista että toiminnallista. Tällaiselta perustalta PAT ehdottaakin laadittavaksi aikuiskoulutuksen alueellisen vaikuttavuuden strategiat. Nyt käsillä olevat, lääninhallitusten toteuttamat, aikuiskoulutuksen alueelliset toimenpideohjelmat toteuttavat juuri tätä tavoitetta.

Hallitusohjelmassa ja koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa aikuiskoulutusta esitetään kehitettäväksi PAT:n pohjalta. Keskeisten yhteiskunnallisten ja demografisten muutosten takia aikuiskoulutus nostetaan suunnitelmassa koulutuspolitiikan painopisteeksi. PAT:ään verrattuna keskeisenä uutena elementtinä ovat koko koulutusjärjestelmän tehostamista koskevien toimenpiteiden vaikutukset aikuiskoulutukseen. Väestön työllisyysasteen nostotavoiteista seuraa mm. se, että niitä nuoria, jotka haluavat suorittaa toisen samantasoisin tutkinnon ohjataan lyhyempiin ja helpommin työn ohessa suoritettaviin aikuiskoulutusohjelmiin.

Myös kehittämissuunnitelmassa aikuiskoulutuksen alueellinen kehittäminen ja aikuiskoulutus aluekehitysvaikutukset ovat vahvasti esillä. Erityistä huomiota kiinnitetään kattavaan aikuiskoulutusta järjestävään oppilaitosverkostoon, joka turvaa aikuiskoulutuksen alueellisen saatavuuden. Koulutusorganisaatioiden ohella huomiota kiinnitetään hallinnonalojen väliseen yhteistyöhön aikuisten opiskelumahdollisuuksien kehittämisessä. Samaten huomioon otetaan molempien kieliryhmien tarpeet.

Lapin alueelliset aikuiskoulutuksen tavoitteet

Lapin maakuntasuunnitelman yhtenä keskeisimpänä tavoitteena on osaamisen vahvistaminen. Lapin kehittyminen alueellisesti oppivana alueena perustuu eri toimijoiden tiiviille yhteistyölle ja kumppanuudelle.

Opiskelumahdollisuuksien kehittämisessä yhdistetään perinteinen, virtuaalinen ja verkko-opetus, työelämälähtöiset oppimisympäristöt sekä työssäoppiminen ja työelämätaidot. Tietoyhteiskunnan mahdollisuuksia hyödyntävä oppiminen ja oppimisympäristöjen kehittyminen ovat tärkeässä asemassa koulutusta kehitettäessä.

Koulutustarjontaa kehitetään yritysten ja työpaikkojen koulutustarpeita ennakoivaksi ja joustavasti osaamistarpeita tyydyttäväksi. Erityisesti painotetaan aikuiskoulutuksen kehittämistä yhteistyössä työelämän kanssa.

Lapin läänin koulutusstrategiassa vuoteen 2010 on asetettu viisi painopistettä koulutuksen kehittämisessä. Painopisteet ovat: 1. Koulutuksen saavutettavuus ja koulutuksellinen tasa-arvo, 2. Laadukas koulutus, 3. Koulutus työelämän kehittäjänä, 4. Yhteiskuntataitojen ja osallisuuden kehittäminen sekä 5. Koulutuksen kansainvälistyminen.

Aikuiskoulutuksen rooli tavoitetilan saavuttamiseksi on strategiassa määritelty seuraavasti:

Aikuiskoulutus järjestetään Lapissa elinikäisen oppimisen periaatteen ja elinkeinoelämän tarpeiden mukaisesti. Aikuiskoulutuksen tarjonta turvataan eri puolilla maakuntaa yhteistyössä eri toimijoiden kanssa koulutuksen rahoitustavasta riippumatta. Aikuiskoulutuksen työnjakoa selkiytetään ja yhteistyötä eri toimijoiden välillä lisätään.

Aikuisväestölle turvataan mahdollisuudet opiskella riippumatta aikuisen asuinpaikka-, työllisyys- tai taloustilanteesta. Erityistä huomiota kiinnitetään niiden aikuisten kouluttamiseen, joilta puuttuu ammatillinen tutkinto kokonaan tai joiden saama koulutus on vanhentunut ja esteenä työllistymiselle tai työelämässä etenemiselle. Lapin aikuiskoulutusorganisaatiot sidostyöhmineen osallistuvat aktiivisesti viisivuotisen vuosia 2003–2007 koskevan lisätoimenpideohjelman, Nosteohjelman, toteuttamiseen.

Taulukko 2.1. Opetushallinnon alaisen koulutuksen toteutuminen Lapin läänissä vuonna 2002. Absoluuttiset arvot sekä prosenttiluvut.

	Lappi	Lappi %	Manner-Suomi
Työikäinen aikuisväestö 25 - 64 -vuotiaat	99085	4	2 821 462
Peruskoulun koko oppimäärä	15	0.1	13722
Toisen asteen koulutus			
Lukion koko oppimäärä 2)	233	4	6108
Ammatillinen perustutkinto, ops 2)	800	6	13725
Ammatillinen perustutkinto, näyttö 2)	472	3	15104
Ammattitutkinto 2)	622	4	13906
Erikoisammattitutkinto 2)	228	4	6020
Ammatillinen perustutkinto, oppisopimus 2)	383	4	8632
Ammatti- ja erikoisammattitutkinto, oppisopimus 3)	845	5	18332
Tutkintoon johtamaton lisäkoulutus 4)	29.8	2	1 483
Ammattikorkeakoulutus			
Ammattikorkeakoulututkinto 5)	1 731	4	44 189
Avoin am k 6)	693	9	7588
Erikoistumisopinnot 7)	305	5	6038
Jatko-opinnot 6)	10	6	157
Opettajankoulutus 6)	0	0	2741
Yliopistokoulutus			
Alempi ja ylempi korkeakoulututkinto 2)	1 618	2	67371
Lisensiaatti- ja tohtoritutkinto 2)	319	2	17978
Avoin yliopisto	9520	5	179 134
Täydennyskoulutus	3771	4	90391
Erikoistumisopinnot	140	3	4926
Vapaa sivistystyö			
Kansalais- ja työväenopistot, vapaatavoitteinen koulutus	106466	6	1 915 066
Muu koulutus	7314	5	136314
Kansanopistot, vapaatavoitteinen koulutus	19588	4	458 652
Muu koulutus	8565	4	206 125
Liikunnan koulutuskeskukset, vapaatavoitteinen koulutus	1 812	2	100936
Muu koulutus	2474	6	43048
Kesäyliopisto 8)	3165	3	95945
Kielitutkinnot vuonna 2002 - 2003	147	3	5361
Erytisopetus			
Valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus 9)	34	2	1 835
Maahanmuuttajille suunnattu koulutus			
Ammatilliseen koulutukseen valmistava koulutus	18	2	887
ESR-rahoitteiset tutkinnot vuosina 2000 - 2004	1 701	5	31 317

- 2) Aikuiskoulutuksen osallistumistapahtumia; myös aineopinnot. Opiskelijamäärä, vähintään 25-vuotiaat asuinmaakunnan mukaan
- 3) Opiskelijamäärät, kaikenikäiset
- 4) Opiskelijatyövuosia
- 5) Aikuiskoulutuksen ja nuorten koulutuksen opiskelijamäärä, vähintään 25-vuotiaat asuinmaakunnan mukaan
- 6) Koko vuonna osallistuneiden määrä
- 7) Läsnäolevat 20.9. laskentapäivänä
- 8) Ei sisällä abi- ja lukiokursseja
- 9) Opiskelijamäärä tilastointipäivänä 20.9.2003, oppilaitoksen sijaintimaakunnan mukaan

Nuorten ikäluokkien pienentyessä Lapissa koulutusresursseja osoitetaan nykyistä enemmän toisen asteen ammatilliseen peruskoulutukseen ja aikuisten ammattikorkeakoulutukseen. Maakuntakorkeakoulun kehittäminen on myös keskeinen aikuisväestön koulutusmahdollisuuksien parantamisessa.

Elinikäisen oppimisen periaatteen toteuttaminen edellyttää myös, että aikuisväestölle turvataan mahdollisuudet saada opintoihin motivoivaa tukea, oppimisvalmiuksia lisäävää ohjausta, opiskelun henkilökohtaistamista sekä tieto- ja viestintätekniiikan hyödyntämistä.

Kansan- ja kansalaisopistot voivat myös toimia aikuisten oppimis- ja yhteistyövalmiuksien kehittäjinä.

Pienillä paikkakunnilla toisen asteen ammatillista koulutusta, ammatillista aikuiskoulutusta ja oppisopimuskoulutusta antavat yksiköt on mahdollista organisoida yhdessä toimivaksi kokonaisuudeksi, jonka pohjalle voidaan rakentaa myös seutukunnallinen korkeakouluyhteistyö. Voimien kokoamisella on saatavissa pienistä yksiköistä tuloksellisesti toimivia ja taloudellisesti selviytyviä aluekeskuksia. Toiminta-tapojen tulee olla luovia ja joustavia, vanhoja koulutusrajoja rikkovia, jotta väestön, yritysten, elinkeinonharjoittajien ja eri laitosten koulutustarpeisiin voidaan vastata.

Alueellisesti tasa-arvoisten aikuiskoulutusmahdollisuuksien turvaaminen edellyttää, että aikuiskoulutuksen rahoitusjärjestelmää kehitetään niin, että se nykyistä paremmin ottaa huomioon esimerkiksi syrjäseutujen pienistä opiskelijamääräistä tai erityisryhmistä johtuvat keskimääräistä suuremmat kustannukset.

Maakunnan yrityksille, elinkeinonharjoittajille samoin kuin julkiselle sektorille turvataan menestymisen kannalta välttämätön osaamisen kasvattaminen kohdistetuilla koulutuspalveluilla. Henkilöstön ammattitaidon, työkelpoisuuden ja -kykyisyyden säilyttäminen on tärkeää työntekijöiden ikääntyessä ja työvoimasta käytävän kilpailun kiristyessä. Koulutusta viedään työyhteisöjen sisään ja työprosessien kehittäjäksi. Tavoitteena ovat yksilölliset, asiakaslähtöiset palvelut ja menetelmälliset ratkaisut.

Työvoimapolitiisella aikuiskoulutuksella edistetään ennakoiden työttömien pysyväisluontoista työllistymistä, tuetaan työvoiman ammatillista ja alueellista liikkuvuutta, parannetaan työvoiman saatavuutta eri-

tyisesti työvoimapula-aloilla ja edistetään elinikäisen oppimisen periaatteiden mukaisesti työssä pysymistä.

2. Aikuisten osallistuminen koulutukseen

Taulukossa 2.1. on esitetty absoluuttisten lukujen lisäksi Lapin osuus koko valtakunnan aikuisopiskelijamäärästä. Aikuiskoulutukseen osallistuminen Lapissa ko. lukujen valossa on keskimääräisellä tasolla. Keskimääräistä enemmän Lapissa osallistutaan erityisesti kansalaisopistokoulutukseen sekä avoimen ammattikorkeakoulutukseen ja keskimääräistä vähemmän tutkintoon johtavaan yliopistokoulutukseen.

Työvoimapolitiisesta koulutuksen jakautuminen eri muotoihin vastaa Lapissa koko maan jakautumaa.

Opetushallinnon alaisen tutkintoon johtavan koulutuksen uusien opiskelijoiden jakaantuminen koulutusasteittain on Lapissa varsin samankaltainen kuin koko maassa.

3. Aikuiskoulutuksen järjestäjä- ja ylläpitäjäverkosto

Lapin läänissä on kaikkiaan yhdeksän ammatillisen koulutuksen ja korkea-asteen koulutuksen ylläpitäjää. Lisäksi Merikosken koulutuskeskuksella (amatillinen erityisoppilaitos) sekä Humanistisella ammattikorkeakoululla on toimipaikat Lapissa.

Ammatilliseen perustutkintoon johtavan koulutuksen ja ammatillisen lisäkoulutuksen ylläpitäjiä on samoin yhdeksän. Kuntayhtymiä järjestäjistä on kolme, kuntia kaksi sekä yksityisiä kolme (kansanopistot). Saamelaisalueen koulutuskeskus on valtion ylläpitämä. Oppisopimustoimintaa hoitaa neljä koulutuksen järjestäjää.

Lapissa toimii kaksi ammattikorkeakoulua, Kemi-Tornion ja Rovaniemen ammattikorkeakoulut. Lisäksi Humanistisella ammattikorkeakoululla on toimipaikka Torniossa. Sekä Kemi-Tornion että Rovaniemen ammattikorkeakoulut antavat opetusta tarpeen mukaan myös muualla Lapissa.

Taulukko 2.2. Työvoimapolitiisessa koulutuksessa (sis. ESR-koulutus) suoritettujen koulutusten henkilötöypäivien jakaantuminen koulutusmuodoittain vuonna 2002.

Alue	Lappi	%	Manner-Suomi	%
Ammatillinen koulutus	1 54 150	73	3 409 861	70
Valmentava koulutus, joista maahanmuuttajat	57587 13829	27 7	1 475 121 221 207	30 5
Yhteensä	225 566	100	5106189	100

Taulukko 2.3. Opetushallinnon alaisen tutkintoon johtavan koulutuksen uusien opiskelijoiden jakaantuminen koulutusasteittain suhteutettuna vastaavaan alueen väestöön Lapin läänissä vuonna 2002.

Alue	Lappi yli 25-v.	%	Manner-Suomi yli 25-v.	%
Väestö vuonna 2002	99935		2816067	
Lukio	97	0.1	2168	0.08
Ammatillinen peruskoulutus ops	346	0.3	5509	0.2
Ammatillinen peruskoulutus näyttö	225	0.2	7829	0.3
Ammattitutkinto	300	0.3	9043	0.3
Erikoisammattitutkinto	19	0.02	3818	0.1
Ammattikorkeakoulututkinto, nuorten koulutus	226	0.2	4276	0.2
Ammattikorkeakoulututkinto, aikuiskoulutus	368	0.4	5217	0.2
Yliopiston alempi ja ylempi korkeakoulututkinto	206	0.2	5278	0.2
Yhteensä	1 787	2.0	43138	2.0
Opiskelijat aikuiskoulutuksessa suhteutettuna väestöön		1.2%		1.1 %
Opiskelijat aikuiskoulutuksessa suhteutettuna aikuisväestöön '+ lukio, (yliopisto vähintään 25-vuotiaat)'		1.5%		1.4%

Taulukko 3. Opiskelijat ja ammatillisen ja korkeakoulutuksen ylläpitäjät Lapin läänissä

	Ammatillinen peruskoulutus			Ammatillinen lisäkoulutus		Korkea-asteen koulutus *		
	lukumäärä	Kokonaisopiskelijamäärä yht. 1.1. 2005 alkaen	joista näyttötutkintoon valmistavassa koulutuksessa	oppisopimusopiskelijat	oppilaitosmuotoisen lisäkoulutuksen opiskelijatyövuodet 2004	myönnettyt oppisopimuspaikat 2004	Ammattikorkeakoulu	Yliopisto
Koulutuksen ylläpitäjät yhteensä	9	6210	300	554	408	875	1 144	700
Kunnat yhteensä	2	670	30	56,5	23	105	0	0
Kemijärven kaupunki		370	20	56,5	21,50	105	0	0
Sodankylän kunta		300	10	0	1,50	0	0	0
Kuntayhtymät yhteensä	3	5215	240	498	348	770	1 144	0
Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun kuntayhtymä		1 265	80	115,5	42,80	85	552	0
Länsi-Lapin koulutuskuntayhtymä		1 310	60	157,5	157,90	305		0
Rovaniemen koulutuskuntayhtymä		2640	100	224,5	147,10	380	592	0
Valtio	1	155	5	0	0,00	0	0	700
Valtio (Lapin Yliopisto)		0	0	0	0,00	0	0	700
Valtio (Saamelaisalueen koulutuskeskus)		155	5	0	0,00	0	0	0
Yksityinen yhteensä	3	170	25	0	37	0	0	0
Peräpohjolan kansanopiston kannatusyhdistys		75	5	0	14,00	0	0	0
Rovalan settlementti		40	10	0	23,00	0	0	0
Ylitornion kristillisen kansanopiston kannatusyhdistys		55	10	0	0,00	0	0	0

* Tulossopimuksessa 2004 - 2006 määritelty uusien opiskelijoiden vuositavoite.

Lähde: Opetusministeriö

Taulukko 4.1. Opettajat oppilaitosryhmittäin vuonna 2002
Lapissa.

	Professorit	Yliassistentit/Lehtorit yliopistossa	Rehtorit ja johtajat	Lehtorit, aineopett., assistentit ym.	Erityisluokanopettajat, erityisopettajat	Opettajat yhteensä
Lukiot	0	0	23	308	0	331
Ammatilliset oppilaitokset	0	0	11	565	0	576
Ammattikorkeakoulu	0	0	13	323	0	336
Yliopisto	49	56	0	78	0	183

Taulukko sisältää vain päätoimiset opettajat.
Lähde: Tilastokeskus

Taulukko 4.2. Ammatillisen aikuiskoulutuksen valtionosuusrahoitus

	Lappi	Manner-Suomi
Näyttötutkintoperusteisen ammatillisen peruskoulutuksen valtionosuus 2004 2)	2304512	104608500
Oppilaitosmuotoisen ammatillisen lisäkoulutuksen valtionosuus 2004	3 608 497	85112184
Oppisopimusmuotoisen ammatillisen lisäkoulutuksen valtionosuus 2004	2 282 307	55316473
Ammattikorkeakoulun aikuiskoulutuksen valtionosuus 2005 3)	7189805	125608774

eu r/asu kas		
Aikuisväestö 2005 (25-65-vuotiaat) 1)	97570	2837165
Näyttötutkintoperusteisen ammatillisen peruskoulutuksen valtionosuus 2004 2)	23,6	36,9
Oppilaitosmuotoisen ammatillisen lisäkoulutuksen valtionosuus 2004	37	30
Oppisopimusmuotoisen ammatillisen lisäkoulutuksen valtionosuus 2004	23,4	19,5
Ammattikorkeakoulun aikuiskoulutuksen valtionosuus 2005 3)	73,7	44,3

Taulukko 4.3. Vapaan sivistystyön valtionosuusrahoitus

Valtionosuus 2005 (eur)	Lappi	Manner-Suomi
Kansanopistot	1 657 550	41 946 550
Kansalais- ja työväenopistot	4012236	74095814
Kesäyliopistot	120292	4 244 801
Liikunnan koulutuskeskukset	463 692	1 1 960 963

eur/asukas		
Aikuisväestö 2005 (25-65-vuotiaat) 1)	97570	2837165
Kansanopistot	17,0	14,8
Kansalais- ja työväenopistot	41,1	26,1
Kesäyliopistot	1,2	1,5
Liikunnan koulutuskeskukset	4,8	4,2

Lähde: Opetusministeriö, Opetushallitus, Tilastokeskuksen väestötilastopalvelu

- 1) Tilastokeskuksen väestöennusteen mukaan
- 2) Laskettu vuodelle 2005 vahvistetun näyttötutkintoperusteisen enimmäisopiskelijamäärän perusteella, luku on täten suuntaa antava määrä aikuisille tarkoitetun peruskoulutuksen valtionosuudesta
- 3) Laskettu tulossopimuksessa 2004-2006 määritellyn aikuiskoulutuksen (sis. ammattikorkeakoulututkintoon johtavan koulutuksen, erikoistumisopinnot ja jatkotutkinnot) vuotuisen enimmäisopiskelijamäärän mukaan. Luku ei ole täten tarkka, vaan suuntaa antava.

Yliopistokoulutusta Lapissa antaa Rovaniemellä sijaitseva Lapin yliopisto. Lapin ja Oulun yliopistoilla on lisäksi Kemissä yhteinen yksikkö, Meri-Lappi Instituutti. Lapin yliopistolla on myös toimintaa eri puolilla Lappia.

Ammatilliseen perustutkintoon johtavan koulutuksen järjestäjien enimmäisopiskelijamäärä on 6 210, josta kolmen kuntayhtymän osuus on yli 80 %. Korkea-asteen koulutuksessa tulossopimuksissa vuosille 2004 -2006 määritelty uusien opiskelijoiden vuositulo on Lapin ammattikorkeakouluissa yhteensä 1 144 ja Lapin yliopistossa 700.

4. Aikuiskoulutuksen voimavarat

Lapin lukioiden opettajien kelpoisuus on hyvä. Läänihallituksen tilastojen mukaan muodollisesti epäpäteviä lehtorin virkaa hoitaneista opettajista lukuvuonna 2003 – 2004 oli vain 3,5 % ja kaikista päätoimisista lukion opettajista 7,6 %. Tosin epäpätevien opettajien osuus on kasvanut viimeisten vuosien aikana.

Toisen asteen ja ammattikorkeakoulujen osalta opettajatilanne ei ole yhtä hyvä. Toisen asteen ammatillisten oppilaitosten päätoimisista opettajista epäpätevien osuus oli lukuvuonna 2003 – 2004 kaikkiaan 31 % ja ammattikorkeakoulujen päätoimisista opet-

tajista 29 %. Edellisestä lukuvuodesta muodollisesti epäpätevien opettajien osuus oli noussut ammatillisissa oppilaitoksissa, mutta laskenut ammattikorkeakouluissa.

Lapin läänin kansanopistoissa oli lukuvuonna 2003 – 2004 yhteensä 42 päätoimista opettajaa, joista 74 % oli muodollisesti päteviä. Päätoimisia opettajia Lapin kansalaisopistoissa oli vastaavana aikana kaikkiaan 89.

Opetushenkilöstö on keskeisessä asemassa aikuis-koulutuksen kehittämiseksi asetettujen tavoitteiden toteuttamisessa. Opettajien täydennyskoulutusmahdollisuuksien turvaaminen onkin erityisen tärkeää. Opetushenkilöstön täydennyskoulutusta tulee kehittää eri täydennyskoulutusta antavien organisaatioiden yhteistyönä niin, että koulutusta voidaan järjestää entistä enemmän Lapissa. Opetushenkilöstön koulutuksesta huolehtiminen takaa myös paremmin pätevän henkilöstön saatavuuden eri puolilla maakuntaa. Työelämän asiantuntijoiden käyttöä koulutustehtävissä voidaan myös lisätä.

Opettajien työelämäosaamisen merkitys kasvaa edelleen. Myös opettajien ohjaukselliset valmiudet opintojen henkilökohtaistamisessa samoin kuin pedagogiset taidot erityisopetusta tarvitsevien opiskelijoiden tukemisessa korostuvat.

Aikuiskoulutusta annetaan Lapissa pääasiassa samoissa tiloissa kuin nuorten koulutusta. Näin on voitu hyödyntää paremmin olemassa olevia tiloja ja laitteita sekä opetushenkilöstöä. Voimavaroja tulee kuitenkin tulevaisuudessa entistä tehokkaammin yhdistää ja jakaa sekä eri oppilaitosten että koulutusmuotojen välillä.

Ammatillisen aikuiskoulutuksen sekä vapaan sivistystyön valtionosuusrahoitus suhteessa aikuisväestöön on Lapissa keskimäärin hieman korkeampi kuin koko maassa.

5. Johtopäätökset ja kehittämishetköt

5.1. Tarjonnan kokonaisvolyymi

Aikuiskoulutuksen tarjonta Lapissa suhteessa muun Suomen aikuiskoulutustarjontaan on keskimääräisel-

lä tasolla ja vastaa siten Lapin väestön suhdetta koko maan väestöön. Tosin aikuiskoulutuksen suhteenkin on nähtävissä se, että yliopistokoulutusta, niin alemmaa ja ylempää korkeakoulututkintoa kuin lisensiaatti- ja tohtoritutkintoa, suorittavia aikuisia Lapissa on selvästi vähemmän kuin maassa keskimäärin.

Aikuiskoulutuksen tarjonnan suhteuttamista läänin elinkeinorakenteeseen vaikeuttaa se, että monilta osin aikuiskoulutusmäärät ovat varsin pieniä ja eri koulutusalojen tarjonnan vaihtelut vuosittain ovat hyvin suuria.

Ammatillisen perustutkintokoulutuksen tarjonta on määrältään Lapissa kokonaisuudessaan riittävä. Varsinaisilla aikuiskoulutuslinjoilla opiskelevien määrä on kuitenkin varsin pieni. Syynä tähän on suurimpien koulutuksen järjestäjien kohdalla se, että enimmäisopiskelijamäärä on täyttynyt jo nuorten koulutuksesta. Pienempien koulutuksen järjestäjien koulutusmäärät ovat kokonaisuudessaan niin pieniä, että aikuiskoulutuslinjoja ei yleensä voida perustaa, vaan aikuiset opiskelevat nuorten koulutuksessa.

Aikuiskoulutuksen tarve on kuitenkin kasvava. Nuorten ikäluokkien pienetessä vapautuvat resurssit tuleekin suunnata aikuiskoulutukseen.

Ammatillisen lisäkoulutuksen tarjonta Lapissa on tarpeeseen nähden aivan liian alhainen. Niin omaehtoisena kuin oppisopimuskoulutuksena toteutettavan ammatillisen lisäkoulutuksen kokonaisrahoitukseen tarvitaan selkeä tasokorotus.

Nuorten ikäluokkien pienentyessä vaarantuu ammatillisen koulutuksen saatavuus suurimpien kaupunkien ulkopuolella. Mikäli nuorten ammatillista koulutusta ei enää anneta paikkakunnalla, vaarantuu samalla myös aikuiskoulutuksen tarjonta. Lähivuosina tuleekin kiinnittää erityistä huomiota sellaisiin toimenpiteisiin, joilla kattava tarpeen mukainen koulutustarjonta turvataan eri puolilla Lappia.

Korkeakoulutuksen saaneiden aikuisten osuus Lapissa on vähäinen. Tämä johtuu suurelta osin aikaisempien vuosien vähäisestä korkea-asteen koulutuksen tarjonnasta. Korkeakoulutuksen tarjontaa on saatu kasvatettua merkittäväksi viimeisen kymmenen vuoden aikana. Kuitenkin aikuisten korkeakoulutukselle on edelleen suuri tarve. Tämän on osoittanut mm. Lapin maakuntakorkeakoulun toiminnasta saadut kokemukset. Aikuisten korkeakoulutustarjonnan kasvu

on perustunut merkittävässä määrin ESR-rahoituk-
sella toteutettuihin koulutuksiin. Lapin yliopistolle ja
ammattikorkeakoululle tulee jatkossa myöntää riittä-
vät kansalliset resurssit niin, että aikuisille suunnattu
korkea-asteen koulutus voidaan pitää riittävän suurena
myös tulevina vuosina.

Koulutuksen kehittämisen painopiste on ollut osa-
tutkinto- ja tutkintopohjaisessa koulutuksessa. Tarvi-
taan kuitenkin myös lyhytkestoista täsmäkoulutusta.
Kaikilla ei ole mahdollista osallistua työnantajan mak-
samaan henkilöstökoulutukseen eikä varaa maksaa
kalliita osallistumismaksuja. Valtion tulee osallistu-
tua myös tulevaisuudessa lyhytkestoisen koulutuksen
kustannuksiin niin, että aikuiset voivat osallistua va-
rallisuudesta riippumatta omaehtoiseen koulutukseen.
Riittävän koulutustarjonnan turvaamiseksi erityisesti
pienyrittäjien henkilöstökoulutusta tulee tukea edel-
leen.

5.2. Aikuiskoulutuksen saavutettavuus sekä tasa-arvon toteutuminen kansalais- ten näkökulmasta

Aikuiskoulutuksen järjestäjaverkosto Lapissa on pää-
piirteittäin varsin selkeä ja kattava. Ammatillisen kou-
lutuksen järjestäjät vastaavat alueellaan niin nuorten
kuin aikuistenkin ammatillisen koulutuksen järjestä-
misestä. Ammatillisia aikuiskoulutuskeskuksia Lapis-
sa on kaksi, Rovaniemellä ja Kemijärvellä. Alueellista
päällekkäisyyttä ei suuremmin ole. Ainoastaan
Kemi-Tornio -alueella on kaksi koulutuskuntayhty-
mää, jotka toimivat pääosin samalla alueella ja osittain
myös samoilla koulutusaloilla. Varsinaisten ammatil-
listen oppilaitosten lisäksi ammatillisen aikuiskoulu-
tuksen verkostoa täydentävät ammatillista koulutusta
järjestävät kansanopistot sekä ammatillista erityisope-
tusta järjestävä oppilaitos.

Lapin maakuntakorkeakoulun muodostavat Lapin
yliopisto, Kemi-Tornion ja Rovaniemen ammattikor-
keakoulut sekä Lapin kesäyliopisto. Maakuntakor-
keakoulun avulla korkea-asteen koulutusta on voitu
järjestää eri puolilla Lappia seutukuntien omien tar-
peiden pohjalta.

Kansanopisto- ja kansalaisopistoverkko on Lapissa
myös varsin kattava. Kansalaisopistotoiminta ulottuu

keskusten lisäksi laajasti kuntien haja-asutusalueille.

Jokaisessa Lapin kunnassa on toistaiseksi lukio.
Etälukiotoimintaa on kehitetty viime vuosina voi-
makkaasti eri projektien avulla. Etälukiotoiminnas-
sa voivat olla mukana kaikki lukiot. Näin aikuisten
opiskelumahdollisuuksia voidaan laajentaa paremmin
myös perinteisten Lapin aikuislukiopaikkakuntien,
Kemin ja Rovaniemen, ulkopuolelle.

Vaikka aikuiskoulutuksen saavutettavuus on vielä
voitu pitää hyvänä, on uhkatekijöitä olemassa. Ikä-
luokkien pienenemisestä johtuen laaja-alaisen amma-
tillisen koulutuksen tarjonta on uhattuna suurimpien
kaupunkikeskusten ulkopuolella. Koulutuksen saavu-
tettavuuden turvaaminen Lapin eri puolilla on erittäin
tärkeää niin kansalaisten tasa-arvon kuin alueen kehittä-
misen kannalta.

Koulutuksen saavutettavuuden näkökulmasta La-
pin olosuhteissa on tärkeää, että sekä nuorten että
aikuisten ammatillinen koulutus toteutetaan mahdol-
lisimman läheisessä vuorovaikutuksessa. Ammatillisen
aikuiskoulutuksen järjestäjaverkko tulee pitää laajana
eikä keskittää sitä vain aikuiskoulutukseen erikoistu-
neille järjestäjille.

Ammatillinen koulutus ei kuitenkaan yksinomaan
takaa työhön sijoittumista. Tarvitaan myös kulttuu-
riin, vuorovaikutustaitoihin ja yleissivistykseen liitty-
vää koulutusta ja osaamista. Tätä koulutusta tarjoavat
myös vapaan sivistystyön oppilaitokset.

Kattavaa kansalaisopistoverkosta voidaan hyö-
dyntää paremmin yhteistyössä eri oppilaitosten kans-
sa koulutustarjonnan turvaamisessa. Kansalaisopistot
pystyvät nykyisen organisaationsa avulla saavuttamaan
hyvin kaikki kuntalaiset.

Tulevaisuudessa on tarjottava entistä räätälöidym-
pää koulutusta. Tarvitaan opetuksen henkilökohtais-
tamista. Koulutus on myös moduloitava siten, että
aikuisen on helppo koota kokonaisuuksia, jotka kou-
luttavat vaihtelevien ammattien tarpeisiin samoin kuin
parantavat eri tehtävissä tarvittavaa moniosaamista.
Koulutusmoduleita tulee voida myös valita joustavasti
eri koulutusalojen ja -asteiden oppilaitoksista.

Aikuiskoulutuksen kehittämisessä tulee parantaa
myös opintososiaalisia etuuksia, opinto-ohjausta ja
muuta opiskelun tukijärjestelmiä. Lyhytkestoisessa
omaehtoisessa koulutuksessa opintoselitysjärjestelmää
tulee kehittää ja ulottaa sen käyttömahdollisuudet laa-

jemmalle. Tasa-arvon toteutuminen edellyttää myös, että aikuiskoulutuksesta perittävät maksut ovat koh- tuullisia.

Aikuisten monipuoliset oppimismahdollisuudet eivät ole riittävästi ihmisten tiedossa. Ohjaus- ja neu- vontapalvelut ovat erityisen tärkeitä niille aikuisille, joilta puuttuu perusasteen tutkinto. Tietoa koulu- tuspalveluista tulee olla saatavilla mahdollisimman kattavasti yhdestä pisteestä. Tällaisia paikkoja voivat olla esim. kirjasto, kansalaisopisto tai työvoimatoi- misto. Myös maakunnan tai seutukunnan yhteinen aikuiskoulutustarjotin, jossa alueen koulutustarjonta on aina saatavissa internetissä, olisi hyvä nykyaikainen tiedotuskanava.

Verkko-opetuksen kehittäminen ja monipuolista- minen mahdollistaa jatkossa yhä tehokkaammin pai- kasta riippumattoman opiskelun.

Koulutustarjonta pitäisi suunnitella pitkäjänteisesti yhteistyössä alueen yritysten ja organisaatioiden kans- sa huomioon ottaen alueen ennustetiedot koulutustar- peista. Lähtökohtana tulee olla alueiden tasa-arvoinen kehittäminen ja tarjonnan saavutettavuus asuinpaikas- ta riippumatta. Koulutuksellisen tasa-arvon toteutu- minen edellyttää nykyistä parempaa ohjausta ja räät-älöintiä erillisryhmille (esim. maahanmuuttajat sekä opiskelusta ja työelämästä pitkään poissa olleet). Myös vammaisten aikuiskoulutuksesta on huolehdittava.

Lapin alueella on tarpeen tehdä maahanmuuttajille tarjottavien koulutuspalvelujen kokonaissuunnitelma, jossa eri toimijoiden ja rahoittajien maahanmuuttajille suunnatut koulutuspalvelut muodostavat kokonaisen koulutusketjun.

Aikuiskoulutuksen tasa-arvoisen saatavuuden var- mistamiseksi rahoitusta on suunnattava erityisesti niil- le alueille ja sektoreille, joiden omat resurssit osallistua aikuiskoulutuksen kustannuksiin ovat heikot. Tehtäes- sä valtakunnallisesti aikuisopiskelun painopistevalinto- ja tulee huomioida entistä laajemmin myös alueiden erityispiirteet, jotka vaikuttavat niin osaamis- ja kou- lutustarpeisiin kuin myös koulutusten rahoitusvaihto- ehtoihin ja rahoitusmahdollisuuksiin.

5.3. Aikuiskoulutuksen yhteistyön, työnja- on ja ohjausjärjestelmän toimivuus

Aikuiskoulutuksen rahoitus on vaihdellut vuosittain liikaa, minkä vuoksi oppilaitosten suunnitelmallinen toiminta on vaikeutunut. Rahoituksen ennustetta- vuutta tulee parantaa.

Valtionosuuspaikkoja pitäisi voida joustavasti tila- päisesti siirtää järjestäjältä toiselle kulloistenkin tar- peiden mukaisesti. On ongelmallista, jos toisaalla jää paikkoja käyttämättä ja toisaalla koulutustarvetta ei pystytä täyttämään.

Opetus- ja kulttuuritoimen rahoituslaki ei ota huo- mioon harvaanasuttujen alueiden pienten ammatillis- ta koulutusta antavien yksiköiden todellisia keskimää- räistä korkeampia kustannuksia, jotka johtuvat mm. pienistä ryhmistä. Lukiokoulutuksen osalta samaa ongelmaa ei ole, koska rahoituslaki ottaa nämä tekijät huomioon. Rahoituslakia tuleekin muuttaa niin, että haja-asutusalueella toimivien ammatillista koulutusta antavien yksiköiden toiminta voidaan turvata. Tämä koskee vain hyvin vähäistä opiskelijamäärää, joten muutoksen kustannusvaikutus jäisi vähäiseksi.

Eri rahoitusjärjestelmiä tulee voida hyödyntää yh- dessä nykyistä helpommin. Syrjäseuduilla koulutus- ta voidaan usein järjestää vain siinä tapauksessa, jos samaan ryhmään voidaan yhdistää niin omaehtoi- sessa koulutuksessa, oppisopimuskoulutuksessa kuin työvoimapolitiittisessa koulutuksessakin opiskelevat. Työvoimahallinnon tulisi hyödyntää paremmin ope- tusministeriön rahoittamaa koulutusta siten, että henkilö voisi opiskella koulutustuella, kuten työvoi- makoulutuksessakin. Myös muutoin työttömien mah- dollisuutta osallistua omaehtoiseen koulutukseen tulee parantaa.

Työvoimapolitiittisten koulutusten kilpailuttaminen on ongelma koulutuksen saavutettavuuden turvaami- sen kannalta etenkin pienillä paikkakunnilla. Työvoi- mapoliittisen koulutuksen osuus voi olla huomattavan suuri etenkin työttömyysalueilla. Mikäli paikkakun- nan oma oppilaitos ei pärjää tarjouskilpailussa, saattaa muikin koulutustarjonta paikkakunnalla ajan myötä vaarantua.

Aikuiskoulutuksessa tarvitaan nykyistä selkeämpää koordinoitua. Nykyinen järjestelmä, jossa aikuiskou- lutusta rahoitetaan merkittävässä määrin sekä opetus-

ministeriön että työministeriön kautta ei ole kaikilta osin toimiva ratkaisu. Aikuiskoulutuslainsäädäntöä tulee tarvittaessa muuttaa niin, että lainsäädännölliset yhteistyön esteet saadaan poistetuksi. Toinen mahdollisuus olisi, että aikuiskoulutuksen rahoitus keskittään kokonaan opetusministeriölle.

Alueellinen koordinointi on välttämätöntä niin toisen asteen kuin myös korkea-asteen tarjonnan osalta. Korkeakoulutuksen osalta Lapin maakuntakorkeakoulu on jo toiminut yhteistyön edistäjänä ja koordinoijana ja tämän toimintamallin edelleen kehittäminen on yksi hyvä vaihtoehto.

Eri aikuiskoulutuksen toimijoiden roolia on selkiytettävä ja koulutustarjontaa yhteensovittettava. Aikuiskoulutuksen tarjonnan tulee perustua alueelliseen resurssien koordinointiin tavoitteena päästä eroon turhista päällekkäisyyksistä. Toimijaverkkoa on myös tarkasteltava kriittisesti. Ensisijainen tavoite on turvata aikuiskoulutuksen tarjonta kattavana ja tarpeiden mukaisena. Tämä voidaan kuitenkin turvata vaikka toimijoita olisi vähemmän. Tarjonnan tulee perustua oman alueen elinkeinoelämän tarpeisiin. Koulutustarjonnassa sama koulutus yhdellä paikkakunnalla vuodesta toiseen vääristää työvoimarakennetta.

Oppilaitosten keskinäinen kilpailutilanne on joissakin tapauksissa este yhteistyön syventämiselle. Kilpailun tilalle tulee luoda selkeät ja oikeudenmukaiset yhteistyökuviot, joilla saadaan alueellista tasa-arvoa, saavutettavuutta sekä synergian antamaa tehokkuutta.

Kaikilla koulutusorganisaatioilla on omat vahvuutensa ja ne pitää voida saumattomasti yhdistää alueen kehittämistä ja tulevaisuuden tarpeita palvelemaan koulutukseen. Eri koulutustahojen välistä yhteistyötä tulee kuitenkin entisestään laajentaa ja systematisoida. Parhaimmillaan tämä voi johtaa eri toimijoiden yhteistyönä toteutettuihin koulutushankkeisiin, joissa yhdistyy eri tahojen osaaminen ja vahvuusalueet. Näin voidaan paremmin turvata koulutuksen laaja-alainen tarjonta eri puolilla Lappia paikallisen väestön ja elinkeinoelämän tarpeiden mukaisena.

Eri hankkeiden avulla, esim. ESR-projektit, Noste-ohjelma, yhteistyö eri aikuiskoulutusorganisaatioiden välillä on kehittynyt suotuisasti. Niistä saatuja kokemuksia ja niiden luomia mahdollisuuksia on hyödynnettävä myös laajemmin.

Koulutustarpeiden kasvaessa on jatkuvasti koulutauduttava ja uusinnettava tietoja, taitoja ja osaamista. Tämä edellyttää koulutusjärjestelmiltä joustavuutta. Koulutuksen järjestäjiltä tämä edellyttää omien organisaatioiden voimakasta kehittämistä: toimintojen tuottavuutta on nostettava sekä kehitettävä laatuja järjestelmiä ja prosesseja asiakkaan tarpeita vastaaviksi.

Oppilaitosten ja yritysten välistä yhteistyötä voidaan edelleen tehostaa. Aktiiviset yritykset osaavat yhteistyökuviot ja ne ovat yleensä myös alueensa veturifirmoja. Aikuiskoulutuksen suunnittelussa tulee keskeisesti olla mukana myös työelämä.

Työssä oppimisen ja sen ohjauksen määrää työpäikoilla on lisättävä ja oppilaitosten tulee yhä enemmän suunnata opiskelijan koulutusta työelämään. Opettajien ja työelämän yhteistyötä on lisättävä. Opettajien työelämäntuntemus on edellytys ajantasaisen koulutuksen tarjoamiselle. Muutenkin yritysten ja muiden organisaatioiden yhteistyötä koulutusorganisaatioiden kanssa on edelleen kehitettävä ja siihen on liitettävä myös ennakoitutyö. Pelkkä nykytilanteen ongelmien pohdinta ei riitä tulevaisuuden koulutustarpeiden tyydyttämiseen.

Vapaan sivistystyön ohjausjärjestelmää ollaan uudistamassa informaatio-ohjauksen suuntaan, joten on aiheellista tiivistää sektorin yhteistyötä tälläkin saralla. Seudullisten kansalaisopistojen perustamista tulee vakavasti harkita. Vapaan sivistystyön rahoitus tulee uudistaa niin, että se huomioi toteutuneet kustannukset kokonaisuudessaan. Lapin alueella mm. pitkät matkat ja pienet ryhmät nostavat kustannuksia.

5.4. Alueen lähitulevaisuuden työllisyysnäkyvien haasteet aikuiskoulutukselle

Lapin väestön ikärakenne on haasteellinen työvoiman tarpeiden kannalta. Työmarkkinoilta poistuvat ikäluokat ovat suurempia kuin työmarkkinoille tulevat ikäluokat. Työvoiman poistuman vaikutukset työvoiman kysyntään ovat lähivuosina huomattavia. Vuoden 2000 työllisistä 44 % poistuu työmarkkinoilta vuoteen 2015 mennessä. Ammattiryhmittäin poistuma vaihtelee sekä suhteellisesti että määrällisesti. Määrällisesti suurinta poistuma on sosiaali- ja vapaa-aika-alan työssä, opetus- ja kasvatustyössä, myyntityössä sekä

siivoustyössä. Suhteellinen poistuma (osuus vuoden 2000 työllisistä) on suurinta maa- ja metsätalouden työnjohtotyössä (71 %), metsätyössä (57 %) sekä liikenteen ja asiantuntija- ja johtotyössä (56 %).

Vuosina 2001 – 2015 työpaikkojen määrän arvioidaan tavoitteellisessa kehityksessä kasvavan noin 5 400 ja perusuralla supistuvan noin 600 työpaikalla. Samana aikana työllisestä työvoimasta poistuu noin 30 000 henkilöä. Siten uuden työvoiman tarve on Lapissa vuosina 2001 – 2015 perusurassa 29 000 ja tavoitteellisessa kehityksessä noin 35 000 henkilöä.

Vuoteen 2015 mennessä ennakoitaan asiantuntijatyön työllistävän entistä enemmän työntekijöitä. Hoitotyössä työllisyyden kasvun arvioidaan olevan voimakasta väestön nopeasta ikääntymisestä johtuen. Tavoitteellisessa kehityksessä työllisten määrän ennakoitaan kasvavan myös teollisen työn ja palvelutyön ammatilohkoilla. Työllisyyden arvioidaan supistuvan voimakkaammin toimistotyössä, maa- ja metsätaloustyössä sekä vähäisemmässä määrin myös suojelualan työssä ja postityössä. Tavoitteellisessa kehityksessä opetus- ja kulttuurityön sekä rakennustyön työllisyyden ennakoitaan säilyvän lähes vuoden 2000 tasolla. Poistuman vaikutuksesta työvoimaa tarvitaan kuitenkin kaikilla ammatilohkoilla; myös niissä joiden työllisyyden ennakoitaan supistuvan. Määrällisesti suurinta uuden työvoiman tarve on hoito-, palvelusekä teollisen työn ammateissa. Niiden osuus avautuvista työpaikoista on lähes 58 % eli noin 20 000 työpaikkaa.

Väestön väheneminen on edelleen Lapin aluekehitystyön suuri haaste. Lapin muuttotase on parantunut huomattavasti aivan parina viime vuonna takavuosien synkistä luvuista. Kuitenkin Lapin väkiluku pieneni vuonna 2004 vielä 506 asukkaalla. Asukasmäärä on aluekehityksen perustekijöitä ja heijastuu ostovoiman ja työvoiman saatavuuden kautta laajasti tulevaisuuden kehitysnäkymiin. Vähenevä väestökehitys merkitsee pienempää ostovoimaa ja suppeampia kotimarkkinoita, mikä on kohtalokasta paikallisesta kysynnästä riippuvaisilla toimialoilla, kuten kaupassa ja henkilökohtaisissa palveluissa. Yritykset puolestaan eivät haakeudu alueille, joilla osaavan ja riittävän työvoiman saatavuudesta ei ole takeita.

Syntyvyys Lapissa on pudonnut alle 2000 henkilön. Lapin lähivuosien väestökehityksen ratkaisee se, kuin-

ka hyvin poismuutto kyetään katkaisemaan ja kuinka samalla aktiivisin toimenpitein edistetään tulo- ja palkkumuuttoa. Väestötavoitteen saavuttamisen kannalta ratkaisevaa on yksityisen sektorin työpaikkojen lisääminen, mikä edellyttää aktiivista elinkeinopolitiikkaa ja tarvittaessa rohkeita uusia avauksia yritystoiminnan kehittämisen ja toimintaympäristön parantamisen suhteen.

Lapin asutus keskittyy Rovaniemen ja Kemi-Tornion alueille, joilla asuu kaksi kolmasosaa koko maakunnan väestöstä. Kemi-Tornion alue profiloituu Lapin sisäisessä työpaikkatarkastelussa suurteollisuuden, Rovaniemi julkiseen palvelusektoriin ja Tunturi-Lappi matkailuvetoisiin yksityisiin palveluihin. Pitkän aikavälin trendinä Lapin työpaikkarakennetta luonnehtii alkutuotantotoimialojen merkityksen voimakas väheneminen. Perinteisen teollisen toiminnan ja liikenteen merkitys työllistäjänä on säilynyt suurin piirtein ennallaan. Kasvu työpaikkamäärässä on saavutettu yksityisellä palvelusektorilla, eniten matkailussa ja siihen sidoksissa olevilla toimialoilla. Yksityisen palvelusektorin työpaikkojen kasvu on kohdentunut Lapin asutuskeskittymien lisäksi matkailukeskusten sijaintikuntiin.

Nuorten työmarkkinoille tulevien ikäluokkien pienentyessä voimakkaasti lähivuosina tarvittavaa, uutta työvoimaa ei voida enää rekrytoida pelkästään nuorista. Elinkeinorakenteen muutoksesta sekä osaamisvaatimusten noususta johtuva koulutustarve voidaan tyydyttää ainoastaan aikuiskoulutuksen määrällisellä ja laadullisella kasvulla.

5.5. Aikuiskoulutuksen aluekehitysvaikutus

Tiedon ja taidon kehittäminen sekä innovaatioita luovan ympäristön rakentaminen taloudellisen kasvun ylläpitämiseksi ovat Lapin kehittämisstrategian keskeisimpiä valintoja. Koulutuksen ja osaamisen lähtötilanne on hyvä, sillä Lapissa on kattava kouluverkko perusopetuksesta korkea-asteen koulutukseen. Koulutustarjonnan määrä on riittävä, mutta alueittain, aloittain ja asteittain tarjonta ei vastaa täysin Lapin elinkeinoelämän työvoimatarpeita. Tavoitteena on kehittää osaamista kansainvälisesti kilpailukykyiseksi eri koulujen ja koulutusasteiden yhteistoiminnan, työ-

elämäyhteistyön sekä innovatiivisten oppimismallien ja käytäntöjen ansiosta. Jokaiselle lappilaiselle taataan hyvät yhteiskunta- ja tietoyhteiskuntavalmiudet sekä koulutuksen saavutettavuus, tasa-arvo ja laatu. Koulutuksen integroituminen elinkeinoelämän kanssa on edellytys koulutustarpeiden ennakoinnille. Laadukas koulutus vaatii korkeatasoisen oppimisympäristön sekä osaavat opettajat.

Yliopiston huipputaamiset tukevat tulevaisuudessa entistä vahvemmin maakunnan strategisia klustereita, erityisesti matkailua, elämystuotantoa sekä hyvinvointipalvelujen tuottamista. Ammattikorkeakoulut tuottavat ja välittävät tutkimustietoa ja sen sovellutuksia elinkeinoelämään. Tämä edellyttää toimintaympäristöjen edelleen parantamista lisäämällä yhteistyötä yritysten kanssa ja etsimällä uusia tuoksellisia yhteistyön muotoja. Lapin ja seutukuntien osaamisstrategioilla koulutus ja tutkimus liitetään entistä tiiviimmin aluekehitystyöhön ja seudullisuuteen. Maakuntakorkeakoulun alueelliset toimintatavat rakennetaan. Oppilaitosten valmiutta vastata akuuteihin tarpeisiin kehitetään. Koulutussisältöjä ja saavutettavuutta kehitetään ja koulutustarjonta tulee turvata väestön ja yritysten tarpeiden mukaisena eri puolilla Lappia.

Koska koulutus on olennainen osa aluekehitystä, ammatillisen koulutuksen ja aikuiskoulutuksen alueellinen tarjonta on turvattava. Aikuiskoulutuksen keskeinen tavoite on koulutustason nostaminen, koska vanhentuneilla suppeilla koulutuksilla ei pärjää tulevaisuuden yhteiskunnassa. Koulutuksen saatavuus lisää alueen elinvoimaa, viihtyvyyttä ja luo positiivista tulevaisuuskuvausta. Aikuisilla tulee olla mahdollisuus päivittää osaamista omalla paikkakunnallaan. Monimuoto-, etä- ja verkko-opetuksen kehittämistä tarvitaan tämän tavoitteen saavuttamiseksi.

Maakunnallisiin kehittämissuunnitelmiin tulee aina sisällyttää myös koulutuksellinen osio. Koulutus tulee myös kytkeä kuntien ja alueiden elinkeinojen kehittämishankkeisiin jo alkuvaiheesta lähtien, koska osaminen on keskeinen menestystekijä.

Aluekehitysvaikutusten aikaansaamiseksi muodostetaan osaamiskeskittymiä strategisten painopisteiden mukaisesti. Osaamiskeskittymä generoi uusia liikeideoita. Koulutus viedään nykyistä voimakkaammin työpaikoille työprosessien ja työntekijöiden kehittämiseksi.

si. Tarvitaan lisää koulutusta, joka liittyy yritysten tuotekehittelyyn ja tuotteistamiseen sekä yritystoiminnan käynnistämiseen.

Vaikuttavuutta edistetään entistä paremmalla työelämän ja elinkeinoelämän tarpeiden selvittämällä ja ennakoimisella. Nykytilan analysoinnin lisäksi tulee panostaa erityisesti tulevaisuuden tarpeiden ennakointiin, mikä edellyttää systemaattista ja laaja-alaista ennakointitutkimusta.

6. Yhteenveto kehittämisehdotuksista

- Nuorten ikäluokkien pienentyessä vapautuvat resurssit suunnataan aikuiskoulutukseen sekä ohjausjärjestelmän joustavuutta lisätään, mm. koulutuspaikkojen joustavalla siirrolla tilapäisesti järjestäjältä toiselle
- Rahoituslainsäädännön muuttaminen niin, että rahoituksessa otetaan huomioon erittäin harvaanasuilla alueilla toimivien pienten oppilaitosten todelliset keskimääräistä suuremmat kustannukset.
- Sekä omaehtoisena että oppisopimuskoulutuksena toteutettavan ammatillisen lisäkoulutuksen samoin kuin ei-tutkintotavoitteisen lyhytkestoisen täydennyskoulutuksen tarjonnan lisäys
- ESR-rahoituksella toteutetun korkeakoulujen aikuiskoulutuksen tason säilyttäminen kansallisella rahoituksella
- Aikuiskoulutuksen koordinoinnin kehittäminen keskushallinto-, aluehallinto sekä järjestäjätasolla
- Koulutuksen järjestäjaverkon kriittinen tarkastelu (esim. vahvemmat koulutuskuntayhtymät ja seudulliset kansalaisopistot)
- Nuorten ja aikuisten ammatillisen koulutuksen toteuttaminen läheisessä vuorovaikutuksessa
- Eri rahoitusjärjestelmillä rahoitetun aikuiskoulutuksen (omaehtoinen, oppisopimus- ja työvoimapoliittinen koulutus) toteuttaminen joustavasti yhdessä
- Eri tahojen yhteistyön kehittäminen koulutuksen tarjonnassa ja toteutuksessa, yhteinen koulutustarjotin ja yhteisesti toteutetut koulutukset

- Oppilaitosten ja työelämän yhteistyön tehostaminen, työelämän koulutustarpeiden tunteminen ja jatkuva ennakoitavuus
- Verkko-opetuksen kehittäminen ja monipuolistaminen sekä opiskelun henkilökohtaistaminen
- Maahanmuuttajille suunnatun koulutuksen kokonaissuunnitelman (koulutusstrategian) tekeminen
- Vapaan sivistystyön aseman vahvistaminen sekä kattavan opetuspisteverkon laajempi hyödyntäminen mm. ammatillisen koulutuksen ja korkeakoulutuksen tarjonnassa
- Opintososiaalisten etujen, opinto-ohjauksen ja muiden opiskelun tukijärjestelmien kehittäminen

LÄHTEET

Alueelliset

- Lapin liitto, Lapin maakuntaohjelma 2003 - 2006. Saatavilla Lapin liiton kotisivuilla www.lapinliitto.fi
- Lapin liitto, Eläköön Lappi – Lapin maakuntasuunnitelma 2022. Päivitetty suunnitelma (luonnos) Saatavilla Lapin liiton kotisivuilla www.lapinliitto.fi
- Lapin liitto, Lapin suhdanteet 1/2005. Raportti saatavilla Lapin liiton kotisivuilla www.lapinliitto.fi
- Lapin lääninhallitus. Aikuiskoulutus Lapin kehittäjänä. Aikuiskoulutuksen kehittämisen suuntaviivat Lapissa vuoteen 2003. Rovaniemi: Lapin lääninhallituksen julkaisusarja. 1999
- Lapin lääninhallitus. Lapin koulutusstrategia vuoteen 2010. Rovaniemi: Lapin läänin-hallituksen julkaisusarja. 2003
- Lapin lääninhallitus. Lapin läänin oppilaitokset lukuvuonna 2003 – 2004. Rovaniemi: Lapin lääninhallituksen julkaisusarja. 2004
- Luotain-projekti. Lapin ammatillisen koulutuksen toimintaympäristö – haasteita ja mahdollisuuksia. Rovaniemi: 2004. Raportti on saatavilla Luotain-projektin kotisivuilla (www.raol.roiame.fi/luotain)

Valtakunnalliset

- Aikuiskoulutuksen vuosikirja 2004. Opetusministeriön julkaisuja 2004:26

Ammatillisen aikuiskoulutuksen järjestäjäverkon laadun ja rahoituksen kehittäminen. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2004:39

Ammatillisen peruskoulutuksen järjestämislupapäätösten tietojärjestelmä (KOUTE), opetusministeriö

Ammattikorkeakoulujen seurannan ja arvioinnin tietokanta (AMKOTA), opetusministeriö

Ammattikorkeakoulujen tulossopimukset kaudelle 2004-2006

Koulutus ja työvoiman kysyntä 2015, Opetushallitus 2004

Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelma vuosille 2003-2008 (KESU), Valtioneuvosto 2003

Korkeakoulujen seurannan ja arvioinnin tietokanta (KOTA), opetusministeriö

Maakunnan liittojen maakuntasuunnitelmat, -ohjelmat ja niiden toteuttamissuunnitelmat

Opetushallituksen EDU.fi-verkkopalvelu: <http://www.edu.fi>

Opetushallituksen koulutustiedon hakupalvelu
Koulutusnetti: <http://www.koulutusnetti.fi>

Opetushallituksen opetus- ja kulttuuritoimen rahoitusjärjestelmän raportit: <http://vos.uta.fi>

Oppilaitostietokanta OPTI, Opetushallitus

Soveltavan kielentutkimuslaitoksen tilastot

Suomen Kesäyliopistot ry:n tilastot

Tiainen Pekka, Osaamisen ja täystyöllisyyden Suomi, Työvoima 2020 loppuraportti, Työpoliittinen tutkimus 245, Työministeriö 2003

Tilastokeskus, Aikuiskoulutustutkimus 2000

Tilastokeskus, Oppilaitostilastot 2000-2003

Tilastokeskus, Työvoimatutkimus 2002:
www.tilastokeskus.fi

Tilastokeskus, Väestötietopalvelu

Työministeriö, Ammatillisen kehittämisen palvelut
www.oph.fi/rahoitus

Opetusministeriön julkaisuja -sarjassa vuonna 2005 ilmestyneet

- 1 Kohti tutkimuslähtöisen yrityksen määritelmää
- 2 Opetusministeriön tulossuunnitelma 2005
- 3 ESR-hankkeet alueellisen osaamisen kehittämisessä – vaikutukset Satakunnan, Päijät-Hämeen ja Keski-Suomen maakunnissa. Väiliraportti II
- 4 Toiminta- ja taloussuunnitelma 2006–2009
- 5 Suomalais-venäläisen kulttuurifoorumin arviointi
- 6 Esteetön opiskelu yliopistoissa
- 7 Perustietoja ammattikorkeakoulusta
- 8 Audiovisuaalisen politiikan linjat
- 9* Staying Power to Finnish Cultural Exports – The Cultural Exportation Project of the Ministry of Education, the Ministry for Foreign Affairs and the Ministry of Trade and Industry
- 10 Opetusministeriön toimintakertomus 2004
- 11 Audiovisuaalisen alan verkko- ja virtuaalipalveluiden kartoitus 2004–2005
- 12 Yliopistot 2004
- 13 Universities 2004
- 14 Universiteten 2004
- 15 Koulutus ja kulttuuri 2004, Opetusministeriön vuosikatsaus
- 16 Tutkimus väestön liikuntakyvyn, liikuntahalun ja liikuntataitojen edistäjänä. Liikuntatutkimuksen suunta vuoteen 2010
- 17 Utbildning och kultur 2004, Undervisningsministeriets årsöversikt
- 20 Aikuiskoulutuksen vuosikirja; Tilastotietoja aikuisten opiskelusta 2003
- 21 Tohtorit, tiedepolitiikka ja työmarkkinat; Tutkijankoulutus Suomessa 1950-luvulta tutkijakoulujen aikaan
- 22 Koe-eläintoiminnan yhteistyöryhmä (KYTÖ); Toimintakertomus 2001–2004
- 23 Ammattikorkeakoulut 2004; Taulukoita AMKOTA-tietokannasta Yrkeshögskolorna 2004; Tabeller ur AMKOTA-databasen
- 26 Yliopistotilastot 2004. Taulukoita KOTA-tietokannasta Universitetsstatistik 2004 Tabeller ur KOTA-databasen 2004

* Ei painettu, vain verkossa

Julkaisut sähköisenä osoitteessa www.minedu.fi/julkaisut

OPETUSMINISTERIÖ

Undervisningsministeriet

MINISTRY OF EDUCATION

Ministère de l'Éducation

Julkaisumyynti / Bokförsäljning

Yliopistopaino / Universitetstryckeriet
PL 4 / PB 4 (Vuorikatu 3 / Berggatan 3)
00014 Helsingin Yliopisto / Helsingfors Universitet
puhelin / telefon (09) 7010 2363
faksi / fax (09) 7010 2374
books@yliopistopaino.fi
www.yliopistopaino.fi

ISBN 952-442-947-0 (nid.)

ISBN 952-442-948-9 (PDF)

ISSN 1458-8110